

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (11) เดือน พฤษภาคม - สิงหาคม พ.ศ. 2569

ISSN 2985-007X (Online)

วารสารพุทธพัฒนศาสตร์ศึกษา (Online)
Dhammadhara Journal of
Buddhist Ideology for Development

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (11) พฤษภาคม–สิงหาคม 2569

ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา DCI

Vol. 4 No. 2 (11) May–August 2026

DCI Center for Buddhist Studies

ISSN 2985-007X (Online)

วารสารพุทธพัฒนศาสตร์ศึกษา (Online)

Dhammadhara Journal of Buddhist Ideology for Development

ลิขสิทธิ์ มูลนิธิสถาบันธรรมชัย

จัดทำโดย ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา DCI

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และเป็นแหล่งเผยแพร่ผลงานวิชาการให้กับคณาจารย์ นิสิต นักศึกษา นักวิชาการ นักวิจัย และผู้สนใจ เปิดรับบทความในสาขาที่เกี่ยวข้อง ด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ การบริหารการศึกษา การบริหารจัดการ เชิงพุทธ พุทธจิตวิทยา รัฐประศาสนศาสตร์ รวมทั้งสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้าน มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ประเภทบทความที่รับพิจารณาการตีพิมพ์

บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความแปลภาษาต่างประเทศ

กำหนดการออกเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม

ดูรายละเอียดเพิ่มเติม

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/djbid>

กรรมการที่ปรึกษา

พระครูปลัดสุวัฒนโพธิคุณ (สมชาย ฐานวุฑโฒ), พ.บ., ดร. ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI	
พระปัญญาวัชรบัณฑิต (สมบุญ วุฑฒิโกโร), รศ. ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ ศิริวรรณ	Charisma University, TC
รองศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร.อำนาจ บัวศิริ	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการ

ดร.ภทิตา แรงทน	หัวหน้าศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ DCI
----------------	---------------------------------

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระมหาธัญสัมพันธ์ กิตติสาโร, ดร.	ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI
----------------------------------	--------------------------

กองบรรณาธิการ

พระมหาวุฒิชัย วุฑฒิไชโย, ดร. ป.ธ. 9	ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI
ศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ศาสตราจารย์ ดร.ฉลองเดช คุณานูมาต	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ รุณรา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุคดาสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บารมี อริยะเลิศเมตตา	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ดร.นาดยา แก้วใส	ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI

คณะผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ (Peer review)

พระมหาดวงเด่น จิตยาโณ (ตุนิน), ผศ. ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ผศ. ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาอภิชาติ ฌานสุโก, ดร.	ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI
พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานโย, ดร.	อาจารย์ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยรวิโคช ประเทศญี่ปุ่น
ศาสตราจารย์ ดร.ฉลองเดช คุณานูมาต	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร.อำนาจ บัวศิริ	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ สุขצר	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.सानุ มัทธนาคล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ รุณรา
 รองศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน
 รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุคดาสาร
 รองศาสตราจารย์ ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมควร นิยมวงศ์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เผด็จ จงสกุลศิริ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บาร์มี อริยะเลิศเมตตา
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิสิษฐ์ คัดคำสวน
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาติเมธี หงษา
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤตภูมิ ชมภูวิเศษ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรินทร์ ชมภูวิเศษ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ แก้วเกาะสะบ้า
 ดร.กรรณิการ์ ชาวเงิน
 ดร.อุดม จันทิมา
 ดร.สุรัชย์ พุดชู
 ดร.กฤษฎา นันทเพ็ชร
 ดร.ชรินทร์ จิตตสุโก
 ดร.สมศักดิ์ อัมพรวิสิทธิ์โสภา
 พญ. ดร.เจนจิรา แวงวรรณ

ฝ่ายศิลปกรรมและระบบออนไลน์

พระมหาธัญสันต์ กิตติสาโร, ดร.

ฝ่ายกราฟฟิคดีไซน์

สายสิริ แสงพยับ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยศิลปากร
 มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 มหาวิทยาลัยนครพนม
 มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยบูรพา
 โรงเรียนนวดยางซ้าย
 โรงเรียนนวดไพร่ฟ้า
 ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI

ฝ่ายพิสูจน์อักษร

ดร.พิชญนันต์ พงษ์ไพบูลย์

ฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

ดร.ภัทติดา แร่งทน

การตรวจสอบคุณภาพของบทความ

- บทความทุกบทความ ต้องผ่านการตรวจและประเมินจากกองบรรณาธิการ
- บทความทุกบทความ ได้รับการตรวจและประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน
- บทความทุกบทความ ได้รับการตรวจและประเมินแบบปกปิดรายชื่อ (Double Blinded)
- บทความต้องไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารอื่นหรือกำลังอยู่ในระหว่างการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น ยกเว้นบทความแปลภาษาต่างประเทศที่ผู้เขียนและสำนักพิมพ์ยินยอมให้แปลเป็นภาษาไทย
- บทความต้องไม่มีการคัดลอกมาจากผลงานของบุคคลอื่น

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

ผู้เขียนต้องปรับรูปแบบ และการอ้างอิงตามที่วารสารกำหนดก่อนส่งเข้าระบบ Submission ทั้งนี้วารสารกำหนดหลักเกณฑ์การอ้างอิงโดยอาศัย Chicago เวอร์ชัน 17 และอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (Footnote)

- ชื่อบทความเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- บทความมีความยาวรวมทั้งหมดไม่เกิน 15 หน้า กระดาษ A4
- บทคัดย่อ ความยาวไม่เกิน 500 คำ (25 บรรทัด)
- พิมพ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้อักษร TH Sarabun ขนาด 16 pt และกันขอบด้านละ 2.54 ซม.
- ตัวเลข ใช้เลขอารบิก ตลอดทั้งบทความ
- รูปแบบการอ้างอิง ใช้รูปแบบการอ้างอิงตามเกณฑ์ที่วารสารกำหนด รายละเอียดดูที่ <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/djbid/issue/view/53/371> หรือที่ภาคผนวกของวารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษาเล่มล่าสุด <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/djbid/issue/archive>
- พิมพ์ข้อมูล สังกัดของผู้เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมอีเมลล์และเบอร์ติดต่อท้ายบทความ
- ส่งบทความในระบบออนไลน์ Submission โดยลงทะเบียนได้ที่ <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/djbid>
- เมื่อส่งบทความแล้วให้เพิ่มเพื่อน Line OA กับทางวารสารแล้วแจ้งชื่อผู้เขียนและชื่อบทความเข้ามา เพื่อเป็นช่องทางสำหรับการติดต่อประสานงานต่อไป

สถานที่ติดต่อ

ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา DCI

แผนกศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ฝ่ายงานวารสารวิชาการ DJBID

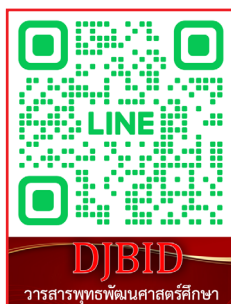
เลขที่ 75 หมู่ที่ 1 ตำบลไทรน้อย อำเภอบางบาล

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13250

โทรศัพท์: 08-2487-1795, 09-5665-5355

อีเมล: djbid.adm@gmail.com

Line OA: @139apnyx

บทบรรณาธิการ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์แห่งการพัฒนามนุษย์ที่ได้จำกัดอยู่เพียงการศึกษาแนวคิดหรือหลักธรรมในเชิงคัมภีร์หรือพื้นที่ทางศาสนา หากแต่มีศักยภาพในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อทำความเข้าใจชีวิต สังคม และความเปลี่ยนแปลงของโลกในแต่ละยุคสมัย สามารถเชื่อมโยงกับการศึกษา สุขภาวะ การบริหาร เทคโนโลยี และปรากฏการณ์ทางสังคมร่วมสมัยได้

วารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษา (Online) ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (11) พฤษภาคม–สิงหาคม พ.ศ. 2569 นำเสนอบทความจำนวน 14 เรื่อง เมื่อพิจารณาในภาพรวมแล้วสามารถสะท้อนทิศทางการศึกษาพุทธศาสตร์ร่วมสมัยได้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ เป็นการเคลื่อนจากการศึกษา “พุทธธรรมในฐานะองค์ความรู้” ไปสู่การศึกษา “พุทธธรรมในฐานะพลังแห่งการพัฒนา” ทั้งในระดับบุคคล การศึกษา องค์กร ชุมชน และสังคม

ประการแรก พุทธศาสตร์กับการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียน เป็นมิติที่สะท้อนบทบาทขององค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาและแนวคิดด้านการศึกษาในการพัฒนาคนให้สามารถเรียนรู้และดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ บทความในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับการสร้างผู้เรียนที่มีใจเพียงผู้รับความรู้ แต่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา ทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถกำกับการเรียนรู้ของตนเองได้ การนำหลักธรรม เช่น อิทธิบาท 4 อริยสัจ 4 วุฑฒิธรรม 4 และกาลามสูตร มาเชื่อมโยงกับแนวคิดการเรียนรู้สมัยใหม่ จึงเป็นตัวอย่างของการนำพุทธธรรมมาสนับสนุนการสร้าง “ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต” ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคมที่ความรู้และเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้น แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้แบบร่วมมือ และการใช้กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ยังชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของกระบวนทัศน์ทางการศึกษาจากการ “ถ่ายทอดความรู้” ไปสู่การ “สร้างประสบการณ์การเรียนรู้” ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในห้องเรียนและการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่ ผลการศึกษาหนึ่งในฉบับนี้พบว่า การผสมผสานแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์กับการเรียนรู้แบบ

ร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT ช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

ประการที่สอง พุทธศาสตร์กับสุขภาวะและการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นอีกมิติที่มีความโดดเด่นของฉบับนี้ โดยเฉพาะการนำหลักสติและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ร่วมกับองค์ความรู้ทางจิตวิทยาและศาสตร์สุขภาพ เพื่อรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมสมัย ไม่ว่าจะเป็นความเครียด ภาวะหมดไฟ การสูญเสีย ความเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ หรือความต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สำคัญของงานกลุ่มนี้สะท้อนว่า สุขภาวะมิได้หมายถึงเพียงการปราศจากโรคทางกาย แต่ครอบคลุมถึงการดูแลจิตใจ ความสัมพันธ์กับผู้อื่น และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล การประยุกต์ใช้สติปัญญาและหลักธรรมกับแนวคิดทางจิตวิทยา ตลอดจนการออกแบบแนวทางดูแลสุขภาวะในระดับบุคคลและชุมชน จึงเป็นแนวทางที่สามารถนำไปต่อยอดในระบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ สถานศึกษา สถานที่ทำงาน และชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ประการที่สาม พุทธศาสตร์กับการบริหารจัดการและธรรมาภิบาล แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของหลักคุณธรรมในการบริหารองค์กรและสถาบัน โดยเฉพาะในบริบทการศึกษา ซึ่งต้องเผชิญกับความซับซ้อนของการบริหารทรัพยากร การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และความคาดหวังของสังคม งานในกลุ่มนี้สะท้อนว่า หลักธรรมาภิบาล ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และภาวะผู้นำที่มีคุณธรรม ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญขององค์กรที่มีประสิทธิภาพและได้รับความไว้วางใจจากผู้เกี่ยวข้อง สิ่งที่น่าสนใจเป็นพิเศษคือ การขยายแนวคิดธรรมาภิบาลเข้าสู่บริบทดิจิทัล โดยมองสื่อสังคมออนไลน์ ข้อมูล และเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นกลไกที่สามารถสนับสนุนความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ ประเด็นนี้สะท้อนว่า การประยุกต์ใช้พุทธศาสตร์ในยุคปัจจุบันมิได้หมายถึงการนำหลักธรรมแบบเดิมมาใช้โดยตรงเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการนำคุณค่าของหลักธรรมไปกำกับการใช้เทคโนโลยีและการออกแบบระบบสังคมให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

ประการสุดท้าย พุทธศาสตร์กับสังคมร่วมสมัย วัฒนธรรม และความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นมิติที่ช่วยเปิดมุมมองของการศึกษาพระพุทธศาสนาให้กว้างออกไปจากพื้นที่ทางศาสนาโดยตรง การศึกษาปรากฏการณ์ความเชื่อร่วมสมัย เช่น กระแสมูเตลู แสดงให้เห็นว่าความเชื่อสามารถเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การบริโภค และสื่อดิจิทัล จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของพลวัตทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ดังกล่าวอย่างเป็นระบบจึงมีความสำคัญต่อการศึกษาสังคมไทยร่วมสมัย และช่วยให้การศึกษาพระพุทธศาสนาสามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการทำ ความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของมนุษย์และสังคมได้อย่างรอบด้าน

เมื่อพิจารณาบทความทั้ง 14 เรื่องร่วมกัน จึงเห็นได้ว่า จุดเด่นของวารสารฉบับนี้อยู่ที่ความหลากหลายขององค์ความรู้และการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนากับศาสตร์ร่วมสมัย ตั้งแต่การศึกษาและการพัฒนาผู้เรียน สุขภาวะและคุณภาพชีวิต การบริหารจัดการและธรรมาภิบาล ตลอดจนวัฒนธรรมและปรากฏการณ์ทางสังคม ความหลากหลายดังกล่าวมิได้ทำให้นื้อหากระจัดกระจาย หากกลับสะท้อนแนวคิดร่วมที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การใช้ความรู้เพื่อพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างเป็นองค์รวมในบริบทของโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลง ความไม่แน่นอน และความซับซ้อน พระพุทธศาสนาจึงยังมีพื้นที่สำคัญในการสนับสนุนการพัฒนา มนุษย์ ทั้งในด้านการรู้จักตนเอง การคิดอย่างมีเหตุผล การมีสติ การจัดการอารมณ์ การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเกื้อกูล ตลอดจนการสร้าง ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ขณะเดียวกัน การนำองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาไปเชื่อมโยงกับศาสตร์สมัยใหม่ก็ช่วยเปิดพื้นที่ให้เกิดการตีความ ทดลอง และพัฒนาองค์ความรู้รูปแบบใหม่ที่ตอบโจทย์ ปัญหาในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

ด้วยเหตุนี้ บทความทั้ง 14 เรื่องในวารสารฉบับนี้จึงมิได้มีคุณค่าเฉพาะในฐานะ ผลงานทางวิชาการ หากยังสามารถเป็นฐานความรู้สำหรับการประยุกต์ใช้ในการจัดการ ศึกษา การดูแลสุขภาพ การพัฒนาองค์กร การสร้างธรรมาภิบาล และการทำความเข้าใจสังคมร่วมสมัย กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าองค์ความรู้จากวารสารฉบับนี้ จะช่วยจุดประกายให้ผู้อ่านนำไปต่อยอดทั้งในเชิงการวิจัย การปฏิบัติ และการพัฒนา

สังคม อันจะทำให้พุทธศาสน์มีได้เป็นเพียงศาสตร์ที่ศึกษาอดีต หากเป็นองค์ความรู้
ที่สามารถ “เข้าใจปัจจุบัน สร้างสรรค์อนาคต และพัฒนาชีวิตอย่างมีความหมาย”

(ดร.ภัททิดา แรงทน)

บรรณาธิการ

12 สิงหาคม 2569

สารบัญ

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ไสว กล่อมบางละมวด, รศ. ดร.วรุณขุ แหยมแสง, ผศ. ดร.จิตราภรณ์ บุญถนอม	1
สมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ภาณุมาศ ทับทิมเทศ, ดร.ปฐมพรณ์ อินทรางกูร ณ อยุธยา	23
ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา กับสภาพองค์การของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษaprathomศึกษาพัทลุง เขต 1 พิศมัย มงคลเพชร, ผศ. ดร.สุนทรี วรรณไพเราะ	49
จากความเชื่อสู่ทุนทางวัฒนธรรม: พลวัตของกระแสมูเตลูในสังคมไทย พ.ศ. 2558–2567 กฤษณดินทร์ วงศ์คำ, ดร.สุภาศพรหม ตั้งตรงไพโรจน์	74
การปฏิบัติความโปร่งใสทางดิจิทัล: บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารการศึกษา สุเมธ ผ่านวงศ์, ดร.ปารย์พิชชา ก้านจักร	104
การศึกษาท่าทีต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร รัชพล อัครัง, พระครูภัทรธรรมบัณฑิต, ประสิทธิ์ แก้วศรี, ตฤฉา จำปาวลัย, วรสิทธิ์ดา จารุจินดา	135
การพัฒนาหลักสูตรสร้างกำลังใจสามเณร: กรณีศึกษาโรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์ ศูนย์การศึกษาเขาแก้วเสด็จ จังหวัดปราจีนบุรี พระมหาวัชรพล ธมมจิตโต, ดร.นิตยา แก้วใส	161

การเสริมสร้างสุขภาวะและป้องกันภาวะหมดไฟด้วยจิตวิทยาเชิงบวกและสติ
วุฒิชัย อุทธาพงษ์, พระครูวิชิตธรรมวิเทศ (สิงห์ทอง) 188

ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับการบริหาร
งบประมาณของผู้บริหารในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร
สุประภา มั่นยืน 202

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา
สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออก
พินณภรณ์ ศิริธานีวัฒน์ 227

ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัล
ของผู้เรียนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียน
ชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง
ธนา สิริะวังไพร 252

ชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรมและบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธที่มีผลต่อการกำกับ
การเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา
พระมหาภูมิพัฒน์ ญาณจุฑาโณ, ดร.กรรณิการ์ ขาวเงิน 277

ชุดความรู้เพื่อออกแบบต้นแบบโมเดลชุมชนภาวนาบนฐานการเจริญ
สติปัญญาสำหรับการส่งเสริมสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ
ดร.กรรณิการ์ ขาวเงิน, ดร.ชัยณรงค์ ขาวเงิน, เฉลิมพันธุ์ ศรีชนะชัยโชค,
ธันยมน อินทร์ทองน้อย, ชญาภรณ์ พรล้ำฟ้า 315

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กตามหลักธรรมาภิบาลสังกัด
กรุงเทพมหานคร
สุรภา ดุลยพัฒน์ 350

ภาคผนวก

หลักเกณฑ์การอ้างอิง วารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษา (DJBID) 369
ดัชนีบทความ วารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษา (DJBID) 395

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์
ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT
เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี

The Results of Implementing Mathematic Learning Activities
Based on the Constructivist Approach Combined with
Cooperative Learning Using the TGT Technique on Linear
Inequalities with One Variable for Matthayom Sueksa Three
Students at Horwang Pathum Thani School

ไสว กล่อมบางละมอด
Sawai Klombanglamad

สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Mathematics Education, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University
Email: 6612620002@rumail.ru.ac.th

รศ. ดร.วรนุช แหยมแสง, ผศ. ดร.จิตราภรณ์ บุญถนอม
Assoc. Prof. Dr. Woranuch Yamsang, Asst. Prof. Dr. Chitraporn Boonthanom
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. Faculty of Education, Ramkhamhaeng University
Email: woranuchy@gmail.com, dr.chitraporn@rumail.ru.ac.th

ตอบรับบทความ (Received) : 14 ตุลาคม 2568
เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 28 กุมภาพันธ์ 2569
รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 1 เมษายน 2569
เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 2 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วย ปทุมธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 (2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (3) ศึกษาระดับความพึงพอใจต่อการเรียนตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT เรื่องอสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ประเภทการวิจัยแบบกึ่งทดลอง โดยมีกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) มีห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ได้ 1 ห้องเรียนจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 29 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้ (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.21–0.68 ค่าความยากง่ายระหว่าง 0.24–0.76 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84 และ (3) แบบสอบถามวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประสิทธิภาพ (E_1/E_2) การทดสอบค่าทีแบบสองกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระจากกัน (Dependent sample t - test)

ผลการวิจัยพบว่า (1) แผนการจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85.52/80.17 (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับมากที่สุด

จากผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ช่วยให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผ่านการลงมือปฏิบัติ การแก้ปัญหา การเชื่อมโยงความรู้เดิม

กับความรู้ใหม่ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและมีความหมาย เมื่อรวมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ที่ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ สนุกสนาน มีชีวิตชีวา ลดความน่าเบื่อของวิชาคณิตศาสตร์ เมื่อบูรณาการทั้งสองวิธีเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดทั้งการเรียนรู้รายบุคคลที่สร้างความเข้าใจเอง และการเรียนรู้ทางสังคมที่ช่วยเหลือ แลกเปลี่ยน แข่งขัน ตอบสนองต่อธรรมชาติของผู้เรียน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ดีขึ้นและความพึงพอใจอยู่ในระดับสูงมาก

คำสำคัญ: คณิตศาสตร์ แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว แผนการจัดการเรียนรู้

ABSTRACT

This study aimed to: (1) develop mathematics lesson plans based on a constructivist approach integrated with cooperative learning using the TGT (Teams–Games–Tournaments) technique on linear inequalities in one variable for Grade 9 students, with an efficiency criterion of 80/80; (2) compare students' learning achievement before and after the implementation of the instructional approach; and (3) examine students' satisfaction with the learning activities.

The sample was obtained through cluster random sampling, using the classroom as the sampling unit. One Grade 9 classroom in the first semester of the 2025 academic year was selected, consisting of 29 students. The research instruments included: (1) lesson plans; (2) a learning achievement test with discrimination indices ranging from 0.21 to 0.68, difficulty indices from 0.24 to 0.76, and a reliability coefficient of 0.84; and (3) a student satisfaction questionnaire with a reliability coefficient of 0.95. Data were

analyzed using mean, standard deviation, instructional efficiency (E_1/E_2), and a dependent samples t-test.

The results indicated that: (1) the lesson plans achieved an efficiency of 85.52/80.17, exceeding the specified criterion; (2) students' post-instruction achievement was significantly higher than their pre-instruction achievement at the .05 level; and (3) students' satisfaction was at the highest level.

The findings suggest that the constructivist approach enables students to actively construct knowledge through hands-on activities, problem-solving, connecting prior knowledge with new concepts, and exchanging ideas, leading to deeper and more meaningful understanding. When combined with the TGT cooperative learning technique, which promotes an engaging and dynamic classroom environment, the approach supports both individual and social learning. Consequently, students demonstrated improved academic achievement and very high levels of satisfaction.

Keywords: Mathematics, Constructivism, Cooperative Learning using TGT, Linear Inequality with One Variable, Lesson Plans

1. บทนำ

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นหัวใจสำคัญของระบบการศึกษาทั่วโลก เพราะเป็นดัชนีที่สะท้อนถึงคุณภาพของกระบวนการเรียนรู้และความเหมาะสมของวิธีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังคงเผชิญความท้าทายในเรื่องนี้ โดยเฉพาะในวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของนักเรียนไทย เช่น การประเมินโครงการ PISA (Programme for International Student Assessment) โดย OECD พบว่านักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศสมาชิก OECD โดยเฉพาะในด้านการแก้ปัญหาสถานการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาวิธีการสอนที่เหมาะสม¹ จากการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วย ปทุมธานี พบว่า คุณภาพของผู้เรียนยังไม่เป็นที่น่าพอใจ เมื่อพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบย่อยพบว่า คะแนนเฉลี่ยในการทดสอบต่ำกว่า 10 คะแนนในมากกว่าร้อยละ 50 และจากการสังเกตการสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถทำการบ้านเกี่ยวกับเรื่องสมการกำลังตัวแปรเดียวได้ นอกจากนี้ความรู้ที่นักเรียนได้รับไม่สามารถคงทนถาวร เมื่อเรียนรู้เรื่องใหม่ ความสามารถในการจดจำและนำความรู้เดิมมาใช้ในภายหลังก็ลดลง นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาจากการให้ผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทำแบบสอบถาม พบว่า ปัญหาหลักในการเรียนคณิตศาสตร์มาจากการที่นักเรียนไม่สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาที่เรียนรู้เพื่อหาคำตอบของคำถามได้ ทำให้นักเรียนไม่สามารถแก้ปัญหาและหาคำตอบทางคณิตศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง สถานการณ์นี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการหาวิธีการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาทักษะและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้ดีขึ้น

1. OECD, *Education at a Glance 2019: OECD Indicators*, (n.p.: OECD, 2019), 56. <https://doi.org/10.1787/f8d7880d-en>.

ในปัจจุบัน กระบวนการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนไทยส่วนใหญ่ยังคงมุ่งเน้นการถ่ายทอดความรู้โดยครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher-Centered Approach) มากกว่าการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสวงหาคำตอบและค้นพบกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ภายใต้แนวคิดดังกล่าว บทบาทของผู้สอนคือผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ และแสดงเหตุผล มุ่งเน้นกระบวนการคิดมากกว่าคำตอบที่ได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมผ่านการลงมือปฏิบัติ การสืบค้น และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและยั่งยืน อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทักษะการคิดและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21²

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามเพื่อวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล พบว่าผู้เรียนต้องการให้มีการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในรูปแบบการทำงานกลุ่ม โดยการทำงานร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน เนื่องจากกระบวนการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนส่วนใหญ่ยังคงมุ่งเน้นการบรรยายโดยครูเป็นหลัก ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและขาดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นในการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากยิ่งขึ้น โดยใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำงานและเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มขนาดเล็ก ซึ่งมีการจัดกลุ่มแบบละความสามารถ สมาชิกในกลุ่มจะร่วมมือกันในการเรียนรู้ ช่วยเหลือ แบ่งปันความคิดเห็น และให้กำลังใจกันในการทำงาน อีกทั้งยังมีความรับผิดชอบร่วมกันในการบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ของกลุ่ม การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้ช่วยส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันอย่างสร้างสรรค์ ทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม ตลอด

-
2. จิตมา ลุกเงาะ, “ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่มีต่อความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง ฟังก์ชันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, (มหาวิทยาลัยบูรพา, 2560), 8.

จนส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางสังคม ความมีน้ำใจ และความสามัคคีระหว่างผู้เรียน อีกด้วย³ ซึ่งเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้วิธี Teams-Games-Tournaments (TGT) เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการใช้เกมและการแข่งขันภายในกลุ่มย่อย เพื่อส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนานและกระตุ้นความตื่นตัวของผู้เรียน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแข่งขันเชิงวิชาการในลักษณะเผชิญหน้า ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้เวลาในการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในกรณีที่ผลการแข่งขันระหว่างทีมมีคะแนนเสมอกัน ผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมให้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะของตนเอง ซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจภายในและกระตุ้นให้เกิดความมุ่งมั่นในการเรียนรู้อย่างยิ่งยขึ้น นับเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้มีส่วนร่วมในบรรยากาศที่เป็นมิตรและสร้างสรรค์⁴

จะเห็นได้ว่า การบูรณาการแนวคิดที่มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน เน้นให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ใหม่โดยผู้เรียนเอง โดยการผสมผสานการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ และการทำงานร่วมกับเพื่อนผ่านเทคนิค TGT ซึ่งคาดหวังว่าจะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย มีความเข้าใจที่ลึกซึ้งในเนื้อหา และพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมที่จำเป็นสำหรับอนาคต ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วย ปทุมธานี

3. จิรากร สำเร็จ, “ผลการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์แบบแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์ (STAD) โดยเน้นเทคนิค KWDL ที่มีต่อความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีระดับความสามารถทางการเรียนแตกต่างกัน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2551), 27.
4. สมศักดิ์ ภูวิภาดารรรถน์, หลักการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนและการประเมินตามสภาพจริง, (กรุงเทพฯ: ดวงกมลพับลิชชิ่ง, 2554), 4.

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้เรื่องอสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

3) เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT เรื่องอสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว

3. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองอย่างมีความหมายและยั่งยืน ผ่านการเผชิญสถานการณ์ปัญหาที่กระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา โดยกระบวนการเรียนรู้นี้จะเกิดขึ้นภายใน กลุ่มบ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มร่วมมือแบบคละความสามารถ (เก่ง-ปานกลาง-อ่อน) สมาชิกต้องช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเตรียมความพร้อมให้กันและกัน เพื่อออกไปแข่งขันกับผู้เรียนกลุ่มอื่นที่มีระดับความสามารถใกล้เคียงกัน จากนั้นจะนำคะแนนการแข่งขันกลับมารวมเป็นคะแนนของกลุ่มบ้าน ซึ่งรูปแบบนี้จะช่วยส่งเสริมทั้งการสร้าง ความเข้าใจด้วยตนเอง การมีปฏิสัมพันธ์ และความรับผิดชอบร่วมกันของกลุ่ม โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.1 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน จัดกลุ่มนักเรียนให้มีความหลากหลายด้านความสามารถ (เก่ง-ปานกลาง-อ่อน) ในอัตราส่วน 1-2-1 กลุ่มละ 4-6 คน ทบทวนความรู้เดิม กระตุ้นความสนใจด้วยคำถาม สถานการณ์ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของนักเรียน พร้อมแจ้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ อธิบายเกณฑ์การให้

คะแนน และบทบาทหน้าที่ของสมาชิก เพื่อสร้างความเข้าใจในความสำคัญของการทำงานร่วมกันและการพึ่งพาอาศัยกันทางบวก

1.2 ขั้นสร้างองค์ความรู้ใหม่

1.2.1 เชื่อมโยงความรู้ นักเรียนใช้ความรู้เดิมเพื่อแก้ปัญหาใหม่ที่กำหนด โดยปัญหานี้ออกแบบให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา เพื่อกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

1.2.2 ไตร่ตรองและแลกเปลี่ยน สมาชิกภายในทีมช่วยกันวิเคราะห์ เสนอแนวทางแก้ปัญหาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และนำแนวคิดไปเปรียบเทียบกับทีมอื่น เพื่อพัฒนาความเข้าใจให้ถูกต้องและรอบด้าน

1.2.3 สรุปความรู้ ภายในทีมร่วมกันสรุปแนวคิด หลักการ หรือกระบวนการแก้ปัญหาเป็นข้อสรุปร่วม ครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) คอยให้คำแนะนำ ชี้แนะ และสนับสนุนเมื่อนักเรียนไม่สามารถหาข้อสรุปได้ด้วยตนเอง

1.3 ขั้นฝึกทักษะและเตรียมแข่งขัน นักเรียนในทีมฝึกทำแบบฝึกหัดหรือโจทย์ประยุกต์ โดยนำความรู้และหลักการที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์ที่ไม่คุ้นเคย สมาชิกที่มีความสามารถสูงกว่าช่วยเหลือและอธิบายให้เพื่อนในทีมเข้าใจ เพื่อให้ทุกคนมีความพร้อมก่อนเข้าสู่การแข่งขัน

1.4 ขั้นแข่งขันและประเมินผล ครูจัดโต๊ะแข่งขันโดยละนักเรียนจากแต่ละทีมให้มีระดับความสามารถใกล้เคียงกัน เพื่อให้การแข่งขันเป็นธรรม นักเรียนแข่งขันตอบคำถามชุดเดียวกันทุกโต๊ะ ตามกติกาที่กำหนด คะแนนที่ได้จะถูกรวมกลับไปยังทีมต้นสังกัด (กลุ่มบ้าน) เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและความรับผิดชอบต่อทีม เมื่อสิ้นสุดการแข่งขัน ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปและสะท้อนผลการเรียนรู้ เพื่อทบทวนเนื้อหา วิเคราะห์วิธีการแก้ปัญหา และชื่นชมความสำเร็จของทุกทีม พร้อมให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาต่อไป

2. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแล้วส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ สามารถวัดได้จากคะแนน

การทำใบกิจกรรมระหว่างเรียน (E_1) และคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียน (E_2) เรื่องอสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ หมายถึง คะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT เรื่องอสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นแบบทดสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ โดยวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้แก่ ความจำ ความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ และการวิเคราะห์

4. ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกและความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์เรื่องอสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ซึ่งดำเนินการตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT โดยกิจกรรมดังกล่าวส่งผลให้นักเรียนเกิดความรู้ที่คงทน สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในเรื่องอื่น ๆ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนคณิตศาสตร์ และรู้สึกสนุกสนานในการเรียนซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบศึกษากลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ (One Group Pretest – Posttest Design) มีสัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการทดลอง ดังนี้

$$O_1 \rightarrow X \rightarrow O_2$$

เมื่อ O_1 แทน การทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้

X แทน การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT

O_2 แทน การทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วยปุมธนาธิภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 11 ห้องเรียน รวมทั้งหมด 314 คน กลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยมีห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม จำนวน 29 คน เป็นการจัดห้องเรียนแบบคละความสามารถ

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT จำนวน 10 แผน รวม 10 คาบ ดังนี้

แผนที่ 1 ความหมายของอสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว

แผนที่ 2 คำตอบของอสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว (แทนค่าตัวแปร)

แผนที่ 3 คำตอบของอสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว (การเขียนกราฟ)

แผนที่ 4 การใช้สมบัติของการบวกของการไม่เท่ากันของอสมการ

แผนที่ 5 การใช้สมบัติของการคูณของการไม่เท่ากันของอสมการ

แผนที่ 6 การใช้สมบัติของการบวกและการคูณของการไม่เท่ากันของอสมการ

แผนที่ 7 การแก้อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวที่มีเครื่องหมายไม่เท่ากับ

แผนที่ 8 การแก้อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวที่คำตอบเป็นช่วงค่าต่อเนื่อง

แผนที่ 9 การแก้โจทย์ปัญหาอสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว

แผนที่ 10 การแก้อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว

นำแผนการจัดการเรียนรู้ตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของเนื้อหา มีผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้มีคะแนนรวมเฉลี่ย 4.88–4.95 อยู่ในระดับดีเยี่ยม

4.3.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT ชนิดข้อสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ โดยมีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.24–0.76 และมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.21–0.68 และหาค่าความเที่ยงแบบสอดคล้องภายใน (Measure

of internal consistency) สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคมีค่าเท่ากับ 0.839

4.3.3 แบบสอบถามวัดความพึงพอใจ ของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT จำนวน 23 ข้อ หาค่าความเที่ยงแบบสอดคล้องภายใน (Measure of internal consistency) สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคมีค่าเท่ากับ 0.948

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) วัดผลสัมฤทธิ์ก่อนการจัดการเรียนรู้ ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ และเก็บคะแนนระหว่างเรียนแต่ละครั้ง 3) วัดผลสัมฤทธิ์หลังการจัดการเรียนรู้ ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4) สอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรู้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยค่าเฉลี่ย และร้อยละ 2) วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้วยการทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระจากกัน (t-test for dependent Samples) 3) วิเคราะห์ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ ด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ผลการประเมินเทียบกับเกณฑ์ระดับความพึงพอใจ

5. ผลการวิจัย

1. วิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

ตารางที่ 1 แสดงคะแนนระหว่างเรียน (E_1) ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ ($n = 29$)

แผนการจัดการเรียนรู้	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.
1	9	7.38	1.08
2	12	10.28	1.28
3	12	10.03	2.16
4	9	8.24	1.18
5	9	7.00	1.44
6	9	7.62	0.98
7	9	8.72	0.65
8	9	8.21	0.73
9	15	11.41	1.64
10	12	10.90	1.57
รวม	105	89.79	

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้

คะแนน	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ
ระหว่างเรียน (E_1)	29	105	89.79	6.11	85.52
หลังเรียน (E_2)	29	20	16.03	2.11	80.17

จากตารางพบว่า ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.52/80.17 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ที่กำหนดไว้

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

คะแนน	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	df	sig
ก่อนเรียน	29	20	6.10	2.19	26.757*	28	.00
หลังเรียน	29	20	16.03	2.11			

หมายเหตุ *sig < .05

จากตารางผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 29 คน ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT พบว่าหลังการจัดการเรียนรู้นี้มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 16.03 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 2.11 สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 6.10 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 2.19 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน	4.73	0.50	มากที่สุด
1. การจัดกลุ่มความสามารถช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน	4.69	0.47	มากที่สุด
2. จำนวนสมาชิกในทีมเหมาะสมต่อการทำงานร่วมกัน	4.62	0.68	มากที่สุด
3. กิจกรรมกระตุ้นความสนใจทำให้ต้องการเรียนรู้เนื้อหา	4.83	0.38	มากที่สุด
4. การทบทวนความรู้เดิมช่วยเตรียมความพร้อมในการเรียน	4.83	0.38	มากที่สุด
5. การชี้แจงวัตถุประสงค์และเกณฑ์การแข่งขันทำให้เข้าใจเป้าหมายการเรียน	4.69	0.54	มากที่สุด
ขั้นสร้างองค์ความรู้ใหม่	4.69	0.52	มากที่สุด
6. สถานการณ์ปัญหาที่ให้ความท้าทายและกระตุ้นการคิด	4.72	0.45	มากที่สุด

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
7. การใช้ความรู้เดิมช่วยให้สามารถแก้ปัญหาใหม่ได้	4.69	0.47	มากที่สุด
8. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในทีมช่วยให้เข้าใจเนื้อหามากขึ้น	4.62	0.62	มากที่สุด
9. การเปรียบเทียบแนวคิดกับทีมอื่นทำให้มองเห็นวิธีแก้ปัญหา หลากหลาย	4.66	0.61	มากที่สุด
10. การสรุปแนวคิดร่วมกันช่วยให้เห็นภาพรวมของเนื้อหา	4.79	0.41	มากที่สุด
11. นักเรียนสามารถจดจำวิธีการได้ในระยะยาว	4.66	0.55	มากที่สุด
ขั้นฝึกทักษะและเตรียมแข่งขัน	4.72	0.51	มากที่สุด
12. แบบฝึกหัดมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน	4.79	0.41	มากที่สุด
13. การทำงานในทีมช่วยให้สามารถแก้โจทย์ได้อย่างมั่นใจ	4.62	0.56	มากที่สุด
14. การช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิกทำให้เข้าใจเนื้อหาชัดเจน ขึ้น	4.76	0.44	มากที่สุด
15. การเตรียมตัวก่อนแข่งขันช่วยสร้างความมั่นใจและความพร้อม	4.69	0.60	มากที่สุด
ขั้นแข่งขันและประเมินผล	4.75	0.51	มากที่สุด
16. การแข่งขันมีความยุติธรรมและเป็นระบบ	4.79	0.41	มากที่สุด
17. ความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม	4.79	0.41	มากที่สุด
18. เกิดความภาคภูมิใจในตนเองต่อการทำกิจกรรม	4.76	0.44	มากที่สุด
19. มีความสุขสนุกสนานเกิดขึ้นกับกิจกรรมเกมในชั้นเรียน	4.76	0.51	มากที่สุด
20. คำถามที่ใช้แข่งขันมีความเหมาะสมกับระดับความสามารถ ของผู้เรียน	4.69	0.60	มากที่สุด
21. การรวมคะแนนเป็นทีมช่วยให้เกิดความสามัคคีและรับผิดชอบ ต่อกัน	4.72	0.53	มากที่สุด
22. การประกาศผลการแข่งขันสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้	4.72	0.53	มากที่สุด
23. การสรุปและสะท้อนผลหลังแข่งขันช่วยให้เข้าใจเนื้อหามากขึ้น	4.72	0.65	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.72	0.51	มากที่สุด

จากตารางแสดงผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว โดยรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.72 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.51 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด โดยนักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุด ในขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ด้านกิจกรรมกระตุ้นความสนใจให้ต้องการเรียนรู้เนื้อหา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.83 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.38 และในขั้นเดียวกันด้านการทบทวนความรู้เดิมช่วยเตรียมความพร้อมในการเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.83 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.38 และนักเรียนมีความพึงพอใจน้อยที่สุดในขั้นฝึกทักษะและเตรียมแข่งขัน ด้านการทำงานในทีมช่วยให้สามารถแก้โจทย์ได้อย่างมั่นใจ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.62 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.56 นั่นคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

6. อภิปรายผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ $85.52/80.17$ แสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมของแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบมาในด้านของกระบวนการจัดการเรียนรู้ (E_1) ที่มีร้อยละ 85.52 พบว่านักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียน ทั้งในด้านการคิดวิเคราะห์ การทำกิจกรรมกลุ่ม และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สอดคล้องกับหลักการของแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์ตรง โดยอาศัยการลงมือปฏิบัติและการคิดด้วยตนเอง การออกแบบกิจกรรมนี้ให้เชื่อมโยงกับปัญหาใกล้ตัวนักเรียน และเปิดโอกาสให้ได้

อภิปรายร่วมกันในกลุ่ม ส่งผลให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหามากยิ่งขึ้น⁵ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน (E_2) ที่มีร้อยละ 80.17 พบว่านักเรียนสามารถบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ เป็นผลมาจากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT ที่ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนาน มีแรงจูงใจ และเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างนักเรียน เทคนิคนี้ไม่เพียงช่วยให้นักเรียนรู้สึกอยากมีส่วนร่วมมากขึ้น แต่ยังทำให้เกิดการแข่งขันที่เป็นมิตร ส่งเสริมให้แต่ละคนพยายามอย่างเต็มที่เพื่อประโยชน์ของกลุ่ม⁶ ดังนั้นประสิทธิภาพของแผนที่พัฒนาขึ้นนี้มีประสิทธิภาพทั้งในด้านการกระบวนการและผลลัพธ์ เป็นผลมาจากการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสม กับธรรมชาติของผู้เรียน มีกลยุทธ์การจัดกลุ่มที่ชัดเจน และใช้วิธีการเรียนรู้ที่เน้นความร่วมมือและการมีส่วนร่วม ช่วยให้การเรียนรู้คณิตศาสตร์ไม่น่าเบื่อ แต่กลับน่าสนใจและมีประสิทธิภาพมากขึ้นสำหรับนักเรียน

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว พบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 16.03$) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 6.10$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ในการส่งเสริมความเข้าใจและทักษะในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ในเนื้อหาที่มีความซับซ้อน การที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สามารถอธิบายได้จากกรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่เป็นฐานของการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ มีบทบาทในการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในกระบวนการเรียนรู้ ไม่ใช่

-
5. ธิฎักทรา สุดแก้ว, “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ผ่านเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2554), 48.
 6. คันธณัช พลวงค์, “ผลของการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค TGT ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่2 เรื่องเลขยกกำลัง”, วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ และนวัตกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (2566), 14.

เป็นเพียงผู้รับความรู้จากครูอย่างตายตัว ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาที่ท้าทาย เชื่อมโยงความรู้เดิมกับแนวคิดใหม่ และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมกลุ่ม เพื่อสร้างความเข้าใจที่ยั่งยืน และสามารถนำความรู้ไปสู่สถานการณ์ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁷ นอกจากการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีบทบาททั้งในฐานะผู้เรียนและผู้ช่วยสอนภายในกลุ่ม ส่งผลให้เกิดการทบทวนความรู้ การสื่อสารทางคณิตศาสตร์ และการพัฒนาแนวคิดจากตนเอง กระบวนการนี้ไม่เพียงแต่เอื้อให้นักเรียนที่อ่อนได้พัฒนาแนวคิด แต่ยังช่วยให้นักเรียนที่เก่งได้เข้าใจเนื้อหาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ผ่านการอธิบายและประมวลผลความรู้ของตนเอง⁸

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว อยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนความพึงพอใจเท่ากับ 4.72 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.51 ซึ่งในชั้นแข่งขันและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยรวมมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนความพึงพอใจเท่ากับ 4.75 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.51 เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่นำมาใช้นั้น นอกจากส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน แต่ยังส่งเสริมให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สร้างความรู้สึกเชิงบวก สร้างแรงจูงใจ และเจตคติที่ดีต่อวิชาคณิตศาสตร์ในภาพรวม อธิบายได้จากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบอย่างมีเป้าหมาย โดยเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในด้านความคิด การลงมือปฏิบัติ และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนร่วมกลุ่ม การเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ให้ความสำคัญกับการที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผ่านการเผชิญกับสถานการณ์ปัญหา การสืบค้นข้อมูล

7. จิตภา ลูกเงาะ, “ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่มีต่อความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง ฟังก์ชันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, (มหาวิทยาลัยบูรพา, 2560), 8.

8. R. E. Slavin, *Cooperative Learning: Theory, Research, and Practice*, 2nd ed., (n.p.: Allyn and Bacon, 1995), 84.

การคิดวิเคราะห์ และการสรุปความรู้ร่วมกัน⁹ นักเรียนจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ การเรียนรู้ และเกิดความภูมิใจในความสามารถของตนเอง ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในจากรายการประเมินที่ว่า นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเองต่อการทำกิจกรรม ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.44) และนักเรียนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในทีมช่วยให้เข้าใจ เนื้อหามากขึ้น ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.62) การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการเรียนรู้ ไม่เพียงแต่ช่วยส่งเสริมการสร้างความรู้เชิงลึก แต่ยังเสริมสร้างแรงจูงใจภายใน และช่วยลดความวิตกกังวลต่อวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ¹⁰

7. คุณค่าใหม่ที่ได้จากงานวิจัย

จากงานวิจัยเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วย ปทุมธานี มีคุณค่าใหม่ที่ได้จากงานวิจัยนี้ คือ การบูรณาการแนวคิดการสอนที่ได้รับการพิสูจน์แล้วว่ามีประสิทธิภาพ เกิดจากการผสมผสานแนวคิดการเรียนรู้ 2 แบบ คือแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT ที่เน้นการทำงานเป็นทีมและการแข่งขันอย่างสร้างสรรค์ผ่านเกม ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการบูรณาการสองแนวทางนี้เข้าด้วยกัน ประสบความสำเร็จ ในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เรื่องอสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สร้างเป็นรูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพสูง (สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้)

งานวิจัยไม่ได้หยุดอยู่แค่แนวคิด แต่ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมจำนวน 10 แผน ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ และ มีประสิทธิภาพ

9. ทิฏฐิภร สุตแก้ว, “การพัฒนาแบบการเรียนการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ผ่านเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2554), 48.

10. สุมาลี ชัยเจริญ, การออกแบบการสอน: หลักการ ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, (ขอนแก่น: เพ็ญพรินต์, 2559), 142.

ตามเกณฑ์ ที่วัดผลได้จริง (85.52/80.17) นั่นคือคุณค่าเชิงปฏิบัติที่ครูผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้ในการสอนเนื้อหาเรื่องอสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวได้ทันที

การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญ คือคุณค่าที่สำคัญคือการแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้ ส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการผสมผสานแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์และ TGT สามารถช่วยให้นักเรียน มีความเข้าใจในเนื้อหาคณิตศาสตร์ที่ซับซ้อนได้ดียิ่งขึ้นจริงนำไปสู่ผลการเรียนที่ดีขึ้น นอกเหนือจากผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ งานวิจัยยังพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้รูปแบบนี้ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะกิจกรรมที่กระตุ้นความสนใจและการทบทวนความรู้เดิม แสดงให้เห็นว่าแนวทางการสอนนี้ไม่เพียงแต่มีประสิทธิภาพ แต่ยังสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนานมีส่วนร่วม และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นคุณค่าที่สำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ในระยะยาว

สุดท้ายผลการศึกษาค้นครั้งนี้จึงเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนประสิทธิผลของการนำทฤษฎีการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริงในบริบทคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยในอนาคต เช่น การศึกษาความคงทนของความรู้หรือการประเมินผลต่อตัวแปรอื่น ๆ อาทิ ทักษะการแก้ปัญหาและการคิดวิเคราะห์

8. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

8.1 บทสรุปงานวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85.52/80.17

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว อยู่ในระดับมากที่สุด

8.2 ข้อเสนอแนะ

8.2.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยพบว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT คือการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองอย่างมีความหมายและยั่งยืน ผ่านการเผชิญสถานการณ์ปัญหาที่กระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา ดังนั้นนักเรียนจึงต้องมีความรู้ในเรื่องของพื้นฐานการบวก ลบ คูณ หาร จำนวนเต็ม หากยังความรู้ไม่มากพอควรมีการจัดการสอนเสริมให้แก่นักเรียน

2. จากผลการวิจัยพบว่าชั้นนำเข้าสู่บทเรียนกิจกรรมกระตุ้นความสนใจทำให้นักเรียนต้องการเรียนรู้เนื้อหา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ครูจึงควรกระตุ้นผู้เรียนด้วยคำถามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เพื่อนในกลุ่มบ้านช่วยเหลือและสนับสนุนกันในการทำกิจกรรม

8.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. มีการวิจัยติดตามผลในระยะยาว เพื่อประเมินความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนหลังจากสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ รวมถึงศึกษาการเปลี่ยนแปลงของเจตคติ ทักษะ และพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนต่อวิชาคณิตศาสตร์ในระยะยาว

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรอื่น ๆ นอกจากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจ เช่นความสามารถในการแก้ปัญหา

รายการอ้างอิง

- คันธณัช พลวงศ์. “ผลของการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค TGT ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่องเลขยกกำลัง”. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และนวัตกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (2566). 14–25.
- จิตาภา ลูกเงาะ. “ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่มีต่อความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง ฟังก์ชันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4”. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา*, 2560.
- จิรากร สำเร็จ. “ผลการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์แบบแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์ (STAD) โดยเน้นเทคนิค KWDL ที่มีต่อความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีระดับความสามารถทางการเรียนแตกต่างกัน”. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 2551.
- ทัญญิภัทรา สุดแก้ว. “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ผ่านเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น”. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 2554.
- สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ. *หลักการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนและการประเมินตามสภาพจริง*. กรุงเทพฯ: คงกมลพับลิชชิง, 2554.
- สุมาลี ชัยเจริญ. *การออกแบบการสอน: หลักการ ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. ขอนแก่น: เพ็ญพรินติ้ง, 2559.
- OECD. *Education at a Glance 2019: OECD Indicators*. n.p.: OECD, 2019. <https://doi.org/10.1787/f8d7880d-en>.
- Slavin, R. E. *Cooperative Learning: Theory, Research, and Practice*. 2nd ed. n.p.: Allyn and Bacon, 1995.

สมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตาม
เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

Administrator's Competency in the 21st Century
Affecting the Teacher's Performance Based on
Professional Standard in the School under
The Secondary Educational Service Area Office
Chonburi Rayong

ภาณุมาศ ทับทิมเทศ

Panumas Taptimtes

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยธนบุรี

Master of Education (Educational Administration) Thonburi University

Email: taptimtes1993@gmail.com

ดร.ปฐมพรณ์ อินทรางกูร ณ ออยุธยา

Dr.Pathomporn Indrangkura Na Ayudthya

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยธนบุรี

Master of Education (Educational Administration) Thonburi University

Email: gs@thonburi-u.ac.th

ตอบรับบทความ (Received) : 30 ตุลาคม 2568

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 26 กุมภาพันธ์ 2569

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 7 เมษายน 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 5 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับสมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง 2) ระดับการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง และ 3) สมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง เป็นงานวิจัยแบบเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 278 คน จากประชากร จำนวน 962 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.946 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับสมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2) ระดับการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3) สมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 67.80 ตัวแปรที่มีอิทธิพลในการทำนายตามลำดับจากมากที่สุด ได้แก่ ด้านการเรียนรู้และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ด้านการบริหารจัดการภารกิจในปัจจุบันโดยคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว ด้านการประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานทุกภาคส่วนและสื่อสารกับคนทุกช่วง ด้านการสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นด้วยความซื่อสัตย์และมีจริยธรรม ด้านการให้อำนาจและการพัฒนาผู้อื่น และด้านการตัดสินใจบนสถานการณ์ที่ไม่ชัดเจนและซับซ้อน

คำสำคัญ: สมรรถนะผู้บริหาร ศตวรรษที่ 21 เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครู
สถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

Abstract

The objectives of this study were to examine: (1) the level of 21st century competencies of school administrators under the Secondary Educational Service Area Office Chonburi-Rayong; (2) the level of teachers' performance based on professional standards in schools under the same jurisdiction; and (3) the influence of administrators' 21st century competencies on teachers' performance based on professional standards. This study employed a quantitative research design. The sample consisted of 278 school administrators and teachers drawn from a population of 962, selected through stratified random sampling. The research instrument was a questionnaire with an overall reliability coefficient of 0.946. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis.

The findings revealed that: (1) the overall level of 21st-century competencies of school administrators was at a high level; (2) the overall level of teachers' performance based on professional standards was also at a high level; and (3) administrators' 21st century competencies significantly influenced teachers' performance at the 0.01 level of statistical significance, with a predictive power of 67.80%. The most influential predictors, in descending order, were continuous learning, forward thinking and long-term planning, collaboration and communication across sectors and generations, building trust and credibility through integrity and ethics, empowering and developing others, and decision-making under uncertain and complex situations.

Keywords: School Administrators, 21st Century Competencies, Teacher Professional Standards, Educational Institutions, Educational Service Area Office

1. บทนำ

ปัจจุบันเป็นยุคแห่งการพลิกผัน (VUCA World) ส่งผลให้เกิดการผันผวนจากการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาอย่างรวดเร็ว ความไม่แน่นอนยากต่อการตัดสินใจ ข้อมูลที่ใช้ในการตัดสินใจมีความซับซ้อนและยากจะคาดการณ์ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี¹ รวมถึงด้านการศึกษา ซึ่งสถานการณ์ของโลกในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรและพลเมืองโลกหลายด้าน และมีแนวโน้มเกิดความรุนแรงมากขึ้น² ทำให้องค์กรต่าง ๆ ต้องมีการปรับตัว ผู้บริหารในฐานะผู้นำองค์กรจำเป็นต้องปฏิรูปตนเองและการเปลี่ยนแปลงองค์กรครั้งใหญ่เพื่อนำพาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ เพื่อให้บริหารจัดการศึกษาบรรลุผลสำเร็จ³

การศึกษาถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของคน เพราะการจัดการศึกษาเป็นปัจจัยหลักในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด และคุณธรรมของบุคคล เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมและสร้างภูมิปัญญาให้แก่บุคคล การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพจะช่วยให้ประชาชนมีคุณธรรม สามารถดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต⁴

สถานศึกษาที่มีคุณภาพนั้นขึ้นอยู่กับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหาร ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีสมรรถนะ (Competency) ในการปฏิบัติงาน เพราะการมีสมรรถนะที่เหมาะสมจะชว่นำพาองค์กรบรรลุเป้าหมาย สำนักงาน

1. วิทยา จิตนุพงศ์, “ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุค VUCA World”, วารสารรามคำแหง ฉบับรัฐประศาสนศาสตร์, ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 (มกราคม-เมษายน 2563), 220.
2. ชัยยนต์ เพาพาน, “แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานการเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21”, วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2559), 3.
3. ทศพล ลูสีดา, “แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดหนองคาย”, วารสารปัญญาปณิธาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2565), 99.
4. วีระยุทธ ขาตะกาญจน์, เทคนิคการบริหารสำหรับนักบริหารการศึกษามีอาชีพ, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556), 28.

คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนได้เริ่มนำแนวคิดเรื่องสมรรถนะมาใช้ในการบริหาร ทรัพยากรบุคคลในปี พ.ศ. 2548 โดยอ้างอิงจากทฤษฎีของศาสตราจารย์ ดร. เดวิด แมคเคลลีแลนด์ (McClelland) และนิยาม “สมรรถนะ” ว่าหมายถึง “คุณลักษณะเชิง พฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้ บุคคลสร้างผลงานได้โดดเด่นในองค์กร” ผู้บริหารในภาคราชการควรมีสมรรถนะ ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ประกอบด้วย การตัดสินใจบนสถานการณ์ที่ไม่ชัดเจนและซับซ้อน การยืดหยุ่นและปรับตัว ต่อสถานการณ์ การประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานทุกภาคส่วนและสื่อสารกับคนทุก ช่วงวัย การสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นด้วยความซื่อสัตย์และมีจริยธรรม การเรียนรู้ และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการภารกิจในปัจจุบันโดยคำนึงถึงผลกระทบ ในระยะยาว และการให้อำนาจและการพัฒนาผู้อื่น⁵ นอกจากนี้ผู้ที่มีบทบาทสำคัญ อย่างยิ่งในการดำเนินการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียน คือ ครู เพราะครูเป็นผู้ประกอบ วิชาชีพทางการศึกษาที่มีหน้าที่หลักในการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ⁶

คุรุสภา ในฐานะสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้กำหนดข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้ นิยามความหมายของคำว่า “มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา หมายถึง ข้อกำหนด เกี่ยวกับคุณลักษณะ และคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องประพฤติปฏิบัติตาม ประกอบด้วย มาตรฐาน ความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงานและมาตรฐานการปฏิบัติตน”⁷

5. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, “กำลังคน (ภาครัฐ) ในศตวรรษที่ 21”, *วารสาร ข้าราชการ*, ปีที่ 62 ฉบับที่ 2 (2563), 4–9.
6. ฉัตรวิริยา ธนชาอัครสิริ, “สมรรถนะของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพครูสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10”, *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย ศิลปกร*, ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2562), 784.
7. สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, *ประกาศคณะกรรมการคุรุสภาเรื่อง รายละเอียดของมาตรฐานความรู้ และประสบการณ์วิชาชีพครูตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562*, (ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 137 ตอนพิเศษ 109 ง, 7 พฤษภาคม 2563), 10–14.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้กับสถานศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบในเขตจังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง ซึ่งได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมถึงการพัฒนาศักยภาพทางการศึกษา โดยแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดชลบุรี (พ.ศ. 2566–2570) ระบุวิสัยทัศน์ว่าเป็นองค์กรชั้นนำด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งสู่การศึกษาเพื่อการมีงานทำด้วยวิถีพอเพียง อย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) อีกทั้งมีนโยบายด้านการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยค่าเป้าหมายปี 2566 นั้น ผู้เรียนร้อยละ 60 ได้รับการพัฒนาให้มีสมรรถนะและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21⁸ ทั้งนี้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องมีสมรรถนะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 มีการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพ เพื่อจะพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้นั่นเอง

จากหลักการและแนวคิดดังกล่าวจะเห็นว่า การจะพัฒนาผู้เรียน พัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา โดยผู้บริหารต้องมีสมรรถนะในการบริหารจัดการที่ถูกต้อง เหมาะสม รวมทั้งการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพของครูในด้านต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นแรงกระตุ้นและผลักดันให้ครูเกิดการพัฒนาตนเองและพัฒนาองค์กร ส่งผลให้การปฏิบัติงานบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาสมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครู ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้นำมาเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และให้ผู้เกี่ยวข้องนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาการปฏิบัติงานของครูตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ อันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานยิ่งขึ้น

8. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง, แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง, (กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง, เอกสารหมายเลข 18/2566, 2566), 41–47.

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง
2. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง
3. เพื่อศึกษาสมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

3. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **สมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21** หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นผลมาจากความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลสร้างผลงานได้โดดเด่นในองค์กร ประกอบด้วย 7 ด้าน ดังนี้

1.1 **การตัดสินใจบนสถานการณ์ที่ไม่ชัดเจนและซับซ้อน** หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว รอบคอบ และชาญฉลาด โดยอาศัยการวิเคราะห์สถานการณ์ได้อย่างละเอียดและรอบด้าน อีกทั้งสามารถเชื่อมโยงสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และต้องมีการประเมินความเสี่ยงอยู่ตลอดเวลา

1.2 **การยืดหยุ่นและปรับตัวต่อสถานการณ์** หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีความยืดหยุ่นและปรับตัวต่อสถานการณ์รอบตัวได้อย่างทันท่วงที่ ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงและประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่ยึดติดกับวิธีการหรือแนวทางการแก้ปัญหาหรือการปฏิบัติแบบเดิม ๆ

1.3 **การประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานทุกภาคส่วนและสื่อสารกับคนทุกช่วงวัย** หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สร้างการมีส่วนร่วมในการทำงานของทุกภาคส่วน ทุกชนชั้น และทุกวัย เพื่อให้เกิดการทำงาน ที่เชื่อมโยงกันทางความคิดและประสบการณ์ที่แตกต่าง

เปิดรับมุมมองและวิธีการทำงานที่แตกต่างอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมุ่งการทำงานเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง สร้างเครือข่ายการทำงานระหว่างหน่วยงานรัฐกับรัฐ รัฐกับภาคเอกชน และรัฐกับภาคประชาชน สร้างประสิทธิภาพผ่านการสื่อสารที่ดี เพื่อให้ทุกคนเกิดความเข้าใจร่วมกันในการปฏิบัติงาน

1.4 การสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นด้วยความซื่อสัตย์และมีจริยธรรม หมายถึง การปรับตัวในการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนว่าสามารถเป็นที่พึ่งของประชาชนในเรื่องต่าง ๆ ได้ รวมทั้งสร้างศรัทธาและความเชื่อใจจากผู้ที่จะต้องทำงานร่วมกันไม่ให้เกิดข้อกังขาในการตัดสินใจหรือในการปฏิบัติงาน ไม่ปิดกั้นการแสดงความคิดเห็น มีการแบ่งปันและการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

1.5 การเรียนรู้และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีความตระหนักรู้และมีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งต้องเปิดใจที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวอย่างไม่หยุดนิ่ง มีความกระหายที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อที่ตัวเองจะได้รู้เท่าทันสถานการณ์รอบตัว และสามารถนำมาปรับใช้ในการบริหารงาน รวมทั้งจะต้องผลักดันและส่งเสริมคนในองค์กรให้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization)

1.6 การบริหารจัดการภารกิจในปัจจุบันโดยคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สามารถวิเคราะห์ผลกระทบต่าง ๆ จากการปฏิบัติงานในระยะสั้น ควบคู่ไปกับการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาประเทศระยะยาว และสามารถคาดการณ์สิ่งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

1.7 การให้อำนาจและการพัฒนาผู้อื่น หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ให้อำนาจและการพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชา ให้มีความรู้ความสามารถ มีส่วนร่วมในการรับรู้และขับเคลื่อนนโยบายของประเทศ มีโอกาสในการซักถามหรือแลกเปลี่ยนมุมมองกับผู้บริหาร หรือเมื่อมีความสงสัยหรือไม่เข้าใจในการปฏิบัติงานของส่วนราชการก็ได้รับการ

ชี้แจงจากผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาอย่างชัดเจนและตรงไปตรงมา ได้รับการพัฒนา และส่งเสริมการเรียนรู้หรือทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง รวมถึงได้รับความไว้วางใจหรือให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้บุคลากรรุ่นใหม่มีศักยภาพและคุณภาพเหมาะสมกับวิถีชีวิตและกระบวนการคิดของคนรุ่นใหม่มากยิ่งขึ้น

2. การปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครู หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ และคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องประพฤติปฏิบัติตาม ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน ดังนี้

2.1 มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ หมายถึง การที่ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ปฏิบัติตามข้อกำหนดเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ หรือการจัดการศึกษาต้องมีเพียงพอที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพได้ โดยครูสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงบริบทของโลก มีแนวคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีจิตวิทยาพัฒนาการในการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพรวมถึงเนื้อหาวิชาที่สอน หลักสูตร การสอน มีการวัด ประเมินผลการเรียนรู้ และการวิจัย มีการใช้ภาษาไทย ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร มีการออกแบบ การดำเนินการเกี่ยวกับงานประกันคุณภาพการศึกษาระหว่างเรียน และการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะ

2.2 มาตรฐานการปฏิบัติงาน หมายถึง การที่ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ปฏิบัติตามข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ หรือการแสดงพฤติกรรม การปฏิบัติงานและการพัฒนางาน เพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการเรียนรู้หรือการจัดการศึกษา รวมทั้งต้องฝึกฝนพัฒนาตนเองให้มีทักษะ หรือความชำนาญสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูจะต้องมีการมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียน ส่งเสริมการเรียนรู้ เอาใจใส่ สร้างแรงบันดาลใจผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้และเป็นผู้สร้างนวัตกรรม มีการพัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการจัดการเรียนรู้ มีการจัดทำแผนการสอน ดูแลช่วยเหลือ พัฒนา และรายงานผลการพัฒนาผู้เรียน มีการจัดทำวิจัย สร้างนวัตกรรม สื่อและการวัดและประเมินผล และมีการบูรณาการความรู้ด้านความสัมพันธ์กับผู้

ปกครองและชุมชน มีการร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาผู้เรียน สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน เข้าถึงบริบทของชุมชน สามารถ อยู่บนพื้นฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรม และมีการร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.3 มาตรฐานการปฏิบัติตน หมายถึง การที่ครูในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ปฏิบัติตามจรรยาบรรณของ วิชาชีพที่กำหนดขึ้นเป็นแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติตน เพื่อรักษาและส่งเสริม เกียรติคุณชื่อเสียง และฐานะของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาให้เป็นที่เชื่อถือ ศรัทธาแก่ผู้รับบริการและสังคม อันจะนำมาซึ่งเกียรติ และศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ โดย ครูในสถานศึกษาจะต้องมีจรรยาบรรณต่อตนเอง มีการพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ มีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ต้องรัก ศรัทธา และซื่อสัตย์สุจริต ในวิชาชีพครู มีจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง หรือชุมชน มี จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพด้วยกันเอง และมีจรรยาบรรณต่อสังคม โดย การปฏิบัติตนให้เป็นผู้ผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลป วัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รวมถึงต้องมีการรักษามลประโยชน์ของส่วนรวม

3. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตชลบุรี 3 สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

4. ครู หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่ทำหน้าที่หลักทางด้านการสอนและส่งเสริม การเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตชลบุรี 3 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

5. สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง หมายถึง สถานศึกษาในสหวิทยาเขตชลบุรี 3 ที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ซึ่ง มี 4 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอบางละมุง จำนวน 3 แห่ง อำเภอศรีราชา จำนวน 5 แห่ง อำเภอกะสีช้าง จำนวน 1 แห่ง อำเภอสัตหีบ จำนวน 2 แห่ง รวมทั้งสิ้น 11 แห่ง

4. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนกล่าวว่า ผู้บริหารในภาคราชการควรมีสมรรถนะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ประกอบด้วย

1. การตัดสินใจบนสถานการณ์ที่ไม่ชัดเจนและซับซ้อน หมายถึง ความสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว รอบคอบ และชาญฉลาดของผู้บริหาร โดยอาศัยการวิเคราะห์สถานการณ์ได้อย่างละเอียดและรอบด้าน อีกทั้งจะต้องสามารถเชื่อมโยงสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และต้องมีการประเมินความเสี่ยงอยู่ตลอดเวลา

2. การยืดหยุ่นและปรับตัวต่อสถานการณ์ หมายถึง ความยืดหยุ่นและปรับตัวต่อสถานการณ์รอบตัวได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงและประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่ยึดติดกับวิธีการหรือแนวทางการแก้ปัญหาหรือการปฏิบัติแบบเดิม ๆ

3. การประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานทุกภาคส่วนและสื่อสารกับคนทุกช่วงวัย หมายถึง การสร้างการมีส่วนร่วมในการทำงานของทุกภาคส่วน ทุกชนชั้น และทุกวัย เพื่อให้เกิดการทำงานที่เชื่อมโยงกันทางความคิดและประสบการณ์ที่แตกต่าง เปิดรับมุมมองและวิธีการทำงานที่แตกต่างอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมุ่งการทำงานเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง โดยจะต้องสร้างเครือข่ายการทำงานระหว่างหน่วยงานรัฐกับรัฐ รัฐกับภาคเอกชน และรัฐกับภาคประชาชน ทั้งนี้การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องผ่านการสื่อสารที่ดีเพื่อให้ทุกคนเกิดความเข้าใจร่วมกันในการปฏิบัติงาน

4. การสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นด้วยความซื่อสัตย์และมีจริยธรรม หมายถึง การปรับตัวในการทำงานของผู้บริหาร เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนว่าสามารถเป็นที่พึ่งของประชาชนในเรื่องต่าง ๆ ได้ รวมทั้งสร้างศรัทธาและความเชื่อใจจากผู้ที่จะต้องทำงานร่วมกันไม่ให้เกิดข้อกังขาในการตัดสินใจหรือในการปฏิบัติงาน ไม่ปิดกั้นการแสดงความคิดเห็น มีการแบ่งปันและการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

5. การเรียนรู้และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง หมายถึง การที่ผู้บริหารมีความตระหนักรู้และมีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งต้องเปิดใจที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

รอบตัวอย่างไม่หยุดนิ่ง มีความกระหายที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อที่ตัวเองจะได้รู้เท่าทันสถานการณ์รอบตัว และสามารถนำมาปรับใช้ในการบริหารงาน รวมทั้งจะต้องผลักดันและส่งเสริมคนในองค์กรให้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization)

6. การบริหารจัดการภารกิจในปัจจุบันโดยคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการวิเคราะห์ผลกระทบต่าง ๆ จากการปฏิบัติงานในระยะสั้น ควบคู่ไปกับการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาประเทศระยะยาว และสามารถคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

7. การให้อำนาจและการพัฒนาผู้อื่น หมายถึง การให้อำนาจและการพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชา ให้บุคลากรภาครัฐรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถมีส่วนร่วมในการรับรู้และขับเคลื่อนนโยบายของประเทศ มีโอกาสในการซักถามหรือแลกเปลี่ยนมุมมองกับผู้บริหาร หรือเมื่อมีความสงสัยหรือไม่เข้าใจในการปฏิบัติงานของส่วนราชการก็ได้รับการชี้แจงจากผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาอย่างชัดเจนและตรงไปตรงมา ได้รับการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้หรือทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง รวมถึงได้รับความไว้วางใจหรือให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้บุคลากรรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพและคุณภาพเหมาะสมกับวิถีชีวิตและกระบวนการคิดของคนรุ่นใหม่มากยิ่งขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครู ตามแนวคิดของของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2563) ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน ดังนี้

1. **มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ** หมายถึง การที่ครูในสถานศึกษาปฏิบัติตามข้อกำหนดเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้หรือการจัดการศึกษาต้องมีเพียงพอที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพได้ โดยครูสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงบริบทของโลก มีแนวคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีจิตวิทยาพัฒนาการในการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพรวมถึงเนื้อหาวิชาที่สอน หลักสูตร การสอน มีการวัด ประเมินผลการเรียนรู้ และการวิจัย มีการใช้ภาษาไทย ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร มีการออกแบบ การดำเนินการเกี่ยวกับงานประกันคุณภาพการศึกษาระหว่างเรียน และการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะ

2. **มาตรฐานการปฏิบัติงาน** หมายถึง การที่ครูในสถานศึกษาปฏิบัติตามข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ หรือการแสดงพฤติกรรมการปฏิบัติงานและการพัฒนา เพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการเรียนรู้หรือการจัดการศึกษารวมทั้งต้องฝึกฝนพัฒนาตนเองให้มีทักษะ หรือความชำนาญสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูจะต้องมีการมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียน ส่งเสริมการเรียนรู้ เอาใจใส่ สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้และเป็นผู้สร้างนวัตกรรม มีการพัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ในด้านการจัดการเรียนรู้มีการจัดทำแผนการสอน ดูแลช่วยเหลือ พัฒนา และรายงานผลการพัฒนาผู้เรียน มีการจัดทำวิจัย สร้างนวัตกรรม สื่อ และการวัดและประเมินผล และมีการบูรณาการความรู้ด้านความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน มีการร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาผู้เรียน สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน เข้าถึงบริบทของชุมชน สามารถอยู่บนพื้นฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรม และมีการร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. **มาตรฐานการปฏิบัติตน** หมายถึง การที่ครูในสถานศึกษาปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพที่กำหนดขึ้นเป็นแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติตน เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียง และฐานะของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับศรัทธาแก่ผู้รับบริการและสังคม อันจะนำมาซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ โดยครูในสถานศึกษาจะต้องมีจรรยาบรรณต่อตนเอง มีการพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ มีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ต้องรัก ศรัทธา และซื่อสัตย์สุจริต ในวิชาชีพครู มีจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง หรือชุมชน มีจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพด้วยตนเอง และมีจรรยาบรรณต่อสังคม โดยการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รวมถึงต้องมีการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม

5. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาขอบเขตเนื้อหาการวิจัย โดยมุ่งที่จะศึกษาสมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยศึกษา

สมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21⁹ ประกอบด้วย 1) การตัดสินใจบนสถานการณ์ที่ไม่ชัดเจนและซับซ้อน 2) การยืดหยุ่นและปรับตัวต่อสถานการณ์ 3) การประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานทุกภาคส่วนและสื่อสารกับคนทุกช่วงวัย 4) การสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นด้วยความซื่อสัตย์และมีจริยธรรม 5) การเรียนรู้และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง 6) การบริหารจัดการภารกิจในปัจจุบันโดยคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว และ 7) การให้อำนาจและการพัฒนาผู้อื่น

และศึกษาการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครู¹⁰ ประกอบด้วย 1) มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ 2) มาตรฐานการปฏิบัติงาน 3) มาตรฐานการปฏิบัติตน และกำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

สมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21
1) การตัดสินใจบนสถานการณ์ที่ไม่ชัดเจนและซับซ้อน 2) การยืดหยุ่นและปรับตัวต่อสถานการณ์ 3) การประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานทุกภาคส่วนและสื่อสารกับคนทุกช่วงวัย 4) การสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นด้วยความซื่อสัตย์และมีจริยธรรม 5) การเรียนรู้และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง 6) การบริหารจัดการภารกิจในปัจจุบันโดยคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว 7) การให้อำนาจและการพัฒนาผู้อื่น
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2563, หน้า 6–9)

ตัวแปรตาม

การปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู
1) มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ 2) มาตรฐานการปฏิบัติงาน 3) มาตรฐานการปฏิบัติตน
ที่มา: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2563)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

9. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, “กำลังคน (ภาครัฐ) ในศตวรรษที่ 21”, วารสารข้าราชการ, ปีที่ 62 ฉบับที่ 2 (2563), 6–9.
10. สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, ประกาศคณะกรรมการคุรุสภาเรื่อง รายละเอียดของมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครูตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562, (ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 137 ตอนพิเศษ 109 ง, 7 พฤษภาคม 2563), 10–14.

6. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 45 คน ครู จำนวน 917 คน รวม 962 คน โดยเป็นบุคลากรของสถานศึกษาในสภวิทยาเขตชลบุรี 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำนวน 11 แห่ง

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 13 คน ครู จำนวน 265 คน รวมทั้งสิ้น 278 คน ซึ่งได้กำหนดขนาดตัวอย่างจากการเปิดตารางประมาณการขนาดตัวอย่างของ เกรงซีและมอร์แกน¹¹ และใช้เทคนิคการเลือกตัวอย่าง (Sampling Technique) ด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) จำแนกโดยใช้ตำแหน่งเป็นชั้นภูมิและทำการสุ่มตามสัดส่วน (Proportional Allocation)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผู้วิจัยตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบเพื่อพิจารณาความเที่ยงตรง (Validity) ความถูกต้องของเนื้อหา (Content) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์มาวิเคราะห์หาค่า IOC (Index of item Objective Congruence) แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง นำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงแล้วนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 30 ชุด วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.946

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. สืบค้นรายชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ และอีเมลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง <https://spmcr.go.th/> จำนวน 11 แห่ง

11. Krejcie, R. V., & Morgan, D. W., "Determining Sample Size for Research Activities", *Educational and Psychological Measurement*, Vol. 30 No. 3 (1970), 607-610.

2. ผู้วิจัยเสนอทำหนังสือถึงคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธนบุรี เพื่อทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

3. ผู้วิจัยนำส่งแบบสอบถาม พร้อมหนังสือรับรองในการเก็บข้อมูลวิจัยทางออนไลน์ ไปยังกลุ่มตัวอย่าง คือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สหวิทยาเขตชลบุรี 3 จำนวน 11 แห่ง ซึ่งแบบสอบถามออนไลน์ สร้างจาก Google form ส่งไปทางอีเมล

4. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาทำการลงรหัส (Coding) เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบัน และประสบการณ์การปฏิบัติงานในตำแหน่ง ใช้ค่าความถี่ (Frequency: f) และค่าร้อยละ (Percentage: %)

2. การวิเคราะห์ระดับสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 และระดับการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษา ใช้ค่ามัธยฐานเลขคณิต (Arithmetic Mean: $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

3. การวิเคราะห์สมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

7. ผลการวิจัย

1. ระดับสมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาระดับสมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวม ($n = 278$)

ระดับสมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. ด้านการตัดสินใจบนสถานการณ์ที่ไม่ชัดเจนและซับซ้อน	4.32	0.78	มาก	6
2. ด้านการยืดหยุ่นและปรับตัวต่อสถานการณ์	4.47	0.50	มาก	4
3. ด้านการประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานทุกภาคส่วนและ สื่อสารกับคนทุกช่วงวัย	4.66	0.47	มากที่สุด	1
4. ด้านการสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นด้วยความซื่อสัตย์ และมีจริยธรรม	4.37	0.58	มาก	5
5. ด้านการเรียนรู้และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง	4.63	0.48	มากที่สุด	2
6. ด้านการบริหารจัดการภารกิจในปัจจุบันโดยคำนึงถึง ผลกระทบในระยะยาว	4.57	0.50	มากที่สุด	3
7. ด้านการให้อำนาจและการพัฒนาผู้อื่น	4.13	0.71	มาก	7
รวม	4.45	0.62	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับสมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย
อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.62)

เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการประสานสัมพันธ์กับหน่วย
งานทุกภาคส่วนและสื่อสารกับคนทุกช่วงวัย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.47)
รองลงมา ได้แก่ ด้านการเรียนรู้และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.48) ส่วน
ด้านการให้อำนาจและการพัฒนาผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.71)

2. ระดับการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาระดับการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวม ($n = 278$)

สมรรถนะหลักของครู	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ	4.30	0.47	มาก	3
2. มาตรฐานการปฏิบัติงาน	4.40	0.55	มาก	2
3. มาตรฐานการปฏิบัติตน	4.44	0.63	มาก	1
รวม	4.38	0.55	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.55)

เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านมาตรฐานการปฏิบัติตน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.63) รองลงมาได้แก่ ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.55) ส่วนด้านมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.47)

3. สมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาสมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง (n = 278)

ตัวแปรทำนาย	b	β	t	p
1. ด้านการเรียนรู้และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (X5)	1.989	0.615	3.488	0.001**
2. ด้านการบริหารจัดการภารกิจในปัจจุบันโดยคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว (X6)	-2.185	-0.578	-3.778	0.000**
3. ด้านการประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานทุกภาคส่วนและสื่อสารกับคนทุกช่วงวัย (X3)	-2.352	-0.539	-5.584	0.000**
4. ด้านการสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นด้วยความซื่อสัตย์และมีจริยธรรม (X4)	3.283	1.074	10.382	0.000**
5. ด้านการให้อำนาจและการพัฒนาผู้อื่น (X7)	-0.996	-0.453	-6.292	0.000**
6. ด้านการตัดสินใจบนสถานการณ์ที่ไม่ชัดเจนและซับซ้อน (X1)	1.201	0.611	6.401	0.000**
R = 0.828	R ² = 0.685	R ² _{adj} = 0.678	F = 98.134	df1 = 1
df2 = 270	Sig. < 0.01	SE _{est} = 3.151	a = 57.302	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดของงานวิจัย ด้านการเรียนรู้และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (X₅) ด้านการบริหารจัดการภารกิจในปัจจุบันโดยคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว (X₆) ด้านการประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานทุกภาคส่วนและสื่อสารกับคนทุกช่วงวัย (X₃) ด้านการสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นด้วยความซื่อสัตย์และมีจริยธรรม (X₄) ด้านการให้อำนาจและการพัฒนาผู้อื่น (X₇) และด้านการตัดสินใจบนสถานการณ์ที่ไม่ชัดเจนและซับซ้อน (X₁) สามารถร่วมกันทำนายตัวแปรการปฏิบัติ

ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ได้ร้อยละ 68.50 ($R^2 = 0.685$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อปรับค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ที่มีค่าเท่ากับ 3.151 ($SE_{est} = 3.151$) พบว่า ปัจจัยทั้งหมดสามารถร่วมกันทำนายตัวแปรการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ได้ถึงร้อยละ 67.80 ($R^2_{adj} = 0.678$) ส่วนอีกร้อยละ 32.20 เกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอื่นที่ไม่นำมาเป็นตัวแปรอิสระในการศึกษาครั้งนี้ ตัวแปรที่มีอิทธิพลในการทำนายสูงสุด คือ ด้านการสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นด้วยความซื่อสัตย์และมีจริยธรรม ($\beta = 1.074$) รองลงมา ได้แก่ ด้านการเรียนรู้และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ($\beta = 0.615$) ด้านการตัดสินใจบนสถานการณ์ที่ไม่ชัดเจนและซับซ้อน ($\beta = 0.611$) ด้านการให้อำนาจและการพัฒนาผู้อื่น ($\beta = -0.453$) ด้านการประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานทุกภาคส่วนและสื่อสารกับคนทุกช่วงวัย ($\beta = -0.539$) และด้านการบริหารจัดการภารกิจในปัจจุบันโดยคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว ($\beta = -0.578$) ตามลำดับ

8. อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถอธิบายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า ระดับสมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ด้านที่สูงที่สุด คือ ด้านการประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานทุกภาคส่วนและสื่อสารกับคนทุกช่วงวัย รองลงมาคือ ด้านการเรียนรู้และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ส่วนด้านการให้อำนาจและการพัฒนาผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษามีความตระหนักและมีความตื่นตัวกับสถานการณ์ต่าง ๆ และประสานสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในการทำงานกับทุกภาคส่วน เปิดโอกาสให้คณะครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ร่วมแสดงมุมมองและวิธีการทำงานที่แตกต่างอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการทำงานที่เชื่อมโยงกันทางความคิดและประสบการณ์ที่แตกต่าง รวมถึงผลักดันและส่งเสริมให้ครู บุคลากร และนักเรียนมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ นำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษา

ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรกต ขาวสะอาด¹² พบว่า สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยการพัฒนาตนเอง อยู่ในลำดับสูงสุด รองลงมาคือ การทำงานเป็นทีม การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การมุ่งผลสัมฤทธิ์ และการวิเคราะห์สังเคราะห์ ตามลำดับ

2. จากผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ด้านที่สูงที่สุด คือ มาตรฐานการปฏิบัติตน รองลงมาคือ ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน ส่วนด้านมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ครูมีความ ซื่อสัตย์ในวิชาชีพ มีความรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจต่อนักเรียน ผู้ปกครอง หรือชุมชน รวมถึงเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของนารัตน์ หอเจริญ¹³ พบว่า การปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม มีค่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยเลขคณิตมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ ส่วนด้านปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการ เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ยเลขคณิตน้อยที่สุด

12. กรกต ขาวสะอาด, “สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1”, วารสารสังคมศาสตร์วิจัย, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2560), 20.

13. นารัตน์ หอเจริญ, “สมรรถนะของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร 2559), 70.

3. จากผลการวิจัย พบว่า สมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 มีความสัมพันธ์กันทิศทางบวกกับการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครู ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งได้แก่ ด้านการเรียนรู้และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (X_5) ด้านการบริหารจัดการภารกิจในปัจจุบันโดยคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว (X_6) ด้านการประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานทุกภาคส่วนและสื่อสารกับคนทุกช่วงวัย (X_3) ด้านการสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นด้วยความซื่อสัตย์และมีจริยธรรม (X_4) ด้านการให้อำนาจและการพัฒนาผู้อื่น (X_7) และด้านการตัดสินใจบนสถานการณ์ที่ไม่ชัดเจนและซับซ้อน (X_1) สามารถพยากรณ์ การปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ได้ร้อยละ 68.50 เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลสร้างผลงานได้โดดเด่นในองค์กร ในศตวรรษที่ 21 จึงมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับภารตัน ห่อเจริญ¹⁴ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

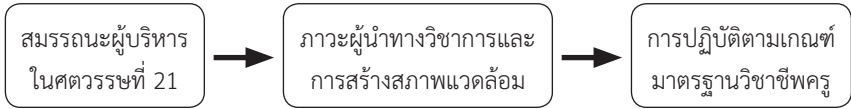
9. ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากงานวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง สมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารกับการยกระดับคุณภาพการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

14. เรื่องเดียวกัน

บริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารกับการยกระดับคุณภาพการปฏิบัติงาน

จากภาพสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ใหม่ที่ได้รับจากงานวิจัยว่า สมรรถนะของผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 เป็นบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยผู้บริหารต้องเป็นผู้รู้และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาตนเองและองค์กรให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่ มีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการภารกิจ โดยคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว และให้ความสำคัญกับการให้อำนาจและพัฒนาผู้อื่น ซึ่งสมรรถนะเหล่านี้จะถูกส่งต่อผ่านภาวะผู้นำทางวิชาการและการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงาน มีการส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากรอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างบุคลากรที่มีศักยภาพและเตรียมความพร้อมให้องค์กรรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว กระบวนการดังกล่าวถือเป็นกลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนให้ครูสามารถปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการยกระดับทักษะการจัดการเรียนรู้ การใช้นวัตกรรมเทคโนโลยี และการดำรงตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยจะเห็นได้จากผลการศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารที่มีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 สามารถขับเคลื่อนครูให้ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้การบริหารจัดการที่มีวิสัยทัศน์และยืดหยุ่น ผสานกับความสามารถในการสร้างความร่วมมือ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในองค์กรอย่างมีระบบ ถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาการศึกษาที่ยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

10. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยสมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ขอเสนอแนะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาการให้อำนาจและการพัฒนาผู้อื่น โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาให้ความไว้วางใจกับผู้ที่รับผิดชอบหรือให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งจะ

ทำให้บุคลากรมีศักยภาพและมีคุณภาพเหมาะสมกับวิถีชีวิตและกระบวนการคิด โดยส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

2. จากผลการวิจัยการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษา ขอเสนอแนะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมด้านมาตรฐานความรู้และประสบการณ์ของครูในสถานศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูสามารถนำจิตวิทยาพัฒนาการ มาวิเคราะห์และพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ

3. จากผลการวิจัยสมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ขอเสนอแนะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาสมรรถนะของตนเอง โดยเฉพาะสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 ด้านการยืดหยุ่นและปรับตัวต่อสถานการณ์ เกิดความตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่าง ๆ และไม่ยึดติดกับวิธีการหรือแนวทางในการแก้ปัญหาหรือปฏิบัติแบบเดิม ๆ เพื่อส่งเสริมให้การปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะผู้บริหารในแบบอื่น ๆ มาใช้ในงานวิจัยกับการบริหารงานด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษาสังกัด อื่น ๆ หรือหน่วยงานอื่น ๆ เนื่องจากการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครู เป็นหนึ่งในตัวชี้วัดความสำเร็จของสถานศึกษาทางด้านประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนของครู

3. ควรศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูกับปัจจัยอื่น ๆ ปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับสถานศึกษาแต่ละแห่งและเขตพื้นที่การศึกษาที่มีความแตกต่างกัน

รายการอ้างอิง

- กรกต ขาวสะอาด. “สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตาม
มาตรฐานวิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม
เขต 1”. *วารสารสังคมศาสตร์วิจัย*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม
2560). 20–35.
- ฉัตรวีรยา ธนัชชาอัครสิริ. “สมรรถนะของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน
วิชาชีพครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10”. *วารสารการ
บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน
2562). 781–798.
- ชัยยนต์ เพาพาน. “แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานการเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา
ในศตวรรษที่ 21”. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. ปีที่ 12
ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2559). 1–19.
- ทัศนพล ลูสีดา. “แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21
สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดหนองคาย”. *วารสารปัญญาภิธาน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย*. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1
(มกราคม-มิถุนายน 2565). 97–110.
- นภารัตน์ หอเจริญ. “สมรรถนะของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม”. *วิทยานิพนธ์
หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2559.*
- วิทยา จิตนุพงศ์. “ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุค VUCA
World”. *วารสารรามคำแหง ฉบับรัฐประศาสนศาสตร์*. ปีที่ 3 ฉบับที่ 3
(มกราคม-เมษายน 2563). 220–237.
- วิระยุทธ ชาตะกาญจน์. *เทคนิคการบริหารสำหรับนักบริหารการศึกษามืออาชีพ*.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2566.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. “กำลังคน (ภาครัฐ) ในศตวรรษที่ 21”.

วารสารข้าราชการ. ปีที่ 62 ฉบับที่ 2 (2563). 4–19.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. เอกสารหมายเลข 18/2566, 2566.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. ประกาศคณะกรรมการคุรุสภาเรื่อง รายละเอียดของมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครูตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 137 ตอนพิเศษ 109 ง. 7 พฤษภาคม 2563. 10–24.

Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. “Determining Sample Size for Research Activities”. *Educational and Psychological Measurement*. Vol. 30 No. 3 (1970). 607–620.

ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของ
ผู้บริหารสถานศึกษากับสุขภาพองค์การของโรงเรียนสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1

Relationship Between Good Governance
Administration of School Principals and
Organizational Health of Schools Under Phatthalung
Primary Educational Service Area Office 1

พิศมัย มงคลเพชร

Pissamai Mongkolpechr

นิสิตหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ
Student of Master of Education, Educational Administration, Thaksin University

Email: 6719970037@tsu.ac.th

ผศ. ดร.สุนทรี วรณไพเราะ

Assoc. Prof. Dr.Suntaree Wannapairo

สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
Department of Educational Administration, Faculty of Education, Thaksin University

Email: suntaree@tsu.ac.th

ตอบรับบทความ (Received) : 3 พฤศจิกายน 2568

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 26 กุมภาพันธ์ 2569

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 12 เมษายน 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 6 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มี 3 วัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา (2) เพื่อศึกษาสุขภาพองค์การของโรงเรียน (3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับสุขภาพองค์การของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ข้าราชการครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา จำนวน 285 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพ การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา และแบบสอบถามเกี่ยวกับสุขภาพองค์การของโรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ผลการวิจัยพบว่า (1) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย การยึดหลักนิติธรรม โดยปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบอย่างเคร่งครัด การยึดหลักคุณธรรมในการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และมีจรรยาบรรณการบริหารด้วยความโปร่งใส เปิดเผยข้อมูลและให้ตรวจสอบได้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้บุคลากรและชุมชนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมพัฒนา การมีความรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน และยอมรับผลของการตัดสินใจ และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า วางแผนและบริหารงบประมาณ วัสดุ อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด (2) สุขภาพองค์การของโรงเรียนประกอบด้วย ความเข้มแข็งขององค์การที่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง การบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า ครูเกิดจากความพึงพอใจและความมั่นคงทางอาชีพ การมุ่งเน้นวิชาการโดยพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้น และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูในการร่วมกันทำงาน ให้โรงเรียนมีบรรยากาศการทำงานที่ดี มีแรงจูงใจ และองค์การสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (3) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับสุขภาพองค์การของโรงเรียนในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 และพบว่า การบริหารตามหลักคุณธรรมกับการมีขวัญกำลังใจ มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงที่สุด ส่งผล

ให้ครูมีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และพร้อมร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การบริหาร หลักธรรมาภิบาล ผู้บริหารสถานศึกษา สุขภาพองค์การ

Abstract

This study aimed to: (1) examine governance-based administration among school administrators; (2) investigate the organizational health of schools; and (3) analyze the relationship between governance-based administration and school organizational health under the Phatthalung Primary Educational Service Area Office 1. This study employed a quantitative research design. The sample consisted of 285 public school teachers working within the designated area. Data were collected using questionnaires covering demographic information, governance-based administration, and organizational health. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient.

The findings revealed that: (1) governance-based administration among school administrators was characterized by adherence to the rule of law, ethical conduct and professional integrity, transparency and accountability, participatory decision-making, responsibility for administrative outcomes, and efficient use of resources; (2) school organizational health was reflected in organizational strength and adaptability, effective and efficient resource management, teachers' job satisfaction and career stability, a strong academic focus aimed at improving student achievement, and positive collegial relationships that foster a supportive and collaborative

working environment; and (3) governance-based administration had a strong positive correlation with school organizational health at the 0.01 level of statistical significance. Notably, administration grounded in moral principles showed the strongest positive relationship with teachers' morale, suggesting that administrators who demonstrate integrity and fairness can enhance trust, motivation, and teachers' willingness to collaborate in continuous school development.

Keywords: Governance-Based Administration, Good Governance, School Administrators, Organizational Health

1. บทนำ

ในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากการพัฒนาและการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่นำไปสู่ความก้าวหน้าในหลากหลายด้าน ทั้งทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การสื่อสาร และภาษา โดยเฉพาะด้านการศึกษา ที่ได้มีการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน ทำให้การพัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพของผู้เรียนมีความสะดวก รวดเร็ว และมีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น องค์กรทางการศึกษาของไทยจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม ดังที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเป็นบุคคลที่ดี มีความรู้ และมีคุณธรรม อันสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข¹

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีภารกิจในการกำกับ ดูแล ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่ 5 อำเภอ รวม 113 โรงเรียน โดยมีวิสัยทัศน์มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีความสุข มีสมรรถนะตามหลักสูตรและทักษะในศตวรรษที่ 21 พร้อมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรม และยึดมั่นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นโยบายสำคัญประจำปีงบประมาณ 2568 มุ่งส่งเสริมการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นเพื่อลดจำนวนเด็กตกหล่นและเด็กหลุดออกจากระบบ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำเชิงวิชาการ ใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม และเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล เช่น ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และหลักคุณธรรม มีความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ ส่งผลให้

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, มาตรา 6, 19 ธันวาคม 2545, 5.

สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ตรวจสอบได้ ลดปัญหาการทุจริต และเสริมสร้างความไว้วางใจภายในองค์กร ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงธรรมาภิบาล สามารถกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ครูมีแรงจูงใจ ผู้เรียนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา เช่น คะแนนเฉลี่ยผลสอบ O-NET และอัตราการสำเร็จการศึกษาเพิ่มขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งและคุณภาพของสถานศึกษาในพื้นที่²

จากเหตุผลดังกล่าว การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับสุขภาพองค์กรของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 โดยมุ่งศึกษาระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา และวิเคราะห์สุขภาพองค์กรของโรงเรียนให้สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ ผลการวิจัยที่ได้จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดและพัฒนานโยบายการบริหารให้ผู้บริหารยึดหลักธรรมาภิบาลในการดำเนินงาน ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่ดีภายในโรงเรียน และสร้างสุขภาพองค์กรที่เข้มแข็ง ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาในเขตพื้นที่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1
2. เพื่อศึกษาสุขภาพองค์กรของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับสุขภาพองค์กรของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1, แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568, เอกสารลำดับที่ 2/2568, (2568), 56.

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพองค์การของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ข้าราชการครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1,021 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้าราชการครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 285 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเทียบจากตารางสำเร็จรูป Krejcie and Morgan (1970)³ และทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จำแนกตามขนาดสถานศึกษา จากนั้นใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับสลาก

3.3 การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

แบบสอบถามในการศึกษาครั้งนี้สร้างขึ้นโดยอาศัยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดและกำหนดเนื้อหาของแบบสอบถามให้ครอบคลุมทั้งด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา และด้านคุณภาพองค์การของโรงเรียน จากนั้นจัดทำร่างแบบสอบถามและนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา ก่อนเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67 ขึ้นไปแล้วปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ต่อไป ต่อมาได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับครูที่ไม่ใช่

3. Krejcie, R.V., and D.W. Morgan., “Determining Sample Size for Research Activities”, *Educational and Psychological Measurement*, (1970), 608.

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นด้วยสูตรค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค พบว่าแบบสอบถามด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.985 และแบบสอบถามด้านสุขภาพองค์การของโรงเรียนมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.978 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงต่อไป

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ขอหนังสือรับรองและแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อนำเสนอแก่ผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล จากนั้นดำเนินการแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 285 คน และได้รับคืนครบถ้วน 285 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 เมื่อได้รับแบบสอบถามคืนแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ทั้งนี้การดำเนินการเก็บข้อมูลเป็นไปตามหลักจริยธรรมการวิจัยในคน โดยคำนึงถึงการให้ความเคารพในตัวผู้ให้ข้อมูล การให้ประโยชน์และไม่ก่อให้เกิดอันตราย รวมถึงการรักษาความลับและความเป็นธรรมต่อกลุ่มตัวอย่างทุกคน

3.5 การตรวจสอบข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นวิเคราะห์ระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา และระดับสุขภาพองค์การของโรงเรียน โดยแปลความหมายค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด และทดสอบสมมติฐานด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ทั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) และหาค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค

4. ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับสุขภาพองค์การของโรงเรียน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยตัวแปรที่น่าสนใจและนำมาศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อ้างอิงจากระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ประกอบด้วย

1) การบริหารตามหลักนิติธรรม ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับ คำนึงถึงความถูกต้อง ความยุติธรรม และความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อบุคลากรทุกฝ่าย เปิดโอกาสให้ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบ และการตัดสินใจ พร้อมทั้งจัดให้มีระบบตรวจสอบ เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างถูกต้อง โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ

2) การบริหารตามหลักคุณธรรม ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ และเป็นแบบอย่างที่ดี พร้อมทั้งส่งเสริมค่านิยมที่ดีในองค์กร เช่น ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย และความรับผิดชอบ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและบรรยากาศการทำงานที่ดีในสถานศึกษา

3) การบริหารตามหลักความโปร่งใส มีความเปิดเผย ชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้ โดยมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องต่อบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม รวมทั้งเปิดโอกาสให้มีการติดตามและตรวจสอบการบริหารงาน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสถานศึกษา

4) การบริหารตามหลักการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ แสดงความคิดเห็น และตัดสินใจในกระบวนการบริหารงานของสถานศึกษา เช่น การวางแผน การแก้ไขปัญหา และการประเมินผล ซึ่งช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการพัฒนาองค์การอย่างมีประสิทธิภาพ

5) การบริหารตามหลักความรับผิดชอบ ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่และรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจของตน โดยมุ่งปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ พร้อมทั้งยอมรับผลการดำเนินงานและปรับปรุงพัฒนาองค์การอย่างต่อเนื่อง

6) การบริหารตามหลักความคุ้มค่า จัดการทรัพยากรของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ผู้บริหารวางแผนและใช้ทรัพยากร เช่น งบประมาณ เวลา และวัสดุอุปกรณ์ อย่างเหมาะสมและประหยัด พร้อมทั้งติดตามและประเมินผลการใช้ทรัพยากร เพื่อให้การดำเนินงานเกิดความคุ้มค่า

2. องค์ประกอบของสุขภาพองค์กรของโรงเรียน

1) การมีขวัญกำลังใจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และความสำเร็จของสถานศึกษา โดยสอดคล้องกับแนวคิดด้านแรงจูงใจและพฤติกรรมองค์การ การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ จะช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจ ความผูกพันต่อองค์การ และเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร

2) การมุ่งเน้นวิชาการ เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ตามแนวคิดการบริหารวิชาการ ผู้บริหารและครูร่วมกันกำหนดเป้าหมายทางวิชาการ พัฒนาการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมการใช้สื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา ตลอดจนติดตามและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

3) การอยู่ร่วมกันของครู สะท้อนถึงความสัมพันธ์และความร่วมมือในการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษา โดยอาศัยแนวคิดการทำงานเป็นทีมและการเรียนรู้ร่วมกันในวิชาชีพ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การทำงานร่วมกัน และการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างครู ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสถานศึกษา

4) การบริหารทรัพยากร เป็นกระบวนการสำคัญในการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยมุ่งจัดสรรและใช้ทรัพยากร เช่น งบประมาณ บุคลากร เวลา และวัสดุอุปกรณ์ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามแนวคิดการบริหารจัดการองค์การ แนวทางการดำเนินงานประกอบด้วย การวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นระบบ การจัดสรรทรัพยากรตามความจำเป็น และการติดตามประเมินผลการใช้ทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5) ความเข้มแข็งขององค์การ ในการบริหารจัดการและพัฒนาองค์การให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยแนวคิดการพัฒนาองค์การและภาวะผู้นำทางการศึกษา กำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน พัฒนาระบบการบริหารจัดการ และติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาองค์การให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับสุขภาพองค์การของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรต้น ได้แก่ การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล และตัวแปรตาม คือ การมีขวัญกำลังใจ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

อายุโดยภาพรวมส่วนใหญ่ประมาณ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.77 ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานส่วนใหญ่เป็นช่วงมากกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.91 วุฒิการศึกษาส่วนมากอยู่ระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 64.21 และสถานศึกษาส่วนใหญ่เป็นขนาดกลาง คิดเป็นร้อยละ 49.12

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ในภาพรวมและรายด้าน

การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา	n = 285		ระดับ
	$\bar{X}$	S.D.	
1. การบริหารตามหลักนิติธรรม	4.20	0.69	มาก
2. การบริหารตามหลักคุณธรรม	4.12	0.75	มาก
3. การบริหารตามหลักความโปร่งใส	4.12	0.75	มาก
4. การบริหารตามหลักการมีส่วนร่วม	4.10	0.76	มาก
5. การบริหารตามหลักความรับผิดชอบ	4.12	0.76	มาก
6. การบริหารตามหลักความคุ้มค่า	4.15	0.77	มาก
รวม	4.03	0.93	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.93) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การบริหารตามหลักนิติธรรม ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.69) รองลงมา คือ การบริหารตามหลักความคุ้มค่า ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.77) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การบริหารตามหลักการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.76)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพองค์การของโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สุขภาพองค์การของ
โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ในภาพรวม
และรายด้าน

สุขภาพองค์การของโรงเรียน	n = 285		ระดับ
	$\bar{X}$	S.D.	
1. การมีขวัญกำลังใจ	4.18	0.66	มาก
2. การมุ่งเน้นวิชาการ	4.21	0.69	มาก
3. การอยู่ร่วมกันของครู	4.12	0.74	มาก
4. การบริหารทรัพยากร	4.05	0.69	มาก
5. ความเข้มแข็งขององค์การ	4.04	0.72	มาก
รวม	4.12	0.65	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า สุขภาพองค์การของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$,
S.D. = 0.65) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ การมุ่งเน้นวิชาการ
($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.69) รองลงมา คือ การมีขวัญกำลังใจ ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.66)
และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความเข้มแข็งขององค์การ ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.72)

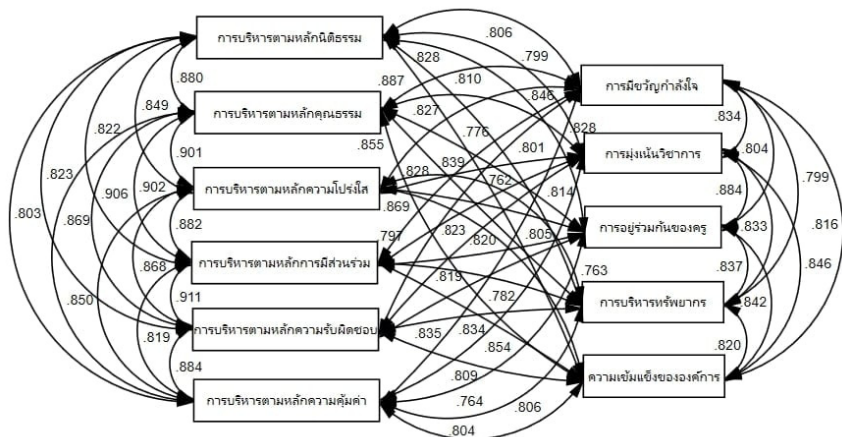

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับสุขภาพองค์การของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับสุขภาพองค์การของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ในภาพรวมและรายด้าน

การบริหารตามหลัก ธรรมาภิบาลของผู้บริหาร สถานศึกษา (X)	สุขภาพองค์การของโรงเรียน (Y) (n = 285)					
	การมี ขวัญ กำลังใจ (Y ₁)	การมุ่ง เน้น วิชาการ (Y ₂)	การอยู่ ร่วมกัน ของครู (Y ₃)	การ บริหาร ทรัพยากร (Y ₄)	ความเข้ม แข็งของ องค์กร (Y ₅)	รวม
การบริหารตามหลักนิติธรรม (X ₁)	.799**	.806**	.810**	.762**	.828**	.861**
การบริหารตามหลักคุณธรรม (X ₂)	.887**	.828**	.839**	.828**	.855**	.910**
การบริหารตามหลัก ความโปร่งใส (X ₃)	.827**	.801**	.805**	.763**	.869**	.874**
การบริหารตามหลักการ มีส่วนร่วม (X ₄)	.776**	.797**	.820**	.782**	.854**	.867**
การบริหารตามหลัก ความรับผิดชอบ (X ₅)	.846**	.823**	.819**	.834**	.835**	.893**
การบริหารตามหลักความคุ้มค่า (X ₆)	.814**	.809**	.764**	.804**	.806**	.859**
รวม	.875**	.860**	.859**	.845**	.893**	.931**

** ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ข้อมูลนี้ได้มาจากการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

รูปที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับสุขภาพ
องค์กรของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับสุขภาพองค์การของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง ($r = 0.931^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์เรียงลำดับจากมากไปน้อย 3 ลำดับดังนี้ สูงที่สุด คือ การบริหารตามหลักคุณธรรมกับการมีขวัญกำลังใจ มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.887^{**} รองลงมา คือ การบริหารตามหลักความโปร่งใสกับความเข้มแข็งขององค์การ มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.869^{**} และด้านที่ต่ำที่สุด คือ การบริหารตามหลักนิติธรรมกับการบริหารทรัพยากร มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.762^{**}

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยอภิปรายผลตามสมมติฐาน การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับสุขภาพองค์การของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ดังนี้

5.1 การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ได้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้นำด้านการบริหารจัดการของสถานศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญต่อการบริหารตามหลักนิติธรรม การบริหารตามหลักคุณธรรม การบริหารตามหลักความโปร่งใส การบริหารตามหลักการมีส่วนร่วม การบริหารตามหลักความรับผิดชอบ และการบริหารตามหลักความคุ้มค่า การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาเป็นการดำเนินงานที่ยึดถือกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับบนพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม โดยผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ ตรวจสอบได้ และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมากยิ่งขึ้น⁴ บริหารตามหลักธรรมาภิบาลเป็นแนวทางที่สำคัญในการจัดการองค์การให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้หลักคุณธรรม ความโปร่งใส ความยุติธรรม และสามารถตรวจสอบได้ อีกทั้งยังช่วยเพิ่มศักยภาพในการแก้ไขปัญหาภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ จะเห็นได้ว่าธรรมาภิบาลมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารจัดการและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษา ทั้งในด้านการสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ตลอดจนการยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยรวม⁵ การบริหารงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียน เป็นการจัดการที่ช่วยสร้างความสมดุลในการดำเนินงานขององค์การ

4. จันทรีวิภา จันทังการ, “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 2564), 99.

5. ชนะวิน แสงทามาดย์, “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน”, *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (2564), 64–68.

อีกทั้งยังเสริมสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา หลักธรรมาภิบาลจึงนับเป็นแนวคิดสำคัญที่สามารถขับเคลื่อนให้โรงเรียนบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในระดับสถานศึกษาและระดับประเทศ⁶ การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูมีคุณธรรมในการปฏิบัติงาน อีกทั้งครูในสถานศึกษาก็มีความตระหนักและยอมรับในการปฏิบัติตามคำสั่ง กฎ ระเบียบ และข้อบังคับของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อกฎระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ภายในสถานศึกษา โดยผู้บริหารมีความเป็นเหตุเป็นผล รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และปฏิบัติต่อครูด้วยความเสมอภาคและเป็นธรรม นอกจากนี้ยังบริหารงานด้วยความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และจัดให้มีการประเมินผลการบริหารงานอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้อง ทันสมัย และต่อเนื่อง พร้อมทั้งเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง⁷

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัย การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 โดยรวมและรายด้าน ซึ่งอยู่ในระดับมากนั้น มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิมล เชียงทอง ได้ศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก⁸ สอดคล้องกันเพราะสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้เป็นแนวทางในการบริหาร

6. พระอุทิศ สมมาภาณี (แต่งทอง), “หลักธรรมาภิบาลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา”, *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2564), 87–88.
7. มณฑิรา ชุมศิริบุญ, “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสุขภาพองค์การของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2”, *วิทยานพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 2565), 6.
8. สุวิมล เชียงทอง, “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ราชบุรี”, *วิทยานพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, 2566), 32–33.

จัดการองค์การ ช่วยให้การดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีระบบ สามารถตรวจสอบได้ และเกิดประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของภารดี เหมาะ ได้ศึกษาแนวทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก⁹ สอดคล้องกันเพราะสถานศึกษามีการดำเนินงานตามนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐที่มุ่งเน้นการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารองค์การ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของเพลงไพลิน สิ้นธนนชัย ได้ศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก¹⁰ สอดคล้องกันเพราะสถานศึกษามีระบบการดำเนินงานที่ยึดหลักความถูกต้องเป็นธรรม มีการปฏิบัติงานตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ

5.2 สุขภาพองค์การของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษามีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และมีการประสานความร่วมมือระหว่างครูและบุคลากรภายในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่ดีและเอื้อต่อการปฏิบัติงาน บุคลากรสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความเข้าใจและความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ ภายในสถานศึกษายังมีการสื่อสารและ

9. ภารดี เหมาะ, “แนวทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนคร นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2564), 88.

10. เพลงไพลิน สิ้นธนนชัย, “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2566), 152–153.

แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบุคลากรอย่างเหมาะสม ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินงานตามภารกิจของโรงเรียน อีกทั้งสถานศึกษายังให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ทั้งในด้านบรรยากาศการทำงาน ความพร้อมของทรัพยากร และการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ส่งผลให้ครูและบุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ เกิดความผูกพันต่อองค์กรและมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เมื่อบุคลากรในองค์กรมีความร่วมมือและมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาสถานศึกษา จึงทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนเป็นไปอย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ และสามารถบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาได้ ดังนั้น การที่สถานศึกษามีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีบรรยากาศการทำงานที่ดี มีความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากร รวมทั้งมีการสนับสนุนทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม จึงส่งผลให้สุขภาพองค์กรของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งขององค์กรและศักยภาพของสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัย สุขภาพองค์กรของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 โดยรวมและรายด้าน ซึ่งอยู่ในระดับมากนั้น มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกพร ชมพู่ ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาสุขภาพองค์กรของโรงเรียนในอำเภอแม่ฟ้าหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 พบว่า สุขภาพองค์กรของโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก¹¹ สอดคล้องกันเพราะสถานศึกษามีการดำเนินงานที่เป็นระบบ มีการประสานความร่วมมือของบุคลากรภายในองค์กร ทำให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชิดชนก มุณีแก้ว ได้ศึกษาสุขภาพองค์กรของโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอบ้านสัก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 พบว่า สุขภาพองค์กรของโรงเรียนขยายโอกาส ใน

11. กนกพร ชมพู่, “การศึกษาสุขภาพองค์กรของโรงเรียนในอำเภอแม่ฟ้าหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3”, การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญาการศึกษามหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยพะเยา, 2566), 84–86.

ภาพรวมอยู่ในระดับมาก¹² สอดคล้องกันเพราะสถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการทำงานที่เหมาะสม ส่งเสริมให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความผูกพันต่อองค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐธิดา สุภาพกุล ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพองค์การกับแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 พบว่า สุขภาพองค์การของโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก¹³ สอดคล้องกันเพราะสถานศึกษามีการดำเนินงานตามนโยบายและแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การทำงานของบุคลากรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

5.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับสุขภาพองค์การของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1

โดยภาพรวมและรายด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยการบริหารตามหลักคุณธรรมกับการมีขวัญกำลังใจมีความสัมพันธ์สูงสุด รองลงมาคือการบริหารตามหลักความโปร่งใสกับความเข้มแข็งขององค์กร และการบริหารตามหลักนิติธรรมกับการบริหารทรัพยากรมีความสัมพันธ์ต่ำที่สุด

ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารที่ยึดหลักคุณธรรม โปร่งใส และเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะทำให้ครูรู้สึกได้รับการยอมรับ มีคุณค่าในบทบาทของตนเอง และเกิดความไว้วางใจต่อระบบบริหาร ส่งผลให้เกิด

ขวัญกำลังใจและแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น นอกจากนี้ การบริหารที่ชัดเจน โปร่งใส และเป็นธรรมยังช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กร ให้สามารถปรับตัวและ

12. ชิตชนก มณีแก้ว, “การศึกษาสุขภาพองค์การของโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอพาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2”, *การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยพะเยา), 2566), 63–64.

13. ณัฐธิดา สุภาพกุล, “ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพองค์การกับแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5”, *การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยพะเยา), 2566), 79.

ร่วมมือกันแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนความสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับต่ำกว่าของการบริหารทรัพยากร อาจสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร หรือสิ่งสนับสนุนทางการจัดการศึกษา ซึ่งหากได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมอย่างเหมาะสม ก็จะช่วยเสริมสร้างสุขภาพองค์กรให้เข้มแข็งและยั่งยืนยิ่งขึ้น

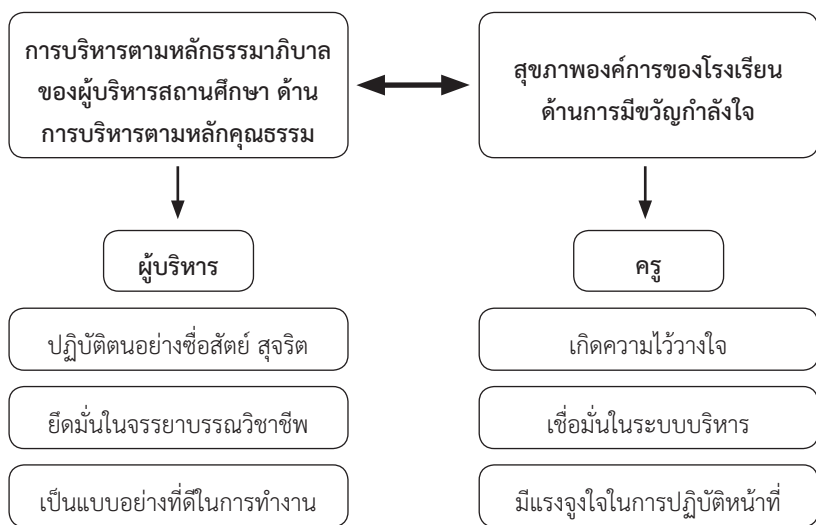
จากผลการวิจัยดังกล่าว ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ มณฑิรา ชุมหิรัญ ได้ศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสุขภาพองค์กรของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่า ความสัมพันธ์การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับสุขภาพองค์กรของโรงเรียน มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01^{14} สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชัยญา สำราญ ได้ศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสุขภาพองค์กรของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร พบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทิศทางบวกกับสุขภาพองค์กรของโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01^{15} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงรัตน์ เลิศงาม และคณะ ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01^{16}

14. มณฑิรา ชุมหิรัญ, “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสุขภาพองค์กรของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2”, *วิทยานพนธ์ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 2565), 127–128.
15. สุชัยญา สำราญ, “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสุขภาพองค์กรของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร”, *การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยธนบุรี, 2565), 94–95.
16. ดวงรัตน์ เลิศงาม และคณะ, “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม”, *วารสารพุทธศาสตร์ มจร อุบลราชธานี*, ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (กันยายน–ธันวาคม 2567), 8–9.

6. องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

จากการวิจัยในครั้งนี้ทำให้พบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารตามหลักคุณธรรม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสุขภาพองค์การของโรงเรียน ด้านการมีขวัญกำลังใจ กล่าวคือ เมื่อผู้บริหารปฏิบัติตัวอย่างซื่อสัตย์ สุจริต ยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ และเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงาน จะทำให้ครูเกิดความไว้วางใจและเชื่อมั่นในระบบบริหาร ส่งผลให้มีแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ และพร้อมทุ่มเทในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างเต็มความสามารถ นอกจากนี้การยึดหลักคุณธรรมยังส่งเสริมการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตร ทำให้ครูรู้สึกมั่นคงทางอาชีพและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเป็นทีม รวมทั้งช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์การที่เกื้อกูลและร่วมมือกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของสุขภาพองค์การที่ดี ผลการวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นว่าการส่งเสริมขวัญกำลังใจเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้โรงเรียนสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รูปที่ 2 การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับสุขภาพองค์การของโรงเรียน

7. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสุขภาพองค์กรของโรงเรียน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาบรรยากาศการทำงานที่ดีและเสริมสร้างสุขภาพองค์กรให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในการวางแผนและตัดสินใจ เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันและเพิ่มขวัญกำลังใจในการทำงาน

2) ผู้บริหารควรวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยมีระบบติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

7.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา กับตัวแปรอื่น ๆ เช่น ความชัดเจนขององค์กร และการสื่อสารในองค์กร เพื่อให้เห็นมิติการพัฒนาการศึกษาในเชิงลึกมากขึ้น

2) ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาตามหลักธรรมาภิบาลเป็นอย่างเป็นรูปธรรม

รายการอ้างอิง

- กนกพร ชุมภู. “การศึกษาสุขภาพองค์การของโรงเรียนในอำเภอแม่ฟ้าหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3”. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา, 2566.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. 19 ธันวาคม 2545.
- จันทร์วิภา จ้านงค์การ. “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 2564.
- ชิดชนก มณีแก้ว. “การศึกษาสุขภาพองค์การของโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอพาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2”. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา, 2566.
- ชนะวิน แสงทามาตย์. “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน”. วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ. ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (2564). 63–75.
- ณัฐธิดา สุภาพกุล. “ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพองค์การกับแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5”. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา, 2566.
- ดวงรัตน์ เลิศงาม และคณะ. “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม”. วารสารพุทธศาสตร์ มจร อุบลราชธานี. ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2567). 8–9.
- บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2556.
- พระอุทิศ สมมาภาณี (แห่งทอง). “หลักธรรมาภิบาลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา”. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์. ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2564). 81–90.

เพลงไพลิน สีนันชัย. “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการ
บริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
สกลนคร”. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สกลนคร, 2566.

ภารดี เหมะ. “แนวทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหา
บัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2564.

มณฑิรา ขุมหิรัญ. “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่ง
ผลต่อสุขภาพองค์การของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม
ศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏ
ร้อยเอ็ด, 2565.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1. แผนปฏิบัติการ ประจำปี
งบประมาณ พ.ศ. 2568 เอกสารลำดับที่ 2/2568), 2568.

สุวิมล เชียงทอง. “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ราชบุรี”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, 2566.

สุชัยญา สำราญ. “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่ง
ผลต่อสุขภาพองค์การของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม
ศึกษาสมุทรสาคร”. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยธนบุรี, 2565.

อัลอามิน ซียง. “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิภาพ
ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3”.
การค้นคว้าอิสระปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, 2564.

Krejcie, R.V. and D.W. Morgan. “Determining Sample Size for Research
Activities”. *Educational and Psychological Measurement*. Vol. 30
No. 3 (1970). 607–610.

จากความเชื่อสู่ทุนทางวัฒนธรรม:
พลวัตของกระแสเมเทลูในสังคมไทย พ.ศ. 2558–2567

From Belief to Cultural Capital: The Dynamics of
the Mutelu Trend in Thai Society
from 2015 to 2024

กฤษบดินทร์ วงศ์คำ
Kridbordin Wongkham

นิสิตหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา)
วิทยาลัยสหศาสตร์บูรณาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Master of Arts Program in Human and Social Development,
College of Interdisciplinary and Integrative Studies, Chulalongkorn University
Email: chettha_vararitz@hotmail.com

ดร.สุภาศพรณ ตั้งตรงไพโรจน์
Supaphan Tangtrongpairaj, Ph.D.

สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University
Email: supaphan.t@gmail.com

ตอบรับบทความ (Received) : 10 พฤศจิกายน 2568
เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 26 กุมภาพันธ์ 2569
รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 14 เมษายน 2569
เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 15 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการและอิทธิพลของกระแสமுதலูในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2558–2567 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นล้วนมีผลต่อรูปแบบการปรับตัวของกระแสமுதலูในแต่ละยุคสมัย รวมทั้งส่งผลให้มุதลูลุกลายเป็นกระแสความเชื่อที่ตอบสนองความต้องการของผู้คนภายใต้สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพและอาศัยชุดข้อมูลที่จะได้มาจากการวิจัยเอกสาร

กระแสமுதலูในสังคมไทยเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสังคมไทยมีศักยภาพในการปรับตัวสูงแม้อยู่ในบริบทสังคมแบบใดก็ตาม กระแสดังกล่าวจึงไม่เสื่อมถอยไปตามการพัฒนาภายใต้บริบทสังคมสมัยใหม่ แต่กลับสามารถเปลี่ยนรูปและปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้เสมอ อีกทั้งยังเชื่อมโยงตนเองเข้ากับระบบทุน เทคโนโลยี ตลาด และการบริโภคได้อย่างกลมกลืน กล่าวคือในช่วง พ.ศ. 2558–2562 กระแสமுதலูได้ก่อตัวขึ้นอย่างชัดเจนและถูกผลิตซ้ำผ่านสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่อง จนทำให้รสนิยมการบริโภคความเชื่อของผู้คนเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ต่อมาในช่วง พ.ศ. 2562–2565 กระแสமுதลูลุนับว่าเป็นกลไกเยียวยาทางใจที่สำคัญของผู้คนและเป็นช่องทางสร้างรายได้ของผู้ประกอบการท่ามกลางสถานการณ์โรคระบาดที่สังคมและเศรษฐกิจไม่มีความมั่นคง กระทั่งในช่วง พ.ศ. 2565–2567 มุதลูลูได้ถูกพัฒนาให้กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่สามารถต่อยอดในเชิงพาณิชย์ที่มีมูลค่าสูง รวมถึงเป็นภาพแทนอัตลักษณ์ทางสังคมของผู้คนที่ยังคงมีความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในยุคดิจิทัล

ด้วยเหตุนี้ กระแสமுதลูลุในสังคมไทยจึงสะท้อนถึงการก้าวพ้นขอบเขตทางศาสนาและคุณประโยชน์ทางจิตวิญญาณของความเชื่อไปสู่การเป็นทุนทางวัฒนธรรมของไทย โดยเฉพาะจากความสามารถในการเปลี่ยนความเชื่อให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่มีคุณค่าและมูลค่าสูง ทำให้กระแสமுதลูลูกลายเป็นตัวแปรสำคัญในระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพของไทยในอนาคต

คำสำคัญ: กระแสเมตลู ความเชื่อ พุทธทางวัฒนธรรม
เศรษฐกิจบนฐานความศรัทธา

Abstract

This article aims to Examine the development and influence of the Mutelu trend in Thai society from 2015 to 2024, a period of continuous social, economic, and cultural change. These changes influenced the Mutelu trend's adaptation patterns throughout the era, contributing to its emergence as a belief system that responds to the needs of people in a constantly changing society. This study used a qualitative method and relied on data sets obtained from documentary research.

The Mutelu trend in Thai society is a social phenomenon that reflects the high adaptability of beliefs and sacred objects in Thai society, regardless of social context. Because this trend has not declined with developments in modern society but has consistently transformed and adapted to the changing social context. Furthermore, it seamlessly integrates itself with capital, technology, markets, and consumption systems. Obvious, from 2015 to 2019, the Mutelu trend clearly emerged and was continuously reproduced through the media, leading to a shift in consumer preferences of beliefs. Subsequently from 2019 to 2022, the Mutelu trend became an important psychological healing mechanisms for people and a source of income for entrepreneurs amid the pandemic. Clearly, it affected society and economy instability. Then between 2022 and 2024, Mutelu has evolved into a cultural product capable of high-value commercialization, and it

also represents the social identity of people who still believe in sacred things in the digital age.

Therefore, the Mutelu trend in Thai society represents a transcendence of religious boundaries and the spiritual benefits of belief, transforming it into cultural capital. Its ability to convert beliefs into valuable economic assets makes Mutelu a potential key driver in Thailand's future creative economy.

Keyword: Mutelu Trend, Belief, Cultural Capital, Faith-Based Economy

1. บทนำ¹

สังคมไทยมีพัฒนาการทางความเชื่อต่อศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากการเกิดขึ้นของปฏิบัติการทางความเชื่อที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ทั้งในรูปของศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และความเชื่อท้องถิ่น เช่น คำสอนของวัด พระธรรมกาย การเคารพนับถือพระเกจิอาจารย์ชื่อดัง การบูชาเทพเจ้า การเคารพ วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ ฯลฯ กระทั่งต่อมากระแสความเชื่อเหล่านี้ดำรงอยู่ภายใต้สิ่งทัก วิชาการ เรียกว่า “ค่านิยมบูชาความมั่งคั่ง” (Cults of Wealth) หมายถึงการนับถือ บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อแสวงหาความมั่งมี ความสำเร็จ และโชคลาภ มากกว่าการแสวงหา การหลุดพ้นในทางธรรม อีกทั้งยังสะท้อนถึงการผสมผสานความเชื่อที่หลากหลายเข้า ด้วยกัน จนกลายเป็นความเชื่อแบบลูกผสมที่ตอบสนองความต้องการของคน ทั้ง ทางจิตวิญญาณและเศรษฐกิจในเวลาเดียวกัน² ซึ่งในบริบทสังคมทุนนิยม ความเชื่อ ในสังคมไทยได้กลายเป็นสินค้าที่แลกเปลี่ยน ซื้อขาย และบริโภค ภายใต้กลไกตลาด เช่นเดียวกับสินค้าอื่น ๆ อย่างเสรี³

ขณะเดียวกันภายใต้สังคมไทยสมัยใหม่ที่ขับเคลื่อนด้วยการสะสมทุน การ บริโภค และเทคโนโลยี ซึ่งก่อให้เกิดความกดดันทางสังคมเนื่องจากการพัฒนาที่ไม่ เท่าเทียมก็กลายเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ผลักดันให้ผู้คนต่างนิยมแสวงหาที่พึ่ง ทางใจเพื่อนำมาใช้รับมือกับความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจและสังคมของตนมากขึ้น ค่านิยมบูชาความมั่งคั่งจึงกลายเป็นภาพสะท้อนความหวังต่ออำนาจและความร่ำรวย ที่ชัดเจนและทวีความสำคัญยิ่งขึ้นเป็นลำดับ⁴ กระทั่งต่อมาจึงมีการเรียกขานในนาม

1. บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท เรื่อง “อิทธิพลของกระแสแมสแดลิในสังคม ไทย ช่วง พ.ศ. 2558–2567 ที่มีผลต่อผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายความเชื่อและความ ศรัทธา: กรณีศึกษาผู้ประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร”, สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สห สาขาวิชา), (วิทยาลัยสหศาสตร์บูรณาการ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
2. อารตี อยู่ทอคร, *ลัทธิพิธีพระพิฆเนศในเชียงใหม่: ความศักดิ์สิทธิ์ ผัสสะและสื่อสังคมออนไลน์*, (เชียงใหม่: ศูนย์อินเดียศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2565), 3.
3. Peter A. Jackson, *เทวา มนตรา คาถา เกจิ: ศาสนาสมัยใหม่กับทุน(ไทย)นิยม*, แปลโดย วิราวรรณ นฤปิติ, (กรุงเทพฯ: มติชน, 2566), 29.
4. เรื่องเดียวกัน, 29–45.

ใหม่ว่า “มูเตลู” (Mutelu)⁵

ทั้งนี้ คำว่ามูเตลูเริ่มแพร่หลายในสังคมไทยจากการนำเสนอในรายการโทรทัศน์ “มูไนท์” (Moo Night) ในปี พ.ศ. 2558 ทำให้มูเตลูเริ่มเป็นที่รู้จักในสังคม โดยเป็นคำที่ใช้สื่อถึงการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อเสริมโชคชะตาและความมั่นใจในชีวิต⁶ รวมถึงถูกใช้เรียกแทนกระแสความเชื่อร่วมสมัยที่ผสมผสานระหว่างไสยศาสตร์กับการเสริมดวงในชีวิตประจำวัน ขอบเขตของมูเตลูจึงไม่ได้จำกัดเพียงการกราบไหว้และการทำพิธีบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการใช้เครื่องรางสมัยใหม่ ดูดวงออนไลน์ วอลเปเปอร์เสริมดวง ฯลฯ ซึ่งยิ่งสะท้อนถึงการบูรณาการความเชื่อที่เป็นเรื่องล้าสมัยให้เข้ากับเทคโนโลยีและแฟชั่นสมัยใหม่อย่างสอดประสาน⁷

ดังนั้น มูเตลูจึงเป็นคำที่มีความหมายยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย เริ่มจากการบูชาและประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมไปสู่การบริโภคความเชื่อเชิงสัญลักษณ์ในชีวิตประจำวันเพื่อเสริมดวงและแสวงหาความสำเร็จ ตลอดจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมสมัยนิยม (Popular Culture) ที่ตอบสนองความไม่แน่นอนของผู้คนในสังคมยุคปัจจุบัน⁸ โดยเฉพาะในช่วงที่สังคมประสบภาวะวิกฤติ ซึ่งยิ่งส่งเสริมให้กระแสมูเตลูที่มีความนิยมมากขึ้น เนื่องจากการเผชิญความหวาดกลัวและความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ ทำให้มูเตลูเป็นเสมือนเครื่องมือจัดการความวิตกกังวลของผู้คน

5. ปุณณทริย์ เจียวิริยบุญญา, “หมอดูตอกแตก จาก ‘กระเทยอีสาน’ สู่ ‘หมอดูเงินล้าน’: ประสบการณ์ชีวิตของหมอดูหญิงข้ามเพศในชุมชนกะเทยไทยปัจจุบัน”, *ร่างทรงเกย์ หมอดูกะเทย สบงหลากหลาย: ความหลากหลายทางเพศในศาสนาและพิธีกรรม*, (กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2567), 227.
6. ศุภจิรา ศรีมีธรรม และรัตนวดี เศรษฐจิตร, “กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดด้วยความเชื่อมูเตลูในยุคดิจิทัล”, *วารสารนวัตกรรมการสื่อสารและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2566), 46.
7. นฤพนธ์ ตัวงิเศษ, *มูเตลู: มานุษยวิทยาของเครื่องรางของขลังและโชคชะตา Mutelu: Anthropology of Fortune and Fetishism*, ออนไลน์, <https://sac.or.th/portal/th/article/detail/328>. [11 ตุลาคม 2568].
8. เรื่องเดียวกัน.

จนทำให้กระแสนิยมต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เกิดขึ้นอย่างหลากหลาย⁹

อย่างไรก็ดี แม้ว่าสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) จะคลี่คลายไปแล้ว แต่ในสังคมไทยกระแสมูเตลูกลับยังคงเป็นส่วนสำคัญของผู้คน รวมถึงขยายตัวเข้าสู่ตลาดเชิงพาณิชย์มากขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการหลายรายเริ่มหันมาให้ความสนใจและมีแนวคิดที่จะผสมผสานความเชื่อเข้ากับกลยุทธ์การตลาดและเทคโนโลยีมากขึ้น กระทั่งเกิดเป็น “กลยุทธ์การตลาดสายมูเตลู” (Muketing) ที่สะท้อนถึงการทำให้ความเชื่อกลายเป็นสินค้า (Commercialized Religiosity)¹⁰ ส่งผลให้มูเตลูไม่ได้มีความสำคัญเพียงเป็นที่พึ่งทางใจของผู้คนเท่านั้น หากแต่ยังเป็นพลังทางเศรษฐกิจที่มีส่วนขับเคลื่อนการค้าในสังคมไทยอย่างที่ไม่เคยเกิดมาก่อน

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาพัฒนาการและอิทธิพลของกระแสมูเตลูในสังคมไทย โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2558–2567 เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวสะท้อนถึงการก่อรูปและความเคลื่อนไหวของกระแสมูเตลูอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการปรับตัวของมูเตลูในแต่ละยุคสมัย ซึ่งมีการเปลี่ยนผ่านจากความเชื่อแบบดั้งเดิมที่เน้นพิธีกรรมไปสู่ความเชื่อเชิงพาณิชย์ที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมแฟชั่น การตลาด และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นการหลอมรวมระหว่างความเชื่อกับทุนนิยมอย่างซับซ้อน เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ต่อกระแสมูเตลูในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมไทยร่วมสมัย

2. แนวคิดพื้นฐานที่ใช้มองการเปลี่ยนแปลงทางความเชื่อในสังคมไทย

การทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางความเชื่อในสังคมไทยจำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดที่อธิบายพลวัตทางศาสนาและความเชื่อที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ภายใต้บริบทสังคมสมัยใหม่ โดยเฉพาะสังคมไทยที่ศาสนาและความเชื่อมีความซับซ้อนและหลอมรวมจากหลายแหล่ง ดังนี้

9. อธิวัฒน์ อุตัน, *Welcome to MuTown ‘มูเตลู’ ที่พึ่งทางใจในวันที่โลกไม่มีอะไรแน่นอน*, ออนไลน์, <https://urbancreature.co/welcome-to-mutown-overview/>. [12 ตุลาคม 2568].

10. เรื่องเดียวกัน.

2.1 แนวคิดการเป็นลูกผสมของความเชื่อทางศาสนา

Anthony T. Kirsch ได้เสนอแนวคิดการผสมผสานความเชื่อทางศาสนา (Syncretism) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาผีไทย ที่นำไปสู่การสร้างรูปแบบความเชื่อแบบใหม่ผ่านการผสมผสาน แต่แนวคิดนี้มีข้อจำกัดในการอธิบายสังคมในยุคทุนนิยมเสรีและการสื่อสารมวลชนที่เปลี่ยนศาสนาให้กลายเป็นสินค้าทางสัญลักษณ์¹¹ ขณะที่ Rosalind Shaw และ Charles Stewart ได้ตั้งคำถามต่อศาสนาในเรื่องความบริสุทธิ์ และเสนอให้มองศาสนาในฐานะกระบวนการต่อรองและประกอบสร้างความหมายอย่างต่อเนื่อง ต่อมา Charles Stewart ได้ขยายแนวคิดดังกล่าวด้วยการเสนอให้ใช้ คำว่า “Creolization” และ “Hybridity” เพื่ออธิบายการเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรมและการสลายเส้นแบ่งระหว่างศาสนา¹² กระทั่ง Pattana Kitiarsa จึงได้นำแนวคิดเหล่านั้นมาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ความซับซ้อนทางศาสนาในสังคมไทย โดยชี้ว่าภายใต้ระบบเศรษฐกิจโลกและเทคโนโลยี ศาสนาในไทยได้ผสมผสานกับทุนและสื่อ จนกลายเป็นพื้นที่ใหม่ที่ความเชื่อมีลักษณะเป็นลูกผสม ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านการบูชาเทพเจ้าที่หลากหลายของคนไทย เช่น พระพิฆเนศ เจ้าแม่กวนอิม ไอ้ไข่เด็กวัดเจดีย์ ฯลฯ โดยความเชื่อทั้งหลายต่างดำรงอยู่ร่วมกันในจักรวาลทางศาสนาใหม่ที่ไร้เส้นแบ่งชัดเจน¹³

2.2 แนวคิดชุดสะสมทางศาสนา

Justin T. McDaniel เสนอแนวคิดชุดสะสมทางศาสนา (Religious Repertoire) เพื่ออธิบายการมีความเชื่อและวิถีปฏิบัติทางความเชื่อของบุคคลที่เลือกใช้ทรัพยากรทางศาสนาอย่างยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงได้ตามความต้องการ ทำให้คน ๆ หนึ่งอาจมีการบูชาพระเกจิ เทพเจ้า หรือผี พร้อมกันได้โดยไม่จำเป็นต้องยึดถือหลักศาสนาหรือ

11. อารตี อยุทธกร, ลัทธิพิธีพระพิฆเนศในเชียงใหม่: ความศักดิ์สิทธิ์ ผัสสะและสื่อสังคมออนไลน์, 15–16.

12. ประกิตติ สัตสูตร, “มานุษยวิทยาศาสนา”, มานุษยวิทยาที่ปรากฏ: 40 มโนทัศน์ร่วมสมัย, (กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2567), 81.

13. เรื่องเดียวกัน, 84–87.

ลัทธิอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว¹⁴ แนวคิดนี้จึงสะท้อนถึงลักษณะของศาสนาแบบหลอมรวมที่ยอมรับความหลากหลายและต่อรองเพื่ออยู่ร่วมกันภายใต้โครงสร้างสัญลักษณ์เดียวกัน¹⁵ โดยแนวคิดนี้ได้ถูกนำมาวิเคราะห์รูปแบบการมีความเชื่อและวิถีปฏิบัติทางความเชื่อของผู้คนในสังคมไทย พบว่าชาวพุทธไทยมีความสามารถในการเลือกใช้ชุดความเชื่อที่หลากหลายเพื่อแก้ปัญหาในชีวิตของตนเองได้อย่างไร้ข้อจำกัด ไม่ว่าจะเป็นการดูดวง การถือศีล หรือการบูชาเทพเจ้าต่างชาติ โดยแต่ละคนจะมีชุดสะสมทางศาสนาเฉพาะตัว โดยมีศาสนาพุทธอยู่ในลำดับความสำคัญสูงสุด ซึ่งการเลือกใช้ชุดความเชื่อนั้น ๆ ก็สะท้อนได้ทั้งความเป็นอิสระทางความเชื่อของผู้คน และความเป็นพลวัตของกระแสความเชื่ออันหลากหลายในสังคมไทยที่สามารถปรับตัวต่อกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง¹⁶

2.3 แนวคิดการทำให้ศาสนากลายเป็นสินค้า

การทำให้ศาสนากลายเป็นสินค้าเป็นผลมาจากกระบวนการ “Commodification” ภายใต้ระบบทุนนิยมเสรีที่ทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์และพิธีกรรมกลายเป็นวัตถุลินค้าที่สามารถซื้อขายได้¹⁷ ซึ่งในกรณีของสังคมไทย Pattana Kitiarsa ได้อธิบายว่าศาสนาในสังคมไทยได้หลอมรวมเข้ากับตลาดอย่างแนบแน่น จนมีลักษณะเป็น “พุทธพาณิชย์” (Buddhist Commercialization) ที่เชื่อมโยงความเชื่อและความศรัทธาเข้ากับวัฒนธรรมการบริโภคและการแสวงหาความมั่งคั่งในเวลาเดียวกัน¹⁸ เช่น การผลิตและจำหน่ายพระเครื่องรุ่นพิเศษ การตลาดสายมูเตลูในห้างสรรพสินค้า การใช้สัญลักษณ์ทางความเชื่อเพื่อการโฆษณา ฯลฯ ดังนั้น แนวคิดนี้จึงอธิบายกระแส

14. อารตี อุฑธคร, *ลัทธิพิธีพระพิษณุในเชียงใหม่: ความศักดิ์สิทธิ์ ผัสสะและสื่อสังคมออนไลน์*, 17–18.

15. Peter A. Jackson, *เทวา มนตรา คาถา เกจิ: ไสยศาสตร์สมัยใหม่กับทุน(ไทย)นิยม*, 214–216.

16. Justin T. McDaniel, “The Agency between Images: The Relationships among Ghosts, Corpses, Monks, and Deities at a Buddhist Monastery in Thailand”, *Material Religion*, Vol. 7 No. 2 (2011), 242–267.

17. จักรพันธ์ ชัดชุมแสง, “Commodification”, 100 *แนวคิด มานุษยวิทยาร่วมสมัย*, (กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2567), 239.

18. อารตี อุฑธคร, *ลัทธิพิธีพระพิษณุในเชียงใหม่: ความศักดิ์สิทธิ์ ผัสสะและสื่อสังคมออนไลน์*, 9–10.

ลูในฐานะกระบวนการที่แปรความเชื่อไปสู่การเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางจิตใจในเวลาเดียวกันได้ ตลอดจนทำให้ความเชื่อไม่ถูกมองเป็นเพียงที่พึ่งทางจิตวิญญาณเท่านั้น หากยังมีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) และกลยุทธ์ทางการตลาดของผู้ประกอบการในสังคมไทยยุคปัจจุบันด้วย

3. พัฒนาการและอิทธิพลของกระแสบุญเตลูในสังคมไทยช่วง พ.ศ. 2558–2567

กระแสบุญเตลูถือเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความสำคัญในสังคมไทย เพราะนอกจากจะแสดงถึงพลวัตความเชื่อในยุคสมัยใหม่แล้วนั้น ยังสะท้อนถึงการปรับตัวทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะในช่วงที่ผู้คนเผชิญกับความไม่มั่นคงและความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งบุญเตลูมักจะถูกนำมาใช้เป็นกลไกเยียวยาทางใจผ่านการพึ่งพาความเชื่อที่ถูกปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ดังนั้น พัฒนาการและอิทธิพลของกระแสบุญเตลูในสังคมไทยจึงไม่ได้เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางความเชื่อเท่านั้น หากแต่ยังเป็นภาพสะท้อนของความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนกันระหว่างความเชื่อ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมร่วมด้วย

อนึ่ง เนื่องจากรากฐานของสังคมไทยมีลักษณะเป็นสังคมลูกผสมทางศาสนาที่อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนมาโดยตลอด การเกิดขึ้นของกระแสบุญเตลูจึงเป็นเพียงส่วนขยายของรากความเชื่อและความศรัทธาดั้งเดิมที่ถูกตีความขึ้นใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยและการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไปเท่านั้น ส่งผลให้พัฒนาการและอิทธิพลของกระแสบุญเตลูในสังคมไทย จึงสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและเศรษฐกิจในแต่ละยุคสมัย อย่างเช่น ในช่วงปี พ.ศ. 2549–2550 ได้เกิด “กระแสจตุคามรามเทพ” ซึ่งเป็นกรณีตัวอย่างของกระแสนิยมทางความเชื่อสมัยใหม่ที่ขยายตัวในระดับมหาชน จนมีการประเมินมูลค่าตลาดของจตุคามรามเทพ เฉพาะในปี

พ.ศ. 2550 ฟุ้งสูงถึงหนึ่งหมื่นล้านบาท¹⁹ และมีการวิเคราะห์ว่ากระแสดังกล่าวเกิดขึ้นจากความไม่มั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ จากสถานการณ์ทางการเมืองหลังการรัฐประหาร รวมถึงภัยพิบัติและโรคระบาดที่สร้างความหวาดกลัวในสังคม²⁰ กระแสจิตุดรามเทพจึงสะท้อนถึงอิทธิพลของความเชื่อที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเยียวยาความวิตกกังวลทางสังคมในช่วงที่ความมั่นคงทางจิตใจถูกสั่นคลอนได้เป็นอย่างดี

ลักษณะความเชื่อมโยงดังกล่าวยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง กระทั่งเข้าสู่ช่วงปี พ.ศ. 2558–2567 ซึ่งถือเป็นยุคสมัยของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมไทยในหลาย ๆ ด้าน กระแสมูเตลูจึงเป็นเสมือนภาพแทนของความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลง การขยายตัวของมูเตลูจึงเชื่อมโยงโดยตรงกับความเปราะบางของโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจที่ทำให้ผู้คนต้องหันไปพึ่งพาความเชื่อเพื่อนำมาสร้างความมั่นใจและความหวังในการใช้ชีวิต²¹ ขณะเดียวกันกระแสมูเตลูก็ได้เข้าไปเปลี่ยนรูปแบบการนับถือศาสนาแบบดั้งเดิมของผู้คนให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างอัตลักษณ์ทางความเชื่อส่วนบุคคล ทำให้ความเชื่อไม่ได้ผูกติดกับสถาบันศาสนาอีกต่อไป แต่กลายเป็นสิ่งที่ผู้คนสามารถเลือกใช้ได้อย่างอิสระเพื่อสื่อสารแทนอารมณ์ ความปรารถนา และรสนิยม เช่น การพกเครื่องรางที่มีลักษณะเฉพาะตัว การบูชาเทพเจ้าที่สื่อถึงความสำเร็จเฉพาะด้าน ฯลฯ สะท้อนให้เห็นถึงการเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการบริโภคและวิถีชีวิตประจำวันของความเชื่อ

ด้วยเหตุนี้ พัฒนาการและอิทธิพลของกระแสมูเตลู ในช่วง พ.ศ. 2558–2567 จึงไม่ได้เป็นเพียงกระแสนิยมทางความเชื่อที่เกิดขึ้นอย่างไม่มีที่มาที่ไป ทว่าเป็นกระแส

19. ศรัณย์ธัช อ่องสกุล, ‘สินค้าสายมู’ ไอเท็มสนองความรู้สึก เมื่อความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด, ออนไลน์, <https://www.themodernist.in.th/mutelu-line-products-items-that-satisfy-feelings/>. [18 ตุลาคม 2568].

20. วิชา จิรภาไพศาล, ทำไมยุคหนึ่ง “จิตุดรามเทพ” เครื่องรางของขลัง ถึงมีมูลค่านับหมื่นล้าน?, ออนไลน์, https://www.silpa-mag.com/culture/article_100912. [18 ตุลาคม 2568].

21. วรุตม์ พงศ์พิพัฒน์, คมกฤช อยู่เด็กเค่ง: ความไม่มั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้การบูชา เพื่องูในไทย จนเป็นฮับใหญ่เรื่องของขลัง, ออนไลน์, https://brandinside.asia/thiland-hub-of-superstition/?utm_source=chatgpt.com. [18 ตุลาคม 2568].

ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งกระแสบุญเตลูในสังคมไทย ออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

3.1 ระยะต้นตัวทางสังคมต่อกระแสบุญเตลู (พ.ศ. 2558–2562)

ในช่วงปี พ.ศ. 2558–2562 ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการตื่นตัวทางความเชื่อครั้งสำคัญในสังคมไทย ซึ่งเกิดจากการที่ผู้คนหันกลับมาให้ความสนใจสิ่งศักดิ์สิทธิ์และพลังเหนือธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลายในสังคม โดยปรากฏการณ์ดังกล่าวไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในศาสนาใดศาสนาหนึ่ง ว่าเป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อในศาสนาต่าง ๆ พิธีกรรมพื้นบ้าน และวัฒนธรรมร่วมสมัย โดยที่มีสื่อมวลชนเป็นตัวกลางในการส่งผ่านกระแสความเชื่อนั้น ๆ ไปสู่สังคม ซึ่งนิยมเรียกโดยรวมว่ากระแสบุญเตลู

ทั้งนี้ การฟื้นตัวของความเชื่อรูปแบบใหม่ภายใต้กระแสบุญเตลูมีที่มาจากบริบทสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่หลังเหตุการณ์รัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2557 ซึ่งทำให้ประเทศไทยกลับเข้าสู่ช่วงเวลาของความไม่แน่นอนอีกครั้ง ส่งผลให้ผู้คนจำนวนมากรู้สึกถึงความไม่มั่นคงในระบบการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และการใช้ชีวิตประจำวัน กระแสบุญเตลูจึงกลายเป็นพื้นที่ทางจิตวิญญาณที่ช่วยเติมเต็มช่องว่างระหว่างความหวังกับความกลัว²² ขณะเดียวกันการขยายตัวของเทคโนโลยีดิจิทัลและโซเชียลมีเดียก็ได้ทำให้กระแสบุญเตลูแพร่กระจายอย่างรวดเร็วและกว้างขวางในสังคมไทย

กระแสบุญเตลูในระยะนี้จึงเป็นเสมือนยุคเปลี่ยนผ่านทางความเชื่อและความศรัทธาในสังคมไทย ที่จากเดิมตามกรอบจารีตและดำรงอยู่เฉพาะในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เปลี่ยนไปสู่ลักษณะใหม่ ๆ และมีที่ทางในสื่อมวลชนมากขึ้น โดยเฉพาะในสื่อบันเทิงทางโทรทัศน์และโซเชียลมีเดีย ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการประกอบสร้างและนำเสนอชุดความเชื่อต่าง ๆ ภายใต้กระแสบุญเตลู เช่น มูไนท์ (ช่องไทยรัฐทีวี 32) ศีกสับสองราศี (ช่อง 3) คนอวดผี (ช่อง 7 และช่อง 5) ฯลฯ โดยรายการโทรทัศน์เหล่านี้ได้เปิดพื้นที่ให้เรื่องราวความเชื่อกลายเป็นความบันเทิงกระแสหลักในสังคม อีกทั้งการเกิดขึ้นของโซเชียลมีเดียช่องทางต่าง ๆ อย่างเฟซบุ๊ก (Facebook) อินสตาแกรม (Instagram) ทวิตเตอร์

22. วิภา จิรภาไพศาล, ทำไมยุคหนึ่ง “จิตตมารามเทพ” เครื่องรางของขลัง ถึงมีมูลค่านับหมื่นล้าน?.

(Twitter) และยูทูบ (YouTube) ต่างก็กลายเป็นพื้นที่ใหม่ในการใช้แลกเปลี่ยนและผลิตข่าวกระแสหมู่ได้อย่างกว้างขวางเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ กลุ่มคนดังในวงการบันเทิงและผู้มีอิทธิพลทางสังคมก็นับเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกระแสหมู่อยู่ในขณะนี้ด้วยเช่นกัน อย่างกรรชัย กำเนิดพลอย และมดดำ คชาภา ซึ่งเป็นคนดังในวงการบันเทิงคนแรก ๆ ที่ได้ออกมาเปิดเผยอย่างชัดเจนว่าตนเองเป็นสายหมู่เถลุ่ม รวมถึงในช่วงเวลาดังกล่าวสังคมไทยยังได้เกิดกระแสนิยมหมอดูพยากรณ์ชื่อดังหลายคน เช่น หมอลักษณ์ฟันธง หมอปลายพรายกระซิบ ฯลฯ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ก็ได้กลายมาเป็นผู้มีอิทธิพลด้านความเชื่อที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม การเปิดเผยความเชื่อส่วนตัวของบุคคลสาธารณะย่อมมีผลโดยตรงในการยอมรับของสังคมต่อกระแสหมู่ โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มองว่าความเชื่อไม่จำเป็นต้องขัดแย้งกับโลกสมัยใหม่เสมอไป ทำให้กระแสหมู่เถลุ่มเริ่มเป็นที่ยอมรับและมีผู้สนใจเพิ่มมากขึ้น

อนึ่ง เมื่อวิเคราะห์กระแสหมู่เถลุ่มในเชิงเศรษฐกิจในระยะนี้จะพบว่ากระแสความเชื่อที่เกิดขึ้นภายใต้กระแสหมู่เถลุ่มได้เริ่มถูกแปรสภาพเป็นธุรกิจความเชื่ออย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ผู้ประกอบการรายย่อยหลายราย ได้เริ่มหันมาผลิตและจำหน่ายสินค้าที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกำไลหินสี่มงคล เครื่องรางพหุชั้น บริการดูดวงออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ Horolive.com เว็บไซต์ Myhora.com ฯลฯ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ทำให้เกิดความนิยมในการบริโภคความเชื่อของผู้คน และทำให้ความเชื่อเป็นสินค้าที่ซื้อขายได้ในตลาดเสรีที่มีมูลค่าหมุนเวียนเป็นเงินจำนวนมหาศาล

ส่วนในด้านสังคมนั้นกระแสหมู่เถลุ่มถือเป็นภาพสะท้อนที่แสดงให้เห็นถึงภาวะความเปราะบางของผู้คนในช่วงเวลานี้ได้อย่างน่าสนใจ เนื่องจากการสูญเสียความมั่นใจในระบบโครงสร้างหลักของสังคม ทั้งเศรษฐกิจและศาสนา ทำให้กระแสหมู่เถลุ่มที่อยู่นอกขอบเขตของศาสนากระแสหลักเข้ามาทำหน้าที่เป็นกลไกทางสังคมในการจัดการกับความไม่แน่นอนได้ดีมากกว่า โดยเฉพาะในสังคมเมืองขนาดใหญ่ที่มีแรงกดดันทางเศรษฐกิจสูง หมู่เถลุ่มจึงเป็นเสมือนช่องทางสร้างความมั่นใจที่ทำให้ผู้คนรู้สึกว่าตนเองยังมีสิ่งที่ควบคุมได้

ทั้งนี้ ส่งผลให้กระแสความเชื่อที่โดดเด่นภายใต้กระแสหมู่เถลุ่มในระยะนี้โดยมากจึง

เกี่ยวกับการเป็นพลังศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยสร้างให้เกิดความมั่นใจในชีวิต เช่น “กระแสดูกตา ลูกเทพ” ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก และเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจของการผสมผสานระหว่างคติผีกุมารทองแบบดั้งเดิมกับวัฒนธรรมบริโภคสมัยใหม่อย่างกลมกลืน เนื่องจากตุ๊กตาลูกเทพนอกจากจะถูกปลุกเสกให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และวัตถุแห่งโชคลาภแล้วนั้น ในเวลาเดียวกันก็ยังเป็นสินค้าที่ตอบสนองต่อความเหงาและความต้องการยึดเหนี่ยวทางอารมณ์ของผู้คนในเมืองได้อีกด้วย เห็นได้จากการที่เจ้าของบางรายมีการนำตุ๊กตาลูกเทพของตนไปกินข้าว จับแต่งงาน หรือพาไปเที่ยว ซึ่งสะท้อนถึงพรมแดนที่เริ่มพร่าเลือนระหว่างโลกแห่งความศักดิ์สิทธิ์กับโลกความเป็นจริง²³

นอกจากนี้ในระยษณียังมี “กระแสไ้ไข้เด้กั้วดเจดีย์” ที่ได้กลายเป็นปรากฏการณ์ทางความเชื่อที่ได้รับความนิยมระดับมหาชนเช่นเดียวกัน ส่งผลให้ผู้คนจากทั่วสารทิศต่างหลั่งไหลไปบนบานขอโชคลาภที่วัดเจดีย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีการสื่อสารจากสื่อมวลชนผ่านข่าวการถูกลอตเตอรี่ของผู้ศรัทธาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้ผู้คนนิยมนับถือในความเชื่อดังกล่าว จนเกิดการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ “ไ้ไข้ไ้โซ่ค” ในตลาดวัตถุมงคล ทำให้ไ้ไข้เด้กั้วดเจดีย์กลายเป็นสินค้าทางความเชื่อที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงมาจนถึงปัจจุบัน²⁴ เนื่องจากวัตถุมงคลที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นเหรียญรุ่นต่าง ๆ รูปหล่อ และเครื่องรางของขลัง ต่างก็ถูกผลิตออกมาในจำนวนจำกัดเพื่อสร้างคุณค่าทางจิตใจและการตลาดพร้อมกัน²⁵

ด้วยเหตุนี้ อาจกล่าวได้ว่ากระแสมูเตลูในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2558-2562 ถือเป็นระยะที่ความเชื่อและความศักดิ์สิทธิ์ได้ถูกผลิตซ้ำ ทั้งในรูปของวัตถุ สื่อ และบุคคล เพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจและอารมณ์ของผู้คนที่ต้องการความมั่นคงในยุคแห่งความไม่แน่นอน กระทั่งได้ถูกแปรรูปให้เข้ากับกลไกตลาดอย่างชัดเจนมาก

23. อินทรชัย พาณิกกุล, “ตุ๊กตาลูกเทพ” นวัตกรรมใหม่ทางไสยศาสตร์, ออนไลน์, <https://www.posttoday.com/politics/412183> [20 ตุลาคม 2568].

24. PPTV Online, ‘จตุคามรามเทพ’ ถึง ‘ไ้ไข้เด้กั้วดเจดีย์’ ผู้รักษาเศรษฐกิจเมืองนคร?, ออนไลน์, <https://shorturl.asia/zrG1W> [20 ตุลาคม 2568].

25. สุรพศ ทวีศักดิ์, วัตถุมงคลกับทุนนิยมแบบวัฒนธรรมในสังคมไทย, ศรัทธากับตลาด, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563), 85-110.

ขึ้น ส่งผลให้ผู้ประกอบการและผู้มีอิทธิพลทางความเชื่อต่างก็เริ่มมองเห็นศักยภาพทางเศรษฐกิจของความเชื่อ และเกิดธุรกิจเกี่ยวกับการค้าขายความเชื่อที่แปลงพลังความศักดิ์สิทธิ์ให้กลายเป็นพลังทางเศรษฐกิจ และทำให้ความศรัทธาไม่ได้เป็นแค่เรื่องงมงาย แต่แปรเปลี่ยนเป็นสินค้าที่สามารถเก็งกำไรในตลาดได้เป็นอย่างดี อีกทั้งในระยะนี้ยังเป็นช่วงเริ่มต้นของกระแสบุญเตลูในรูปแบบดิจิทัลที่ความเชื่อไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงในขอบเขตของศาสนา หากแต่แทรกซึมในชีวิตประจำวันและวัฒนธรรมการบริโภคของผู้คนอย่างแนบแน่น ทำให้กระแสบุญเตลูกลายเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมความเชื่อและศรัทธารูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในสังคมไทยมาจนถึงปัจจุบัน

3.2 ระยะเติบโตอย่างก้าวกระโดดท่ามกลางวิกฤติโรคระบาด (พ.ศ. 2562–2565)

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 นับเป็นวิกฤติระดับโลกที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตอย่างรุนแรงในทุกมิติ ทั้งยังส่งผลให้สังคมไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2562–2565 ต้องเผชิญกับความสูญเสียทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาล ตลอดจนก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมอีกหลายประการ เช่น การว่างงาน ความไม่มั่นคงทางรายได้ การเข้าถึงระบบสาธารณสุข ความตึงเครียดทางจิตใจจากมาตรการควบคุมโรค ไม่ว่าจะเป็นการล็อกดาวน์ การปิดสถานประกอบการ และการจำกัดการเดินทาง ฯลฯ ส่งผลให้ผู้คนจำนวนมากเกิดความรู้สึกสูญเสียการควบคุมในชีวิต หวาดกลัว และสิ้นหวัง ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงได้กลายมาเป็นกลไกเยียวยาทางใจของผู้คนที่มีความสำคัญมากที่สุดในระยะนี้

อย่างไรก็ดี กระแสบุญเตลูที่เกิดขึ้นในระยะนี้ไม่ได้เป็นผลที่เกิดขึ้นเองโดยบังเอิญ ว่าเป็นความต่อเนื่องของกระแสที่เริ่มมีแนวโน้มชัดเจนมาตั้งแต่ระยะก่อนหน้า กล่าวคือเป็นกระแสที่เกิดจากการผสมผสานความเชื่อเข้ากับเศรษฐกิจและสื่อร่วมสมัย ทำให้ในระยะต่อมาเมื่อสังคมไทยเผชิญกับความไม่แน่นอนระดับมหภาคอีกครั้ง ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงเข้ามามีบทบาทในการสร้างความมั่นใจและแรงจูงใจในการดำรงชีวิตของผู้คนได้อย่างต่อเนื่องและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น เห็นได้จากข้อมูลจากการสำรวจของวิทยาลัยการจัดการ (College of Management) มหาวิทยาลัยมหิดล ในปี พ.ศ. 2563 พบว่าในช่วงเวลาดังกล่าวมีคนไทยกว่า 52 ล้านคน หรือคิด

เป็นร้อยละ 80 ของประชากรทั้งหมด เป็นผู้ที่มีความเชื่อและพฤติกรรมเกี่ยวกับมูเตลู ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้กลายมาเป็นวัฒนธรรมกระแสหลักในสังคมไทยอย่างเห็นได้ชัด²⁶

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงลักษณะเด่นของกระแสมูเตลูในระยะนี้ ก็จะพบว่ามูเตลูในระยะนี้ได้สะท้อนถึงการฟื้นคืนฐานรากของศาสนาและความเชื่ออีกครั้ง กล่าวคือ การมีสถานะเป็นศาสนาแห่งความหวัง (Religion of Hope) และเป็นสิ่งที่คำจูนผู้คนในช่วงที่สังคมเกิดความไม่แน่นอน ส่งผลให้ในระหว่างสถานการณ์โควิด-19 ผู้คนในสังคมไทยต่างก็แสวงหาพลังทางใจจากความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อนำมาใช้จัดการกับความเปราะบางในชีวิต มูเตลูจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของความพยายามที่จะควบคุมในสิ่งที่ไม่อาจควบคุมได้ เนื่องจากในแง่จิตวิทยาสังคม ความเชื่อสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกในการรับมือ (Coping Mechanism) ต่อความไม่แน่นอนทางสังคมและทำให้ผู้คนรู้สึกมีพลังในการควบคุมสถานการณ์ แม้ในภาวะที่สูญเสียความแน่นอนทุกประการได้อย่างมีประสิทธิภาพ²⁷ ส่งผลให้ในระยะนี้สังคมไทยจึงได้เกิดกระแสนิยมบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีพลังศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับการขจัดความเสี่ยงและเพิ่มโอกาสในชีวิต เช่น “กระแสท้าวเวสสุวรรณ” ซึ่งเป็นกระแสความเชื่อที่ขยายตัวในระดับที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน เนื่องจากผู้คนเชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณจะสามารถปิดเป่าภัยร้ายและดลบันดาลความมั่งคั่งได้ ซึ่งกระแสดังกล่าวเกิดจากการนำเสนอผ่านสื่อมวลชนเป็นปัจจัยสำคัญ ส่งผลให้ผู้คนเกิดความต้องการที่จะเดินทางไปการสักการะท้าวเวสสุวรรณที่ประดิษฐานอยู่ในสถานที่สำคัญต่าง ๆ อย่างวัดจุฬามณี จังหวัดสมุทรสงคราม ฯลฯ กระทั่งเกิดการหลั่งไหลของผู้คนจำนวนมาก จนต้องมีการจำกัดจำนวนผู้เข้าสถานที่

26. คณะนักศึกษาวិทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล สาขาการตลาด รุ่น 22A, “Marketing in the Uncertain World การตลาดของคนอยู่เป็น”, รายงานวิจัย, (วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565), 16.

27. Piangchon Rasdusdee, “Hope in your hand: Constructing ‘sanctity’ through a multimodal case study of modern amulets as coping and resilience tactics among young Thais during the COVID-19 pandemic”, *Journal of Language and Culture*, Vol. 43 No. 1 (January 2024), 154–155.

ในเวลาต่อมา²⁸ ดังนั้น กระแสท้าวเวสสุวรรณในระยะนี้จึงสะท้อนถึงความต้องการแสวงหาความมั่นคงทางจิตวิญญาณของผู้คนที่ดำรงอยู่ภายใต้ภาวะความไม่มั่นคงที่เลือกใช้ความเชื่อเป็นเครื่องมือต่อรองกับสถานการณ์ที่ไม่อาจควบคุมได้

ขณะเดียวกันกระแสมูลในรูปแบบดิจิทัลก็ได้เกิดขึ้นและเติบโตอย่างรวดเร็วเพื่อพัฒนาให้ความเชื่อยังคงตอบสนองความต้องการของผู้คนได้อย่างต่อเนื่องแม้ในสถานการณ์โรคระบาด เช่น “กระแสวิวลเปเปอร์เสริมดวง” ซึ่งเป็นที่นิยมในกลุ่มคนรุ่นใหม่เป็นอย่างมาก เนื่องจากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้คนหันไปบูชาภาพสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทพเจ้าจากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของตนทดแทนการเดินทางไปกราบไหว้ในสถานที่จริง จึงได้เกิดกระแสนำรูปภาพของสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาใช้เป็นภาพวอลเปเปอร์เพื่อเสริมโชคอย่างแพร่หลาย เช่น พระพิฆเนศ หรือสัญลักษณ์มงคลต่าง ๆ ฯลฯ โดยเฉพาะภาพวอลเปเปอร์เสริมดวง จากแบรนด์ “Muwall” ที่ได้รับความนิยมสูงสุด ในช่วงปี พ.ศ. 2564 เนื่องจากบุคคลสาธารณะเข้ามาเป็นปัจจัยเสริมอย่างอาภาพร นครสวรรค์ ที่ได้ออกมาบอกเล่าถึงประสบการณ์ความโชคดีหลังได้หันมาใช้วอลเปเปอร์เสริมดวง ถือเป็นการตอกย้ำให้กระแสดังกล่าวแพร่หลายและกลายเป็นวัฒนธรรมร่วมสมัยที่ถูกผลิตซ้ำในเชิงพาณิชย์อย่างต่อเนื่อง²⁹

อนึ่ง ผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าวก็ได้ผลักดันให้การบริโภคความเชื่อจำเป็นต้องเคลื่อนย้ายเข้าสู่โลกออนไลน์อย่างเต็มรูปแบบ เพราะข้อจำกัดด้านการประกอบพิธีกรรมและค้าขายในสถานที่จริง ส่งผลให้กระแสความเชื่อส่วนใหญ่ในระยะนี้จึงถูกนำเสนอและถ่ายทอดผ่านช่องทางโซเชียลมีเดียเป็นหลัก เช่น การถ่ายทอดสดพิธีปลุกเสกวัตถุมงคล การขายเครื่องรางออนไลน์ การจัดพิธีเสริมดวงผ่านไลฟ์สด ฯลฯ³⁰ อย่างเช่นกรณีการจัดงาน “เทศกาลราชประสงค์แปดองค์เทพ” ที่จัดขึ้น

28. ปุรินทร นาคลิงห์, ท้าวเวสสุวรรณ: วัตถุในอุตสาหกรรมความเชื่อ, ออนไลน์, <https://www.sac.or.th/portal/th/article/detail/407> [20 ตุลาคม 2565].

29. TVPOOL Online, “Mu Wall” วอลเปเปอร์ท่านยมมงคลยอดฮิต ที่เหล่าเซเลบ ดารา บูชาติดมือถือทั่ววงการ, ออนไลน์, <https://www.tvpoolonline.com/content/1986148> [20 ตุลาคม 2565].

30. อภิลักษณ์ เกษมผลกุล และสินิกานต์ แก้วกัณหา, “รูปแบบและบทบาทความเชื่อในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา: การศึกษาความเป็นพุทธวัฒนธรรมในสังคมไทย”, วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ปีที่ 28 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2563), 269–281.

โดยสมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพในย่านราชประสงค์ (RSTA) ในปี พ.ศ. 2564 เพื่อรักษากฎบัตรวิชาชีพและนักท่องเที่ยวในช่วงล็อกดาวน์ โดยภายในงานได้มีการนำเอาเทคโนโลยี Virtual Reality และ Photogrammetry มาสร้างประสบการณ์ใหม่ในการสักการะเทพเจ้าผ่านระบบออนไลน์แบบ 3 มิติ เป็นครั้งแรกของโลก³¹ ซึ่งสะท้อนถึงการบูรณาการระหว่างความศรัทธากับเทคโนโลยีที่ทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังคงอยู่และมีอิทธิพลต่อผู้คนแม้จะอยู่ในภาวะโลกเสมือนก็ตาม

นอกจากนี้ ในระยะนี้ก็ยังปรากฏการขยายตัวของอุตสาหกรรมความเชื่อในโลกดิจิทัลอีกหลายรูปแบบ เช่น การดูดวงแบบเรียลไทม์ การทำบุญออนไลน์ การจัดพิธีกรรมผ่านไลฟ์สด การสร้างคอนเทนต์มูเตลูในโซเชียลมีเดีย ฯลฯ ซึ่งความเคลื่อนไหวเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะสร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการเท่านั้น แต่ยังถือเป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อกับเทคโนโลยีที่เสริมให้กระแสเทคโนโลยีเติบโตอย่างต่อเนื่องภายใต้บริบทสังคมในยุคดิจิทัล และทำให้การสื่อสารความเชื่อเป็นทั้งกระบวนการเยียวยาทางใจและกระบวนการทางเศรษฐกิจในเวลาเดียวกันได้อย่างที่ไม่เคยเกิดมาก่อน

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงอิทธิพลของกระแสเทคโนโลยีในเชิงเศรษฐกิจในระยะนี้จึงพบว่าธุรกิจเกี่ยวกับมูเตลูมีการเติบโตที่สวนกระแสกับการหดตัวของเศรษฐกิจโดยรวม โดยเฉพาะตลาดสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อโดยตรง อย่างเครื่องรางกำไลหินมงคล และบริการดูดวงออนไลน์ ที่มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยถึงร้อยละ 15–20 ต่อปี โดยเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพฯ ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางการบริโภควัฒนธรรมมูเตลู³²

ด้วยเหตุนี้ ทำให้อาจกล่าวได้ว่ากระแสเทคโนโลยีในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2562–2565 จึงเป็นทั้งกระแสนิยมที่เกิดจากการแสวงหาความศักดิ์สิทธิ์เพื่อปลอบโยนจิตใจ อีกทั้งยังเป็นช่องทางหนึ่งในการฟื้นฟูเศรษฐกิจขนาดย่อม ทั้งในระดับบุคคลและธุรกิจ เนื่องจากความเชื่อแทบไม่ได้ลดบทบาทลงแม้ในช่วงวิกฤติ แต่กลับมีความสำคัญมาก

31. ฐานเศรษฐกิจ, ราชประสงค์ ขวนสามู สักการะ 8 องค์เทพ ผ่าน Virtual ครั้งแรกของโลก, ออนไลน์, <https://www.thansettakij.com/technology/501306> [20 ตุลาคม 2565].

32. พรณปพร จันทรฉาย ธิญญรัตน์ ศรีพัฒนโชติ และวรางคณา ประภาวรงค์, “พฤติกรรมและทัศนคติด้านความเชื่อในการซื้อเครื่องรางประเภทกำไลหินมงคลของกลุ่มผู้หญิงในกรุงเทพมหานคร”, *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2566), 198–199.

ยิ่งขึ้น แม้ว่ากระแสบุญเตลู่ในระยะนี้จะถูกปรับให้เข้ากับโลกดิจิทัลและระบบตลาดเสรีมากขึ้นก็ตาม ทว่าความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นก็ถือเป็นปรากฏการณ์ที่สอดคล้องกับแนวคิดศาสนาในยุคหลังสมัยใหม่ที่เชื่อว่าความศรัทธาจะไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงในวัดหรือพิธีกรรมอีกต่อไป แต่จะสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีและตลาดได้อย่างกลมกลืน³³ ส่งผลให้กระแสบุญเตลู่มีความลื่นไหลได้โดยไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับพื้นที่หรือเวลา ทั้งยังถูกทำให้เข้าถึงได้ง่าย รวดเร็ว และเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการบริโภค ที่สะท้อนถึงความยืดหยุ่นของความเชื่อในสังคมไทยเพื่อต่อรองกับความเปลี่ยนแปลงในยุคแห่งความไม่แน่นอนอย่างแท้จริง

3.3 ระยะเปลี่ยนผ่านภายใต้บริบทสังคมยุคใหม่ (พ.ศ. 2565–2567)

ภายหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 เริ่มคลี่คลาย นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2565 เป็นต้นมา สังคมไทยก็ได้เริ่มก้าวเข้าสู่ภาวะปกติใหม่ (New Normal) ที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งอีกครั้ง ในระยะนี้แม้เศรษฐกิจโดยรวมจะเริ่มฟื้นตัวจากวิกฤติ ทว่าก็ยังอยู่ในภาวะที่เปราะบาง สังเกตได้จากผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ในปี พ.ศ. 2566 ที่เติบโตเพียงร้อยละ 1.9 และมีการคาดการณ์ว่าจะขยับขึ้นเป็นร้อยละ 2.4 ในปี พ.ศ. 2567³⁴ แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็ยังถือว่าต่ำกว่าความคาดหวัง สภาพการณ์ดังกล่าวย่อมสะท้อนได้ถึงความไม่มั่นคงทางโครงสร้างของเศรษฐกิจไทยที่ไม่สามารถฟื้นตัวได้อย่างที่ควร อีกทั้งยังเผยให้เห็นถึงปัญหาเรื้อรังอย่างปัญหาภาระหนี้ครัวเรือนและ

33. Pattana Kitiarsa, “Buddha Phanit: Thailand’s Prosperity Religion and Its Commodifying Tactics”, *Religious Commodification in Asia: Marketing Gods*, (Routledge: New York, 2008), 1–3.

34. Skye Ferguson, *Thailand’s Economic Recovery: Rebuilding Beyond Tourism*, Online, https://standrewseconomist.com/2024/12/16/thailands-economic-recovery-rebuilding-beyond-tourism/?utm_source=chatgpt.com [22 October 2025].

ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น³⁵

อย่างไรก็ดี แม้ในภาคการท่องเที่ยวจะมีการฟื้นตัวดีขึ้นเป็นลำดับและเริ่มกลับมาเป็นแรงขับเคลื่อนหลักของเศรษฐกิจ เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ทว่าการฟื้นตัวก็ยังถือว่าช้าและไม่ทั่วถึง ส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างภูมิภาคที่มีอยู่แล้วเพิ่มสูงขึ้น³⁶ เป็นเหตุให้รัฐบาลได้มีการออกมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจขนาดใหญ่ เช่น โครงการกระเป๋าเงินดิจิทัลเพื่อเพิ่มกำลังซื้อภายในประเทศ ฯลฯ³⁷ แต่ความผันผวนทางเศรษฐกิจทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องก็ยังคงเป็นแรงกดดันให้ผู้คนจำนวนมาก แรงกดดันที่เกิดขึ้นจึงกลายเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้ความเชื่อเข้ามาเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความมั่นใจในชีวิตอีกกระบอกหนึ่ง เพราะผู้คนจำนวนมากยังต้องเผชิญกับภาวะที่ไม่มั่นคง ทั้งจากปัญหาหนี้สิน การว่างงาน และความรู้สึกสูญเสียจากช่วงเวลาที่ผ่านมา ซึ่งทำให้ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะในรูปของภูตผีที่มีการปรับตัวอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่เริ่มก่อตัวในสังคมไทยและผ่านวิกฤติมาพร้อมกัน สามารถแทรกซึมเข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตของผู้คนในยุคหลังโควิด-19 ได้แนบสนยิ่งขึ้น

ดังนั้น ลักษณะที่โดดเด่นของกระแสทุนในระยะนี้จึงมีลักษณะเป็นกระแสที่เกี่ยวกับกระบวนการแปรสภาพความศักดิ์สิทธิ์และค่านิยมต่อเรื่องเหนือธรรมชาติให้กลายเป็นเรื่องปกติธรรมดา (Normalization) ที่อาจพบเจอได้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งแตกต่างจากความเข้าใจเดิมที่เรื่องเหล่านี้มักจะแยกออกจากชีวิตประจำวันอย่างชัดเจน ความทับซ้อนดังกล่าวทำให้ผู้คนสามารถแสดงความศรัทธาผ่านวัตถุสิ่งของและสัญลักษณ์ทางความเชื่อรูปแบบใหม่ได้อย่างไร้ข้อจำกัด เช่น การเกิดขึ้นของ “กระแสล่องสุม

35. Wannaphong Durongkaveroj, *Thailand's post-pandemic economic recovery still trailing behind*, Online, https://eastasiaforum.org/2024/02/09/thailands-post-pandemic-economic-recovery-still-trailing-behind/?utm_source=chatgpt.com [22 October 2025].

36. Ibid.

37. Reuters, *Thailand aims for 3.5% GDP growth in 2025, official says*, Online, https://www.reuters.com/markets/asia/thailand-aims-35-gdp-growth-2025-official-says-2025-0207/?utm_source=chatgpt.com [22 October 2025].

สายมู” และ “กระแสอาร์ตทอยเทพเจ้า” ที่เป็นกระแสนิยมจากการนำสัญลักษณ์ความศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาผสมผสานกับรสนิยมสมัยใหม่ ความเป็นแฟชั่น และศิลปะร่วมสมัย ซึ่งถือเป็นการสร้างประสบการณ์ทางจิตวิญญาณรูปแบบใหม่และเป็นการแปรรูปความเชื่อให้กลายเป็นสินค้าเชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบที่ไม่เคยเกิดมาก่อน อีกทั้งการเกิดขึ้นของกระแสดังกล่าวยังแสดงให้เห็นถึงกระบวนการทำให้ความศักดิ์สิทธิ์กลายเป็นสินค้าที่เข้าถึงได้และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดความเชื่อสมัยใหม่ได้เป็นอย่างดี³⁸

ขณะเดียวกันกระแสมูเตลูในระยนี้ยังได้สะท้อนถึงรูปแบบการมีชุดสะสมทางศาสนาแบบเลือกเองที่มีความชัดเจนมากขึ้น เพราะในระยนี้้นอกจากผู้คนจะสามารถเลือกหยิบใช้ชุดความเชื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างดาษดื่นได้อย่างเสรีตามสถานการณ์และความต้องการส่วนบุคคลแล้วนั้น ยังพบอีกว่าผู้คนมีการปรับใช้ความเชื่อต่าง ๆ ตามรสนิยมและอัตลักษณ์ส่วนตัวได้อย่างสิ้นไหลอีกด้วย เช่น การเลือกบูชาเทพเจ้าประจำราศี การปรับสีเสื้อประจำวัน การเลือกหมายเลขมงคล การตกแต่งบ้านให้สอดคล้องกับหลักฮวงจุ้ย ฯลฯ

อนึ่ง สืบเนื่องจากสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้คน โดยเฉพาะในแง่ของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วทั่วประเทศ ส่งผลให้ผู้คนรู้สึกคุ้นชินกับการดำเนินชีวิตบนโลกออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การซื้อขาย หรือแม้กระทั่งการประกอบพิธีกรรมและวิถีปฏิบัติทางความเชื่อ³⁹ ซึ่งความเคยชินเช่นนี้ได้ส่งผลให้ความเชื่อสามารถเคลื่อนย้ายตนเองเข้าสู่พื้นที่ดิจิทัลและยังเป็นปัจจัยเร่งให้กระแสมูเตลูกลายเป็นวัฒนธรรมกระแสหลักในสังคมต่อไปได้อย่างมั่นคง

ทั้งนี้ ส่งผลให้ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของกระแสมูเตลูในระยนี้จึงตั้งอยู่

38. กนกพร โชคจรัสกุล, จาก ‘พระพิฆเนศ’ สู่ ‘กาเนซา’ อาร์ตทอย ศรัทธา ความเชื่อ หรือศิลปะ?, ออนไลน์, <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/judprakai/1132047> [22 ตุลาคม 2568].

39. Simon Kemp, *Digital 2024: Thailand*, Online, https://datareportal.com/reports/digital-2024-thailand?utm_source=chatgpt.com [22 October 2025].

บนฐานแนวคิดในการทำให้ความเชื่อเป็นดิจิทัล (Digitalization of Faith) ซึ่งทำให้เกิดกระแสการพัฒนาให้ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีบทบาทที่สอดคล้องกับเทคโนโลยีและรูปแบบการใช้ชีวิตใหม่ ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะการสื่อสารผ่านคอนเทนต์มูเตลูในช่องทางโซเชียลมีเดียต่าง ๆ เช่น ตี๊กต็อก (TikTok) เฟซบุ๊ก (Facebook) และเอกซ์ (X) ฯลฯ โดยปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้มูเตลูกลายเป็นพื้นที่ร่วมทางอารมณ์ของผู้คนในโลกออนไลน์ที่สามารถแบ่งปันประสบการณ์ บริक्षा หรือร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนกระแสความเชื่อต่าง ๆ ไปพร้อมกันผ่านช่องทางของตนเองได้อย่างไร้พรมแดน ตลอดจนการเข้าสู่ยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในแทบทุกมิติ ก็ส่งผลให้ความเชื่อสามารถถูกผลิต จำหน่าย และบริโภค ในระบบตลาดผ่านช่องทางออนไลน์ได้อย่างแพร่หลาย รวมถึงกลายเป็นช่องทางสำคัญในการคงอยู่ของความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในยุคปัจจุบันอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น การเกิดขึ้นของแอปพลิเคชัน “a ดวง” ที่ให้บริการดูดวงออนไลน์ผ่านโทรศัพท์มือถือทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงคำทำนายได้ตลอดเวลา หรือการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการดูดวง ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในช่วงหนึ่ง นอกจากนี้ แพลตฟอร์มเดลิเวอรีชื่อดัง อย่าง “Line Man Wongnai” ก็ยังได้ออกมาเปิดเผยอีกว่ายอดคำสั่งซื้อของไหว้พระและเทพเจ้าบนแพลตฟอร์มของตน มีอัตราเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 63 ในปี พ.ศ. 2566 โดยมีคำสั่งซื้อรวมกว่าหกแสนรายการ ซึ่งสะท้อนถึงการแทรกซึมของกระแสมูเตลูในพื้นที่ออนไลน์และเศรษฐกิจแพลตฟอร์มอย่างชัดเจน⁴⁰

ในทำนองเดียวกัน การเกิดขึ้นของฟังก์ชันใหม่ในแอปพลิเคชันไลน์ อย่าง “LINE Horo Services” ก็เป็นอีกหนึ่งกรณีศึกษาที่ได้มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเสนอขายความเชื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยฟังก์ชันดังกล่าวจะทำหน้าที่เป็นพื้นที่ให้ผู้ใช้งานสามารถบริโภคความเชื่อได้อย่างครบวงจร ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญขอพร หรือดูดวงจากพระเกจิอาจารย์ ก็สามารถทำได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องเดินทาง

40. LINE MAN Services, *เทรนด์มูเตลูปี 2023 มาแรงสุดขีด LINE MAN เผยยอดเดลิเวอรี ของไหว้พระ-เทพพวงหรีด 660,000 ชิ้น พร้อมเปิดสถิติที่สดแห่งปีทุกบริการ*, ออนไลน์, https://lmwn.com/other-fun-facts-2023/?utm_source=chatgpt.com [22 ตุลาคม 2568].

ไปยังสถานที่จริง⁴¹ ขณะที่แพลตฟอร์มชื่อดัง อย่าง “Mootae World” ซึ่งเริ่มต้นธุรกิจจากการให้บริการรับฝากไห้ศาลเจ้า ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ก็ได้ขยายตัวสู่การเป็นธุรกิจที่ค้าขายความเชื่ออย่างครบวงจรเช่นกัน โดยมีความโดดเด่นอยู่กับการจำหน่ายวอลเปเปอร์เสริมดวง การดูดวงออนไลน์ และการผลิตสินค้าเชิงศรัทธา เช่น การ์ดเสริมดวง นะหน้าทองแบบ DIY ฯลฯ อย่างไรก็ดี ความเคลื่อนไหวเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงพลังของความเชื่อในฐานะตัวแสดงหนึ่งที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างน่าสนใจ⁴²

จากบริบทดังกล่าวกระแสมูเตลูในระยะนี้จึงไม่ได้อยู่ในขอบข่ายของการเป็นความเชื่อและความศรัทธาเพื่อสร้างเสริมพลังทางจิตวิญญาณเพียงมิติเดียวอีกต่อไป หากแต่ได้แปรสภาพเป็นกลไกสำคัญแขนงหนึ่งในระบบเศรษฐกิจบนฐานความศรัทธา (Faith-based Economy) ที่มีมูลค่าสูงและเชื่อมโยงกับระบบการตลาดร่วมสมัย ซึ่งความเชื่อได้ถูกปรับให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภครุ่นใหม่ จนเกิดเป็นกลยุทธ์การตลาดสายมูเตลู (Faith-based Marketing) ที่มีจุดเด่นจากการใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับความเชื่อ สัญลักษณ์ทางความเชื่อ และพิธีกรรม ในการเชื่อมโยงผู้บริโภคกับภาพลักษณ์ธุรกิจ สินค้า และบริการ⁴³

ดังนั้น กระแสมูเตลูที่เกิดขึ้นในระยะหลังสถานการณ์โรคโควิด 19 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน จึงเป็นผลผลิตของสภาพทางสังคมที่ผสมระหว่างความกลัว ความหวัง และความต้องการควบคุมชีวิตในสังคมที่ไม่มั่นคงหลังภาวะวิกฤติ ทำให้ความเชื่อไม่ได้เป็นเพียงเครื่องปลอบประโลมจิตใจ หากยังเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ผู้คนสามารถ

41. Droidsans, วิธีทำบุญตักบาตรออนไลน์ ผ่าน LINE ดูดวง เอาใจสายมู เสริมดวง แก้นัดดวง ขอพรองค์เทพ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ทั่วประเทศ, ออนไลน์, <https://droidsans.com/line-service-feature-for-thai-people/> [22 ตุลาคม 2568].

42. Mootaeworld, ทำไม่ต้องมูเตลูเวิร์ล มูเตลู SAY HI, ออนไลน์, <https://landing.mootaeworld.com/corporate> [22 ตุลาคม 2568].

43. Patpicha Tanakasempipat, COVID to crypto-amulets: young Thais seek fortune-telling upgrades, Online, https://www.reuters.com/world/asia-pacific/covid-crypto-amulets-young-thais-seek-fortune-telling-upgrades-2022-04-15/?utm_source=chatgpt.com [22 October 2025].

นำมาใช้จัดการกับความเปลี่ยนแปลงในโลกสมัยใหม่ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังทำให้ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์กลายเป็นสิ่งปกติธรรมดาที่จับต้องได้ผ่านสื่อ เทคโนโลยี และการตลาดอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่ากระแสมูเตลู ในช่วง พ.ศ. 2565–2567 คือภาพสะท้อนของการหลอมรวมปรากฏการณ์ทางสังคมที่สำคัญถึง 3 มิติ คือเศรษฐกิจดิจิทัล วัฒนธรรมร่วมสมัย และกลไกการจัดการทางสังคม ซึ่งไม่เพียงบ่งชี้ว่ากระแสมูเตลูเป็นพลวัตทางความเชื่อที่ยืดหยุ่นที่สังคมไทยใช้ในการปรับปรุงความเชื่อให้กลายเป็นกลไกเยียวยาทางใจที่ผู้คนนำมาใช้รับมือกับความไม่แน่นอน เพื่อพิสูจน์ว่าความเชื่ออาจไม่ได้เสื่อมถอยในโลกสมัยใหม่ หากแต่ดำรงอยู่ในรูปร่างใหม่เท่านั้น อีกทั้งกระแสมูเตลูยังมีศักยภาพในมิติอื่นอีกมากมาย โดยเฉพาะในมิติทางเศรษฐกิจ ซึ่งถือโอกาสทางเศรษฐกิจที่ทรงพลังและสร้างมูลค่าในตลาดได้อย่างมหาศาล

4. บทสังเคราะห์กระแสมูเตลูในสังคมไทย

เมื่อพิจารณาพัฒนาการและอิทธิพลของกระแสมูเตลูในสังคมไทยช่วง พ.ศ. 2558–2567 จะพบว่ากระแสดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตามบริบทสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกระแสทั้ง 3 ช่วง จะเห็นได้ว่าแม้รูปแบบความเชื่อภายใต้กระแสดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงไปแต่ละยุคสมัย แต่แก่นสำคัญยังคงเหมือนกันคือการเป็นกลไกเยียวยาทางใจที่ช่วยให้ผู้คนจัดการกับความไม่แน่นอนในชีวิต โดยความแตกต่างสำคัญอยู่ที่ระดับของการเชื่อมโยงกับระบบสื่อ เทคโนโลยี และตลาด กล่าวคือระยะแรกเป็นช่วงการก่อตัวและเผยแพร่กระแส ระยะต่อมาเป็นช่วงการขยายตัวอย่างเข้มข้นจากภาวะวิกฤติ และระยะล่าสุดเป็นช่วงที่ความเชื่อถูกทำให้เป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจและวัฒนธรรมร่วมสมัยอย่างเต็มรูปแบบ

ดังนั้น กระแสมูเตลูจึงสะท้อนถึงการปรับตัวของความเชื่อในสังคมไทยที่สามารถเปลี่ยนผ่านจากการเป็นความเชื่อทางจิตวิญญาณเพียงมิติเดียวไปสู่การเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ผู้คนสามารถนำมาใช้จัดการกับความเปลี่ยนแปลงในโลกสมัยใหม่ และเป็นแหล่งทรัพยากรที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่งของไทย ทำให้มูเตลูมีศักยภาพในการขับเคลื่อนทั้งเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศได้อย่างยั่งยืน

5. องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พยายามที่จะนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ในการทำความเข้าใจต่อ กระแสมูเตลูในฐานะปรากฏการณ์ทางความเชื่อร่วมสมัยในสังคมไทยปัจจุบัน โดย มุ่งเน้นอธิบายพัฒนาการและอิทธิพลของกระแสมูเตลูที่มีต่อสังคมไทยด้วยมุมมอง ที่หลากหลาย เพื่อชี้ให้เห็นว่ากระแสมูเตลูในสังคมไทยไม่ได้เป็นเพียงกระแสนิยมต่อ ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเชิงสัญลักษณ์เท่านั้น ทว่าความเคลื่อนไหวของกระแส ดังกล่าวยังสะท้อนถึงความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างความเชื่อ เทคโนโลยี ทุนนิยม เสรี และสภาพสังคมสมัยใหม่ ซึ่งนอกจากจะเชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อนแล้วนั้น ยัง มีการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันอย่างสอดประสานอีกด้วย ดังนั้น กระแสมูเตลูจึงเป็น ข้อพิสูจน์ในเชิงประจักษ์ว่าความเชื่อหรือความศักดิ์สิทธิ์อาจไม่ได้เสื่อมถอยลงและ หายไปตามการเติบโตของโลกสมัยใหม่ หากแต่ยังคงดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมั่นคง และเปิดเผย แม้ว่าจะถูกปรับโครงสร้างให้อยู่ในรูปร่างและสถานะอย่างใหม่ที่ความ ศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้ผูกติดอยู่กับสถานที่หรือเวลาอีกต่อไปก็ตาม กระแสมูเตลูจึงเป็นภาพ แทนการเกิดใหม่ของความเชื่อที่ทันสมัยและตอบสนองต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้ ตลอดเวลาและทำให้ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถดำรงอยู่ต่อไปในสังคมทุนนิยม ยุคดิจิทัลได้อย่างทรงพลัง

นอกจากนี้ ผลจากการศึกษายังสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านของความเชื่อ ในสังคมไทย ซึ่งแต่เดิมมีบทบาทสำคัญในการเยียวยาความไม่มั่นคงทางจิตใจของผู้คน ในภาวะวิกฤติไปสู่การเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนฐานความศรัทธา ที่ผสานความเชื่อกับเทคโนโลยี การตลาด และอัตลักษณ์ของผู้บริโภคยุคใหม่ได้เป็น อย่างดี ทำให้กระแสมูเตลูมีสถานะเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของ ประเทศ ทำให้ผู้คนสามารถนำความเชื่อมาใช้ต่อรองกับความผันผวนในโลกยุคใหม่ รวมถึงเข้ามาเพิ่มความสามารถในการเปลี่ยนความเชื่อให้มีคุณค่าทางเศรษฐกิจที่มี มูลค่าสูง ทำให้กระแสมูเตลูอาจกลายเป็นตัวแปรสำคัญในระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่มีศักยภาพของไทยในอนาคต

ท้ายที่สุด ผู้ศึกษาหวังว่าการศึกษาค้นคว้านี้จะสามารถจุดประเด็นในการประยุกต์ มุมมองที่หลากหลายเพื่อทำความเข้าใจการดำรงอยู่ของความเชื่อภายใต้สภาพสังคม

ที่เปลี่ยนผ่าน รวมถึงช่วยเปิดพื้นที่ให้การศึกษาความเชื่อในอนาคตไม่จำกัดอยู่เพียงแต่ในกรอบของศาสนวิทยา แต่ขยายไปสู่การทำความเข้าใจความเชื่อในฐานะพลังทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของโลกยุคใหม่ เพื่อให้การศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ความเชื่อร่วมสมัยในสังคมไทยมีองค์ความรู้ที่รอบด้านมากยิ่งขึ้น

6. บทสรุป

การศึกษาพัฒนาการและอิทธิพลของกระแสนุเตลู่ในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2558–2567 เผยให้เห็นว่ากระแสนุเตลู่ในแต่ละยุคสมัยเป็นเสมือนภาพสะท้อนของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมโยงกับพัฒนาการของกระแสความเชื่อและศาสนาในสังคมไทยอย่างลึกซึ้ง โดยภาพสะท้อนดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสามารถของความเชื่อในการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ตลอดจนเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง ทำให้อาจกล่าวได้ว่ากระแสนุเตลู่ในอนาคตมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปในทิศทางที่เชื่อมโยงกับสังคมดิจิทัล และเศรษฐกิจร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น ทั้งในรูปแบบของการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ การพัฒนาเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารความเชื่อ และการนำสัญลักษณ์ทางความเชื่อมาสร้างมูลค่าเพิ่มในรูปของสินค้า บริการ และกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ทำให้ความเชื่อมีบทบาทในฐานะทุนทางวัฒนธรรมที่ปรับตัวและดำรงอยู่ในสังคมไทยได้อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ดี การขยายตัวของกระแสนุเตลู่ในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคมร่วมสมัยยังเป็นประเด็นสำคัญสำหรับการศึกษาต่อยอดในอนาคตในอีกหลายแง่มุม โดยเฉพาะในแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรมจากความเชื่อ ความเหมาะสมในการนำความเชื่อมาใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ ตลอดจนการศึกษาประเด็นด้านผลกระทบของกระแสนุเตลู่ในด้านต่าง ๆ การศึกษาประเด็นเหล่านี้เพิ่มเติมจะช่วยให้ทำความเข้าใจกระแสนุเตลู่ในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อสังคมไทยได้ดียิ่งขึ้นในอนาคต

รายการอ้างอิง

- กนกพร โชคจรัสกุล. จาก ‘พระพิฆเนศ’ สู่ ‘กาเนชา’ อาร์ตทอย ศรัทธา ความเชื่อ หรือศิลปะ?. ออนไลน์. <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/judprakai/1132047> [22 ตุลาคม 2568].
- คณะนักศึกษาวិทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล สาขาการตลาด รุ่น 22A. “Marketing in the Uncertain World การตลาดของคนอยู่เป็น”. รายงานวิจัย. วิชยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565.
- จักรพันธ์ ชัดชุมแสง. “Commodification”. 100 แนวคิด มานุษยวิทยาร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2567.
- ฐานเศรษฐกิจ. ราชประสงค์ ขวนสายมู สักการะ 8 องค์เทพ ผ่าน Virtual ครั้งแรกของโลก. ออนไลน์. <https://www.thansettakij.com/technology/501306> [20 ตุลาคม 2565].
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. มูเตลู: มานุษยวิทยาของเครื่องรางของขลังและโชคลาภ (Mutelu: Anthropology of Fortune and Fetishism). ออนไลน์. <https://sac.or.th/portal/th/article/detail/328> [11 ตุลาคม 2568].
- พรรณปพร จันทร์ฉาย, ธัญญรัตน์ ศรีพัฒนโชติ และ วรางคณา ประภาวงศ์. “พฤติกรรมและทัศนคติด้านความเชื่อในการเข้าซื้อเครื่องรางประเภทกำไลหินมงคลของกลุ่มผู้หญิงในกรุงเทพมหานคร”. วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล. ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2566). 196–204.
- บุณณทรีย์ เจียวิริยบุญญา. “หมอดูต็อกแตก จาก ‘กระเทยอีสาน’ สู่ ‘หมอดูเงินล้าน’: ประสบการณ์ชีวิตของหมอดูหญิงข้ามเพศในชุมชนกะเทยไทยปัจจุบัน”. ร่างทรงเกย์ หมอดูกะเทย สบงหลากหลาย: ความหลากหลายทางเพศในศาสนาและพิธีกรรม. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2567.
- ปริญทร์ นาคสิงห์. ท้าวเวสสุวรรณ: วัตถุในอุตสาหกรรมความเชื่อ. ออนไลน์. <https://www.sac.or.th/portal/th/article/detail/407> [20 ตุลาคม 2565].

- ประกิตติ สัตตสวด. “มานุษยวิทยาศาสนา”. *มานุษยวิทยาที่ปรากฏ: 40 มโนทัศน์ร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2567.
- วรุตม์ พงศ์พิพัฒน์. *คมกฤช อยู่เด็กเค่ง: ความไม่มั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจทำให้การมูฯ เพื่อฟูในไทย จนเป็นฮับใหญ่เรื่องของคลัง*. ออนไลน์. <https://brandinside.asia/thiland-hub-of-superstition> [18 ตุลาคม 2568].
- วิภา จิรภาไพศาล. *ทำไมยุคหนึ่ง ‘จตุคามรามเทพ’ เครื่องรางของคลัง ถึงมีมูลค่านับหมื่นล้าน?*. ออนไลน์. https://www.silpa-mag.com/culture/article_100912 [18 ตุลาคม 2568].
- ศรัณย์ธิชัย อ่องสกุล. *‘สินค้าสายมู’ ไอเท็มสนองความรู้สึก เมื่อความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด*. ออนไลน์. <https://www.themodernist.in.th/mutelu-line-products-items-that-satisfy-feelings> [18 ตุลาคม 2568].
- ศุภจิรา ศรีมีธรรม และรัตนวดี เศรษฐจิตร. “กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดด้วยความเชื่อมูเตลูในยุคดิจิทัล”. *วารสารนวัตกรรมการสื่อสารและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี* ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2566). 41–59.
- สุรพศ ทวีศักดิ์. “วัตถุมงคลกับทุนนิยมแบบวัฒนธรรมในสังคมไทย”. *ศรัทธากับตลาด*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563.
- อริวัฒน์ อุตัน. *Welcome to MuTown ‘มูเตลู’ ที่พึ่งทางใจในวันที่โลกไม่มีอะไรแน่นอน*. ออนไลน์. <https://urbancreature.co/welcome-to-mutown-overview> [12 ตุลาคม 2568].
- อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล และสินีกันต์ แก้วกัณหา. “รูปแบบและบทบาทความเชื่อในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา: การศึกษาความเป็นพหุวัฒนธรรมในสังคมไทย”. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*. ปีที่ 28 ฉบับที่ 3 (กันยายน–ธันวาคม 2563). 260–286.
- อารตี อุตฺตร. *ลัทธิพิธีพระพิฆเนศในเชียงใหม่: ความศักดิ์สิทธิ์ ผัสสะ และสื่อสังคม*. ออนไลน์. เชียงใหม่: ศูนย์อินเดียศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2565.
- อินทรัชย์ พาณิชกุล. *ตุ๊กตาลูกเทพ นวัตกรรมใหม่ทางไสยศาสตร์*. ออนไลน์. <https://www.posttoday.com/politics/412183> [20 ตุลาคม 2568].

- Droidsans. วิธีทำบุญตักบาตรออนไลน์ผ่าน LINE ดูดวง เอาใจสายมู เสริมดวง แก้นัดตั้ง ขอพรองค์เทพ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ทั่วประเทศ. ออนไลน์. <https://droidsans.com/line-service-feature-for-thai-people/> [22 ตุลาคม 2568].
- Justin T. McDaniel. “The Agency between Images: The Relationships among Ghosts, Corpses, Monks, and Deities at a Buddhist Monastery in Thailand”. *Material Religion*. Vol. 7 No. 2 (2011). 242–267.
- LINE MAN Services. เทรนด์มูเตลูปี 2023 มาแรงสุดขีด LINE MAN เผยยอดเดลิเวอรี่ของไหว้พระ-เทพพวงหรีด 660,000 ชิ้น พร้อมเปิดสถิติที่สุดแห่งปีทุกบริการ. ออนไลน์. https://lmwn.com/other-fun-facts-2023/?utm_source=chatgpt.com [22 ตุลาคม 2568].
- Mootaeworld. ทำไมต้องมูเตลูเวิร์ล มูเต SAY HI. ออนไลน์. <https://landing.mootaeworld.com/corporate> [22 ตุลาคม 2568].
- Patpicha Tanakasempipat. *COVID to crypto-amulets: young Thais seek fortune-telling upgrades*. ออนไลน์. https://www.reuters.com/world/asia-pacific/covid-crypto-amulets-young-thais-seek-fortune-telling-upgrades-2022-04-15/?utm_source=chatgpt.com [22 October 2025].
- Pattana Kitiarsa. “Buddha Phanit: Thailand’s Prosperity Religion and Its Commodifying Tactics”. *Religious Commodification in Asia: Marketing Gods*. New York: Routledge, 2008.
- Peter A. Jackson. *เทว มนตรา คาถา เกจิ: ไสยศาสตร์สมัยใหม่กับทุน (ไทย) นิยม*. แปลโดย วีรารรรณ นฤปิติ. กรุงเทพฯ: มติชน, 2566.
- Piangchon Rasdusdee. “Hope in your hand: Constructing ‘sanctity’ through a multimodal case study of modern amulets as coping and resilience tactics among young Thais during the COVID-19 pandemic”. *Journal of Language and Culture*. Vol. 43 No. 1 (2024). 154–193.
- PPTV Online. ‘จตุคามรามเทพ’ ถึง ‘ไอ้ไข่วัดเจดีย์’ ผู้รักษาเศรษฐกิจเมืองนคร?. ออนไลน์. <https://shorturl.asia/zrG1W> [20 ตุลาคม 2568]

- Reuters. *Thailand aims for 3.5% GDP growth in 2025, official says*. ออนไลน์. <https://www.reuters.com/markets/asia/thailand-aims-35-gdp-growth-2025-official-says-2025-02-07> [22 October 2025].
- Simon Kemp. *Digital 2024: Thailand*. ออนไลน์. <https://datareportal.com/reports/digital-2024-thailand> [22 October 2025].
- Skye Ferguson. *Thailand's Economic Recovery: Rebuilding Beyond Tourism*. ออนไลน์. <https://standrewseconomist.com/2024/12/16/thailands-economic-recovery-rebuilding-beyond-tourism> [22 October 2025].
- TVPOOL Online. 'Mu Wall' วอลเปเปอร์ทำนยมนงคลยอดฮิต ที่เหล่าเซเลบ ดารา บูชาติดมือถือทั่ววงการ. ออนไลน์. <https://www.tvpoolonline.com/content/1986148> [20 ตุลาคม 2565].
- Wannaphong Durongkaveroj. *Thailand's post-pandemic economic recovery still trailing behind*. ออนไลน์. https://eastasiaforum.org/2024/02/09/thailands-post-pandemic-economic-recovery-still-trailing-behind/?utm_source=chatgpt.com [22 October 2025].

การปฏิวัติความโปร่งใสทางดิจิทัล: บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์เพื่อการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารการศึกษา

Digital Transparency Revolution: The Role of Social Media in Strengthening Educational Governance

สุเมธ ผ่านวงศ์

Sumet Phanwong

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Educational Administration, Faculty of Education, Khon Kaen University

Email: sumet.pha@kkumail.com

ดร.ปารย์พิชชา กันจากร

Dr.Parnpitcha Kanjug

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Educational Administration, Faculty of Education, Khon Kaen University

Email: parnkan@kku.ac.th

ตอบรับบทความ (Received) : 28 พฤศจิกายน 2568

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 26 กุมภาพันธ์ 2569

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 16 เมษายน 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 18 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การปฏิวัติความโปร่งใสดิจิทัลได้สร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบต่อการบริหารการศึกษา โดยผลักดันให้สถานศึกษาปรับตัวจากการบริหารแบบเอกสารสู่การบริหารบนฐานข้อมูลที่เปิดเผย ตรวจสอบได้ และมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน บทความนี้ได้นำเสนอการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารการศึกษา โดยศึกษาจากหลักธรรมาภิบาล แนวคิดความโปร่งใสดิจิทัล บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ และยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติจริง

จากการศึกษาพบว่า สื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลที่ช่วยสร้างการสื่อสารสองทาง การเปิดเผยข้อมูลแบบเรียลไทม์ และการเสริมสร้างความไว้วางใจต่อสาธารณะ นอกจากนี้ บทความยังเสนอแนวทางเชิงกลยุทธ์ 5 ประการ ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานธรรมาภิบาลดิจิทัล การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของบุคลากร การสร้างระบบข้อมูลเปิด การใช้ AI ในการประเมินความโปร่งใส และการสร้างเครือข่ายชุมชนออนไลน์

พร้อมทั้งชี้ให้เห็นบทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำการเปลี่ยนผ่านดิจิทัล ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงนโยบาย เทคโนโลยี และวัฒนธรรมองค์กรเข้าด้วยกัน ส่งผลให้ได้องค์ความรู้ใหม่ว่าการสร้างความโปร่งใสดิจิทัลจำเป็นต้องเป็นระบบนิเวศธรรมาภิบาลดิจิทัลที่ผสานแนวคิดเทคโนโลยี กลยุทธ์ และภาวะผู้นำเข้าด้วยกัน เพื่อพัฒนาโรงเรียนไทยให้เป็นองค์กรที่โปร่งใส มีคุณธรรม รับผิดชอบต่อสังคม และได้รับความไว้วางใจอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความโปร่งใสทางดิจิทัล สื่อสังคมออนไลน์ การเสริมสร้างธรรมาภิบาลทางการศึกษา

Abstract

The digital transparency revolution has driven a systemic transformation in educational administration, shifting schools from document-based management toward data-driven governance that is open, verifiable, and participatory. This article examines the use of social media to enhance good governance in educational administration, drawing on principles of good governance, concepts of digital transparency, the roles of social media, and strategic approaches for practical implementation.

The findings indicate that social media serves as a key governance mechanism by facilitating two-way communication, enabling real-time information disclosure, and strengthening public trust. Furthermore, the article proposes five strategic directions: establishing digital governance standards, enhancing the digital competencies of educational personnel, developing open data systems, applying artificial intelligence to assess transparency, and fostering online community networks.

The study also highlights the pivotal role of school administrators as digital transformation leaders who integrate policy, technology, and organizational culture. It further advances the conceptual understanding that digital transparency should be viewed as an ecosystem of digital educational governance, integrating technological innovation, strategic management, and leadership capacity. Such an approach is essential for advancing Thai schools toward becoming transparent, ethical, accountable, and sustainably trusted organizations.

Keywords: Digital Transparency, Social Media, Educational Governance

1. บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมดิจิทัลได้สร้างผลกระทบเชิงโครงสร้างต่อระบบการบริหารการศึกษาอย่างลึกซึ้ง องค์กรการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวสู่การบริหารที่ยึดหลักความโปร่งใส (Transparency) และความรับผิดชอบ (Accountability) ภายใต้บริบทของเทคโนโลยีดิจิทัลที่เชื่อมโยงข้อมูลและผู้คนเข้าด้วยกันแบบไร้พรมแดน¹ปรากฏการณ์ดังกล่าวถูกเรียกว่า Digital Transparency Revolution หรือ การปฏิวัติความโปร่งใสดิจิทัล ซึ่งหมายถึงการใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลเพื่อเปิดเผยข้อมูล การตัดสินใจ และกระบวนการบริหารต่อสาธารณะอย่างตรวจสอบได้² โดยเฉพาะในภาคการศึกษา การเปลี่ยนแปลงนี้มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างธรรมาภิบาลทางการศึกษา (Educational Good Governance) ที่เน้นความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และจริยธรรมดิจิทัล³ สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนธรรมาภิบาลดิจิทัล เพราะเปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถสื่อสารกับผู้ปกครอง ครู นักเรียน และชุมชนได้แบบสองทาง (Interactive Communication) อันเป็นพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบทางสังคม⁴ ในบริบทของประเทศกำลังพัฒนา การเปลี่ยนผ่านเชิงดิจิทัล (Digital Transformation) ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของเทคโนโลยีเท่านั้น แต่เป็นการเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรและรูปแบบธรรมาภิบาล

1. Fischer-Preßler, Dirk, Carsten Schwemmer, and Katrin Fischbach, “Social Media Information Governance in Multi-Level Institutions”, *Government Information Quarterly*, Vol. 40, No. 2 (2023), 102.
2. Villodre, J, “A Three-Model Approach to Understand Social Media-Mediated Transparency in Public Administration”, *Journal of Public Affairs*, Vol. 25, No. 3 (2025), 28.
3. บุญเชิด ชำนิศาสตร์, “การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระนองครืออยุธยา เขต 1”, *วิทยานพนธ์ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2565), 5.
4. Harmono, F, “The Role of Social Media in Realizing Accountability for the Implementation of E-Governance”, *Gema Wiralodra*, Vol. 15, No. 1 (2024), 628.

ที่ทำทลายโครงสร้างการบริหารแบบดั้งเดิม⁵ หลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม ได้ดำเนินโครงการ Open Government Education Initiative ที่มุ่งส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลและการมีส่วนร่วมของสาธารณะผ่านสื่อดิจิทัล เช่น แพลตฟอร์ม School Transparency Portal ในฟิลิปปินส์ ที่เปิดให้ประชาชนตรวจสอบงบประมาณโรงเรียนแบบเรียลไทม์ หรือ โครงการ Digital School Governance ของอินโดนีเซีย ที่ใช้โซเชี่ยลมีเดียในการรายงานผลการดำเนินงานต่อสาธารณะ

สำหรับในบริบทของประเทศไทยหลายโรงเรียนเริ่มใช้ Facebook, Line Official Account, YouTube และแพลตฟอร์มอื่น ๆ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและผลการดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างเปิดเผย ซึ่งช่วยเพิ่มความไว้วางใจและการยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น โรงเรียนมหิตลวิทยาลัยสุรธรรม และ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ที่ใช้ Facebook และ YouTube ในการรายงานกิจกรรม การประชาสัมพันธ์ และการถ่ายทอดสดกิจกรรมทางการศึกษา ทำให้ผู้ปกครองและชุมชนสามารถติดตามข้อมูลได้อย่างต่อเนื่องและโปร่งใส ซึ่งช่วยเพิ่มความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการบริหารสถานศึกษา⁶ ในระดับนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ดิจิทัลเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2566–2570 ของกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเป้าหมายชัดเจนในการสร้างระบบนิเวศดิจิทัลเพื่อธรรมาภิบาลทางการศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญในการเปิดเผยข้อมูลและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม⁷ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG 16) ขององค์การสหประชาชาติ ที่มุ่งเสริมสร้างสถาบันที่โปร่งใสและรับผิดชอบในทุกระดับ⁸

5. UNESCO, *Education for Digital Transformation: Building Inclusive Equitable and Ethical Digital Learning Societies*, (Paris: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization, 2023), 13.

6. กระทรวงศึกษาธิการ, *แผนยุทธศาสตร์ดิจิทัลเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2566–2570*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2566), 14.

7. เรื่องเดียวกัน, 16.

8. United Nations, *The Sustainable Development Goals Report 2023*, (New York: United Nations, 2023), 24.

ขณะเดียวกันสื่อสังคมออนไลน์มีศักยภาพสูงในการเป็นเครื่องมือธรรมาภิบาลของสถานศึกษา หากมีการใช้บนพื้นฐานของจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อข้อมูล⁹ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีความจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำดิจิทัล (Digital Leadership) ที่ต้องใช้เทคโนโลยีอย่างโปร่งใสและคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและลดช่องว่างระหว่างโรงเรียนกับชุมชน¹⁰ แต่ในทางปฏิบัติระบบการศึกษาไทยยังเผชิญความท้าทายด้านความโปร่งใสดิจิทัลอยู่ไม่น้อย เช่น การเปิดเผยข้อมูลของสถานศึกษาที่ยังไม่เป็นระบบ และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของบางโรงเรียนยังเน้นการประชาสัมพันธ์กิจกรรม มากกว่าการเปิดเผยข้อมูลด้านงบประมาณหรือผลการดำเนินงานเชิงนโยบายอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังพบกรณีข้อร้องเรียนของผู้ปกครองเกี่ยวกับการบริหารจัดการงบประมาณหรือกิจกรรมของโรงเรียนที่ถูกตั้งคำถามผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เนื่องจากข้อมูลที่เผยแพร่ไม่ชัดเจนหรือไม่ได้รับการอัปเดตอย่างต่อเนื่อง¹¹

อย่างไรก็ตาม ความท้าทายของการปฏิวัติความโปร่งใสดิจิทัลยังคงอยู่ในด้านจริยธรรมดิจิทัลและการรู้เท่าทันสื่อ (Digital & Media Literacy) ของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา¹² การเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และการขาดระบบกำกับดูแลภายในองค์กรล้วนเป็นความเสี่ยงที่อาจบั่นทอนความไว้วางใจของสังคมได้ ดังนั้น การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลจึงต้องอาศัยการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์และการกำหนดนโยบายดิจิทัลที่รอบคอบเพื่อให้ Digital Transparency Revolution กลายเป็นพลังเชิงบวกในการขับเคลื่อนการศึกษาสู่ความโปร่งใสอย่างยั่งยืน

9. วีรวิทย์ องค์เจริญวรรณ, “แนวทางการใช้สื่อสังคมในการบริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดนนทบุรี”, *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*, ปีที่ 34 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2562), 121
10. มานพ สายใจ, โสภา โยธิน, และ ม่วงนันท รัตนะ, “ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา”, *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, ปีที่ 14 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2568), 224.
11. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, *แนวทางการพัฒนาระบบนิเวศดิจิทัลเพื่อการบริหารสถานศึกษา*, (กรุงเทพฯ: สพฐ., 2565), 74.
12. Chou, Ching, and Qiang Fu, “Digital Literacy and Data Privacy in Education: Balancing Transparency and Protection”, *Computers & Education Open*, Vol. 4 No. 1 (2023), 104.

2. กรอบแนวคิดและฐานทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theoretical and Conceptual Foundations)

การศึกษากรอบแนวคิดและฐานทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้ใช้กระบวนการวิเคราะห์แนวคิด (Conceptual analysis) เพื่อแจกแจงองค์ประกอบของแนวคิด (Concept) อย่างเป็นระบบ โดยเป็นการพิจารณา แยกแยะ และเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งทำให้ได้ข้อมูล ดังนี้

2.1 แนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance)

แนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นรากฐานสำคัญของการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่เน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของประชาชน¹³ ธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดที่พัฒนาโดยองค์การระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารโลก (World Bank) และองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและความโปร่งใสของภาครัฐ สำหรับประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ¹⁴ ได้กำหนดองค์ประกอบของธรรมาภิบาลภาครัฐไว้ 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม (Rule of Law) หลักคุณธรรม (Integrity) หลักความโปร่งใส (Transparency) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) หลักความรับผิดชอบ (Accountability) และหลักความคุ้มค่า (Value for Money) ในภาคการศึกษา ธรรมาภิบาลทางการศึกษา คือ กระบวนการบริหารที่ยึดหลักการเหล่านีมาปรับใช้กับบริบทของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการจัดการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีส่วนร่วมจากครู นักเรียน และผู้ปกครอง โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ ความไว้วางใจของสังคมต่อระบบการศึกษา¹⁵ ทั้งนี้การประยุกต์ทฤษฎีธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัลจำเป็น

13. Bryson, John M., Barbara C. Crosby, and Laura Bloomberg, “Public Value Governance: Moving beyond Traditional Public Administration and the New Public Management”, *Public Administration Review*, Vol. 80 No. 1 (2020), 25.

14. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, *คู่มือหลักธรรมาภิบาลภาครัฐไทย*, (กรุงเทพฯ: สำนักงาน ก.พ.ร., 2565), 7.

15. บุญชิต ชานีศาสตร์, “การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1”, 6.

ต้องขยายความหมายของ Transparency จากการเปิดเผยข้อมูลเอกสาร ไปสู่การเปิดเผยเชิงดิจิทัล (Digital Openness) ที่สามารถสื่อสารข้อมูลอย่างต่อเนื่อง ผ่านสื่อสังคมออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัลแบบเรียลไทม์ อย่างไรก็ตาม การเปิดเผยข้อมูลต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างความโปร่งใสกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยข้อมูลที่สามารถเปิดเผยได้ ได้แก่ นโยบายและแผนพัฒนา รายงานผลการดำเนินงานงบประมาณ และกิจกรรมของสถานศึกษา ส่วนข้อมูลที่ไม่ควรเปิดเผย ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคลของนักเรียนและบุคลากร เช่น เลขประจำตัวประชาชน ข้อมูลสุขภาพ หรือผลการประเมินรายบุคคล ซึ่งต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) เพื่อให้ความโปร่งใสดิจิทัลดำเนินควบคู่กับการคุ้มครองสิทธิของบุคคล

กล่าวโดยสรุป จะเห็นว่าแนวคิดธรรมาภิบาลเป็นรากฐานของการบริหารที่มุ่งความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วม โดยประเทศไทยกำหนดองค์ประกอบหลักไว้ 6 ประการ เพื่อยกระดับคุณธรรมและประสิทธิภาพภาครัฐ ในภาคการศึกษา แนวคิดนี้ถูกประยุกต์เพื่อสร้างการบริหารที่ตรวจสอบได้และได้รับความไว้วางใจจากสังคม ทั้งยังต้องขยายสู่มิติความโปร่งใสดิจิทัลผ่านสื่อออนไลน์และการสื่อสารแบบเรียลไทม์ในยุคดิจิทัล

2.2 แนวคิด Digital Transparency Revolution

แนวคิด Digital Transparency Revolution หรือ การปฏิวัติความโปร่งใสดิจิทัล หมายถึง การเปลี่ยนผ่านเชิงระบบจากการบริหารแบบปิด (Closed Administration) สู่การบริหารแบบเปิดเผย (Open Digital Governance) โดยอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นกลไกหลักในการสร้าง ความโปร่งใส (Transparency) ความรับผิดชอบ (Accountability) และ การมีส่วนร่วม (Participation) ระหว่างองค์กรกับประชาชน แนวคิดนี้ถือเป็นวิวัฒนาการต่อเนื่องของ Digital Governance และ Open Government ที่ขยายขอบเขตจากการให้ข้อมูลข่าวสาร ไปสู่การเปิดระบบข้อมูลสาธารณะ (Open Data Systems) และการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึง ตรวจสอบ และร่วมตัดสินใจได้อย่างเท่าเทียม สำหรับในภาครัฐ Digital Transparency Revolution เกิด

จากแรงผลักดันของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ช่วยให้หน่วยงานต่าง ๆ สามารถเปิดเผยข้อมูลอย่างต่อเนื่องและทันเวลา (Real-time transparency) ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมการบริหารที่เปิดกว้างและตรวจสอบได้¹⁶ ตัวอย่างเช่น รัฐบาลหลายประเทศในยุโรปและเอเชียได้พัฒนาแพลตฟอร์มข้อมูลเปิด (Open Data Portals) เพื่อให้ประชาชนสามารถติดตามการใช้จ่ายงบประมาณและผลลัพธ์ของนโยบายได้โดยตรง¹⁷

สำหรับในภาคการศึกษา การปฏิวัติความโปร่งใสดิจิทัลได้เปลี่ยนบทบาทของสถานศึกษาจากผู้รับนโยบาย มาเป็นผู้บริหารข้อมูลสาธารณะที่ต้องรายงานผลการดำเนินงานผ่านระบบออนไลน์อย่างโปร่งใส เช่น การเปิดเผยผลการประเมินคุณภาพภายนอก (External Quality Assessment) การรายงานผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนผ่านระบบ School Dashboard และการเผยแพร่ข้อมูลงบประมาณในเว็บไซต์ของโรงเรียน¹⁸ สื่อสังคมออนไลน์จึงกลายเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนความโปร่งใสดิจิทัลที่ทำให้โรงเรียนและหน่วยงานการศึกษาสามารถสื่อสารข้อมูลกับผู้ปกครอง ชุมชน และผู้กำหนดนโยบายได้โดยตรง ช่วยเสริมสร้างธรรมาภิบาลและลดช่องว่างระหว่างภาครัฐกับสังคม¹⁹ นอกจากนี้การปฏิวัติความโปร่งใสดิจิทัลในระบบการศึกษาไทยยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ²⁰ ที่กำหนดให้ธรรมาภิบาลดิจิทัลทางการศึกษาเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของแผนยุทธศาสตร์ดิจิทัลเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2566–2570 โดยมุ่งพัฒนาแพลตฟอร์มกลางเพื่อการเปิดเผยข้อมูล การสื่อสารแบบสองทาง และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกระดับ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า แนวคิดการปฏิวัติความโปร่งใสดิจิทัลเป็นการเปลี่ยนแปลง

-
16. Meijer, A., “Government Transparency in the Digital Era: Theories and Practice”, *Public Administration Review*, Vol. 77 No. 6 (2017), 868–870.
 17. OECD, *Governance for Digital Transformation: Policies for the Future*, (Paris: OECD, 2020), 45–58.
 18. วิริยพงษ์คฤญวรรณ, “แนวทางการใช้สื่อสังคมในการบริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดนนทบุรี”, 123.
 19. มานพ สายใจ, โสภา โยธิน, และ ม่วงนนท์ รัตนะ, “ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา”, 227–228
 20. กระทรวงศึกษาธิการ, *แผนยุทธศาสตร์ดิจิทัลเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2566–2570*, 32.

จากการบริหารแบบปิดสู่ระบบเปิดที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของสังคม โดยภาครัฐและภาคการศึกษาใช้ระบบข้อมูลเปิดและสื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่และรายงานผลอย่างต่อเนื่อง ช่วยลดช่องว่างระหว่างองค์กรกับประชาชน และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ดิจิทัลเพื่อการศึกษาของไทย พ.ศ. 2566–2570 ที่มุ่งส่งเสริมธรรมาภิบาลดิจิทัลอย่างยั่งยืน

2.3 บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในยุทธธรรมาภิบาลดิจิทัล

ภายใต้บริบทของ Digital Transparency Revolution สื่อสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นกลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนการบริหารการศึกษาให้ก้าวสู่ความโปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยไม่ได้จำกัดอยู่แค่การประชาสัมพันธ์ แต่พัฒนาไปสู่การเป็นเครื่องมือธรรมาภิบาลดิจิทัล (Digital Governance Tool) ที่ส่งเสริมการสื่อสาร การเปิดเผยข้อมูล และการสร้างความไว้วางใจต่อสาธารณะ²¹ ในระบบการศึกษา สื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ ซึ่งแต่ละมิติเป็นองค์ประกอบสำคัญของการปฏิวัติความโปร่งใสดิจิทัลในภาคการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

บทบาทของการเป็นช่องทางสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) ซึ่งแนวคิดการสื่อสารสองทาง เป็นหัวใจสำคัญของธรรมาภิบาลยุคดิจิทัล เพราะทำให้การบริหารไม่ใช่เพียงการสั่งการจากบนลงล่าง แต่เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นอย่างต่อเนื่องระหว่างโรงเรียนกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย²² สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Page Line Official Account YouTube TikTok และ X (Twitter) ช่วยให้โรงเรียนสามารถรับฟังเสียงจากครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส ซึ่งสะท้อนหลักการมีส่วนร่วม (Participation) ของธรรมาภิบาล²³

21. Villodre, J, “A Three-Model Approach to Understand Social Media-Mediated Transparency in Public Administration”, 32.

22. Harmono, F, “The Role of Social Media in Realizing Accountability for the Implementation of E-Governance”, 230.

23. บุญเชิด ชำนิศาสตร์, “การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1”, 73.

บทบาทของการเป็นพลังของข้อมูลแบบเรียลไทม์ (Real-time Engagement) ในยุคดิจิทัลทำให้ข้อมูลไม่เพียงแต่เปิดเผยได้ง่าย แต่ยังสามารถมีชีวิต (Dynamic Data) ที่เปลี่ยนแปลงและสื่อสารได้แบบเรียลไทม์²⁴ สื่อสังคมออนไลน์มีศักยภาพสูงในการเผยแพร่ข้อมูลกิจกรรม ข่าวสาร และผลการดำเนินงานของโรงเรียนในเวลาจริง (real time) เช่น การรายงานผลการจัดกิจกรรม การถ่ายทอดสดการประชุม ผู้ปกครอง หรือการประกาศงบประมาณผ่านโพสต์ออนไลน์ การสื่อสารแบบเรียลไทม์เช่นนี้ช่วยเพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพของการบริหาร²⁵ ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรับรู้ข้อมูลทันที ซึ่งช่วยลดช่องว่างทางการสื่อสารและป้องกันความเข้าใจผิดในองค์กร²⁶ และสร้างความเชื่อมั่นเชิงดิจิทัลให้กับหน่วยงานทางการศึกษา²⁷

บทบาทของการสร้างความไว้วางใจและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Public Trust and Accountability) ซึ่งการไว้วางใจ (Trust) เป็นผลลัพธ์โดยตรงของความโปร่งใสและความรับผิดชอบในยุคดิจิทัล เมื่อโรงเรียนใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่เปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส ทั้งในด้านงบประมาณ การดำเนินโครงการ หรือผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ย่อมทำให้ชุมชนเห็นถึงความจริงใจในการบริหารและเพิ่มความไว้วางใจต่อผู้บริหารสถานศึกษา²⁸ ในทางกลับกัน หากการสื่อสารขาดความชัดเจน หรือมีการปิดบังข้อมูล อาจทำให้ความเชื่อมั่นของสังคมลดลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำสถานศึกษายุคดิจิทัลจำเป็นต้องใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นกระจกสะท้อนความรับผิดชอบ (Mirror of Accountability) โดยต้องสื่อสารบนพื้นฐานของข้อมูลจริง มีหลักฐานอ้างอิง และพร้อมเปิดรับการตรวจสอบจากทุกฝ่าย²⁹

24. Meijer, A., "Government Transparency in the Digital Era: Theories and Practice", 867.

25. Fischer-Preßler, Dirk, Carsten Schwemmer, and Katrin Fischbach, "Social Media Information Governance in Multi-Level Institutions", 109.

26. มานพ สายใจ, โสภา โยธิน, และ ม่วงนนท์ รัตนะ, "ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา", 221-232.

27. Chou, Ching, and Qiang Fu, "Digital Literacy and Data Privacy in Education: Balancing Transparency and Protection", 110.

28. วีรวิทย์ องค์เจริญวรรณ, "แนวทางการใช้สื่อสังคมในการบริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดนนทบุรี", 125.

29. มานพ สายใจ, โสภา โยธิน, และ ม่วงนนท์ รัตนะ, "ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา", 227.

กล่าวโดยสรุป สื่อสังคมออนไลน์ในยุคการปฏิวัติความโปร่งใสดิจิทัล ทำหน้าที่เป็นสะพานแห่งความโปร่งใส เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างโรงเรียนกับชุมชนทางการศึกษา โดยทำให้การสื่อสารเกิดขึ้นอย่างสองทาง มีความทันเวลา และสร้างความเชื่อมั่นต่อสังคมได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างมีระบบ มีจริยธรรม และมีการบริหารจัดการข้อมูลที่ถูกต้อง จะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างธรรมาภิบาลทางการศึกษาที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และได้รับความไว้วางใจจากประชาชนอย่างแท้จริง

3. บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในการส่งเสริมธรรมาภิบาลทางการศึกษา (Social Media and Educational Governance)

3.1 ด้านความโปร่งใส (Transparency)

ถือเป็นหัวใจสำคัญของธรรมาภิบาล (Good Governance) และเป็นองค์ประกอบหลักของการปฏิวัติความโปร่งใสดิจิทัล (Digital Transparency Revolution) ที่มุ่งให้ข้อมูลภาครัฐและภาคการศึกษาเปิดเผยเข้าถึงได้ และตรวจสอบได้³⁰ ในบริบทของการบริหารการศึกษา ความโปร่งใสดิจิทัลไม่ได้หมายถึงเพียงการเปิดเผยข้อมูลผ่านรายงานทางราชการเท่านั้น แต่ขยายความหมายไปถึงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นช่องทางสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร และผลการดำเนินงานของสถานศึกษาให้สาธารณชนได้รับรู้แบบ เรียลไทม์ (real-time) ซึ่งสะท้อนถึงแนวโน้มของการบริหารแบบเปิด (Open Administration) และการมีส่วนร่วมของสังคมในยุคดิจิทัล³¹ ซึ่งมีความสำคัญดังนี้

3.1.1 การเปิดเผยข้อมูลเพื่อความเข้าใจและตรวจสอบได้ สื่อสังคมออนไลน์ช่วยให้โรงเรียนและหน่วยงานทางการศึกษาสามารถเผยแพร่ข้อมูลสำคัญได้อย่างกว้างขวาง เช่น รายงานการใช้จ่ายงบประมาณ ผลการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน การดำเนินงานตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ การเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวผ่านช่องทาง Facebook, Line

30. Meijer, A., “Government Transparency in the Digital Era: Theories and Practice”, 870.

31. Villodre, J., “A Three-Model Approach to Understand Social Media-Mediated Transparency in Public Administration”, 33.

Official Account, TikTok หรือ YouTube ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และติดตามผลการดำเนินงานได้ตลอดเวลา ซึ่งช่วยลดช่องว่างระหว่างผู้บริหารกับประชาชน³² จากการศึกษาของวีรวิทย์ องค์กรเจริญวรรณ³³ พบว่าโรงเรียนที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่องในการสื่อสารข้อมูล เช่น การเผยแพร่รายงานงบประมาณหรือผลการประเมิน มีแนวโน้มได้รับความไว้วางใจจากชุมชนมากกว่าโรงเรียนที่จำกัดการเผยแพร่ข้อมูลเฉพาะช่องทางภายใน ในขณะที่มุมมองของบุญเชิด ขำนิศาสตร์³⁴ ความโปร่งใสในยุคดิจิทัลจึงเป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลกลายเป็นทรัพยากรสาธารณะที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ไม่ใช่เพียงข้อมูลเชิงสถิติ แต่รวมถึงข้อมูลเชิงนโยบายและการบริหารด้วย

3.1.2 การสื่อสารแบบเรียลไทม์และความโปร่งใสแบบมีชีวิต หนึ่งในคุณลักษณะเด่นของสื่อสังคมออนไลน์คือ พลังของข้อมูลแบบเรียลไทม์ (Real-time Engagement) ซึ่งทำให้กระบวนการสื่อสารของโรงเรียนมีความทันเวลาและตอบสนองต่อสถานการณ์ได้รวดเร็ว³⁵ ตัวอย่างเช่น การถ่ายทอดสด (Live Streaming) การประชุมผู้ปกครอง การรายงานผลกิจกรรมของนักเรียน หรือการประกาศนโยบายใหม่ผ่านโพสต์ออนไลน์ สิ่งเหล่านี้ทำให้สังคมได้รับข้อมูลทันทีโดยไม่ต้องรอรายงานทางราชการ ในทำนองเดียวกัน มานพ สายใจ, โสภา โยธิน, และ ม่วงนนท์ รัตน์³⁶ อธิบายว่า การเปิดเผยข้อมูลแบบเรียลไทม์ไม่เพียงเพิ่มความโปร่งใสเท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมความรับผิดชอบทางจริยธรรมของผู้นำดิจิทัลที่ต้องตระหนักว่า ทุกข้อความที่สื่อออกไปสะท้อนภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือขององค์กร

32. Harmono, F, “The Role of Social Media in Realizing Accountability for the Implementation of E-Governance”, 632.

33. วีรวิทย์ องค์กรเจริญวรรณ, “แนวทางการใช้สื่อสังคมในการบริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดนนทบุรี”, 124.

34. บุญเชิด ขำนิศาสตร์, “การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1”, 84.

35. Fischer-Preßler, Dirk, Carsten Schwemmer, and Katrin Fischbach, “Social Media Information Governance in Multi-Level Institutions”, 111.

36. มานพ สายใจ, โสภา โยธิน, และ ม่วงนนท์ รัตน์, “ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา”, 230.

3.1.3 การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งความโปร่งใส เมื่อสื่อสังคมออนไลน์ถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งของระบบบริหาร โรงเรียนจะเริ่มพัฒนาวัฒนธรรมความโปร่งใส (Culture of Transparency) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคลากรและการบริหารในภาพรวมกระทรวงศึกษาธิการ³⁷ ได้กำหนดในแผนยุทธศาสตร์ดิจิทัลเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2566–2570 ว่า หน่วยงานทางการศึกษาควรพัฒนาระบบนิเวศดิจิทัลเพื่อธรรมาภิบาล ที่ส่งเสริมให้ทุกฝ่ายในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการเปิดเผยข้อมูลและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ในทางปฏิบัติ โรงเรียนที่สร้างระบบสื่อสารออนไลน์อย่างเปิดเผย เช่น เพจโรงเรียนที่รายงานผลโครงการหรือกิจกรรมทุกสัปดาห์ จะมีโอกาสลดข้อครหาหรือความเข้าใจผิดในหมู่ผู้ปกครอง และช่วยให้ชุมชนเกิดความเชื่อมั่นต่อการบริหารงานของโรงเรียนมากขึ้น³⁸

โดยสรุปแล้วในยุคของ Digital Transparency Revolution ความโปร่งใสในระบบการศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่กับการเปิดเผยเอกสารทางราชการอีกต่อไป แต่ได้ขยายไปสู่ความโปร่งใสแบบมีชีวิต (Living Transparency) ที่เกิดขึ้นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โรงเรียนและผู้บริหารจึงควรใช้เทคโนโลยีเหล่านี้อย่างมีจริยธรรม มีความรับผิดชอบ และเน้นการสื่อสารแบบสองทาง เพื่อสร้างความไว้วางใจ ความเชื่อมั่น และวัฒนธรรมแห่งความโปร่งใสในสังคมการศึกษาไทย

3.2 ด้านความรับผิดชอบ (Accountability)

ถือเป็นองค์ประกอบหลักของธรรมาภิบาลทางการศึกษา ที่สะท้อนการบริหารงานอย่างมีจริยธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้³⁹ ในยุคของ Digital Transparency Revolution ความรับผิดชอบไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการรายงานผลต่อหน่วยงานต้นสังกัดเท่านั้น แต่ได้ขยายขอบเขตไปสู่ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Public Accountability)

37. กระทรวงศึกษาธิการ, แผนยุทธศาสตร์ดิจิทัลเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2566–2570, 58.

38. วีรวิทย์ องค์เจริญวรรณ, “แนวทางการใช้สื่อสังคมในการบริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดนนทบุรี”, 124.

39. Bryson, John M., Barbara C. Crosby, and Laura Bloomberg, “Public Value Governance: Moving beyond Traditional Public Administration and the New Public Management”, 33.

ผ่านสื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์⁴⁰ ในบริบทของการบริหารสถานศึกษา สื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นพื้นที่สาธารณะดิจิทัล ที่เปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถสื่อสารข้อมูล การดำเนินงานกับผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน และสังคมได้อย่างต่อเนื่อง การใช้เทคโนโลยีเช่นนี้ช่วยให้ผู้บริหารแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ การบริหารงบประมาณ และผลการดำเนินงานได้อย่างโปร่งใสและเป็นรูปธรรม⁴¹ ซึ่งมีความสำคัญดังนี้

3.2.1 ความรับผิดชอบเชิงจริยธรรมของผู้บริหารดิจิทัล ความรับผิดชอบไม่ได้หมายถึงการรายงานข้อมูลเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงความรับผิดชอบเชิงจริยธรรม (Ethical Accountability) ของผู้บริหารสถานศึกษาในการใช้สื่อดิจิทัลอย่างเหมาะสม ชาญชัย, โสภะ โยธิน, และ ม่วงนนท์ รัตน์⁴² อธิบายว่า ผู้นำดิจิทัล (Digital Leader) ต้องเป็นแบบอย่างในการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างมีจริยธรรม โดยคำนึงถึงความถูกต้องของข้อมูล เคารพสิทธิส่วนบุคคล และไม่ใช่สื่อออนไลน์เพื่อประโยชน์ส่วนตน การสื่อสารของผู้บริหารในพื้นที่สาธารณะดิจิทัลจึงต้องตั้งอยู่บนฐานของความจริง ความรับผิดชอบ และความสุภาพทางวิชาชีพ ในมุมมองของ Chou และ Fu⁴³ ความรับผิดชอบในยุคดิจิทัลยังหมายถึงการจัดการข้อมูลอย่างรับผิดชอบ (Responsible Data Management) โดยเฉพาะในบริบทของสถานศึกษา ซึ่งต้องปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิของผู้เรียนและบุคลากร

3.2.2 ความรับผิดชอบต่อเสียงของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สื่อสังคมออนไลน์เปิดโอกาสให้ผู้บริหารและโรงเรียนสามารถรับฟังความคิดเห็นจากสาธารณะได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นอภิมติของความรับผิดชอบต่อที่เรียกว่า การตอบ

40. Villodre, J, "A Three-Model Approach to Understand Social Media-Mediated Transparency in Public Administration", 35.

41. Harmono, F, "The Role of Social Media in Realizing Accountability for the Implementation of E-Governance", 631.

42. ชาญชัย, โสภะ โยธิน, และ ม่วงนนท์ รัตน์, "ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา", 227.

43. Chou, Ching, and Qiang Fu, "Digital Literacy and Data Privacy in Education: Balancing Transparency and Protection", 110.

สนองต่อสังคม (Social Responsiveness) Harmono⁴⁴ พบว่า หน่วยงานรัฐและสถานศึกษาที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการตอบคำถามหรือชี้แจงข้อร้องเรียนอย่างสม่ำเสมอ จะได้รับความไว้วางใจสูงขึ้น และลดความขัดแย้งในชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญในบริบทไทย โรงเรียนหลายแห่งได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสื่อสารแบบเปิดรับฟัง เช่น การจัดแบบสอบถามความคิดเห็นผู้ปกครองผ่าน Line OA หรือ Facebook Poll ซึ่งสะท้อนถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อเสียงของประชาชน⁴⁵

กล่าวโดยสรุป ความรับผิดชอบต่อในยุคของ Digital Transparency Revolution มิได้เป็นเพียงการรายงานผลการดำเนินงานเท่านั้น แต่เป็นวัฒนธรรมแห่งความรับผิดชอบต่อร่วมกันที่เกิดขึ้นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเปิดโอกาสให้โรงเรียนและหน่วยงานทางการศึกษาตอบสนองต่อความคิดเห็นของประชาชน และแสดงจริยธรรมในการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น สื่อสังคมออนไลน์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเปลี่ยนความรับผิดชอบต่อจากคำประกาศสู่การปฏิบัติที่ตรวจสอบได้จริงภายใต้บริบทของธรรมาภิบาลทางการศึกษาในยุคดิจิทัล

3.3 ด้านการมีส่วนร่วม (Participation)

เป็นองค์ประกอบสำคัญของธรรมาภิบาลทางการศึกษา ซึ่งสะท้อนถึงการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือหน่วยงานภายนอก ได้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมตรวจสอบกระบวนการบริหารจัดการของสถานศึกษา⁴⁶ ในยุคของ Digital Transparency Revolution การมีส่วนร่วมถูกยกระดับจากการประชุมในสถานที่จริง สู่การมีส่วนร่วมเชิงดิจิทัล (Digital Participation) ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ที่ช่วยให้การสื่อสารระหว่างโรงเรียน

44. Harmono, F, “The Role of Social Media in Realizing Accountability for the Implementation of E-Governance”, 631.

45. บุญเชิด ชำนิศาสตร์, “การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1”, 76.

46. Bryson, John M., Barbara C. Crosby, and Laura Bloomberg, “Public Value Governance: Moving beyond Traditional Public Administration and the New Public Management”, 34–35.

กับสังคมเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง เร็วใหม่ และไร้ข้อจำกัดทางเวลาและสถานที่⁴⁷ ซึ่งมีความสำคัญดังนี้

3.3.1 สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เนื่องจากสื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางสำคัญที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระบบการศึกษา เช่น ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า หรือชุมชนท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของโรงเรียน⁴⁸ ตัวอย่างเช่น การใช้ Facebook หรือ Line Official Account เพื่อเปิดรับความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายโรงเรียน การสำรวจความพึงพอใจผ่านแบบสอบถามออนไลน์ หรือการจัดเวทีอภิปรายในรูปแบบไลฟ์สด (Live Streaming) เพื่อให้ผู้ปกครองและชุมชนแสดงความคิดเห็นได้โดยตรง มานพ สายใจ, โสภา โยธิน, และ ม่วงนนท์ รัตน์⁴⁹ ชี้ว่า การมีส่วนร่วมเชิงดิจิทัล (Digital Participation) เป็นคุณลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำดิจิทัล ที่ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ต้องส่งเสริม เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรู้สึกว่ามีบทบาทและเสียงในกระบวนการพัฒนาโรงเรียน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม (Sense of Ownership) และลดความขัดแย้งในการบริหารจัดการ

3.3.2 การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมผ่านชุมชนออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์ยังช่วยสร้างชุมชนแห่งการมีส่วนร่วม (Online Participatory Community) ที่เปิดพื้นที่ให้ทุกฝ่ายสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมพัฒนาแนวทางการบริหารได้อย่างเท่าเทียม⁵⁰ โรงเรียนที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือสร้างเครือข่ายระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชน เช่น กลุ่ม Facebook หรือ Line Group สำหรับหารือหรือการเรียนรู้ของนักเรียน จะสามารถบริหารจัดการปัญหาได้รวดเร็วขึ้น และสร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชนได้จริง

47. Villodre, J, "A Three-Model Approach to Understand Social Media-Mediated Transparency in Public Administration", 36–37.

48. Harmono, F, "The Role of Social Media in Realizing Accountability for the Implementation of E-Governance", 629.

49. มานพ สายใจ, โสภา โยธิน, และ ม่วงนนท์ รัตน์, "ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา", 227.

50. OECD, Governance for Digital Transformation: Policies for the Future, 57.

3.3.3 การมีส่วนร่วมที่ขับเคลื่อนด้วยความไว้วางใจ (Trust-based Participation) ซึ่งการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนต้องตั้งอยู่บนความไว้วางใจ (Trust) ซึ่งเป็นผลลัพธ์ของความโปร่งใสและความรับผิดชอบขององค์กร⁵¹ เมื่อโรงเรียนใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างเปิดเผย ซื่อสัตย์ และตอบสนองต่อความคิดเห็นของสังคมอย่างจริงจัง จะทำให้ผู้ปกครองและชุมชนเกิดความเชื่อมั่น พร้อมทั้งจะมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง วีรวิทย์ องค์เจริญวรรณ⁵² ชี้ว่า การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการชี้แจงหรือรับฟังความคิดเห็นจากสาธารณะเป็นการสร้างวัฒนธรรมความไว้วางใจร่วม (Mutual Trust Culture) ซึ่งเป็นรากฐานของธรรมาภิบาลในโรงเรียนยุคใหม่ ดังนั้น การมีส่วนร่วมที่แท้จริงในยุคดิจิทัลจึงไม่ใช่เพียงการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเท่านั้น แต่ต้องเป็นการสร้างความสัมพันธ์เชิงไว้วางใจระหว่างโรงเรียนกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผ่านกระบวนการสื่อสารที่โปร่งใสและต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุป สื่อสังคมออนไลน์ในยุคของ Digital Transparency Revolution มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการศึกษา จากกระบวนการเชิงสัญลักษณ์ไปสู่การมีส่วนร่วมเชิงระบบที่อิงข้อมูลจริง โปร่งใส และไว้วางใจได้ เมื่อโรงเรียนเปิดช่องทางสื่อสารสองทาง ใช้ข้อมูลแบบเรียลไทม์และสร้างเครือข่ายความร่วมมือออนไลน์ จะทำให้การบริหารการศึกษาไม่ใช่เรื่องของผู้บริหารฝ่ายเดียว แต่เป็นความร่วมมือของสังคมเพื่อการเรียนรู้ (Collaborative Educational Governance) อย่างแท้จริง

3.4 ด้านจริยธรรมดิจิทัล (Digital Ethics)

ในยุคของ Digital Transparency Revolution การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อส่งเสริมธรรมาภิบาลทางการศึกษา ไม่ได้มุ่งเพียงสร้างความโปร่งใสหรือความรับผิดชอบเท่านั้น แต่ยังต้องดำเนินการภายใต้กรอบของจริยธรรมดิจิทัล (Digital Ethics)

51. Villodre, J, “A Three-Model Approach to Understand Social Media-Mediated Transparency in Public Administration”, 36.

52. วีรวิทย์ องค์เจริญวรรณ, “แนวทางการใช้สื่อสังคมในการบริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดนนทบุรี”, 124.

ซึ่งเป็นหลักคุณธรรมที่กำหนดพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ เคารพสิทธิส่วนบุคคล และไม่ละเมิดศักดิ์ศรีของผู้อื่น⁵³ จริยธรรมดิจิทัลในบริบทของการบริหารการศึกษา หมายถึง การใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์เพื่อบริหารงานและสื่อสารกับสาธารณะอย่างมีหลักธรรมาภิบาล โดยคำนึงถึงความถูกต้องของข้อมูล (Accuracy) ความเคารพในสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้เรียน (Respect & Privacy) และความรับผิดชอบต่อผลกระทบทางสังคม (Social Responsibility) ที่อาจเกิดจากการเผยแพร่ข้อมูลในโลกออนไลน์ โดยมีความสำคัญดังนี้

3.4.1 จริยธรรมดิจิทัลในฐานะกลไกเสริมสร้างธรรมาภิบาล ถือเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ความโปร่งใสดิจิทัล (Digital Transparency) มีความน่าเชื่อถือและยั่งยืน⁵⁴ หากโรงเรียนเปิดเผยข้อมูลโดยขาดหลักจริยธรรม เช่น การเผยแพร่ข้อมูลนักเรียนโดยไม่ขออนุญาต หรือการโพสต์ภาพกิจกรรมโดยละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ย่อมส่งผลให้ความไว้วางใจของสาธารณะลดลงและขัดต่อหลักธรรมาภิบาล ดังนั้นการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ควรตั้งอยู่บนฐานของจริยธรรมในการสื่อสารสาธารณะ (Ethical Communication) ซึ่งหมายถึงการเผยแพร่ข้อมูลอย่างรอบคอบ ถูกต้อง และมีเจตนาสร้างประโยชน์ต่อสังคม วีรวิทย์ องค์เจริญวรรณ⁵⁵ พบว่า โรงเรียนที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างมีจริยธรรม โดยมีการกลั่นกรองข้อมูลก่อนเผยแพร่และให้ความเคารพต่อผู้เรียน จะสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งความไว้วางใจ (Culture of Trust) ได้มากกว่าโรงเรียนที่ใช้สื่อเพียงเพื่อประชาสัมพันธ์

3.4.2 การเคารพสิทธิและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Data Privacy) ภายใต้บริบทของประเทศไทย การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นหนึ่งในมิติสำคัญของจริยธรรมดิจิทัล โดยมีกฎหมายกำหนดชัดเจนในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

53. Chou, Ching, and Qiang Fu, "Digital Literacy and Data Privacy in Education: Balancing Transparency and Protection", 107.

54. Meijer, A., "Government Transparency in the Digital Era: Theories and Practice", 865–874.

55. วีรวิทย์ องค์เจริญวรรณ, "แนวทางการใช้สื่อสังคมในการบริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดนนทบุรี", 125.

บุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) ซึ่งสถานศึกษาต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด Chou และ Fu⁵⁶ ชี้ว่า การเปิดเผยข้อมูลเพื่อความโปร่งใสต้องไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้เรียนหรือบุคลากร การใช้ข้อมูลใด ๆ ควรอยู่บนพื้นฐานของการยินยอมโดยชัดเจน (Explicit Consent) และมีระบบรักษาความปลอดภัยของข้อมูลที่เหมาะสม ในทางปฏิบัติ โรงเรียนควรจัดอบรมให้บุคลากรและครูมีความรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy) เพื่อให้สามารถตัดสินใจได้อย่างมีจริยธรรมในการเผยแพร่ข้อมูล เช่น การบล็อกภาพนักเรียน การไม่โพสต์ชื่อเต็ม หรือการกั้นกรองข้อความที่อาจสร้างผลกระทบทางสังคม

3.4.3 ความรับผิดชอบของผู้นำทางการศึกษาในโลกดิจิทัล ผู้นำสถานศึกษายุคใหม่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำเชิงจริยธรรมดิจิทัล (Digital Ethical Leader) ซึ่งหมายถึงผู้ที่สามารถใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ สร้างแบบอย่างในการใช้สื่ออย่างเหมาะสม และกำหนดนโยบายที่คำนึงถึงจริยธรรมและความปลอดภัยของข้อมูล⁵⁷ ผู้นำที่มีจริยธรรมดิจิทัลจะไม่เพียงสื่อสารอย่างเปิดเผย แต่ยังสร้างสมดุลระหว่างการเปิดเผยเพื่อโปร่งใสกับการปกป้องเพื่อความเป็นส่วนตัว ซึ่งเป็นหัวใจของการบริหารแบบมีธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัล⁵⁸ ผู้นำสถานศึกษาที่สามารถกำกับดูแลการใช้สื่อออนไลน์ของครูและนักเรียนอย่างมีจริยธรรม จะช่วยป้องกันปัญหาการสื่อสารที่บิดเบือน ข่าวลวง หรือการละเมิดสิทธิ์ และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดหลักคุณธรรม อย่างไรก็ตาม ความท้าทายในยุคของ Digital Transparency Revolution คือ การรับมือกับข้อมูลที่บิดเบือนและข่าวลวง (Fake News) ซึ่งสามารถแพร่กระจายได้รวดเร็วและส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือขององค์กรอย่างรุนแรง ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีกลไกในการตอบสนองอย่างมีระบบ รวมถึงมีทีมสื่อสารเชิงรุก (Proactive Communication Team) ทำหน้าที่ตรวจสอบ ประเมิน และตอบโต้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนอย่างทันท่วงทีผ่านช่องทางสื่อสังคมของโรงเรียนโดยตรง ซึ่งผู้บริหารควรมีทักษะการสื่อสารในภาวะวิกฤตด้วย

56. Chou, Ching, and Qiang Fu, “Digital Literacy and Data Privacy in Education: Balancing Transparency and Protection”, 103.

57. มานพ สายใจ, โสภยา โยธิน, และ ม่วงวนนท์ รัตนะ, “ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา”, 229.

58. OECD, Governance for Digital Transformation: Policies for the Future, 67.

3.4.4 การสร้างวัฒนธรรมจริยธรรมดิจิทัลในองค์กรการศึกษา ในการสร้างธรรมาภิบาลทางการศึกษาในยุคดิจิทัลจะไม่สมบูรณ์หากโรงเรียนขาดวัฒนธรรมจริยธรรมดิจิทัล (Digital Ethical Culture) แนวทางนี้เริ่มต้นจากการกำหนดนโยบายการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media Policy) ที่ชัดเจน ครอบคลุมแนวทาง⁵⁹ ซึ่งต้องพัฒนาอย่างเป็นระบบภายในองค์กร แนวทางสำคัญ ได้แก่ การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับจริยธรรมดิจิทัลให้กับครู บุคลากร และนักเรียนผ่านการอบรมหรือกิจกรรมส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ การกำหนดนโยบายการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media Policy) ที่ชัดเจน รวมถึงการที่ผู้บริหารและครูทำหน้าที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้สื่อดิจิทัลอย่างรับผิดชอบ โปร่งใส และเคารพสิทธิของผู้อื่น การดำเนินการดังกล่าวจะช่วยลดความขัดแย้งจากการสื่อสารออนไลน์และเสริมสร้างความไว้วางใจจากสาธารณะต่อองค์กรการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป จริยธรรมดิจิทัลเป็นกลไกกำกับที่ทำให้การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อส่งเสริมธรรมาภิบาลทางการศึกษามีความสมดุลระหว่างการเปิดเผยข้อมูลเพื่อความโปร่งใสกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีของมนุษย์ เมื่อโรงเรียนและผู้บริหารมีความรู้เท่าทันจริยธรรมดิจิทัล และใช้สื่อออนไลน์ภายใต้หลักคุณธรรม ความรับผิดชอบ และความรอบคอบ จะนำไปสู่การสร้างองค์กรการศึกษาที่โปร่งใส ยั่งยืน และเป็นที่ไว้วางใจของสังคมอย่างแท้จริง

4. แนวทางการขับเคลื่อน Digital Transparency Revolution สู่การบริหารการศึกษาไทย (Strategic Directions)

การขับเคลื่อน Digital Transparency Revolution สู่ระบบการบริหารการศึกษาไทย คือกระบวนการเปลี่ยนผ่านจากการบริหารเชิงเอกสารไปสู่การบริหารบนฐานข้อมูลดิจิทัลที่เปิดเผย โปร่งใส และมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน⁶⁰ แนวทางเชิงกลยุทธ์ต่อไปนี้

59. Harmono, F, "The Role of Social Media in Realizing Accountability for the Implementation of E-Governance", 630.

60. Villodre, J, "A Three-Model Approach to Understand Social Media-Mediated Transparency in Public Administration", 36.

มุ่งส่งเสริมการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลกับหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้สถานศึกษาไทยสามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

1) การกำหนดนโยบายและมาตรฐานธรรมาภิบาลดิจิทัลในสถานศึกษา (Policy and Digital Governance Standards) การวางนโยบายและมาตรฐานธรรมาภิบาลดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญที่กำหนดทิศทางของโรงเรียนสู่การบริหารแบบเปิดเผยและมีจริยธรรม⁶¹ โดยเฉพาะในยุคที่การสื่อสารออนไลน์กลายเป็นช่องทางหลักในการบริหารจัดการข้อมูล อาจมีการจัดตั้งคณะกรรมการธรรมาภิบาลดิจิทัล (Digital Governance Committee) ภายในโรงเรียน เพื่อกำกับการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารออนไลน์ให้สอดคล้องกับหลักจริยธรรมและ PDPA (พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562) มีการพัฒนาคู่มือมาตรฐานธรรมาภิบาลดิจิทัลในสถานศึกษา ตามแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ⁶² ที่กำหนดให้ทุกหน่วยงานต้องยึดหลักเปิดเผย รับผิดชอบต่อ มีส่วนร่วม

2) การพัฒนา Digital Literacy และ Digital Citizenship ให้กับผู้บริหารและครู (Building Digital Literacy and Citizenship for Educational Personnel) บุคลากรทางการศึกษาคือ ผู้ขับเคลื่อนความโปร่งใสดิจิทัลโดยตรง การมีทักษะด้านความรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy) และ ความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) ทำให้ผู้บริหารและครูสามารถใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อ⁶³ ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ Digital Ethics & Transparency Workshop เพื่อสร้างทักษะการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเปิดเผยข้อมูลอย่างมีจริยธรรม มีการพัฒนาหลักสูตร Digital Citizenship for School Leaders โดยอิงแนวทางของ UNESCO⁶⁴ ที่ส่งเสริมให้ผู้บริหารเข้าใจสิทธิ เสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อพลเมืองดิจิทัล

61. Bryson, John M., Barbara C. Crosby, and Laura Bloomberg, “Public Value Governance: Moving beyond Traditional Public Administration and the New Public Management”, 33.

62. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, คู่มือหลักธรรมาภิบาลภาครัฐไทย, 59.

63. Chou, Ching, and Qiang Fu, “Digital Literacy and Data Privacy in Education: Balancing Transparency and Protection”, 110.

64. UNESCO, Education for Digital Transformation: Building Inclusive Equitable and Ethical Digital Learning Societies, 62.

3) การสร้างระบบตรวจสอบและรายงานผลแบบเปิดเผย (Developing an Open Data Dashboard for Transparency) ระบบ Open Data Dashboard ช่วยให้การจัดการบริหารของโรงเรียนสามารถตรวจสอบได้อย่างเปิดเผย และเป็นเครื่องมือส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม⁶⁵ โดยการพัฒนา Dashboard กลางของโรงเรียน ที่รวบรวมข้อมูลด้านงบประมาณ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การใช้จ่ายโครงการ และผลการประเมินภายใน ใช้แนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ⁶⁶ ที่ส่งเสริมให้ทุกโรงเรียนใช้ระบบ OBEC Data Center เพื่อเผยแพร่ข้อมูลสาธารณะให้เข้าถึงได้ทุกระดับ และจัดกิจกรรม Open School Data Day เพื่อเปิดเผยผลการดำเนินงานต่อสาธารณะ พร้อมรับข้อเสนอแนะจากชุมชน

4) การใช้ AI และ Analytics เพื่อประเมินความโปร่งใสของหน่วยงาน (Applying AI and Data Analytics for Transparency Assessment) เทคโนโลยี AI และ Data Analytics เป็นกลไกใหม่ที่จะช่วยประเมินประสิทธิภาพและความโปร่งใสของการบริหาร การศึกษาอย่างมีระบบ⁶⁷ การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมองค์กรจะช่วยให้หน่วยงานทางการศึกษาระบุจุดเสี่ยงต่อการทุจริตและเพิ่มความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ได้ดียิ่งขึ้น โดยพัฒนา AI-based Transparency Index (AITI) เพื่อวิเคราะห์ระดับความโปร่งใสของโรงเรียนจากข้อมูลใน Dashboard และ Social Media ใช้ Machine Learning Model วิเคราะห์ความสอดคล้องของงบประมาณกับผลลัพธ์ทางการศึกษา เพื่อประเมินการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (Value for Money)

5) การพัฒนาเครือข่ายชุมชนออนไลน์เพื่อธรรมาภิบาล (Developing e-Community Networks for Participatory Governance) การพัฒนาเครือข่ายชุมชนออนไลน์ช่วยให้โรงเรียนสามารถสื่อสารและรับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครอง ชุมชน และศิษย์เก่าได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างธรรมาภิบาล

65. Fischer-Preßler, Dirk, Carsten Schwemmer, and Katrin Fischbach, "Social Media Information Governance in Multi-Level Institutions", 109.

66. กระทรวงศึกษาธิการ, แผนยุทธศาสตร์ดิจิทัลเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2566–2570, 76.

67. OECD, Governance for Digital Transformation: Policies for the Future, 82.

แบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance)⁶⁸ ผ่านการจัดตั้งกลุ่ม e-Governance Forum บน Facebook หรือ Line OpenChat ให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองร่วมแสดงความคิดเห็นต่อแผนงานของโรงเรียน พัฒนาเครือข่ายโรงเรียน โปร่งใสในระดับเขตพื้นที่การศึกษาหรือระดับภูมิภาค เพื่อแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี ด้านธรรมาภิบาลดิจิทัล

กล่าวโดยสรุป แนวทางการขับเคลื่อน Digital Transparency Revolutionสู่การบริหารการศึกษาไทย มุ่งสร้างระบบบริหารที่เปิดเผย ตรวจสอบได้ และมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยบูรณาการเทคโนโลยี AI และข้อมูลดิจิทัลกับหลักธรรมาภิบาล เพื่อเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และจริยธรรมของผู้บริหารและครู นำไปสู่โรงเรียนไทยที่โปร่งใส น่าเชื่อถือ และยั่งยืนในยุคดิจิทัล

5. บทบาทของผู้บริหารในการขับเคลื่อน Digital Transparency Revolution สู่การบริหารการศึกษาไทย

การขับเคลื่อน Digital Transparency Revolution ในระบบการศึกษาไทยต้องอาศัยผู้นำทางการศึกษาที่มีวิสัยทัศน์และเข้าใจธรรมาภิบาลดิจิทัลในฐานะกลไกสร้างความโปร่งใสและความไว้วางใจในองค์กร⁶⁹ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทในฐานะผู้นำการเปลี่ยนผ่านดิจิทัล (Digital Transformative Leader) ที่สามารถบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศกับหลักคุณธรรม เพื่อขับเคลื่อนการบริหารที่โปร่งใส มีจริยธรรม และตรวจสอบได้ โดยมีบทบาทสำคัญในห้าประการ ดังนี้

1) เป็นผู้นำเชิงนโยบายและมาตรฐานธรรมาภิบาลดิจิทัล (Policy Leadership and Digital Governance Standards) ผู้บริหารควรทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดทิศทางเชิงนโยบายและสร้างมาตรฐานธรรมาภิบาลดิจิทัลในสถานศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับ

68. บุญเขต ชำนิศาสตร์, “การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1”, 157

69. Villodre, J, “A Three-Model Approach to Understand Social Media-Mediated Transparency in Public Administration”, 36.

หลักธรรมาภิบาลภาครัฐที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ⁷⁰ กำหนดไว้ ได้แก่ ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วม โดยการจัดตั้งคณะกรรมการธรรมาภิบาลดิจิทัล (Digital Governance Committee) ภายในโรงเรียน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการกำกับการใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ให้ถูกต้องตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

2) กำหนดนโยบายความปลอดภัยไซเบอร์ (Cybersecurity Policy) ที่ครอบคลุมทั้งโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี การกำหนดสิทธิ์การเข้าถึงข้อมูล (Access Control) การสำรองและเข้ารหัสข้อมูล (Data Encryption) และการกำหนดมาตรการป้องกันการโจมตีทางไซเบอร์ เช่น Phishing หรือ Ransomware ควบคู่ไปกับการจัดอบรมให้บุคลากรมีความรู้เท่าทันภัยไซเบอร์ เพื่อป้องกันความผิดพลาดจากการใช้งาน (Human Error)

3) เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลและพลเมืองดิจิทัล (Capability Developer for Digital Literacy and Citizenship) ผู้บริหารมีหน้าที่ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีความรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy) และเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบ (Digital Citizenship) เพื่อใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและตระหนักถึงผลกระทบต่อสังคม⁷¹ เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ Digital Ethics & Transparency Workshop และหลักสูตร Digital Citizenship for School Leaders ตามแนวทางของ UNESCO⁷² เป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้บริหารและครูเข้าใจบทบาทของตนในฐานะผู้นำการสื่อสารออนไลน์ที่โปร่งใส เคารพสิทธิผู้อื่น และรับผิดชอบต่อข้อมูลที่เผยแพร่ต่อสาธารณะ

4) ผู้นำการใช้ AI และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อธรรมาภิบาล (Innovative Leader in AI and Data Analytics) ผู้บริหารควรส่งเสริมการใช้ AI และ Data Analytics

70. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, คู่มือหลักธรรมาภิบาลภาครัฐไทย, 75.

71. Chou, Ching, and Qiang Fu, "Digital Literacy and Data Privacy in Education: Balancing Transparency and Protection", 109–110.

72. UNESCO, Education for Digital Transformation: Building Inclusive Equitable and Ethical Digital Learning Societies, 57.

เป็นเครื่องมือประเมินความโปร่งใสและประสิทธิภาพของการบริหาร⁷³ การพัฒนา AI-based Transparency Index (AITI) เพื่อวิเคราะห์ระดับความโปร่งใสจากข้อมูลใน Dashboard หรือสื่อสังคมออนไลน์ จะช่วยระบุจุดเสี่ยงต่อการทุจริตและเพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจอย่างมีหลักฐาน (evidence-based) นอกจากนี้ ผู้บริหารควรจัดโครงการ AI for Governance Bootcamp เพื่อพัฒนาทักษะของครูและผู้บริหารในการใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล เช่น Power BI หรือ Google Data Studio เพื่อรายงานผลต่อสาธารณะอย่างเข้าใจง่ายและตรวจสอบได้

5) ผู้นำการสร้างเครือข่ายธรรมาภิบาลออนไลน์ (Collaborative Leader for e-Community Governance) ในยุคดิจิทัลผู้บริหารต้องมีบทบาทเชิงรุกในการสร้างเครือข่ายชุมชนออนไลน์ (e-Community Network) เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ศิษย์เก่า และชุมชนในการตรวจสอบและเสนอแนะแนวทางพัฒนาโรงเรียน⁷⁴ การใช้แพลตฟอร์มอย่าง Facebook Group, Line OpenChat, หรือ YouTube Live Forum เพื่อสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยให้เกิดธรรมาภิบาลแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) ที่โปร่งใสและยั่งยืน

โดยสรุปแล้วจะเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย กำกับความปลอดภัยด้านไซเบอร์ และการคุ้มครองข้อมูล พัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครู สร้างระบบข้อมูลเปิด ใช้ AI เพื่อประเมินความโปร่งใส และสร้างเครือข่ายชุมชนออนไลน์เพื่อการมีส่วนร่วม การปฏิบัติหน้าที่เหล่านี้นำไปสู่การเกิดภาวะผู้นำดิจิทัลที่ไม่เพียงแต่สะท้อนความสามารถในการขับเคลื่อนองค์กรด้วยเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นที่ไว้วางใจของสังคม แต่เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมองค์กรสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลได้ด้วย

73. OECD, Governance for Digital Transformation: Policies for the Future, 67.

74. บุญเชิด ข่านาศาสตร์, “การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1”, 174.

6. ผลการศึกษา/องค์ความรู้ใหม่

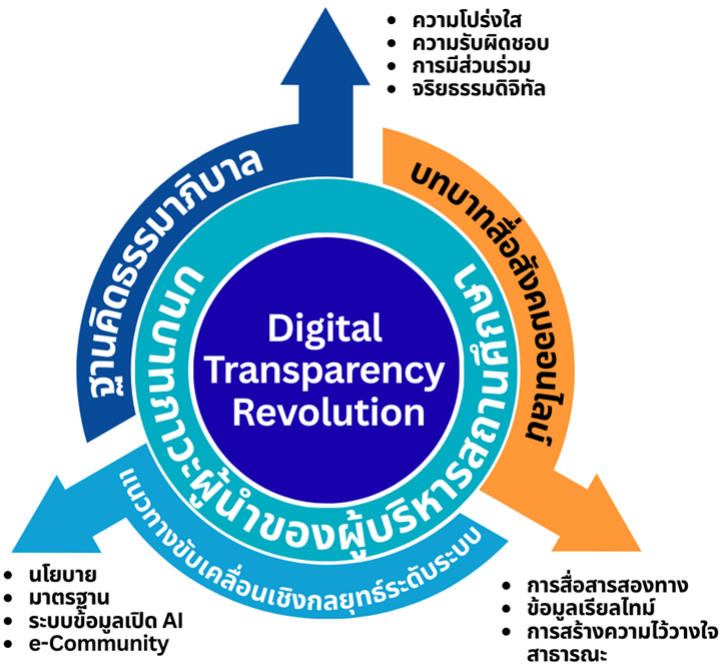
จากการสังเคราะห์กรอบแนวคิดธรรมาภิบาล แนวคิด Digital Transparency Revolution บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ แนวทางเชิงกลยุทธ์ และบทบาทผู้บริหาร บทความนี้นำไปสู่ข้อเสนอเป็นกรอบการบริหารการศึกษาเชิงความโปร่งใสดิจิทัลเพื่อธรรมาภิบาล หรือ Digital Transparency for Educational Governance ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางสำหรับออกแบบนโยบายและการบริหารสถานศึกษาไทยในยุคดิจิทัล ซึ่งจะพบว่า ความโปร่งใสดิจิทัลไม่ใช่เพียงการเปิดเผยข้อมูล แต่เป็นระบบนิเวศธรรมาภิบาลดิจิทัล ที่ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบเชื่อมโยงกัน ได้แก่

1) ฐานคิดธรรมาภิบาลและ Digital Transparency ที่กำหนดเป้าหมายด้านความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และจริยธรรมดิจิทัล

2) บทบาทสื่อสังคมออนไลน์ในฐานะกลไกเชิงปฏิบัติการ ที่ทำให้เกิดการสื่อสารสองทาง ข้อมูลเรียลไทม์ และการสร้างความไว้วางใจสาธารณะ

3) แนวทางขับเคลื่อนเชิงกลยุทธ์ระดับระบบ เช่น นโยบาย มาตรฐาน ระบบข้อมูลเปิด AI และ e-Community ที่จะทำให้ความโปร่งใสดิจิทัลเกิดขึ้นจริง ไม่ใช่เพียงคำประกาศเชิงนโยบาย

4) บทบาทภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะ Digital Transformative Leader ที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างแนวคิด นโยบาย เทคโนโลยี และวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งเสนอเป็นแผนภาพความสัมพันธ์ของกรอบแนวคิดและองค์ประกอบได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์เพื่อการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารการศึกษา

จากกรอบแนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า การปฏิวัติความโปร่งใสดิจิทัลในสถานศึกษา ไม่ใช่การเพิ่มช่องทางออนไลน์เท่านั้น แต่เป็นการออกแบบระบบธรรมาภิบาลใหม่ที่ มี ข้อมูล เทคโนโลยี ผู้นำ และชุมชน ทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างโรงเรียนที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นหัวใจของสังคมอย่างยั่งยืน

7. บทสรุป

การสร้าง ความโปร่งใสดิจิทัลในระบบการศึกษาไม่ได้เป็นเพียงการเปิดเผยข้อมูล แต่เป็นระบบการบริหารที่บูรณาการแนวคิด เทคโนโลยี และภาวะผู้นำเข้าด้วยกัน อย่างเป็นระบบ ในกรอบดังกล่าว สื่อสังคมออนไลน์ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลทางการศึกษา โดยช่วยให้เกิดการสื่อสารสองทาง การเปิดเผยข้อมูลแบบเรียลไทม์ และการสร้างความไว้วางใจต่อสาธารณะ ขณะเดียวกัน การขับ

เคลื่อนไหว Digital Transparency Revolution จำเป็นต้องดำเนินการผ่านแนวทางเชิงกลยุทธ์ระดับระบบ เช่น การกำหนดนโยบายและมาตรฐานธรรมาภิบาลดิจิทัล การพัฒนาความรู้เท่าทันดิจิทัลของบุคลากร การสร้างระบบข้อมูลเปิด การใช้เทคโนโลยี AI และการพัฒนาเครือข่ายชุมชนออนไลน์ เพื่อให้ความโปร่งใสดิจิทัลเกิดขึ้นจริงในกระบวนการบริหาร

การปฏิวัติความโปร่งใสดิจิทัลจึงเป็นกรอบคิดสำคัญที่ยกระดับการบริหารการศึกษาไทยจากระบบเอกสารไปสู่การบริหารบนฐานข้อมูลที่เปิดเผยตรวจสอบได้ และมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยสื่อสังคมออนไลน์ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมการสื่อสารสองทาง ขับเคลื่อนข้อมูลแบบเรียลไทม์ และหล่อหลอมความไว้วางใจและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ขณะเดียวกันการยึดมั่นจริยธรรมดิจิทัลและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลทำให้ความโปร่งใสไม่สวนทางกับความปลอดภัยแต่เสริมกันอย่างมีคุณภาพ เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใสและน่าเชื่อถือในระยะยาว การเดินทางสู่เป้าหมายดังกล่าวต้องดำเนินการแบบบูรณาการ สร้างนโยบายและมาตรฐานธรรมาภิบาลดิจิทัลในสถานศึกษา พัฒนาสมรรถนะ Digital Literacy และ Citizenship ของผู้บริหารและครู จัดทำ Open Data Dashboard เป็นกลไกตรวจสอบสาธารณะ ประยุกต์ใช้ AI และ Analytics ประเมินความโปร่งใสเชิงระบบ และหล่อหลอมเครือข่าย e-Community เพื่อการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง เมื่อองค์ประกอบเหล่านี้ทำงานสอดประสาน โรงเรียนไทยจะก้าวสู่ความเป็นองค์กรโปร่งใสดิจิทัลที่บริหารอย่างมีคุณธรรม รับผิดชอบต่อ คู่ค้า และได้รับความไว้วางใจจากสังคมอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ดี มีข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อน Digital Transparency Revolution ในประเทศไทยยังต้องเผชิญความเหลื่อมล้ำระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่ในเมืองกับโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกล โรงเรียนในเมืองมักมีงบประมาณสูง บุคลากรด้านเทคนิคพร้อม และโครงสร้างพื้นฐานอินเทอร์เน็ตที่เอื้อต่อการใช้ระบบข้อมูลเปิดและ AI เพื่อความโปร่งใส ขณะที่โรงเรียนชนบทมักขาดงบประมาณ อินเทอร์เน็ตไม่เสถียร และขาดผู้เชี่ยวชาญด้านดิจิทัล ทำให้การดำเนินงานยังจำกัด ดังนั้น ภาครัฐควรส่งเสริมความเท่าเทียมด้านทรัพยากรดิจิทัลและพัฒนาทักษะบุคลากรในพื้นที่ห่างไกล เพื่อให้ทุกโรงเรียนสามารถเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีเพื่อ ธรรมาภิบาลได้อย่างเสมอภาค

รายการอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. แผนยุทธศาสตร์ดิจิทัลเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2566–2570. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2566.
- บุญเขต ชำนิศาสตร์. “การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1”. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2565
- มานพ สายใจ, โสภา โยธิน, และ ม่วงนนท์ รัตนะ. “ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม–มิถุนายน 2568). 221–232.
- วีรวิทย์ องค์เจริญวรรณ. “แนวทางการใช้สื่อสังคมในการบริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดนนทบุรี”. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์. ปีที่ 34 ฉบับที่ 1 (มกราคม–เมษายน 2562). 119–127.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. แนวทางการพัฒนาระบบนิเวศดิจิทัลเพื่อการบริหารสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: สพฐ., 2565.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. คู่มือหลักธรรมาภิบาลภาครัฐไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ก.พ.ร., 2565.
- Bryson, John M., Barbara C. Crosby, and Laura Bloomberg. “Public Value Governance: Moving beyond Traditional Public Administration and the New Public Management”. *Public Administration Review*. Vol. 80 No. 1 (2020). 23–36.
- Chou, Ching, and Qiang Fu. “Digital Literacy and Data Privacy in Education: Balancing Transparency and Protection”. *Computers & Education Open*. Vol. 4 No. 1 (2023). 100–112.

- Fischer-Preßler, Dirk, Carsten Schwemmer, and Katrin Fischbach. “Social Media Information Governance in Multi-Level Institutions”. *Government Information Quarterly*. Vol. 40 No. 2 (2023), 101–114.
- Harmono, F. “The Role of Social Media in Realizing Accountability for the Implementation of E-Governance”. *Gema Wiralodra*. Vol. 15 No. 1 (2024). 627–633.
- Meijer, A. “Government Transparency in the Digital Era: Theories and Practice”. *Public Administration Review*. Vol. 77 No. 6 (2017). 865–874.
- OECD. *Governance for Digital Transformation: Policies for the Future*. Paris: OECD, 2020.
- UNESCO. *Education for Digital Transformation: Building Inclusive, Equitable, and Ethical Digital Learning Societies*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2023.
- United Nations. *The Sustainable Development Goals Report 2023*. New York: United Nations, 2023.
- Villodre, J. “A Three-Model Approach to Understand Social Media-Mediated Transparency in Public Administration”. *Journal of Public Affairs*. Vol. 25 No. 3 (2025). 27–39.

การศึกษาท่าทีต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก
ของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร

A Study of Attitudes Toward the Loss of a Loved
One among Older Adults in Bangkok

ธัชพล อัครัง

Thatchathon Attarung

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Email: thatchathon.at@mcu.ac.th

พระครูภัทรธรรมบัณฑิต, ประสิทธิ์ แก้วศรี,
ตติลา จำปาวลัย, วรธิตา จารุจินดา

PhraKhru PhattharadhammaBundit, Prasit Kaewsri,
Tatila Jampawal, Variththa Charuchinda

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Email: ekkapatr.abhi@mcu.ac.th, prasyana@hotmail.com,
tatila.j@gmail.com, variththa789@gmail.com

ตอบรับบทความ (Received) : 25 ธันวาคม 2568

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 26 กุมภาพันธ์ 2569

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 17 เมษายน 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 20 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาท่าที่ต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยประชากรศาสตร์กับท่าที่ต่อการสูญเสีย และ 3) พัฒนาแนวทางการรับมือต่อการสูญเสียของผู้สูงอายุ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ตามแนวคิดของ John W. Creswell โดยบูรณาการการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณร่วมกับกรอบแนวคิดทางจิตวิทยาและหลักพระพุทธศาสนา กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณคือผู้สูงอายุอายุ 60 ปีขึ้นไปที่มีประสบการณ์การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักภายใน 5 ปี จำนวน 150 คน คัดเลือกด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามท่าที่ต่อการสูญเสีย ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสังเคราะห์แบบพหุวิธี

ผลการวิจัยพบว่า 1) ท่าที่ต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.74) โดยมีมิติด้านความคิดและการให้ความหมาย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.92$) รองลงมาคือ มิติด้านอารมณ์และความรู้สึก ($\bar{X} = 3.85$) และมิติด้านพฤติกรรมและการปรับตัวอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.58$) 2) ปัจจัยประชากรศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับท่าที่ต่อการสูญเสียในระดับสูง ได้แก่ บุคคลที่สูญเสีย ($r = 0.49$) และระยะเวลาหลังการสูญเสีย ($r = -0.46$) ขณะที่แหล่งสนับสนุนหลัก ($r = -0.45$) ลักษณะการอยู่อาศัย ($r = 0.37$) และลักษณะการสูญเสีย ($r = 0.34$) มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ส่วนเพศ ($r = 0.25$) มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ 3) แนวทางการรับมือต่อการสูญเสียที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยการดูแลแบบบูรณาการ 4 แนวทาง ได้แก่ การดูแลแบบเฉพาะบุคคล การดูแลตามช่วงเวลา การดูแลแบบองค์รวม และการดูแลแบบเครือข่าย โดยผสมองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่กับหลักพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมการยอมรับความสูญเสียและการเติบโตหลังความโศกเศร้าอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ความโศกเศร้า ผู้สูงอายุ กรุงเทพมหานคร การดูแลแบบบูรณาการ พระพุทธศาสนา

Abstract

This study aimed to: (1) examine attitudes toward the loss of a loved one among older adults in Bangkok; (2) analyze the relationships between demographic factors and attitudes toward loss; and (3) develop coping approaches for bereavement among older adults. The study employed a mixed-methods design following the framework of Creswell, integrating qualitative and quantitative approaches with psychological perspectives and Buddhist principles.

The quantitative sample comprised 150 older adults aged 60 years and above who had experienced the loss of a loved one within the past five years, selected through stratified random sampling. The research instrument was an attitudes-toward-loss questionnaire with a reliability coefficient of 0.96. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics (frequency, percentage, mean, and standard deviation) and inferential statistics (Pearson's correlation coefficient). Qualitative data were derived from documentary research and academic seminars and analyzed using content analysis and methodological triangulation.

The findings indicated that: (1) overall attitudes toward the loss of a loved one among older adults in Bangkok were at a high level ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.74). Among the three dimensions, the cognitive and meaning-making dimension had the highest mean score ($\bar{X} = 3.92$), followed by the emotional dimension ($\bar{X} = 3.85$), while the behavioral and adjustment

dimension was at a moderate level ($\bar{X} = 3.58$). (2) Demographic factors showing strong correlations with attitudes toward loss included the type of person lost ($r = 0.49$) and time since the loss ($r = -0.46$). Moderate correlations were found for primary source of support ($r = -0.45$), living arrangements ($r = 0.37$), and nature of the loss ($r = 0.34$), whereas gender ($r = 0.25$) showed a weak correlation. (3) The developed coping framework comprises four integrated care approaches: individualized care, time-based care, holistic care, and network-based care. These approaches integrate modern scientific knowledge with Buddhist principles to promote acceptance of loss and sustainable post-bereavement growth.

Keywords: Bereavement, Grief, Older Adults, Bangkok, Integrated Care, Buddhism

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักเป็นประสบการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ ในหลายมิติ ทั้งด้านอารมณ์ ความคิด พฤติกรรม และคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะในกลุ่ม ผู้สูงอายุซึ่งมีความเปราะบางทั้งทางร่างกายและจิตใจ จากการศึกษาในสหรัฐอเมริกา พบว่า ผู้ที่ประสบกับการสูญเสียประมาณร้อยละ 10–15 มีภาวะซึมเศร้าเรื้อรัง และ พบอุบัติการณ์ของภาวะซึมเศร้าในกลุ่มผู้ที่ประสบการณ์สูญเสียสูงถึงร้อยละ 47 เมื่อ เทียบกับกลุ่มที่ไม่ได้ประสบการณ์สูญเสียซึ่งมีเพียงร้อยละ 8¹ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุที่ สูญเสียคู่สมรสมีภาวะซึมเศร้าขั้นรุนแรงตามเกณฑ์การวินิจฉัยทางจิตเวชประมาณร้อยละ 24 ในช่วง 2 เดือนแรกหลังการสูญเสีย และยังคงอยู่ที่ร้อยละ 16 แม้เวลาผ่านไป 13 เดือน² ความรุนแรงและระยะเวลาของความเศร้าโศกดังกล่าวอาจนำไปสู่ปัญหา สุขภาพจิตอื่น ๆ เช่น ภาวะซึมเศร้า ความวิตกกังวล และความคิดทำร้ายตนเอง ส่ง ผลกระทบต่อสุขภาพกาย ความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวัน และการพึ่งพิง ทางสังคมแม้ว่าจะมีงานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาความสูญเสียและความเศร้าโศกใน บริบทตะวันตก แต่ยังพบช่องว่างขององค์ความรู้ในบริบทสังคมไทย โดยเฉพาะการ ศึกษาทำห้ต่อการสูญเสียของผู้สูงอายุในเขตเมือง ซึ่งมีลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม แตกต่างจากทั้งสังคมตะวันตกและพื้นที่ชนบทอย่างมีนัยสำคัญ

กรุงเทพมหานครในฐานะเมืองหลวงและศูนย์กลางของประเทศกำลังเผชิญกับ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่ “สังคมสูงอายุระดับลึก” อย่างชัดเจน โดย ในปี พ.ศ. 2567 กรุงเทพมหานครมีประชากรทั้งหมดประมาณ 5.51 ล้านคน และมีประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปประมาณ 1.19 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 21.61 ของประชากรทั้งหมด³ ลักษณะเฉพาะของกรุงเทพมหานครในฐานะมหานคร ขนาดใหญ่ทำให้ปัญหาของผู้สูงอายุมีความซับซ้อนมากกว่าพื้นที่อื่น ทั้งจากโครงสร้าง

1. Zisook, S., and Shear, K., “Grief and bereavement: What psychiatrists need to know”. *World Psychiatry*, Vol. 8 No. 2 (2009), 67–74.
2. Jacobs, S., Hansen, F., Berkman, L., et al., “Depression of bereavement”, *Comprehensive Psychiatry*, Vol. 30 No. 3 (1989), 218–224.
3. สำนักงานสถิติแห่งชาติ, *สถิติประชากรกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2567*, กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติ แห่งชาติ, 2567.

ครอบครัวที่เปลี่ยนจากครอบครัวขยายสู่ครอบครัวเดี่ยว การอยู่อาศัยตามลำพัง การลดลงของเครือข่ายการดูแลตามธรรมชาติ ตลอดจนแรงกดดันด้านเศรษฐกิจและค่าครองชีพที่สูง ซึ่งล้วนส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

เมื่อผู้สูงอายุในบริบทเมืองต้องเผชิญกับการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ความโดดเดี่ยวจึงมิได้เป็นเพียงประสบการณ์ส่วนบุคคล หากยังเชื่อมโยงกับข้อจำกัดด้านการพึ่งพิงทางสังคมและระบบการดูแลที่ยังไม่ตอบสนองต่อมิติทางจิตใจและจิตวิญญาณอย่างเพียงพอ โดยบริการด้านสุขภาพและสังคมในปัจจุบันยังมุ่งเน้นการดูแลด้านกายภาพเป็นหลัก ขณะที่มิติด้านอารมณ์ การให้ความหมายต่อชีวิต และการปรับตัวต่อความสูญเสียยังได้รับความสนใจอย่างจำกัด สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงความจำเป็นในการทำความเข้าใจเท่าที่ต่อการสูญเสียของผู้สูงอายุในบริบทเมืองอย่างรอบด้าน เพื่อพัฒนาแนวทางการดูแลที่เหมาะสม เป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมเมืองร่วมสมัย

บทความวิจัยนี้จึงมุ่งนำเสนอผลการศึกษาเท่าที่ต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร ครอบคลุมทั้งลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง กระบวนการทางอารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการสูญเสีย ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยประชากรศาสตร์กับเท่าที่ต่อการสูญเสีย ตลอดจนการพัฒนาแนวทางการดูแลแบบองค์รวมที่ประกอบด้วยการดูแลแบบเฉพาะบุคคล การดูแลตามช่วงเวลา การดูแลแบบองค์รวม และการดูแลแบบเครือข่าย ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานโยบายและระบบการดูแลผู้สูงอายุในบริบทเมืองใหญ่ของประเทศไทย รวมทั้งเป็นฐานข้อมูลสำหรับการพัฒนางานวิจัยและการปฏิบัติงานในสาขาการพยาบาลผู้สูงอายุ สังคมสงเคราะห์ และสาธารณสุขชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุในสังคมสูงอายุของประเทศ

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเท่าที่ต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยประชากรศาสตร์และเท่าที่ต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักในกรุงเทพมหานคร

3. เพื่อพัฒนาแนวทางการรับมือต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร

3. การทบทวนวรรณกรรม/กรอบแนวคิดทฤษฎี

3.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสูญเสียและความโศกเศร้า

การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักเป็นประสบการณ์สากลที่ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ทุกวัยและทุกวัฒนธรรม โดยในทางจิตวิทยา Kübler-Ross ได้นำเสนอทฤษฎีขั้นตอนของความโศกเศร้า (Five Stages of Grief)⁴ ได้แก่ การปฏิเสธ ความโกรธ การต่อรอง ความซึมเศร้า และการยอมรับ ซึ่งช่วยอธิบายปฏิกิริยาทางอารมณ์และความคิดของผู้สูญเสียในลักษณะเชิงลำดับ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยร่วมสมัยชี้ให้เห็นว่ากระบวนการโศกเศร้าไม่ได้ดำเนินไปอย่างเป็นเส้นตรงเสมอไป

Stroebe และ Schut จึงพัฒนาแบบจำลองกระบวนการคู่ในการรับมือกับการสูญเสีย (Dual Process Model of Coping with Bereavement)⁵ โดยเสนอว่าผู้สูญเสียจะเคลื่อนไหวไปมาระหว่างการเผชิญความสูญเสียโดยตรง (Loss-oriented coping) และการฟื้นฟูชีวิตหรือบทบาทใหม่ (Restoration-oriented coping) แบบจำลองนี้สะท้อนธรรมชาติของการรับมือความสูญเสียในฐานะกระบวนการพลวัต ซึ่งสอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุที่ต้องปรับตัวทั้งทางอารมณ์ ความคิด และการดำเนินชีวิต

3.2 แนวคิดทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับความสูญเสียและการคลายทุกข์

ในบริบทพระพุทธศาสนา ความสูญเสียถูกอธิบายผ่านกรอบความเข้าใจเรื่องธรรมชาติของชีวิตตามหลักไตรลักษณ์ ได้แก่ อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ทุกขัง (ความเป็นทุกข์) และอนัตตา (ความไม่ใช่ตัวตน) ซึ่งช่วยให้ผู้ประสบความสูญเสียสามารถมองเห็นความตายและการพลัดพรากเป็นส่วนหนึ่งของความจริงของสังขาร⁶ ความ

4. Kübler-Ross, E., *On death and dying*, (New York: Macmillan, 1969), 55.

5. Stroebe, M. and Schut, H., "The dual process model of coping with bereavement: Rationale and description", *Death Studies*, Vol. 23 No. 3 (1999), 197.

6. พระพรหมคุณาภรณ์, *พุทธธรรม*, (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), 125.

โศกเศร้าในมุมมองพุทธศาสนาไม่ได้ถูกปฏิเสธ แต่ถูกทำความเข้าใจในฐานะ “เวทนา” ที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย

หลักอริยสัจ 4 ให้กรอบในการทำความเข้าใจทุกข์จากความสูญเสีย ตั้งแต่การตระหนักรู้ทุกข์ (ทุกข์) การเข้าใจเหตุแห่งทุกข์คือความยึดมั่นถือมั่น (สมุทัย) การเห็นความเป็นไปได้ของการคลายทุกข์ (นิโรธ) และแนวทางการปฏิบัติเพื่อบรรเทาความทุกข์ (มรรค) งานของ Analayo⁷ และ Bhikkhu Bodhi⁸ ชี้ให้เห็นว่าการเจริญสติ โดยเฉพาะเวทนานุปัสสนา ช่วยให้บุคคลสามารถอยู่กับความโศกเศร้าอย่างรู้เท่าทันโดยไม่ถูกครอบงำ นอกจากนี้ หลักเมตตาภาวนาและขันติยังมีบทบาทสำคัญในการเยียวยาจิตใจและเสริมสร้างพลังใจในช่วงการสูญเสีย

3.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการสูญเสียในผู้สูงอายุ

งานวิจัยในบริบทตะวันตกพบว่า ผู้สูงอายุที่สูญเสียคู่สมรสมีความเสี่ยงสูงต่อภาวะซึมเศร้า โดย Zisook และ Shear รายงานว่าประมาณร้อยละ 10–15 ของผู้สูญเสียเกิดภาวะโศกเศร้าเรื้อรัง⁹ และ Jacobs et al. พบอุบัติการณ์ของโรคซึมเศร้าขั้นรุนแรงสูงถึงร้อยละ 24 ในช่วง 2 เดือนแรกหลังการสูญเสีย¹⁰ ขณะที่ Bonanno et al. ชี้ว่า การปรับตัวหลังความสูญเสียขึ้นอยู่กับลักษณะการสูญเสีย ระยะเวลา การสนับสนุนทางสังคม และความยืดหยุ่นทางจิตใจ¹¹

-
7. Analayo, *Satipaṭṭhāna: The Direct Path to Realization*, (Birmingham: Windhorse Publications, 2003), 150.
 8. Bhikkhu Bodhi, *The Noble Eightfold Path: Way to the End of Suffering*, (Kandy: Buddhist Publication Society, 2011), 45.
 9. Zisook, S., and Shear, K., “Grief and bereavement: What psychiatrists need to know”, *World Psychiatry*, Vol. 8 No. 2 (2009), 67.
 10. Jacobs, S., Hansen, F., Berkman, L., et al., “Depression of bereavement”, *Comprehensive Psychiatry*, Vol. 30 No. 3 (1989), 218.
 11. Bonanno, G. A., Wortman, C. B., Lehman, D. R., et al., “Resilience to loss and chronic grief: A prospective study from preloss to 18-months postloss”, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 83 No. 5 (2002), 1150–1164.

ในประเทศไทย งานวิจัยด้านผู้สูงอายุส่วนใหญ่เน้นคุณภาพชีวิต สุขภาวะ และ บทบาทครอบครัว¹² ขณะที่การศึกษาที่เชื่อมโยงการสูญเสียกับกรอบคิดทางพระพุทธศาสนาเชิงประจักษ์ยังมีจำนวนน้อย และมักเน้นการอธิบายเชิงแนวคิดมากกว่าการพัฒนาโมเดลการดูแลที่เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในบริบทเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพมหานคร

3.4 ช่องว่างของความรู้ (Knowledge Gap)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบช่องว่างสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1. ช่องว่างทางวัฒนธรรมและศาสนา งานวิจัยส่วนใหญ่ใช้กรอบทฤษฎีตะวันตก โดยยังขาดการบูรณาการหลักพุทธธรรมในฐานะกลไกการให้ความหมายและการคลายทุกข์ 2. ช่องว่างทางพื้นที่ศึกษา ผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครมีบริบทชีวิตที่แตกต่างจากชนบท ทั้งด้านโครงสร้างครอบครัวและเครือข่ายการสนับสนุน 3. ช่องว่างเชิงระเบียบวิธี ยังขาดงานวิจัยที่บูรณาการข้อมูลเชิงปริมาณกับการทำความเข้าใจเชิงลึกทางจิตใจและจิตวิญญาณ

3.5 สรุปผลการทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมชี้ให้เห็นว่า ความสูญเสียส่งผลต่อผู้สูงอายุในหลายมิติ ทั้งด้านอารมณ์ ความคิด และการดำเนินชีวิต ผู้วิจัยจึงนำทฤษฎีการโศกเศร้าของ Kübler-Ross และ Dual Process Model ของ Stroebe และ Schut มาใช้เป็นกรอบอธิบายกระบวนการทางจิตวิทยา ควบคู่กับการบูรณาการหลักพุทธธรรม ได้แก่ ไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 และการเจริญสติ เพื่ออธิบายการให้ความหมายและการคลายทุกข์ในบริบทสังคมไทย องค์ความรู้ดังกล่าวถูกนำไปใช้เป็นฐานในการพัฒนาโมเดลการดูแลแบบองค์รวมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในบริบทเมืองไทยอย่างเป็นระบบ

12. กัลยา วานิชย์บัญชา, *การวิจัยทางการศึกษา*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563), 150., สุรางค์ ไคว่ตระกูล, *จิตวิทยาการให้คำปรึกษา*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2564), 85.

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยบูรณาการ การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ตามรูปแบบ Sequential Explanatory Design ตามแนวคิดของ John W. Creswell¹³ ร่วมกับกรอบแนวคิดทางพระพุทธศาสนา พื้นที่ วิจัย คือ กรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น 3 กลุ่มเขต ได้แก่ เขตชั้นใน เขตชั้นกลาง และเขต ชั้นนอก การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย (1) การวิจัยเอกสารเพื่อสังเคราะห์แนวคิด และหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับความสูญเสีย (2) การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อรวบรวมข้อมูล เชิงคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ และ (3) การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากผู้สูงอายุโดย ใช้แบบสอบถาม ทั้งนี้ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพถูกนำมาบูรณาการกับผลการวิจัยเชิง ปริมาณและหลักพระพุทธศาสนา เพื่ออธิบายท่าทีต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ของผู้สูงอายุอย่างรอบด้าน

4.1 ประชากร

คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่มีภูมิลำเนาหรือพักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวนประมาณ 1.19 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 21.61 ของประชากรทั้งหมดใน กรุงเทพมหานคร¹⁴

4.2 กลุ่มตัวอย่าง

คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครและมี ประสบการณ์การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักภายใน 5 ปี จำนวน 150 คน ใช้วิธีการ คัดเลือกแบบสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามเขต พื้นที่การปกครองของกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งกรุงเทพมหานครออกเป็น 3 กลุ่ม เขตตามลักษณะพื้นที่และสภาพสังคม สุ่มเลือกเขตจากแต่ละกลุ่ม กลุ่มละ 2 เขต รวม 6 เขต จากนั้นใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดย

13. Creswell, J. W., & Creswell, J. D., *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*, 5th ed., (California: SAGE Publications, 2018).

14. สำนักงานสถิติแห่งชาติ, *สถิติประชากรกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2567*, กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติ แห่งชาติ, 2567.

ประสานงานกับชมรมผู้สูงอายุ ศูนย์บริการสาธารณสุข วัด และศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อคัดกรองผู้ที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ โดยเก็บข้อมูลเขตละ 25 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่างคำนวณด้วยโปรแกรม G*Power โดยกำหนด Test family คือ t-test ระดับนัยสำคัญ 0.05 อำนาจการทดสอบ 0.80 และขนาดอิทธิพล (Effect Size) 0.8 ตามเกณฑ์ของ Cohen (1988)¹⁵ ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง ได้กลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ 12 คน แต่เพื่อความครอบคลุมจึงปรับเพิ่มเป็น 150 คน

4.3 เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria)

1) มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป 2) มีภูมิลำเนาหรือพักอาศัยในกรุงเทพมหานคร 3) มีประสบการณ์การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก (คู่สมรส บุตร หลาน พี่น้อง บิดา/มารดา หรือเพื่อนสนิท) ภายใน 5 ปี 4) สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ดี 5) ยินดีเข้าร่วมการวิจัยและลงนามในหนังสือแสดงเจตนายินยอม

4.4 เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria)

1) มีภาวะสมองเสื่อมหรือปัญหาด้านความจำอย่างรุนแรง 2) มีอาการป่วยทางจิตรุนแรง 3) ไม่สามารถเข้าร่วมการวิจัยได้ตลอดระยะเวลาการเก็บข้อมูล

4.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

มี 3 ชนิด ได้แก่

1) แบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Form) ใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบวิเคราะห์เนื้อหาถูกพัฒนาขึ้นเพื่อใช้วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับทำห้ต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักของผู้สูงอายุ จากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิทั้งในและต่างประเทศ โดยมุ่งสกัดประเด็นสำคัญ แนวโน้ม และกรอบแนวคิด เพื่อนำไปใช้เป็นฐานในการพัฒนาแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ และการสร้างแบบสอบถามเชิงปริมาณ

15. Cohen, J., *Statistical power analysis for the behavioral sciences*, 2nd ed., (NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 1988).

2) เครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ (Qualitative Data Collection Instruments) การสัมภาษณ์เชิงคุณภาพจัดเป็นเทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือประกอบด้วย (1) แนวคำถามในการสัมภาษณ์ (Semi-structured Guiding Questions) เพื่อกระตุ้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ การแสดงออกทางอารมณ์ และกระบวนการรับมือต่อความสูญเสียของผู้สูงอายุในบริบทสังคมไทย (2) แบบสังเกตการณ์ (Observation Form) สำหรับบันทึกปฏิสัมพันธ์ บรรยากาศ และประเด็นเชิงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างการสัมภาษณ์ และ (3) แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของข้อค้นพบ (Feasibility and Appropriateness Assessment Form) เพื่อใช้ประกอบการสังเคราะห์ข้อมูล เครื่องมือทั้งหมดได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน และคำนวณ ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67–1.00 แสดงว่าเครื่องมือมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ด้วย การวิเคราะห์เชิงอุปนัย (Inductive Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการสังเคราะห์แบบพหุวิธี (Multi-method Synthesis) เพื่อสกัดธีมหลักและประเด็นสำคัญของการวิจัย

3) แบบสอบถาม พัฒนาจากผลการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากเครื่องมือที่ 1 และ 2 สร้างตามแนวคิดของ Kübler-Ross เกี่ยวกับขั้นตอนความโศกเศร้า¹⁶ และ ทฤษฎีแบบจำลองกระบวนการคู่ในการรับมือกับการสูญเสีย (Dual Process Model of Coping with Bereavement) ของ Stroebe & Schut ผสมผสานกับบริบทวัฒนธรรมไทยและหลักพุทธธรรม¹⁷ แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เป็นคำถามให้เลือกตอบและเติมข้อความ ครอบคลุมเพศ ลักษณะการอยู่อาศัย บุคคลที่สูญเสีย ระยะเวลาที่เกิดการสูญเสีย ลักษณะการสูญเสีย และการได้รับการสนับสนุนทางสังคม

16. Elisabeth Kübler-Ross, *On Death and Dying*, (New York: Macmillan, 1969), 51.

17. Stroebe, M., and Schut, H., "The dual process model of coping with bereavement: Rationale and description", *Death Studies*, Vol. 23 No. 3 (1999), 197.

ส่วนที่ 2 ท่าที่ต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (1 = น้อยที่สุด ถึง 5 = มากที่สุด) แบ่งเป็น 3 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1: ด้านอารมณ์และความรู้สึก (ความเศร้าโศก ความโกรธ ความรู้สึกผิด ความวิตกกังวล ความโดดเดี่ยว) มิติที่ 2: ด้านความคิดและการให้ความหมาย (การปฏิเสธ การต่อรอง การค้นหาความหมาย การเปลี่ยนมุมมอง การนึกถึงความทรงจำ) มิติที่ 3: ด้านพฤติกรรมและการปรับตัว (การถอนตัวทางสังคม การแสวงหาการสนับสนุน การสร้างพิธีกรรม การปรับตัวสู่วิถีชีวิตใหม่ การเติบโตหลังความโศกเศร้า)

4.6 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าระหว่าง 0.80–1.00 และ ค่าดัชนีความตรงเชิงโครงสร้าง (CVI) เท่ากับ 0.93 จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้สูงอายุที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่า 0.96 (เกณฑ์ที่เหมาะสม ≥ 0.85) แสดงว่าแบบสอบถามมีความเหมาะสมในการใช้เป็นเครื่องมือวิจัย ใช้ศึกษาท่าที่ต่อการสูญเสียและความสัมพันธ์กับปัจจัยประชากรศาสตร์

4.7 การรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2568 โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยที่ผ่านการอบรมเกี่ยวกับวิธีการเก็บข้อมูลและการดูแลจิตใจผู้สูงอายุ เก็บข้อมูลผ่านทั้งช่องทางออนไลน์ (Google Form ผ่าน Line, Facebook, Social Media) และแบบกระดาษในกรณีที่ผู้สูงอายุไม่สะดวกใช้เทคโนโลยี โดยยึดหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ตามที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (หมายเลขใบรับรอง: ว.779/2567 วันที่ 29 พฤศจิกายน 2567)

4.8 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) 2) การวิเคราะห์

หาแบบแผนหรือประเด็นร่วม (Pattern Finding) และ 3) การหาข้อสรุปและการตีความ (Conclusion and Interpretation) ตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยเทคนิคสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ ด้านข้อมูล (Data Triangulation) ด้านวิธีวิจัย (Method Triangulation) และด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation)

ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายลักษณะทางประชากรศาสตร์และท่าทีต่อการสูญเสีย สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

การผสมผสานข้อมูล (Data Integration) นำผลการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ร่วมกัน เปรียบเทียบความสอดคล้องหรือความแตกต่าง เพื่อสร้างภาพรวมที่ครอบคลุมและพัฒนาแนวทางการรับมือต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

5. ผลการวิจัย

1. พบว่าท่าทีต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักเป็นกระบวนการทางอารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเมื่อต้องเผชิญกับการจากไปของบุคคลสำคัญในชีวิต การสูญเสียมีหลายรูปแบบทั้งการสูญเสียภายนอก (สูญเสียตัวบุคคล) การสูญเสียภายใน (สูญเสียความสามารถ) และการสูญเสียระยะสั้น (การแยกจากกันชั่วคราว) องค์ประกอบท่าทีต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก พบว่ามี 3 มิติหลัก ได้แก่ 1) มิติด้านอารมณ์และความรู้สึก ประกอบด้วย ความเศร้าโศก ความโกรธ ความรู้สึกผิด ความวิตกกังวล และความว่างเปล่า 2) มิติด้านความคิดและการให้ความหมาย ประกอบด้วย การปฏิเสธความจริง การต่อรอง การค้นหาความหมาย การเปลี่ยนมุมมอง และการนึกถึงความทรงจำ 3) มิติด้านพฤติกรรมและการปรับตัว ประกอบด้วย การถอนตัว การแสวงหาการสนับสนุน การสร้างพิธีกรรม การปรับตัวสู่วิถีชีวิตใหม่ และการเติบโตหลังความโศกเศร้า

ตารางที่ 1 แสดงค่าผลการวิเคราะห์ท่าที่ต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร

มิติ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	การแปลผล
มิติที่ 1: ด้านอารมณ์และความรู้สึก	3.85	0.78	ระดับสูง
มิติที่ 2: ด้านความคิดและการให้ความหมาย	3.92	0.64	ระดับสูง
มิติที่ 3: ด้านพฤติกรรมและการปรับตัว	3.58	0.92	ระดับปานกลาง
ภาพรวมทั้ง 3 มิติ	3.78	0.74	ระดับสูง

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครมีท่าที่ต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($X = 3.78$, $S.D. = 0.74$) เมื่อพิจารณาเป็นรายมิติ พบว่า มิติด้านความคิดและการให้ความหมายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ มิติด้านอารมณ์และความรู้สึก ซึ่งอยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน ขณะที่มิติด้านพฤติกรรมและการปรับตัวมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Correlation Analysis) ระหว่างปัจจัยประชากรศาสตร์กับท่าที่ต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยประชากรศาสตร์ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับท่าที่ต่อการสูญเสียในภาพรวม โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในระดับสูง ได้แก่ บุคคลที่ผู้สูงอายุสูญเสีย ($r = 0.49$) และระยะเวลาที่เกิดการสูญเสีย ($r = -0.46$) ขณะที่ปัจจัยด้านแหล่งสนับสนุนหลัก ($r = -0.45$) ลักษณะการอยู่อาศัย ($r = 0.37$) และลักษณะการสูญเสีย ($r = 0.34$) มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ส่วนเพศ ($r = 0.25$) มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ ทั้งนี้พบว่า ระยะเวลาที่เกิดการสูญเสียและแหล่งสนับสนุนหลักมีความสัมพันธ์เชิงลบกับท่าที่ต่อการสูญเสีย แสดงให้เห็นว่าเมื่อระยะเวลาหลังการสูญเสียผ่านไปนานขึ้น และเมื่อผู้สูงอายุได้รับการสนับสนุนทางสังคมที่เหมาะสม จะช่วยลดระดับท่าที่ต่อการสูญเสียลงได้

เมื่อพิจารณาเป็นรายมิติ พบว่า ปัจจัยบุคคลที่สูญเสียมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับท่าที่ต่อการสูญเสียในทุกมิติ โดยเฉพาะด้านอารมณ์และความรู้สึก ($r = 0.58$) ขณะที่ปัจจัยระยะเวลาที่เกิดการสูญเสียมีความสัมพันธ์เชิงลบในทุกมิติ และมีความสัมพันธ์

สูงสุดในด้านอารมณ์และความรู้สึก ($r = -0.61$) ผลการวิเคราะห์ยังพบว่า ปัจจัยด้านลักษณะการอยู่อาศัยบางมิติไม่ปรากฏความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับท่าที่ต่อการสูญเสียในภาพรวม สะท้อนให้เห็นว่าท่าที่ต่อการสูญเสียของผู้สูงอายุได้รับอิทธิพลจากลักษณะและบริบทของการสูญเสีย รวมถึงการได้รับการสนับสนุนทางสังคม มากกว่าปัจจัยด้านชีวภาพหรือโครงสร้างการอยู่อาศัยเพียงอย่างเดียว

ตารางที่ 2 ผลค่าการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Correlation Analysis) ระหว่างปัจจัยประชากรศาสตร์กับท่าที่ต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร

ปัจจัยประชากรศาสตร์	มิติที่ 1 ด้านอารมณ์ และความรู้สึก	มิติที่ 2 ด้านความคิดและ การให้ความหมาย	มิติที่ 3 ด้านพฤติกรรม และการปรับตัว	ภาพรวม
เพศ	0.35*	0.22	0.18	0.25*
ลักษณะการอยู่อาศัย	0.42**	0.31*	0.38*	0.37*
บุคคลที่สูญเสีย	0.58**	0.47**	0.43**	0.49**
ระยะเวลาที่เกิดการสูญเสีย	-0.61**	-0.45**	-0.32*	-0.46**
ลักษณะการสูญเสีย	0.40**	0.29*	0.33*	0.34*
แหล่งสนับสนุนหลัก	-0.47**	-0.35*	-0.52**	-0.45**

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยประชากรศาสตร์ ด้านลักษณะการอยู่อาศัย บุคคลที่สูญเสีย ระยะเวลาที่เกิดการสูญเสีย ลักษณะการสูญเสีย และแหล่งสนับสนุน ความสัมพันธ์เชิงบวกและเชิงลบในระดับแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับท่าที่ต่อการสูญเสียในภาพรวมและทุกรายมิติ ส่วนปัจจัยด้านเพศ มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับท่าที่ต่อการสูญเสียทั้งในภาพรวมและมิติด้านอารมณ์และความรู้สึก

3. จากการสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ นำไปสู่การพัฒนาแนวทางการรับมือการสูญเสียของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครในลักษณะ การดูแลแบบบูรณาการ ที่ผสมผสานระหว่างหลักวิทยาศาสตร์สมัยใหม่กับ

หลักพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ โดยมีฐานคิดสำคัญอยู่บนความเข้าใจธรรมชาติของความสูญเสียตามหลัก ไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) และกระบวนการปรับตัวของมนุษย์ทั้งด้านอารมณ์ ความคิด และพฤติกรรม แนวทางดังกล่าวประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่

1) การดูแลแบบเฉพาะบุคคล (Personalized Care) โดยปรับรูปแบบการดูแลให้สอดคล้องกับปัจจัยส่วนบุคคลที่สำคัญ เช่น ประเภทบุคคลที่สูญเสีย ระยะเวลาหลังการสูญเสีย และแหล่งสนับสนุนทางสังคม พร้อมประยุกต์หลักพุทธธรรม ได้แก่ เวทนานุปัสสนา (การมีสติรู้เท่าทันความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ) เมตตาภาวนา (การเจริญจิตด้วยความปรารถนาดีต่อตนเองและผู้อื่น) และ ขันติ (ความอดทนอดกลั้นต่อสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์) เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุยอมรับและจัดการกับอารมณ์ความรู้สึกได้อย่างเหมาะสม

2) การดูแลตามช่วงเวลา (Time-based Care) โดยจัดระดับการดูแลตามระยะเวลาหลังการสูญเสีย ให้การดูแลอย่างเข้มข้นในช่วง 2 เดือนแรกซึ่งเป็นช่วงที่ผู้สูงอายุมีความเปราะบางทางอารมณ์สูง และค่อย ๆ ลดระดับการดูแลลงตามกระบวนการฟื้นตัว สอดคล้องกับหลัก อัมปมาทะ (ความไม่ประมาท) และการเข้าใจเหตุปัจจัยของชีวิตตามหลัก ปฏิจจสมุปบาท (ความเกิดขึ้นโดยอาศัยเหตุปัจจัย)

3) การดูแลแบบองค์รวม (Holistic Care) โดยบูรณาการการดูแลใน 3 มิติ ได้แก่ ด้านอารมณ์และความรู้สึก ด้านความคิดและการให้ความหมาย และด้านพฤติกรรมและการดำเนินชีวิต โดยไม่แยกส่วนระหว่างการดูแลทางจิตใจและจิตวิญญาณ ใช้หลัก อริยสัจ 4 (ความจริงเกี่ยวกับทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ และหนทางสู่ความดับทุกข์) เป็นกรอบในการทำความเข้าใจและคลี่คลายความทุกข์จากการสูญเสีย

4) การดูแลแบบเครือข่าย (Network-based Care) โดยสร้างระบบสนับสนุนหลายระดับ ได้แก่ บุคคล ครอบครัว ชุมชน วัด และระบบบริการสุขภาพ อาศัยหลัก สังคหวัตถุ 4 (หลักการสงเคราะห์เกื้อกูลกันในสังคม) และ มิตรแท้ 4 (ลักษณะของมิตรที่เกื้อกูลต่อชีวิต) เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ ลดความโดดเดี่ยว และส่งเสริมการเติบโตภายหลังความโศกเศร้า (Post-bereavement Growth) แนวทางการรับมือแบบบูรณาการนี้ได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมไทย

และสะท้อนบทบาทของพระพุทธศาสนาในฐานะกลไกสำคัญในการเยียวยาทางจิตใจ และจิตวิญญาณของผู้สูงอายุ อีกทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในระบบบริการ สุขภาพ สังคม และชุมชนของประเทศไทยในปัจจุบัน

6. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ท่าทีต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักของผู้สูงอายุประกอบด้วย 3 มิติหลัก ได้แก่ 1) มิติอารมณ์และความรู้สึก 2) มิติความคิดและการให้ความหมาย และ 3) มิติพฤติกรรมและการปรับตัว ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Kübler-Ross และ Dual Process Model ของ Stroebe & Schut อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้ขยายความเข้าใจโดยนำเสนอมิติเฉพาะที่สะท้อนบริบทวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะการสร้างพิธีกรรมไว้อาลัยที่เชื่อมโยงกับพุทธศาสนา สอดคล้องกับ Lalor et al.¹⁸ ที่พบว่าปัจจัยทางวัฒนธรรมและศาสนามีบทบาทสำคัญในสังคมเอเชีย จากการวิเคราะห์ระดับคะแนน พบว่ามิติความคิดและการให้ความหมายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M = 3.92$) รองลงมา คือ มิติอารมณ์และความรู้สึก ($M = 3.85$) และมิติพฤติกรรมและการปรับตัวต่ำสุด ($M = 3.58$) แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุไทยใช้กระบวนการทางความคิดในการรับมือกับความสูญเสียมากกว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สอดคล้องกับ Suwankhong & Liangputtong¹⁹ ที่พบว่าผู้สูงอายุในบริบทพุทธศาสนามักใช้การให้ความหมายและการยอมรับตามหลักอนิจจังเป็นกลไกหลัก

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยประชากรศาสตร์และท่าทีต่อการสูญเสีย ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์มากที่สุดคือ ระยะเวลาที่เกิดการสูญเสีย รองลงมาคือประเภทบุคคลที่สูญเสีย ลักษณะการสูญเสีย การสนับสนุนทางสังคม และเพศ สอดคล้องกับ Gençöz et al.²⁰ ที่พบว่าช่วง 2–6 เดือนแรกเป็นช่วงวิกฤต การสูญเสียคู่สมรส (ร้อยละ 43.33)

18. Lalor, J. G., Devane, D., and Begley, C. M., "Cultural influences on grief and bereavement: A systematic review", *Omega: Journal of Death and Dying*, Vol. 85 No. 2 (2022), 401.

19. Suwankhong, D., and Liangputtong, P., "Grief, loss and coping among the Muslim elderly in southern Thailand following widowhood: A qualitative study", *Omega: Journal of Death and Dying*, Vol. 83 No. 4 (2021), 654.

20. Gençöz, F., Aydın, G., and Ergün-Başak, B., "Grief trajectories and their predictors among older widows: A longitudinal study", *Death Studies*, Vol. 44 No. 9 (2020), 561–571.

มีผลกระทบรุนแรงที่สุด สอดคล้องกับ Infurna et al.²¹ เนื่องจากคู่สมรสเป็นแหล่งสนับสนุนหลัก โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ ที่มีครอบครัวเดี่ยวเพิ่มขึ้น การสูญเสียที่คาดการณ์ได้จากการเจ็บป่วยเรื้อรัง (ร้อยละ 61.33) ส่งผลให้มีการปรับตัวที่ดีกว่า สอดคล้องกับ Anticipatory Grief Model ของ Coelho & Barbosa²² ในบริบทไทย การดูแลผู้ป่วยเป็นการสร้างบุญและทำหน้าที่ตามหลักกตัญญูกตเวที ช่วยลดความรู้สึกผิดหลังการสูญเสีย การสนับสนุนจากครอบครัว (ร้อยละ 42.00) เป็นปัจจัยป้องกันที่สำคัญ สอดคล้องกับ Bergman et al.²³ จากผลการหาความสัมพันธ์ดังตารางที่ 1 พบว่า ความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ บุคคลที่สูญเสีย ระยะเวลาที่เกิดการสูญเสีย แตกต่างจาก Pai & Carr²⁴ ในบริบทตะวันตก อาจเกิดจากผู้สูงอายุไทยแม้อยู่คนเดียวทางกายภาพ แต่ยังมีเชื่อมโยงทางอารมณ์กับครอบครัว และชุมชนผ่านวัด ชุมชน และกิจกรรมต่างๆ

แนวทางการดูแล การวิจัยนำไปสู่การพัฒนา 4 แนวทางหลัก คือ (1) การดูแลแบบเฉพาะบุคคลที่คำนึงถึงประเภทบุคคลที่สูญเสียและแหล่งสนับสนุน สอดคล้องกับ Personalized Medicine²⁵ (2) การดูแลตามช่วงเวลาที่เหมาะสมใน 2 เดือนแรก สอดคล้องกับแนวคิด “หน้าต่างวิกฤต”²⁶ (3) การดูแลแบบองค์รวมที่บูรณาการกาย

21. Infurna, F. J., Gerstorf, D., and Zarit, S. H., “Spousal loss and health in late life: Moving beyond emotional trauma to a broader understanding of risk and resilience”, *The Journals of Gerontology: Series B*, Vol. 78 No. 1 (2023), 3.
22. Coelho, A., and Barbosa, A., “Anticipatory grief in palliative care: Prevalence and psychosocial correlates”, *Palliative and Supportive Care*, Vol. 18 No. 6 (2020), 667.
23. Bergman, E. J., Haley, W. E., and Small, B. J., “The role of social support in adjusting to widowhood among older adults”, *The Journals of Gerontology: Series B*. Vol. 77 No. 3 (2022), 456–467.
24. Pai, M., and Carr, D., “Living arrangements and bereavement outcomes among older widowed persons”, *The Journals of Gerontology: Series B*, Vol. 76 No. 7 (2021), 1464.
25. Fried, E. I., and Robinaugh, D. J., “Systems all the way down: Embracing complexity in mental health research”, *BMC Medicine*, Vol. 18 No. 1 (2020), 1.
26. Aoun, S. M., Rumbold, B., Howting, D., et al., “Bereavement support for families following the death of a family member: A comparative study”, *Palliative Medicine*, Vol. 34 No. 4 (2020), 525.

จิต และจิตวิญญาณ สอดคล้องกับ Biopsychosocial-Spiritual Model²⁷ โดยเฉพาะมิติจิตวิญญาณที่เชื่อมโยงหลักไตรลักษณ์และการปล่อยวาง และ (4) การดูแลแบบเครือข่ายหลายระดับ สอดคล้องกับ Social Ecological Model²⁸ ซึ่งเหมาะสมกับบริบทกรุงเทพฯ ที่มีความหลากหลายของทรัพยากร แนวทางเหล่านี้สอดคล้องกับ Meaning Reconstruction in Bereavement ของ Neimeyer et al.²⁹ ที่เน้นการสร้างความหมายใหม่เป็นกุญแจสำคัญในการฟื้นตัว

7. องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

โมเดลการรับมือความสูญเสียของผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยนี้ เป็นโมเดลเชิงบูรณาการที่อธิบายการรับมือความสูญเสียในฐานะกระบวนการพลวัตทางอารมณ์ ความคิด และพฤติกรรม โดยตั้งอยู่บนการผสมผสานกรอบแนวคิดทางจิตวิทยาสมัยใหม่กับหลักพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะความเข้าใจธรรมชาติของความสูญเสียตามหลักไตรลักษณ์ โมเดลเสนอว่าท่าทีต่อการสูญเสียของผู้สูงอายุไม่ได้เกิดจากปัจจัยประชากรศาสตร์เพียงอย่างเดียว แต่ได้รับอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญจากบุคคลที่สูญเสียระยะเวลาหลังการสูญเสีย และระดับการสนับสนุนทางสังคม

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การตอบสนองต่อความสูญเสียประกอบด้วยสามมิติหลัก ได้แก่ มิติด้านอารมณ์และความรู้สึกล มิติด้านความคิดและการให้ความหมาย และมิติด้านพฤติกรรมและการปรับตัว โดยมิติด้านอารมณ์และความคิดมีความเข้มในระดับสูง ขณะที่มิติด้านพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนความจำเป็นของกลไกการดูแลที่ช่วยเชื่อมการรับรู้ภายในสู่การปรับตัวในชีวิตจริง โมเดลจึงเสนอการ

-
27. Beng, T. S., Chin, L. E., Guan, N. C., et al., "The experiences of suffering and dealing with loss: A qualitative study in palliative care patients", *BMC Palliative Care*, Vol. 20 No. 1 (2021), 1.
 28. Morris, S. E., Moment, A., and Thomas, J. D., "Social ecological influences on bereavement outcomes: A narrative review", *Journal of Social Work in End-of-Life & Palliative Care*, Vol. 18 No. 1 (2022), 41.
 29. Neimeyer, R. A., Klass, D., and Dennis, M. R., "Meaning reconstruction in bereavement: Development of a research program", *Death Studies*, Vol. 47 No.- 1 (2023), 1.

ดูแลแบบบูรณาการที่ครอบคลุมการดูแลเฉพาะบุคคล การดูแลตามช่วงเวลา การดูแลแบบองค์รวม และการดูแลแบบเครือข่าย โดยอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นกรอบในการเยียวยาและเสริมสร้างความเข้าใจความทุกข์ ในภาพรวม โมเดลนี้ชี้ให้เห็นว่าการรับมือความสูญเสียของผู้สูงอายุต้องอาศัยการดูแลที่สอดคล้องกับบริบทชีวิตและวัฒนธรรมไทย เพื่อส่งเสริมการยอมรับความสูญเสียอย่างมีสติ การปรับตัวอย่างสมดุล และการเติบโตหลังความโศกเศร้าอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 โมเดลการรับมือความสูญเสียของผู้สูงอายุ: ผสานจิตวิทยาและวิถีพุทธ

8. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ด้านระบบบริการสุขภาพและสังคมสงเคราะห์หน่วยงานด้านสาธารณสุขและสังคมสงเคราะห์ในกรุงเทพมหานครควรพัฒนาระบบคัดกรองและติดตามผู้สูงอายุที่มีความเสี่ยงต่อภาวะความโศกเศร้าที่ซับซ้อน โดยเฉพาะผู้ที่สูญเสียคู่สมรส อยู่ในช่วง 0-2 เดือนหลังการสูญเสีย และมีการสนับสนุนทางสังคมจำกัด พร้อมทั้งบูรณาการ

ข้อมูลระหว่างศูนย์บริการสาธารณสุข โรงพยาบาล และสำนักงานเขต เพื่อให้การดูแลเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

1.2 ด้านการพัฒนาเครือข่ายการดูแลแบบบูรณาการองค์การที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ เช่น โรงพยาบาล ศูนย์ผู้สูงอายุ วัด และชมรมผู้สูงอายุ ควรพัฒนาศักยภาพบุคลากรและอาสาสมัคร โดยบูรณาการความรู้ด้านจิตวิทยาความโศกเศร้ากับหลักพระพุทธศาสนา เช่น เมตตาภาวนา เวทนานุปัสสนา และสังคหวัตถุ 4 เพื่อสร้างเครือข่ายการดูแลที่เชื่อมโยงหน่วยงานทางโลกและทางศาสนา

1.3 ด้านการประยุกต์ใช้หลักพระพุทธศาสนา ควรส่งเสริมบทบาทของวัดและพระสงฆ์ในการเยียวยาจิตใจและจิตวิญญาณของผู้สูงอายุ โดยพัฒนาโปรแกรมการดูแลที่ประยุกต์หลักพุทธธรรม เช่น ไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 และไตรสิกขา ร่วมกับการให้คำปรึกษา เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุยอมรับความสูญเสียและปรับตัวต่อการดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเชิงทดลองเพื่อทดสอบประสิทธิผลของแนวทางการดูแลแบบบูรณาการเชิงพุทธ โดยใช้การวิจัยแบบสุ่มมีกลุ่มควบคุม เพื่อเปรียบเทียบผลด้านสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบทำที่ต่อการสูญเสียของผู้สูงอายุระหว่างพื้นที่เมืองและชนบท รวมถึงศึกษาบทบาทของหลักธรรม พิธีกรรม และการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการรับมือกับความสูญเสียในบริบทสังคมไทย

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากกองทุนวิจัยหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาจิตวิทยาชีวิตและความตาย ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รหัส MCU RS 800767137

รายการอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2567. กรุงเทพฯ: กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2567.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563.
- คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ. แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2565–2579). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ, 2565.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2566. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2566.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พุทธธรรม. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุในเขตเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2566.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สถิติประชากรกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2567. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. “บทบาทของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุไทย: การศึกษาเชิงคุณภาพ”. วารสารสังคมศาสตร์. ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (2564), 45–62.
- Aoun, S. M., Rumbold, B., Howting, D., et al. “Bereavement support for families following the death of a family member: A comparative study”. *Palliative Medicine*. Vol. 34 No. 4 (2020), 525–535.
- Analayo. *Satipaṭṭhāna: The Direct Path to Realization*. Birmingham: Windhorse, 2003.
- Bhikkhu Bodhi. *The Noble Eightfold Path: Way to the End of Suffering*. Kandy: Buddhist Publication Society, 2011.

- Beng, T. S., Chin, L. E., Guan, N. C., et al. “The experiences of suffering and dealing with loss: A qualitative study in palliative care patients”. *BMC Palliative Care*. Vol. 20 No. 1 (2021), 1–12.
- Bergman, E. J., Haley, W. E., and Small, B. J. “The role of social support in adjusting to widowhood among older adults”. *The Journals of Gerontology: Series B*. Vol. 77 No. 3 (2022), 456–467.
- Bonanno, G. A., Wortman, C. B., Lehman, D. R., et al. “Resilience to loss and chronic grief: A prospective study from preloss to 18-months postloss”. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 83 No. 5 (2002), 1150–1164.
- Coelho, A., and Barbosa, A. “Anticipatory grief in palliative care: Prevalence and psychosocial correlates”. *Palliative and Supportive Care*. Vol. 18 No. 6 (2020), 667–675.
- Cohen, J. *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. 2nd ed. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Creswell, J. W., and Plano Clark, V. L. *Designing and conducting mixed methods research*. 3rd ed. Thousand Oaks: SAGE, 2018.
- Faul, F., Erdfelder, E., Lang, A. G., and Buchner, A. “G*Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences”. *Behavior Research Methods*. Vol. 39 No. 2 (2007), 175–191.
- Fried, E. I., and Robinaugh, D. J. “Systems all the way down: Embracing complexity in mental health research”. *BMC Medicine*. Vol. 18 No. 1 (2020), 1–4.
- Gençöz, F., Aydın, G., and Ergün-Başak, B. “Grief trajectories and their predictors among older widows: A longitudinal study”. *Death Studies*. Vol. 44 No. 9 (2020), 561–571.

- Infurna, F. J., Gerstorf, D., and Zarit, S. H. “Spousal loss and health in late life: Moving beyond emotional trauma to a broader understanding of risk and resilience”. *The Journals of Gerontology: Series B*. Vol. 78 No. 1 (2023), 3–14.
- Jacobs, S., Hansen, F., Berkman, L., et al. “Depression of bereavement”. *Comprehensive Psychiatry*. Vol. 30 No. 3 (1989), 218–224.
- Kristjanson, L. J., and Aoun, S. “Palliative care for families: Remembering the hidden patients”. *Canadian Journal of Psychiatry*. Vol. 49 No. 6 (2004), 359–365.
- Kübler-Ross, E. *On death and dying*. New York: Macmillan, 1969.
- Lalor, J. G., Devane, D., and Begley, C. M. “Cultural influences on grief and bereavement: A systematic review”. *Omega: Journal of Death and Dying*. Vol. 85 No. 2 (2022), 401–425.
- Morris, S. E., Moment, A., and Thomas, J. D. “Social ecological influences on bereavement outcomes: A narrative review”. *Journal of Social Work in End-of-Life & Palliative Care*. Vol. 18 No. 1 (2022), 41–59.
- Neimeyer, R. A., Klass, D., and Dennis, M. R. “Meaning reconstruction in bereavement: Development of a research program”. *Death Studies*. Vol. 47 No. 1 (2023), 1–15.
- Pai, M., and Carr, D. “Living arrangements and bereavement outcomes among older widowed persons”. *The Journals of Gerontology: Series B*. Vol. 76 No. 7 (2021), 1464–1475.
- Parkes, C. M. *Bereavement: Studies of grief in adult life*. 3rd ed. London: Routledge, 1996.
- Stroebe, M., and Schut, H. “The dual process model of coping with bereavement: Rationale and description”. *Death Studies*. Vol. 23 No. 3 (1999), 197–224.

Stroebe, M., Schut, H., and Stroebe, W. “Health outcomes of bereavement”.

The Lancet. Vol. 370 No. 9603 (2007), 1960–1973.

Suwankhong, D., and Liangputtong, P. “Grief, loss and coping among the Muslim elderly in southern Thailand following widowhood: A qualitative study”. *Omega: Journal of Death and Dying*. Vol. 83 No. 4 (2021), 654–674.

Worden, J. W. *Grief counseling and grief therapy: A handbook for the mental health practitioner*. 5th ed. New York: Springer, 2018.

World Health Organization. *Ageing and health*. Geneva: World Health Organization, 2022.

Zisook, S., and Shear, K. “Grief and bereavement: What psychiatrists need to know”. *World Psychiatry*. Vol. 8 No. 2 (2009), 67–74.

การพัฒนาหลักสูตรสร้างกำลังใจสามเณร: กรณีศึกษา
โรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์ ศูนย์การศึกษาเขาแก้วเสด็จ
จังหวัดปราจีนบุรี

Curriculum Development for Enhancing
Motivation among Novice Monks: A Case Study
of Triambhuddhasad School, Khao Kaew Sadet
Educational Center, Prachinburi Province

พระมหาวัชรพล ธมฺมจิตฺโต

Phramaha Watcharapol Dhammacitto

นักศึกษาวิจัยฝึกหัด ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI

Research Student, DCI Center for Buddhist Studies

Email: hithiger123@gmail.com

ดร.นัตยา แก้วใส

Dr.Nataya Kaewsai

นักวิจัยอิสระ

Independent Researcher

Email: ksnataya@gmail.com

ตอบรับบทความ (Received) : 26 ธันวาคม 2568

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 26 กุมภาพันธ์ 2569

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 23 เมษายน 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 2 กรกฎาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างกำลังใจสำหรับสามเณร 2) ศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อหลักสูตรและการฝึกอบรม และ 3) ศึกษาเจตคติของผู้เข้าอบรมที่มีต่อศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบประเมินความพึงพอใจในการฝึกอบรม และแบบสัมภาษณ์เจตคติ โดยผู้วิจัยดำเนินการสร้างหลักสูตรร่วมกับครูพระผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 รูป กำหนดให้เป็นโครงการ “กิจกรรมพบพี่ DCI” ภายใต้โครงการฯ ประกอบด้วยหลักสูตรฝึกอบรม 3 หลักสูตร โดยจัดการอบรมแต่ละหลักสูตร ห่างกัน 4 สัปดาห์ จากนั้นนำไปจัดอบรมกับประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเป็นสามเณรทุกรูปที่กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปีที่ 2-3 และมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นปีที่ 4-6 รวมจำนวนทั้งสิ้น 93 รูป เมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมแต่ละหลักสูตร ผู้วิจัยให้ผู้เข้าอบรมทำแบบประเมินความพึงพอใจ และเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมครบทั้ง 3 หลักสูตร จึงดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เจตคติเพื่อเก็บข้อมูลเจตคติเชิงลึก

ผลการวิจัย พบว่า 1) หลักสูตรที่ได้ 3 หลักสูตร ประกอบด้วย หลักสูตรการเข้าใจตัวเอง มี 3 หัวข้อ และ 1 กิจกรรมกลางแจ้ง คือ ไชยทัตบุคลิกภาพ MBTI การบ่มเพาะกรอบแนวคิดแบบเติบโต DCI สร้างอนาคต และกิจกรรมวิวัฒนาการ หลักสูตรการทำงานเป็นทีม มี 2 หัวข้อ และ 1 กิจกรรมกลางแจ้ง คือ การทำงานเป็นทีม หลักการเขียนโครงการ และกิจกรรมโยนบอลลงตะกร้า และหลักสูตรสร้างเสริมศักยภาพกายใจ เป็นกิจกรรมสนทนาการกลางแจ้ง มี 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมวิ่งเปี้ยว กิจกรรมดวงแก้วอัศจรรย์ กิจกรรมลูกโป่งน้ำมันพันตมัย และกิจกรรมกินวิบาก กลยุทธ์การฝึกอบรมใช้การสอนแบบ 5E Model ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ การสร้างความสนใจ (Engagement) การสำรวจและค้นหา (Exploration) การอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) การขยายความรู้ (Elaboration) และการประเมินผล (Evaluation) ชุดสื่อการอบรมประกอบด้วยสไลด์ประกอบการสอน 5 ไฟล์ และเครื่องมืออุปกรณ์ประกอบกิจกรรม 6 ชุด 2) ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มี

มีต่อหลักสูตรและการฝึกอบรม ทั้ง 3 หลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.67, 4.63 และ 4.50 ตามลำดับ) 3) ผลการศึกษาเจตคติของผู้เข้าอบรมที่มีต่อศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI พบว่า มีเจตคติที่ดีทั้งหมดจำนวน 93 รูป คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งสูงกว่าสมมติฐานที่ตั้งไว้

จึงสามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรสร้างกำลังใจสามเณรเป็นหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพและมีศักยภาพในการนำไปขยายผลต่อไปได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: หลักสูตรสร้างกำลังใจ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม
การเรียนรู้เชิงรุก รูปแบบการสอน 5E ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI

Abstract

This research aimed to: 1) develop a motivation-building curriculum for novice monks; 2) study the participants' satisfaction with the curriculum and training; and 3) study the participants' attitudes toward the DCI Center for Buddhist Studies. The study employed a Mixed Methods Research design. The research instruments included training satisfaction questionnaires and attitude interview forms. The researcher collaborated with three expert monastic teachers to develop the curriculum under the project titled "Meet the Seniors – DCI Activity." The program consisted of three training modules conducted four weeks apart. The curriculum was implemented with the research population, comprising all 93 novice monks studying in Matthayom 2–3 (Grades 8–9) and Matthayom 4–6 (Grades 10–12). After each training module, participants completed a satisfaction questionnaire. Upon completion of all three modules, the researcher conducted Focus Group Discussions using the attitude interview forms to collect in-depth qualitative data.

The results revealed that: 1. The developed curriculum consisted of three modules: (i) Self-Understanding Module, featuring three topics—MBTI Personality Decoding, Cultivating a Growth Mindset, and DCI for Future Building—along with the “Evolution Game” outdoor activity; (ii) Teamwork Module, featuring two topics—Teamwork and Principles of Project Proposal Writing—along with the “Ball-into-Basket Game”; and (iii) Mind-Body Empowerment Module, consisting of four recreational outdoor activities: Spoon Relay Race, Magical Crystal Game, Water Balloon Challenge, and Endurance Eating Game. The training applied the 5E Instructional Model, consisting of five steps: Engagement, Exploration, Explanation, Elaboration, and Evaluation. The instructional materials included five sets of presentation slides and six sets of activity equipment. 2. The participants’ satisfaction with all three training modules was at the highest level, with average scores of 4.67, 4.63, and 4.50, respectively. 3. Regarding attitudes toward the DCI Center for Buddhist Studies, all 93 novice monks (100%) expressed positive attitudes, exceeding the research hypothesis.

It can be concluded that the motivation-building curriculum for novice monks is effective and has strong potential for further expansion to other Buddhist monastic schools.

Keywords: Motivation-Building Curriculum, Novice Monks, Buddhist Monastic School, Active Learning, 5E Instructional Model, DCI Buddhist Studies Center

1. บทนำ

โรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์ ศูนย์การศึกษาเขาแก้วเสด็จเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ¹ จัดการเรียนการสอนให้แก่สามเณร ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 6 จัดตั้งขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2543 ณ วัดพระธรรมกาย จังหวัดปทุมธานี ปัจจุบันย้ายมาตั้งอยู่ที่ศูนย์การศึกษาเขาแก้วเสด็จ อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อเป็นการรองรับการศึกษาของกุลบุตรผู้มีศรัทธาประสงค์จะบวชเรียนในพระพุทธศาสนา โรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์ ศูนย์การศึกษาเขาแก้วเสด็จ จัดการเรียนการสอนทั้งวิชาธรรมะ และวิชาสามัญควบคู่กัน มีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษแก่ผู้เรียนเพื่อเป็นศาสนทายาทที่ดี เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ในสมณธรรมสมควรแก่ภาวะ มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง สามารถธำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนา ให้เจริญสถาพรสืบไปได้ วิสัยทัศน์ของโรงเรียนมุ่งพัฒนาการศึกษาของการคณะสงฆ์ บูรณาการกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้นผู้เรียน คือ สามเณร ให้มีความรู้ความสามารถ เป็นบัณฑิตนักปราชญ์ ฉลาดทั้งทางโลกและทางธรรม มีความรู้คู่คุณธรรม มีสัมมาทิฐิ มีเป้าหมายคือพระนิพพาน เป็นอายุของพระพุทธศาสนา สามารถเผยแผ่ธรรมะ เพื่อสร้างสันติสุขให้แก่สังคมโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI (DCI: Dhammachai Institute) มูลนิธิสถาบันธรรมชัย (Dhammachai Institute Foundation)² เป็นองค์กรการกุศลด้านการศึกษาที่มุ่งมั่นให้เป็นแหล่งศึกษา ค้นคว้า วิจัยพระพุทธศาสนา และส่งเสริมสนับสนุนการฝึกอบรมของพระภิกษุและสามเณร รวมทั้งจัดอบรมด้านวิชาการ ศีลธรรมและวัฒนธรรม แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์ส่วนหนึ่งเพื่อรองรับสามเณรผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์ ศูนย์การศึกษาเขาแก้วเสด็จ ให้ได้มีแหล่งเรียนรู้ศึกษาเพิ่มเติมในระดับสูงขึ้นไปทางด้านปริยัติและปฏิบัติ แต่เนื่อง

1. ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม, โรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์, ออนไลน์, <http://m-culture.in.th/album/138670/โรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์>. [30 พฤศจิกายน 2568].
2. ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI, ประวัติศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI, ออนไลน์, <https://dcicenter.org/about/>. [30 พฤศจิกายน 2568].

ด้วยในระยะ 3 ปีที่ผ่านมา สามเณรผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์ ศูนย์การศึกษาเขาแก้วเสด็จมีอัตราการลาสิกขาเพิ่มสูงขึ้นเป็นอย่างมาก พบว่า ในปี พ.ศ. 2565 จากจำนวนผู้สำเร็จการศึกษา 41 รูป ลาสิกขาออกไปจำนวน 19 รูป คิดเป็นร้อยละ 46.34 คงเหลือสามเณรเพียง 22 รูป ทั้งนี้ มีผู้สมัครเข้ารับการศึกษาคณะที่ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI เพียง 7 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.07 จากจำนวนผู้สำเร็จการศึกษา ซึ่งนับเป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อจำนวนสามเณรที่จะเข้าศึกษาคณะที่ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI ลดลงตามไปด้วย เมื่อทำการสอบถามสามเณรที่กำลังศึกษาอยู่ในปัจจุบันเกี่ยวกับความสนใจเข้าศึกษาคณะที่ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าจะสามารถเข้ารับการศึกษาคณะได้ และบางส่วนไม่รู้จักศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้สามเณรลาสิกขาไปเรียนต่อในสถานศึกษาทั่วไปอีกด้วย

จากการที่ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI ได้รับผลกระทบในการมีผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายจากโรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์ ศูนย์การศึกษาเขาแก้วเสด็จลดน้อยลง ทำให้มียอดคนสืบทอดที่น้อยลงตามไปด้วย ในระยะยาวจะทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาในอนาคตได้ ทางคณะกรรมการศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI จึงได้มีการประชุมเพื่อหาแนวทางการรักษาสามเณรให้สนใจเข้ามาศึกษาต่อ และดำรงสมณเพศอยู่ในบรรพพระพุทธศาสนาได้มากยิ่งขึ้น โดยพิจารณาว่า สามเณรมีอายุอยู่ในวัยรุ่น เป็นวัยค้นหาตัวเอง ถ้าให้ความรู้และแนวทางการเป็นทายาททางธรรม และอนาคตที่มีคุณค่า ควรดำเนินการผ่านกิจกรรมสันตทานการแบบ Active Learning ที่สอดคล้องกับวัย ด้วยวิธีการที่ไม่เข้มงวดและเอื้อต่อการมีส่วนร่วมเชิงจิตใจ งานวิจัยพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในลักษณะผ่อนคลาย เช่น การกำหนดสติหรือทำกิจกรรมส่งเสริมสติ มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อ self esteem ของเยาวชนไทยอย่างมีนัยสำคัญ³ อีกทั้งวัยรุ่นที่ได้รับการอบรม และสนับสนุนจากครูผ่านกิจกรรม

3. Phaphon Plumwongrota and Piriya Pholpirul, "Participating in Religious Activities and Adolescents' Self-Esteem: Empirical Evidence from Buddhist Adolescents in Thailand". *International Journal of Adolescence and Youth*, Vol. 26 No. 1 (2021), 412.

Active Learning มักเปลี่ยนแปลงแรงจูงใจจากภายนอกเป็นภายใน ส่งผลให้เกิดแรงบันดาลใจและทัศนคติที่ยั่งยืนในการดำรงชีวิตทางสมณเพศ⁴

ผู้วิจัยเป็นหนึ่งในคณะจัดทำโครงการจึงเล็งเห็นความสำคัญในการทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรสร้างกำลังใจสามเณร: กรณีศึกษาโรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์ ศูนย์การศึกษาเขาแก้วเสด็จ จังหวัดปราจีนบุรี” ในครั้งนี้ เพื่อศึกษาปัญหาที่แน่ชัด ดำเนินการแก้ไข และให้กำลังใจสามเณร โดยการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ จะจัดทำโครงการ “กิจกรรมพบพี่ DCI” เพื่อแนะนำศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI สร้างการรับรู้ถึงเส้นทางการศึกษาต่อ รวมทั้งสร้างความคุ้นเคยระหว่างรุ่นพี่ DCI กับสามเณรโรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์ ศูนย์การศึกษาเขาแก้วเสด็จ และทำการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างกำลังใจ เพื่อนำไปสู่การรักษาและพัฒนาสามเณร เพื่อให้บุคลากรชั้นดีเหล่านี้ เป็นกำลังใจสำคัญในการจรดพระพุทธรูปศาสนาให้ยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างกำลังใจสำหรับสามเณร โรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์ ศูนย์การศึกษาเขาแก้วเสด็จ จังหวัดปราจีนบุรี
- 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อหลักสูตรและการฝึกอบรมการเสริมสร้างกำลังใจสำหรับสามเณร
- 3) เพื่อศึกษาเจตคติของผู้เข้าอบรมที่มีต่อศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI

3. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยประกอบด้วย รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ 5E (BSCS 5E Instructional Model) กรอบแนวคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) และ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ดังนี้

4. Loc Tan Le, “Adolescents’ Change in Motivation as a Result of Buddhist Education: How Does It Make a Difference in Their Learning Outcomes?”, *Journal for the Scientific Study of Religion*, Vol.62 No. 2 (2023), 385.

รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ 5E (BSCS 5E Instructional Model)⁵ พัฒนาขึ้นโดยสถาบัน BSCS ในช่วงปลายทศวรรษ 1980 โดยมีรากฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ SCIS และทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget เป็นการเรียนรู้เชิงรุกที่ผู้เรียนต้องสร้างองค์ความรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและผู้อื่น โมเดลนี้คือการส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิด ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจแก่นแท้ของพื้นฐานพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การสร้างความสนใจ (Engagement) เป็นขั้นกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นและเชื่อมโยงเข้ากับความรู้เดิมของผู้เรียน ขั้นที่ 2 การสำรวจและค้นหา (Exploration) ผู้เรียนทำกิจกรรมสำรวจเพื่อสร้างประสบการณ์ร่วมและระบุข้อสงสัย ขั้นที่ 3 การอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันสร้างคำนิยามและอธิบายแก่นแท้ให้ชัดเจนผ่านฐานข้อมูลจากการสำรวจ ขั้นที่ 4 การขยายความรู้ (Elaboration) นำแก่นแท้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่เพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และขั้นที่ 5 การประเมินผล (Evaluation) ตรวจสอบระดับความเข้าใจและทักษะที่ผู้เรียนได้รับตลอดกระบวนการ กระบวนการนี้ช่วยให้การจัดการเรียนรู้มีความต่อเนื่องและเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

กรอบแนวคิดแบบเติบโต (Growth Mindset)⁶ คือ ความเชื่อพื้นฐานที่ว่าสติปัญญาและความสามารถของบุคคลไม่ใช่สิ่งตายตัว แต่เป็นสิ่งที่สามารถบ่มเพาะและพัฒนาให้งอกงามได้ผ่านความพยายาม การเลือกใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสม และการได้รับคำแนะนำจากผู้อื่น ความสำคัญของแนวคิดนี้อยู่ที่การปรับเปลี่ยนปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับอุปสรรค โดยส่งเสริมให้มองว่าความล้มเหลวไม่ใช่เครื่องบ่งชี้ความด้อยความสามารถ แต่เป็นโอกาสสำคัญในการเรียนรู้และขยายขีดความสามารถให้เพิ่มพูนขึ้น

5. Rodger W. Bybee et al., *The BSCS 5E Instructional Model: Origins and Effectiveness and Applications Executive Summary*, (Colorado Springs, CO: Biological Sciences Curriculum Study, 2006), 1–5.

6. Carol S. Dweck, *Mindset: The New Psychology of Success*, (New York: Random House, 2006), 7, 144–145.

ซึ่งนำไปสู่ความมุ่งมั่นและความยืดหยุ่นทางจิตใจ แนวทางการสร้างเสริมให้กับกลุ่มวัยรุ่นซึ่งเป็นช่วงวัยที่เผชิญความท้าทายในการค้นหาตัวตน การชื่นชมที่กระบวนการ (Process Praise) การสอนเรื่องความยืดหยุ่นของสมอง (Neuroplasticity) การปรับมุมมองต่อความผิดพลาด กระบวนการนี้สอดคล้องกับการพัฒนาตนด้วยความเพียร และการฝึกฝนอย่างเป็นระบบเพื่อบรรลุศักยภาพสูงสุด

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) เป็นทฤษฎีของ Albert Bandura⁷ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของโครงการ “กิจกรรมพบพี่ DCI” โดยเน้นที่คนเราไม่ได้เรียนรู้แค่จากการกระทำของตัวเอง แต่เรียนรู้จากการ “ดูผลลัพธ์” ของคนอื่น แนวคิดหลัก คือ การเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) และการมีตัวแบบ (Modeling) หากสามเณรเห็นรุ่นพี่ที่ทำให้รู้สึกเชื่อมโยงได้ อบอุ่น เป็นมิตร และเห็นรุ่นพี่ประสบความสำเร็จหรือมีความสุข ก็จะเกิดกระบวนการที่เรียกว่า Vicarious Reinforcement คือ การได้รับแรงเสริมทางอ้อมจนอยากทำตาม

ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีหลักทั้ง 3 ทฤษฎีนี้มาเป็นแนวทางในการสร้างหลักสูตร กลยุทธ์ การฝึกอบรม และชุดสื่อการฝึกอบรม ในการวิจัยต่อไป

4. สมมติฐานของการวิจัย

- 1) สามเณรผู้ผ่านการอบรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างกำลังใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.50)
- 2) สามเณรผู้ผ่านการอบรมเจตคติที่ดีต่อศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI จำนวนร้อยละ 80

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ได้หลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างกำลังใจให้กับสามเณร เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างกำลังใจ ต่อไปได้

7. Albert Bandura, *Social Learning Theory*, ed. Englewood Cliffs, (New Jersey: Prentice Hall, 1977), 22–24.

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนสามเณรสามารถนำหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างกำลังใจไปประยุกต์ใช้ได้

3) เป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างกำลังใจสามเณรเรื่องอื่น ๆ ต่อไป

6. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยเทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ 1) กำหนดประชากร 2) สร้างหลักสูตรฝึกอบรม 3) สร้างเครื่องมือวิจัย และ 4) เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

6.1 กำหนดประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ สามเณรทุกรูปที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์ ศูนย์การศึกษาเขาแก้วเสด็จ มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 93 รูป

6.2 สร้างหลักสูตรฝึกอบรม

หลักสูตรฝึกอบรมประกอบด้วย หัวข้อวิชา กลยุทธ์การฝึกอบรม และชุดสื่อการฝึกอบรม ผู้วิจัยดำเนินการสร้างโดยเชิญครูพระผู้เชี่ยวชาญการจัดสนทนากันจำนวน 3 รูป เป็นครูพระที่มีประสบการณ์การจัดสนทนาการให้กับสามเณร 5 ปีขึ้นไป ร่วมกันประชุมระดมสมอง เพื่อกำหนดหัวข้อหลักสูตรการอบรม โดยมีกรอบแนวคิด คือ เป็นหัวข้อหลักสูตรที่ใช้ในการสร้างกำลังใจให้กับสามเณรได้ เป็นกิจกรรมที่แปลกใหม่น่าสนใจ ให้ความสนุก เหมาะสมกับสถานะและอายุช่วงวัย สามารถทำให้สามเณรมีความเข้าใจในตัวเอง มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยใช้เวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมไม่นาน เพื่อไม่ให้รบกวนเวลาในการใช้ชีวิตหลัก และมีกำลังใจในการบวชมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ เนื้อหาของหลักสูตรยังมุ่งให้สามเณรรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI และช่วยชี้นำประโยชน์การเข้ารับการศึกษานี้

ต่อที่ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI อย่างถูกต้อง พร้อมทั้งได้เห็นตัวอย่างรุ่นพี่ที่ไปพาน้องทำกิจกรรมเป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อสร้างความมั่นใจให้น้องเข้ามาศึกษาต่ออีกด้วยที่ประชุมมีความคิดเห็นไปในทางเดียวกันว่า ให้กำหนดเป็นโครงการ “กิจกรรมพบพี่ DCI” ภายใต้โครงการ ประกอบด้วยหลักสูตรฝึกอบรม 3 หลักสูตร หลักสูตรละ 3 ชั่วโมง โดยจัดการอบรมแต่ละหลักสูตร ห่างกัน 4 สัปดาห์ เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนหลัก และสร้างความคุ้นชินให้กับสามเณรหลักสูตรที่กำหนดได้ 3 หลักสูตร คือ

1) หลักสูตรการเข้าใจตัวเอง มี 3 หัวข้อ และ 1 กิจกรรมกลางแจ้ง คือ

(1) ไชรทัสบุคลิกภาพ MBTI: แบบทดสอบเชิงจิตวิทยาเพื่อให้เข้าใจตนเองและผู้อื่น สามารถพัฒนาดตนเองได้ตรงกับบุคลิกภาพ

(2) การบ่มเพาะกรอบแนวคิดแบบเติบโต (Growth Mindset): เพื่อให้มีวิธีคิดที่เชื่อว่าความรู้ความสามารถของบุคคลสามารถพัฒนาได้

(3) DCI สร้างอนาคต: แนะนำบทบาทหน้าที่ DCI และอนาคตที่ดีมีได้ที่ DCI

(4) กิจกรรมวิวัฒนาการ (Evolution Game): การพัฒนาดน การไม่ย่อท้อ เริ่มใหม่ได้ ความกล้าแสดงออก กล้าเข้าหาผู้อื่น และผู้ใฝ่ดียอมเปลี่ยนแปลงจากไข่ม่มเป็นผู้รู้ธรรม ด้วยความเพียรและไม่ย่อท้อเหมือนการวิวัฒนาการของชีวิตและจิตใจในทางพุทธศาสนา

2) หลักสูตรการทำงานเป็นทีม มี 2 หัวข้อ และ 1 กิจกรรมกลางแจ้ง คือ

(1) การทำงานเป็นทีม : ให้สามเณรเห็นความสำคัญของความสามัคคีทำงานเป็นหมู่คณะ และเกิดความรักในการบวชร่วมกัน

(2) หลักการเขียนโครงการ : เพื่อให้เข้าใจองค์ประกอบของโครงการ และสามารถเขียนเค้าโครงโครงการเบื้องต้นได้

(3) กิจกรรมโยนบอลลงตะกร้า : เป็นการฝึกใจให้มีเป้าหมาย ใจที่มีสติ ใจที่ไม่ยอมแพ้ และใจที่ทำงานกับผู้อื่นได้ โดยการขยับแขน ใช้สายตาและเคลื่อนไหวลำตัว

3) **หลักสูตรสร้างเสริมศักยภาพกายใจ** เป็นกิจกรรมสันหนนาการกลางแจ้ง มี 4 กิจกรรม คือ

(1) กิจกรรมวิ่งเปี้ยว : เพื่อเสริมสร้างความแข็งแรง ว่องไว ชีวิตเราเหมือนการวิ่งเปี้ยว ต้องรู้จักหะของตน ส่งต่อสิ่งดีให้ผู้อื่นในทีม และไม่ทอดทิ้งหน้าที่ แม้จะเหนื่อย แต่เพื่อหมู่คณะจะไปถึงเป้าหมายร่วมกัน

(2) กิจกรรมดวงแก้วอัศจรรย์ : เพื่อให้มองเห็นคุณค่าในตนเอง ฝึกการสะท้อนคิด รู้จักเจริญสติ และพิจารณาตน เป็นกระจกแห่งใจที่เตือนว่า เธอคือผู้ที่เปลี่ยนชีวิตตนเองได้ และการบวชต่อเพื่อศึกษาในระดับถัดไปคือโอกาสในการขัดเกลาดวงแก้วภายในให้ใสสว่าง

(3) กิจกรรมลูกโป่งน้ำมหัศจรรย์ : เพื่อเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมและฝึกการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

(4) กิจกรรมกินวิบาก : เพื่อเสริมสร้างความกล้าแสดงออกและการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

หลักสูตรที่กำหนดได้ทั้ง 3 หลักสูตร รวมทั้งสิ้นมี 5 หัวข้อ และ 6 กิจกรรมกลางแจ้ง การกำหนดหัวข้อต่าง ๆ ได้มีการนำเนื้อหาที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจที่ใช้สอนวัยรุ่นมาปรับให้เข้ากับสามเณรให้ สั้น กระชับ สนุก และเข้าใจง่าย

จากนั้นที่ประชุมร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ และกำหนดกลยุทธ์การสอน ทั้งนี้การถ่ายทอดความรู้ในการฝึกอบรมใช้การสอนแบบ 5E Model ซึ่งเป็นการสอนเชิงรุกแบบหนึ่งที่ใช้ได้ผลดีในการให้ผู้เรียนสร้างความตระหนักรู้ได้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งมีเจตคติที่ดี ทั้งนี้เนื่องจาก สามเณรยังอยู่ในช่วงของวัยรุ่น ต้องการค้นหาค้นหาตัวเอง อยากลองทำด้วยตัวเอง อยากเก่ง และต้องการการอธิบายที่ครบถ้วนในเนื้อหาต่าง ๆ ซึ่งการสอนรูปแบบ 5E Model จะสามารถดึงศักยภาพในการเข้าใจและร่วมสนุกของสามเณรให้เกิดการเรียนรู้ได้ลึกซึ้งและรวดเร็ว 5E Model ประกอบด้วยการสอน 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การสร้างความสนใจ ขั้นที่ 2 การสำรวจและค้นหา ขั้นที่ 3 การอธิบายและลงข้อสรุป ขั้นที่ 4 การขยายความรู้ และขั้นที่ 5 การประเมินผล

ชุดสื่อการอบรมในส่วนของหัวข้อการสอนต่าง ๆ กำหนดให้เป็นสไลด์นำเสนอ (Slide Presentation) หัวข้อละ 1 ไฟล์ ตามหลักสูตรที่กำหนด มี 5 หัวข้อ ได้สไลด์นำเสนอรวมทั้งสิ้น 5 ไฟล์คือ

- 1) ไชรหส์บุคลิกภาพ MBTI
- 2) การบ่มเพาะกรอบแนวคิดแบบเติบโต (Growth Mindset)
- 3) DCI สร้างอนาคต
- 4) การทำงานเป็นทีม
- 5) หลักการเขียนโครงการ

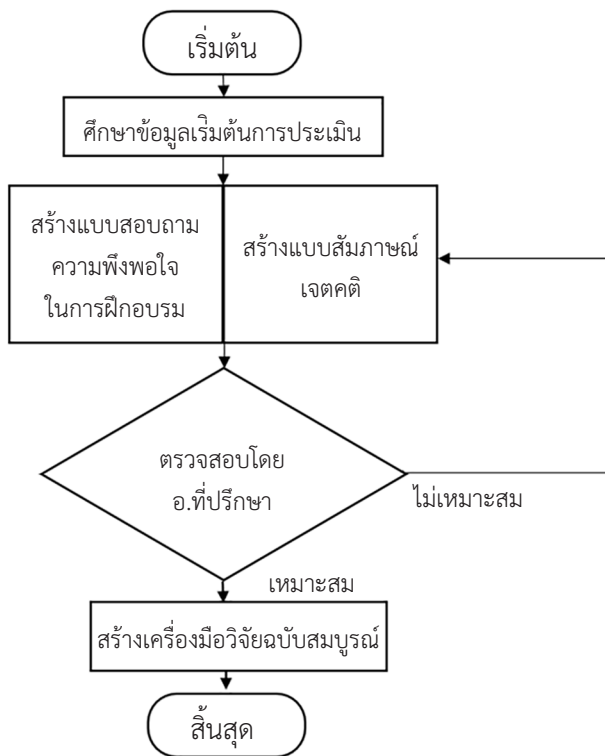
สำหรับกิจกรรมกลางแจ้งประกอบด้วยเครื่องมืออุปกรณ์ประกอบต่าง ๆ ตามกิจกรรมนั้น ๆ ทั้งหมดมี 6 ชุด คือ

- 1) ชุดสื่อกิจกรรมวิวัฒนาการ (Evolution Game)
- 2) ชุดสื่อกิจกรรมโยนบอลลงตะกร้า
- 3) ชุดสื่อกิจกรรมวิ่งเปี้ยว
- 4) ชุดสื่อกิจกรรมดวงแก้วอัศจรรย์
- 5) ชุดสื่อกิจกรรมลูกโป่งน้ำมันหันทภัย
- 6) ชุดสื่อกิจกรรมกินวิบาก

เมื่อจัดทำชุดสื่อฉบับร่างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำเสนอผู้เชี่ยวชาญในการประชุมผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำและข้อปรับปรุง จากนั้น ผู้วิจัยทำการปรับปรุงชุดสื่อการอบรมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จึงได้ชุดสื่อมีความสมบูรณ์พร้อมใช้ในการทดลอง

6.3 สร้างเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย แบบสอบถามความพึงพอใจ หลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างกำลังใจ และแบบสัมภาษณ์เจตคติ DCI โดยมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัย

จากภาพที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัยโดยศึกษาข้อมูลด้านการประเมินที่เกี่ยวข้อง จากนั้นสร้างแบบประเมินความพึงพอใจในการอบรมกิจกรรมพบพี่ DCI 3 หลักสูตร และสร้างแบบประเมินเจตคติของผู้ผ่านการอบรมที่มีต่อศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI ฉบับร่าง นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความครอบคลุมของข้อคำถาม และความชัดเจนเหมาะสมของการใช้ภาษา พร้อมข้อเสนอแนะอื่น ๆ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาแก้ไขปรับปรุง เครื่องมือวิจัยที่ได้พร้อมนำไปเก็บข้อมูลมีดังนี้

1) แบบสอบถามความพึงพอใจในการอบรมกิจกรรมพบพี่ DCI แบ่งออกเป็น 3 ฉบับ คือ แบบสอบถามความพึงพอใจในการอบรมกิจกรรมพบพี่ DCI ครั้งที่ 1 หลักสูตรการเข้าใจตัวเอง แบบสอบถามความพึงพอใจในการอบรมกิจกรรมพบพี่ DCI ครั้งที่ 2 หลักสูตรการทำงานเป็นทีม และ แบบสอบถามความพึงพอใจในการอบรมกิจกรรมพบพี่ DCI ครั้งที่ 3 หลักสูตรสร้างเสริมศักยภาพกายใจ แบบสอบถามทั้ง 3 ฉบับ เป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ ข้อคำตอบ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ค่าคะแนนของแต่ละคำตอบ ขึ้นอยู่กับค่าระดับความคิดเห็นของข้อคำถามแต่ละข้อในแบบสอบถาม โดยกำหนดค่าระดับตามความคิดเห็นตามเกณฑ์ ดังนี้

มากที่สุด	ให้คะแนน	5
มาก	ให้คะแนน	4
ปานกลาง	ให้คะแนน	3
น้อย	ให้คะแนน	2
น้อยที่สุด	ให้คะแนน	1

ในการประเมินครั้งนี้ กำหนดค่าระดับคะแนนเฉลี่ยตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง	4.50–5.00	หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	3.50–4.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.50–3.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.50–2.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.00–1.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

2) แบบสัมภาษณ์เจตคติของสามเณรที่เข้าร่วมอบรมต่อศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูลเจตคติของผู้ผ่านการอบรมที่มีต่อศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI เป็นข้อคำถามจำนวน 4 ข้อ

7. เก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการอบรมสามเณรโรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์เขาแก้วเสด็จ โดยมี การดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- 1) กำหนดคุณสมบัติผู้เข้าอบรม
- 2) ประชาสัมพันธ์
- 3) คัดเลือกผู้เข้าอบรม
- 4) ดำเนินการฝึกอบรมให้กับผู้เข้าอบรมจำนวน 93 รูป ทั้งหมด 3 ครั้ง โดย แบ่งเป็น

ครั้งที่ 1 หลักสูตรการเข้าใจตัวเอง วันที่ 20 สิงหาคม

ครั้งที่ 2 หลักสูตรการทำงานเป็นทีม วันที่ 17 กันยายน

ครั้งที่ 3 หลักสูตรสร้างเสริมศักยภาพกายใจ วันที่ 22 ตุลาคม

การฝึกอบรมจัดขึ้นที่ อาคารแก้วกายธรรม โรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์ศูนย์การ ศึกษาเขาแก้วเสด็จ จังหวัดปราจีนบุรี โดยมีวิทยากรหลัก 1 รูป ทำหน้าที่สอน กำกับ ควบคุม และดูแลการดำเนินกิจกรรมตามหลักสูตรที่วางไว้ วิทยากรผู้ช่วย 1 รูป ทำ หน้าที่สังเกตการณ์การสอน และผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้จัดสนทนากลุ่ม 1 รูป ทำหน้าที่ นิเทศการเรียนการสอนในการการฝึกอบรม เมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมในแต่ละหลักสูตร ผู้วิจัยให้ผู้เข้าอบรมทั้งหมดจำนวน 93 รูป ทำแบบประเมินความพึงพอใจ และเมื่อ เสร็จสิ้นการฝึกอบรมครบทั้ง 3 หลักสูตร จึงใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อ เก็บข้อมูลเจตคติเชิงลึก ในการสนทนากลุ่มกับทั้ง 93 รูป

ภาพที่ 2 การดำเนินการเก็บข้อมูล

8. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้

8.1 หลักสูตรฝึกอบรมและชุดฝึกอบรมที่ได้

1) หลักสูตรฝึกอบรมที่ได้

หลักสูตรฝึกอบรมที่ได้ ในโครงการกิจกรรมพบพี่ DCI จำนวน 3 หลักสูตร หลักสูตรละ 3 ชั่วโมง คือหลักสูตรการเข้าใจตัวเอง หลักสูตรการทำงานเป็นทีม และหลักสูตรสร้างเสริมศักยภาพกายใจ

2) ชุดฝึกอบรมที่ได้

ชุดฝึกอบรมที่ได้ คือ สไลด์นำเสนอ จำนวน 5 ไฟล์ ประกอบด้วย 1) ไชรทัส บุคลิกภาพ MBTI 2) การบ่มเพาะกรอบแนวคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) 3) DCI สร้างอนาคต 4) การทำงานเป็นทีม และ 5) หลักการเขียนโครงการ

ชุดสื่อกิจกรรมกลางแจ้งจำนวน 6 ชุด ประกอบด้วย 1) ชุดสื่อกิจกรรมวิวัฒนาการ 2) ชุดสื่อกิจกรรมโยนบอลลงตะกร้า 3) ชุดสื่อกิจกรรมวิ่งเปี้ยว 4) ชุดสื่อกิจกรรมดวงแก้วอัศจรรย์ 5) ชุดสื่อกิจกรรมลูกโป่งน้ำมหัศจรรย์และ 6) ชุดสื่อกิจกรรมกินวิบาก

8.2 ผลความพึงพอใจของผู้เข้าอบรม

ผลความพึงพอใจในการอบรมกิจกรรมพบพี่ DCI ของผู้เข้าอบรมหลักสูตรที่ 1 การเข้าใจตัวเอง ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลความพึงพอใจในการอบรมกิจกรรมพบพี่ DCI หลักสูตรที่ 1 การเข้าใจตัวเอง ของผู้เข้าอบรม

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. การจัดกิจกรรมในครั้งนี้มีประโยชน์ต่อท่าน	4.59	0.59	มากที่สุด
2. ท่านได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม	4.27	0.72	มาก
3. ท่านได้รับความรู้/ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อไปปรับใช้ได้	4.55	0.67	มากที่สุด
4. รูปแบบ/หัวข้อในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.45	0.64	มาก
5. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.36	0.86	มาก
6. การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม	4.27	0.82	มาก
7. สถานที่จัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.36	0.58	มาก
8. เจ้าหน้าที่สามารถให้ข้อมูลหรือตอบข้อซักถามได้เป็นอย่างดี	4.55	0.63	มากที่สุด
9. เจ้าหน้าที่มีความสุภาพ เป็นมิตร และเป็นกันเอง	4.82	0.58	มากที่สุด
10. ภาพรวมความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมครั้งนี้	4.73	0.53	มากที่สุด
ความพึงพอใจในภาพรวม	4.50	0.66	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมหลักสูตรที่ 1 การเข้าใจตัวเอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.50) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด 5 ข้อคือ การจัดกิจกรรมในครั้งนี้มีประโยชน์ต่อท่าน ท่านได้รับความรู้/ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อไปปรับใช้ได้ เจ้าหน้าที่สามารถให้ข้อมูลหรือตอบข้อซักถามได้เป็นอย่างดี เจ้าหน้าที่มีความสุภาพ เป็นมิตรและเป็นกันเอง และภาพรวมความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ (ค่าเฉลี่ย = 4.82–4.55) สำหรับข้อคำถามอีก 5 ข้อมีความพึงพอใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.45–4.27)

ผลความพึงพอใจในการอบรมกิจกรรมพบพี่ DCI ของผู้เข้าอบรมหลักสูตรที่ 2 การทำงานเป็นทีม ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลความพึงพอใจในการอบรมกิจกรรมพบพี่ DCI หลักสูตรที่ 2 การทำงานเป็นทีม ของผู้เข้าอบรม

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. การจัดกิจกรรมในครั้งนี้มีประโยชน์ต่อท่าน	4.74	0.44	มากที่สุด
2. ท่านได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม	4.53	0.64	มากที่สุด
3. ท่านได้รับความรู้/ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อไปปรับใช้ได้	4.64	0.58	มากที่สุด
4. รูปแบบ/หัวข้อในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.57	0.57	มากที่สุด
5. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.51	0.62	มากที่สุด
6. การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม	4.47	0.68	มาก
7. สถานที่จัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.72	0.48	มากที่สุด
8. เจ้าหน้าที่สามารถให้ข้อมูลหรือตอบข้อซักถามได้เป็นอย่างดี	4.67	0.55	มากที่สุด
9. เจ้าหน้าที่มีความสุภาพ เป็นมิตร และเป็นกันเอง	4.84	0.40	มากที่สุด
10. ภาพรวมความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมครั้งนี้	4.62	0.56	มากที่สุด
ความพึงพอใจในภาพรวม	4.63	0.55	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมหลักสูตรที่ 2 การทำงานเป็นทีม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.63) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด 9 ข้อคือ การจัดกิจกรรมในครั้งนี้มีประโยชน์ต่อท่าน ท่านได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ท่านได้รับความรู้/ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อไปปรับใช้ได้ รูปแบบ/หัวข้อในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม สถานที่จัดกิจกรรมมีความเหมาะสม เจ้าหน้าที่สามารถให้ข้อมูลหรือตอบข้อซักถามได้เป็นอย่างดี เจ้าหน้าที่มีความสุภาพ เป็นมิตร และเป็นกันเอง ภาพรวมความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ (ค่าเฉลี่ย = 4.84–4.51) อีก 1 ข้อมีความพึงพอใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.47) ผลความพึงพอใจในการอบรมกิจกรรมพบพี่ DCI ของผู้เข้าอบรม หลักสูตรที่ 3 หลักสูตรสร้างเสริมศักยภาพกายใจ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลความพึงพอใจในการอบรมกิจกรรมพบพี่ DCI หลักสูตรที่ 3 หลักสูตรสร้างเสริมศักยภาพกายใจของผู้เข้าอบรม

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. การจัดกิจกรรมในครั้งนี้มีประโยชน์ต่อท่าน	4.80	0.40	มากที่สุด
2. ท่านได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม	4.59	0.61	มากที่สุด
3. ท่านได้รับความรู้/ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อไปปรับใช้ได้	4.67	0.55	มากที่สุด
4. รูปแบบ/หัวข้อในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.59	0.52	มากที่สุด
5. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.57	0.57	มากที่สุด
6. การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม	4.54	0.59	มากที่สุด
7. สถานที่จัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.75	0.44	มากที่สุด
8. เจ้าหน้าที่สามารถให้ข้อมูลหรือตอบข้อซักถามได้เป็นอย่างดี	4.70	0.54	มากที่สุด
9. เจ้าหน้าที่มีความสุภาพ เป็นมิตร และเป็นกันเอง	4.84	0.41	มากที่สุด
10. ภาพรวมความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมครั้งนี้	4.65	0.53	มากที่สุด
ความพึงพอใจในภาพรวม	4.67	0.52	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมหลักสูตรที่ 3 หลักสูตรสร้างเสริมศักยภาพกายใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.67) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดทุกรายการ

สรุปว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อหลักสูตรและการฝึกอบรม ทั้ง 3 หลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.50, 4.63 และ 4.67 ตามลำดับ) สูงกว่าสมมติฐานที่ตั้งไว้

8.3 ผลเจตคติของผู้ผ่านการอบรมที่มีต่อศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI

ผลเจตคติที่ได้จากเก็บข้อมูลในการสนทนากลุ่มกับสามเณรผู้ผ่านการอบรม ทั้ง 93 รูป พบว่า มีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกัน กล่าวคือ เป็นเจตคติที่ดี ทั้งหมดจำนวน 93 รูป คิดเป็นร้อยละ 100 และสามารถสรุปเป็นความคิดเห็นได้ 4 ด้าน ดังนี้

1) ด้านสถานที่

เป็นสถานที่เหมาะแก่การเรียนรู้ในเพศสมณะ สะดวกทั้งที่พัก ที่รับประทานอาหาร อาคารเรียน สถานที่ผ่อนคลายเป็นไปไกลจากเมืองหลวงมากสามารถเดินทางไปได้อย่างสะดวกสบาย

2) ด้านหลักสูตร

เป็นหลักสูตรที่น่าสนใจ มีเรียนทั้งวิชาการทั่วไป ภาษาบาลี และภาษาอังกฤษ รวมถึงการฝึกตนเป็นพระแท้ เหมาะแก่การพัฒนาตนเองในอนาคต

3) ด้านบุคลากร

มีพระอาจารย์ผู้สอนและพระพี่เลี้ยงที่เพียงพอ มีพระรุ่นพี่ที่มาจากสถาบันเดียวกันที่คอยช่วยเหลือและเป็นกันเองทำให้ไม่กดดันในการดำรงชีวิต

4) ด้านการศึกษาต่อที่ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI

ได้เห็นรุ่นพี่ที่มาจัดกิจกรรมให้ รู้สึกอบอุ่น เห็นความสำเร็จของรุ่นพี่ จึงอยากเข้ามาศึกษาต่อที่ DCI ทำให้มีเป้าหมายในการศึกษาและดำรงอยู่ในเพศสมณะให้ได้ อย่างยาวนานยิ่งขึ้น

9. อภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรในระดับมากที่สุด และมีเจตคติเชิงบวกต่อศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยจึงกำหนดประเด็นสำคัญเพื่อนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ประการแรก หลักสูตรสร้างกำลังใจสามเณรและรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ 5E Model ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมเนื่องจากการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ 5E Model มาใช้ในกิจกรรมพบพี่ DCI ทั้ง 3 หลักสูตร ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เป็นมิตร และไม่ตึงเครียด ผู้เข้าอบรมสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซักถาม และตอบคำถามได้อย่างเป็นธรรมชาติ โดยเฉพาะในกลุ่มสามเณรที่มีพื้นฐานทางอารมณ์และประสบการณ์เฉพาะตัว การจัดกิจกรรมที่เน้นความเข้าใจ เข้าถึง และเอื้ออาทร ช่วยให้ผู้เรียนเปิดใจและเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับ สุนิสา พัฒนจักร ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบ 5E Model ช่วยสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น⁹ และวรรณภา ปุณณะจินดา ที่พบว่า การใช้ 5E Model สามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ได้อย่างมีนัยสำคัญ¹⁰ นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างเสริมการทำงานเป็นทีมอันจะเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาองค์กรโดยรวมต่อไป

ประการที่สอง ความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อกิจกรรมและการตอบสนองความต้องการด้านจิตใจ ผลการวิจัย พบว่า ผู้ผ่านการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.67, 4.63 และ 4.50 ตามลำดับ) ทั้งนี้เนื่องจาก

9. สุนิสา พัฒนจักร, “ผลของการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5E ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น”, *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 (2562), 54–56.

10. วรรณภา ปุณณะจินดา, “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 5E เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และแรงจูงใจในการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2”, *วารสารวิจัยทางการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา*, ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (2564), 94–95.

กิจกรรมพบพี่ DCI ที่จัดต่อเนื่องกัน ทั้ง 3 หลักสูตรสามารถตอบสนองความต้องการของสามเณรในด้านจิตใจได้อย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากบริบทของโรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์ฯ มีข้อจำกัดด้านกิจกรรมเสริมทักษะชีวิตและกิจกรรมสันทนาการที่เยาวชนได้เข้าร่วม กิจกรรมนี้จึงกลายเป็นประสบการณ์ใหม่ที่ช่วยให้สามเณรได้ผ่อนคลายจากตารางเรียนและตารางการรับบุญที่ค่อนข้างแน่น เป็นเสมือนพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจที่เอื้อให้สามเณรได้สะท้อนตนเอง มองเห็นศักยภาพอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญธรรม กาญจนธรรม ที่ชี้ให้เห็นว่า กิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางจิตใจจะช่วยสร้างแรงจูงใจภายในและความพึงพอใจต่อการเรียนรู้อย่างยั่งยืน¹¹ และสมชาย ปัญญาดี ที่พบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้สามเณรในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมค้นพบความหมายชีวิต จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจและมีเจตคติเชิงบวกต่อวิถีชีวิตที่ตนเลือก¹² จากบริบทดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า เมื่อพื้นที่ทางจิตใจได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสม ความพึงพอใจจะเปลี่ยนเป็นแรงจูงใจภายในที่เข้มแข็ง อันเป็นปัจจัยเกื้อหนุนสำคัญที่ช่วยให้สามเณรมีความพร้อมและมีความสุขในการดำรงตน

ประการสุดท้าย เจตคติเชิงบวกต่อศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI และการสร้างเป้าหมายในสมณเพศ ผลการวิจัย พบว่า สามเณรมีเจตคติที่ดีต่อศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งสูงกว่าสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการอบรมช่วยให้สามเณรสามารถทบทวนและวางแผนชีวิตได้ กิจกรรมพบพี่ DCI จึงเป็นโอกาสสำคัญที่ทำให้สามเณรได้ทำความรู้จัก และสร้างความคุ้นเคยกับรุ่นพี่ ผ่านกิจกรรมที่สนุกสนานร่วมกับกลุ่มเพื่อน อีกทั้งยังได้รับความรู้ที่กว้างขวางขึ้นจนสามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับมาใช้ในการวางแผนชีวิตทางธรรมได้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ธนพล วิริยะไพบุลย์ ที่ชี้ให้เห็นว่า การเสริมสร้างสุขภาวะทางใจผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของสามเณร ไม่เพียงแต่ช่วยลดความเครียดสะสม แต่

-
11. บุญธรรม กาญจนธรรม, “การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมแรงจูงใจภายในสำหรับเยาวชนในระบบการศึกษาทางเลือก”, *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน*, ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (2561), 135.
 12. สมชาย ปัญญาดี, “กระบวนการเรียนรู้เพื่อค้นหาความหมายชีวิต: กรณีศึกษากลุ่มเยาวชนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม”, *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 (2565), 98.

ยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างเจตคติเชิงบวกต่อวิถีสมณะ ทำให้สามเณรเกิดความผูกพันต่อสถานศึกษา และสามารถกำหนดเป้าหมายในการดำรงเพศบรรพชิตได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว¹³ และสอดคล้องกับ สายฝน แสงสุวรรณ ที่พบว่า การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เน้นความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และการสนับสนุนทางอารมณ์ ช่วยเพิ่มพูนความสามารถในการปรับตัวและการมีเจตคติเชิงบวกต่อชีวิตการบวชในระยะยาว¹⁴

การอบรมครั้งนี้จึงไม่เพียงแต่ช่วยให้สามเณรได้รับความรู้ ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น หรือการทำความรู้จักกับศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา DCI ที่เหมาะสมต่อการศึกษาต่อเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการจุดประกายแรงบันดาลใจและพัฒนา “ความสัมพันธ์” ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน (รุ่นพี่และครูพระ) ส่งผลให้เกิดความรู้สึกรักอบอุ่น ผูกพัน และความไว้วางใจต่อสถาบัน อันเป็นรากฐานสำคัญของการเปลี่ยนแปลงแรงจูงใจจากภายนอกสู่แรงจูงใจภายใน จากข้อมูลทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่า หลักสูตรและกิจกรรมภายใต้โครงการ “กิจกรรมพบพี่ DCI” มีคุณภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแท้จริง ทั้งในด้านความรู้ ทักษะชีวิต และสุขภาวะทางจิตใจ ส่งผลให้สามเณรเกิดความรู้สึภาคภูมิใจ มีกำลังใจในการบวชเรียนต่อ และมีเจตคติที่ดีต่อสถานศึกษาที่จะศึกษาต่อในอนาคตมั่นคงในสมณเพศโดยไม่ต้องลาสิกขา

13. ธนพล วิริยะไพบูลย์, “การส่งเสริมสุขภาวะทางจิตของสามเณรผ่านกิจกรรมนันทนาการในโรงเรียนพระปริยัติธรรม”, วารสารพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (2564), 84–86.

14. สายฝน แสงสุวรรณ, “รูปแบบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความผูกพันและแรงจูงใจของสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา”, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (2562), 225–226.

10. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า หลักสูตรเสริมสร้างกำลังใจ “กิจกรรมพบพี่ DCI” สำหรับสามเณรโรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์เขาแก้วเสด็จ มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความรู้สึกผูกพัน แรงจูงใจ และเจตคติเชิงบวกต่อการบวชเรียน และได้แนวทางในการศึกษาต่อที่ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย 3 ประการ ดังนี้

1) ควรพัฒนาหลักสูตรเพิ่มเติมให้ครอบคลุมประเด็นที่หลากหลาย เช่น ทักษะการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ และการจัดการอารมณ์ เพื่อเสริมสร้างความพร้อมของสามเณรในการเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในชีวิตประจำวันและการบวชเรียนในระยะยาว

2) ควรมีการพัฒนาศักยภาพของทีมนิเทศหรือพี่เลี้ยง โดยให้ได้รับการอบรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ 5E การแนะแนวทางธรรม และการเสริมสร้างแรงจูงใจแก่สามเณร เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมในแต่ละรุ่นมีคุณภาพ มีความต่อเนื่องทางแนวคิดและเป้าหมายในการศึกษาต่อที่ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI

3) การจัดอบรมควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี เพื่อให้สามเณรในรุ่นต่อ ๆ ไปได้รับประสบการณ์ที่ส่งเสริมทั้งด้านกายใจ และสติปัญญา โดยเฉพาะในด้านการตั้งเป้าหมายชีวิต การเข้าใจตนเอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทางธรรมในระยะยาว

การวิจัยหลักสูตรเสริมสร้างกำลังใจตามโครงการ “กิจกรรมพบพี่ DCI” สำหรับสามเณรโรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์ ศูนย์การศึกษาเขาแก้วเสด็จในครั้งนี้ บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เป็นอย่างดี และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาพระปริยัติธรรมอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

รายการอ้างอิง

- ธนพล วิริยะไพบูลย์. “การส่งเสริมสุขภาวะทางจิตของสามเณรผ่านกิจกรรมนันทนาการ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม”. *วารสารพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*. ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (2564). 84–96.
- บุญธรรม กาญจนธรรม. “การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมแรงจูงใจภายในสำหรับเยาวชน ในระบบการศึกษาทางเลือก”. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (2561). 120–135.
- วรรณ ปุณณะจินดา. “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 5E เพื่อส่งเสริมทักษะ การคิดวิเคราะห์และแรงจูงใจในการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2”. *วารสารวิจัยทางการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา*. ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (2564). 94–115.
- ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม. *โรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์*. ออนไลน์. <http://m-culture.in.th/album/138670/โรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์>. [30 พฤศจิกายน 2568].
- ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI. *ประวัติศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI*. ออนไลน์. <https://dcicenter.org/about/>. [30 พฤศจิกายน 2568].
- สมชาย ปัญญาดี. “กระบวนการเรียนรู้เพื่อค้นหาความหมายชีวิต: กรณีศึกษากลุ่ม เยาวชนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม”. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*. ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 (2565). 85–98.
- สายฝน แสงสุวรรณ. “รูปแบบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความผูกพันและแรงจูงใจของ สามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา”. *วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*. ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (2562). 225–236.
- สุนิสา พัฒนจักร. “ผลของการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5E ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนและทัศนคติของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น”. *วารสาร ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*. ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 (2562). 54–66.

Albert Bandura. *Social Learning Theory*. Editor by Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice-Hall, 1977.

Carol S. Dweck. *Mindset: The New Psychology of Success*. New York: Random House, 2006.

John W. Best. *Research in Education*. Editor by Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice-Hall, 1977.

Loc Tan Le. “Adolescents’ Change in Motivation as a Result of Buddhist Education: How Does It Make a Difference in Their Learning Outcomes?”. *Journal for the Scientific Study of Religion*. Vol. 62 No. 2 (2023). 382–396.

Phaphon Plumwongrota and Piriya Pholphirul. “Participating in Religious Activities and Adolescents’ Self-Esteem: Empirical Evidence from Buddhist Adolescents in Thailand”. *International Journal of Adolescence and Youth*. Vol. 26 No. 1 (2021).

Rodger W. Bybee et al. *The BSCS 5E Instructional Model: Origins and Effectiveness and Applications Executive Summary*. Colorado Springs, CO: Biological Sciences Curriculum Study, 2006.

การเสริมสร้างสุขภาวะและป้องกันภาวะหมดไฟด้วย จิตวิทยาเชิงบวกและสติ

Enhancing Well-being and Preventing Burnout Through Positive Psychology and Mindfulness

วุฒิชัย อุตธาพงษ์

Wuotichai Utthapong

รองหัวหน้าศูนย์เวชศาสตร์ฟื้นฟู โรงพยาบาลกรุงเทพมหานครสำนักงานใหญ่

Deputy Head of Department, Rehabilitation Center, Bangkok Hospital Headquarters.

Email: oottapong@gmail.com

พระครูวัชรธรรมวิเทศ (สิงห์ทอง)

Phrakru Vajiradhammavides (Singthong)

เจ้าอาวาสวัดพุทธอregon เมืองเทอร์เนอร์ รัฐโอเรกอน ประเทศสหรัฐอเมริกา

Venerable Abbot, Wat Buddhaoregon 5433 Witzel Rd SE, Turner, OR 97392, USA.

Email: singthong@yahoo.com

ตอบรับบทความ (Received) : 8 กุมภาพันธ์ 2569

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 28 กุมภาพันธ์ 2569

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 25 เมษายน 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 7 กรกฎาคม 2569

บทคัดย่อ

ภาวะหมดไฟในการทำงาน (Burnout) เป็นผลจากความเครียดเรื้อรังในองค์กร ส่งผลกระทบทั้งต่อสุขภาพจิต คุณภาพชีวิต และประสิทธิภาพการทำงานของคุณบุคลากร แนวโน้มปัจจุบันชี้ให้เห็นความสำคัญของการบูรณาการจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) ร่วมกับการฝึกสติ (Mindfulness) เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตและลดความเสี่ยงจากภาวะหมดไฟอย่างเป็นรูปธรรม จากการทบทวนวรรณกรรมกว่า 30 ฉบับพบว่า การฝึกสติแบบสติปัฏฐานแนวปฏิบัติพื้นฐานทางพุทธศาสนา ที่มุ่งพัฒนาความรู้ตัวและปัญญาเพื่อลดทุกข์ ผ่านสติปัฏฐาน 4 ได้แก่ การพิจารณากาย เวทนา จิต และธรรม ซึ่งมีหลักฐานปรากฏชัดใน มหาสติปัฏฐานสูตร แห่งพระไตรปิฎกว่า เป็นทางสายเอก เพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตและความดับทุกข์ โดยเน้นการตั้งมั่นของสติและสัมปชัญญะในทุกอิริยาบถและลมหายใจเข้าออก งานวิจัยร่วมสมัยยังยืนยันว่าการบูรณาการโมเดล PERMA กับโปรแกรม MBSR ช่วยลดความเครียดและเพิ่มความพึงพอใจในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญ ผ่านกลไกการพัฒนาทักษะการควบคุมความสนใจ การจัดการอารมณ์ และการตระหนักรู้ปัจจุบันขณะอย่างไม่ตัดสิน บทความนี้นำเสนอกรอบการบูรณาการเชิงปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทองค์กรและระบบบริการสุขภาพไทย ภายใต้แนวคิด “MBSR เป็นฐานการฝึกจิต” เพื่อเสริมสร้างการรู้เท่าทัน เวทนาและจิตตามหลักพุทธศาสตร์ กระบวนการดังกล่าวทำหน้าที่เสมือน “ระบบภูมิคุ้มกันทางจิตใจ” (Psychological Immunization) ช่วยให้บุคคลขับเคลื่อนองค์ประกอบของ PERMA ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนนำไปสู่แนวทางป้องกันและจัดการภาวะหมดไฟอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การฝึกสติ จิตวิทยาเชิงบวก ภาวะหมดไฟในการทำงาน

Abstract

Occupational burnout is a consequence of chronic organizational stress, adversely affecting mental health, quality of life, and work performance. Current trends underscore the importance of integrating Positive Psychology with mindfulness to enhance psychological well-being and reduce the risk of burnout in a systematic and sustainable manner. A review of more than 30 studies indicates that Satipatthana, a foundational Buddhist practice, aims to cultivate awareness and wisdom to alleviate suffering. This is achieved through the Four Foundations of Mindfulness: contemplation of the body, feelings, mind, and mental phenomena. As articulated in the Mahasatipatthana Sutta of the Pali Canon, this “direct path” (Ekāyana-magga) is regarded as a means for mental purification and the cessation of suffering, emphasizing sustained mindfulness (sati) and clear comprehension (sampajañña) in all activities, including breathing. Contemporary research further demonstrates that integrating the PERMA model with Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR) significantly reduces stress and enhances job satisfaction through the development of attentional control, emotional regulation, and non-judgmental present-moment awareness. This article proposes an integrative practical framework tailored to Thai organizational and healthcare contexts. Grounded in the concept of “MBSR as a foundation for mental cultivation,” the framework promotes awareness of sensations (vedanā) and mental states in accordance with Buddhist principles. This process functions as a form of “psychological immunization,” enabling individuals to effectively activate the components of PERMA and leading to sustainable strategies for the prevention and management of burnout.

Keywords: Mindfulness, Positive Psychology, Occupational Burnout

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในยุคปัจจุบันเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อทั่วโลก โดยเฉพาะกลุ่มวัยทำงานที่ต้องปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมการทำงานที่เปลี่ยนแปลง รวมถึงรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ที่ต้องนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อย่างไรก็ตาม บางบุคคลหรือองค์กรประสบปัญหาภาวะการเรียนรู้ถดถอย (Learning Loss) ซึ่งหมายถึงการสูญเสียโอกาสในการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อพัฒนาการด้านภาษา การสื่อสาร ทักษะความสัมพันธ์ และความรับผิดชอบ¹ ปัญหานี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนากลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวของบุคลากร ในบริบทของโลกที่มีความผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ (VUCA World) สภาพแวดล้อมการทำงานที่มีแรงกดดันสูง และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้ภาวะหมดไฟในการทำงาน (Job Burnout) กลายเป็นปรากฏการณ์ที่พบได้บ่อย โดย Maslach and Leiter² อธิบายว่า ภาวะนี้ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ (Emotional Exhaustion) การลดทอนความเป็นบุคคล (Depersonalization) และ การลดลงของความรู้สึกประสบความสำเร็จ (Reduced Personal Accomplishment) ซึ่งส่งผลกระทบต่อทรัพยากรทางจิตใจและประสิทธิภาพการทำงาน

ภาวะหมดไฟไม่เพียงกระทบต่อสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตของบุคลากร แต่ยังส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรและระบบการจัดการงานโดยรวมด้วย งานวิจัยชี้ว่าภาวะนี้สัมพันธ์กับอัตราการลาออกสูง ความพึงพอใจในงานต่ำ และต้นทุนทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น³ ดังนั้น การพัฒนาแนวทางป้องกันและลดภาวะหมดไฟจึงเป็นประเด็นสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ โดยเฉพาะการใช้ สติ (Mindfulness) ซึ่งหมายถึงการตระหนักรู้ในปัจจุบันโดยไม่ตัดสิน ได้รับการยอมรับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการตัด

1. กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (EEF), *Learning Loss ภาวะการเรียนรู้ถดถอย*, ออนไลน์, <https://research.eef.or.th/learning-loss-recession/>. [12 มีนาคม 2569]
2. Maslach, C. and M. P. Leiter, "Burnout" In *Stress: Concepts, Cognition, Emotion, and Behavior*, edited by G. Fink, (San Diego, CA, USA: Academic Press, 2016), 351–357.
3. Maslach, C. and M. P. Leiter, "Burnout, Understanding the Burnout Experience", *World Psychiatry*, Vol. 15 No. 2 (2016), 103–111. <https://doi.org/10.1002/wps.20311>.

วงจรความเครียดและฟื้นฟูทรัพยากรทางใจ⁴ การฝึกสติช่วยเปลี่ยนจากการตอบสนองด้วยอารมณ์ไปสู่การรับรู้สถานการณ์อย่างเป็นกลาง ส่งเสริมการควบคุมอารมณ์และความสนใจ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการรับมือกับความเครียดในที่ทำงาน และจิตวิทยาเชิงบวกเองก็ไม่ได้มุ่งเน้นที่การซ่อมแซมข้อบกพร่องเพียงอย่างเดียว แต่เน้นที่การรับรู้ เข้าใจ สร้างความเข้มแข็งและความทนทานต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงช่วยให้เป็นเกราะป้องกันภาวะหมดไฟได้ การบูรณาการการฝึกสติเข้ากับโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพองค์กรเชิงบวก จึงเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการลดภาวะหมดไฟและสร้างความเข้มแข็งทางด้านสุขภาพจิตของบุคลากรในการทำงานได้อย่างยั่งยืน

2. ภาวะหมดไฟในการทำงาน

2.1 ความหมายของภาวะหมดไฟ

องค์การอนามัยโลกกล่าวว่า ภาวะหมดไฟ หมายถึง ปรากฏการณ์จากการประกอบอาชีพที่เป็นผลมาจากความเครียดเรื้อรังในสถานที่ทำงาน ซึ่งไม่ได้รับการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ⁵

Maslach and Leiter⁶ กล่าวว่า ภาวะหมดไฟ หมายถึง ภาวะที่ความกระตือรือร้นค่อย ๆ แปรเปลี่ยนเป็นความเหนื่อยล้า ความท้อแท้ลดลงกลายเป็นความเฉยชา และความมั่นใจในตนเองถูกแทนที่ด้วยความรู้สึกไร้ประสิทธิภาพ

ผศ.พญ. กมลพร วรรณฤทธิ์⁷ กล่าวว่า ภาวะหมดไฟ หมายถึง ภาวะการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจที่เกิดจากความเครียดเรื้อรังในการทำงาน โดยมีอาการสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ การมองความสามารถตนเองเชิงลบ และ

-
4. Kabat-Zinn, J., "Mindfulness-Based Interventions in Context", *Clinical Psychology: Science and Practice*, Vol. 10 No. 2 (2003), 144–156. <https://doi.org/10.1093/clipsy.bpg016>.
 5. World Health Organization, "QD85 Burn-out", *ICD-11*, 2019.
 6. Maslach, C. and Leiter, M. P., "Burnout" *Stress: Concepts, cognition, emotion, and behavior*, 351–357.
 7. กุลธิดา วรรณฤทธิ์, *ภาวะหมดไฟในการทำงาน (Burnout Syndrome)*, (กรุงเทพฯ: คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล, 2562).

ความรู้สึกเห็นทางจากผู้ร่วมงานหรือผู้รับบริการ

2.2 การจำแนกองค์ประกอบของภาวะหมดไฟเป็น 3 ส่วนดังนี้

1) ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ เป็นองค์ประกอบหลักและเป็นสัญญาณบ่งชี้ลำดับแรกของภาวะหมดไฟ โดยมีลักษณะสำคัญคือ การสูญเสียทรัพยากรทางจิตใจ และพลังงานทางกายอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้บุคคลนั้นไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการทำงานหรือภาระหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีลักษณะอาการต่าง ๆ ดังนี้

1.1) สภาวะพร่องพลังงาน เกิดความรู้สึกเหนื่อยหน่ายอย่างรุนแรง

1.2) กลไกการฟื้นฟูบกพร่อง ปรากฏอาการเหนื่อยล้าสะสมที่ไม่สามารถบรรเทาได้ด้วยการพักผ่อนตามปกติ

1.3)ทัศนคติเชิงลบต่อภารกิจ มีสภาวะถดถอยของแรงจูงใจในการเริ่มต้นกิจกรรม เช่น อาการไม่อยากไปปฏิบัติงาน

2) การลดทอนความเป็นบุคคลและการมองโลกในแง่ร้าย เป็นองค์ประกอบในมิติด้านความสัมพันธ์ของภาวะหมดไฟ ซึ่งสะท้อนถึงกลไกการปรับตัวเพื่อปกป้องทางจิตวิทยามีลักษณะอาการ

2.1) การสร้างระยะห่างทางจิตใจ มีการแยกตัวออกจากภาระหน้าที่และผู้ร่วมงาน เพื่อลดแรงกดดันจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์ที่มากเกินไป

2.2) ทัศนคติเชิงเหยียดหยัน มีการพัฒนามุมมองเชิงลบและขาดความเชื่อมั่นต่อองค์กร เพื่อนร่วมงาน หรือผู้รับบริการ โดยแสดงออกผ่านความเย็นชาและความเฉยเมย

2.3) การลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ ปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากความรู้สึกร่วมทางอารมณ์ มองผู้รับบริการหรือเนื้องานเป็นเพียงวัตถุหรือขั้นตอนทางเทคนิค

2.4) สภาวะเปราะบางทางอารมณ์ ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ลดลง เกิดความหงุดหงิดหรือความขัดแย้งในที่ทำงานได้ง่ายกว่าปกติ

3) การลดลงของความสำเร็จส่วนบุคคล เป็นสภาวะที่บุคคลเกิดการประเมินตนเองในทางลบ โดยรู้สึกถึงความเสื่อมถอยของสมรรถนะในการทำงาน และขาดความพึงพอใจในผลสำเร็จของงาน มักมีอาการดังนี้

3.1) ขอบต้งข้อสงสัยในสมรรถนะ เกิดความล่งเลใจในทักษะและความสามารถของตนเอง แม้จะมีประสบการณ์มาอย่างยาวนาน

3.2) เกิดสภาวะสิ้นหวังในผลลัพธ์ มีความเชื่อว่า ความพยายามของตนไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์กร สูญเสียความภาคภูมิใจในวิชาชีพของตน

3.3) เกิดการสูญเสียความหมายในงาน การรับรู้ถึงคุณค่าของงานลดน้อยลง ขาดเป้าหมายในการทำงาน

2.3 ลักษณะของภาวะหมดไฟ

จากข้อมูลดังที่กล่าวมาในข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า บุคลากรที่มีสัญญาณบ่งชี้วิกฤตเกี่ยวกับภาวะหมดไฟในการทำงานมีดังนี้

1) พฤติกรรมการถดถอยจากการทำงาน ขาดงานหรือมาสาย โดยไม่มีสาเหตุที่ชัดเจน

2) ความบกพร่องด้านพุทธิปัญญา สมาธิจดจ่อลดลง และมีอัตราความผิดพลาดในการตัดสินใจเพิ่มขึ้น

3) การแยกตัวทางสังคม ปฏิเสธการปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายทางสังคมในที่ทำงาน และการสร้างกำแพงปิดกั้นในการสื่อสารกับผู้อื่น

4) ความผิดปกติทางจิต มีการแสดงออกทางร่างกายที่มีเหตุปัจจัยมาจากจิตใจ เช่น อาการปวดศีรษะแบบตึงเครียด หรือ ระบบทางเดินอาหารแปรปรวน เป็นต้น

3. จิตวิทยาเชิงบวก

จิตวิทยาเชิงบวกได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายจากการนำเสนอของ Martin Seligman⁸ ในช่วงปลายทศวรรษ 1990 โดยนิยามว่าเป็น “การศึกษาทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับหน้าที่ที่เหมาะสมที่สุดของมนุษย์มีเป้าหมายหลักคือ การค้นหาและส่งเสริมปัจจัยที่ช่วยให้บุคคลและชุมชนประสบความสำเร็จและมีความสุขอย่างยั่งยืน

8. Martin E. P. Seligman, *Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-being*, (New York: Free Press, 2011), 16–20.

โมเดล PERMA ของ Seligman ซึ่งเสนอว่า ความผาสุกที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก

1. Positive Emotions (P) คือ การรับรู้อารมณ์เชิงบวก
2. Engagement (E) คือ สภาวะความผูกพันหรือความลึนไหลในกิจกรรมที่ทำ
3. Relationships (R) คือ การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกื้อกูลและมีความหมาย
4. Meaning (M) คือ การรับรู้ถึงเป้าหมายและคุณค่าที่ยิ่งใหญ่
5. Accomplishment (A) คือ ความรู้สึกถึงความสำเร็จและการบรรลุเป้าหมาย

Barbara Fredrickson⁹ กล่าวว่า อารมณ์เชิงบวกจะช่วยขยายขอบเขตความคิดและการกระทำชั่วขณะของบุคคล และช่วยสร้างทรัพยากรส่วนบุคคลที่ยั่งยืน ทั้งในด้านกายภาพ ปัญญา และสังคม เป็นเกราะป้องกันความเครียดในอนาคต

Peterson และ Seligman¹⁰ จำแนกจุดแข็งของมนุษย์ออกเป็น 24 ประการ ภายใต้ 6 คุณธรรมหลัก เช่น ปัญญา ความกล้าหาญ มนุษยธรรม หากมีการนำจุดแข็งเหล่านี้มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันและการทำงาน ก็พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจในชีวิตและการลดภาวะหมดไฟ

4. สติ

สติ มาจากรากศัพท์ในภาษาบาลีที่แปลว่า การระลึกได้ หรือ การไม่เลื่อนลอย หมายถึง สภาวะที่จิตจดจ่ออยู่กับสภาวะธรรมที่ปรากฏในขณะปัจจุบัน¹¹ ประกอบด้วย

1. สติในฐานะเครื่องกั้นในทางพุทธธรรม สติทำหน้าที่เป็น นายทวาร ที่คอยเฝ้าระวังรักษาจิตไม่ให้ตกไปในอำนาจของอกุศลธรรมหรือนิเวศต่าง ๆ

9. Fredrickson B. L., “The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions”, *American Psychologist*, Vol. 56 No. 3 (2001), 218–226. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.56.3.218>.

10. Christopher Peterson and Martin E. P. Seligman, *Character Strengths and Virtues: A Handbook and Classification*, (Oxford: Oxford University Press, 2004), 29.

11. Anālayo, *Satipaṭṭhāna: The Direct Path to Realization*, (Birmingham: Windhorse Publications, 2003), 3–6.

2. สัมปชัญญะ สติมักจะปรากฏคู่กับสัมปชัญญะ โดยสติคือ การระลึกได้ ส่วนสัมปชัญญะคือ ความรู้ตัวทั่วพร้อมหรือความเข้าใจในวัตถุประสงค์และบริบทของสิ่งที่กำลังทำ¹²

จากที่กล่าวมาในข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สติ คือ การหยุดเพื่อระลึก ส่วนสัมปชัญญะ คือ การรู้เพื่อนำทาง เมื่อทำงานร่วมกันจะกลายเป็นเกราะป้องกันจิตใจไม่ให้หลงทางและทำผิดพลาด เป็นสภาวะของจิตใจที่ระลึกได้ต่ออารมณ์ความรู้สึก ความคิดทางใจและระลึกถึงการเคลื่อนไหวทางกายแต่ละช่วงเวลาขณะปัจจุบัน

โครงสร้างและหลักการของสติปัฏฐาน

หัวใจสำคัญของการฝึกสติในทางพุทธธรรมคือ สติปัฏฐาน 4 ซึ่งถือเป็นวิถีทางแห่งการพัฒนาวิปัสสนากรรมฐานเพื่อความหลุดพ้น¹³ ประกอบด้วย

กายานุปัสสนา คือ การมีสติพิจารณาภายในกาย เช่น ลมหายใจ หรืออริยาบถ ยืน เดิน นั่ง นอน เป็นต้น

เวทนานุปัสสนา คือ การมีสติพิจารณา ความรู้สึกที่เป็นสุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ

จิตตานุปัสสนา คือ การมีสติพิจารณาสภาวะของจิต เช่น จิตที่มีราคะ หรือ จิตที่มีโทสะ

ธรรมานุปัสสนา คือ การมีสติพิจารณาสภาวธรรมต่าง ๆ เช่น ความว่าง ความสงสัย ความฟุ้งซ่าน เป็นต้น

สติมีความสำคัญต่อพฤติกรรมสุขภาพอย่างไร

มนุษย์ประกอบด้วยจิตใจและร่างกายที่มีความสัมพันธ์กัน โดยพื้นฐานแล้ว จิตจะคิดเป็นช่วง ๆ หรือคิดตลอดเวลา ยกเว้นการนอนหลับ หากคิดต่อเนื่องจะเป็นกระแสความคิด จนเกิดเป็นความรู้สึก ถ้าหากเราเชื่อความคิดหรือความรู้สึกนั้น ก็จะมีการตอบสนองโดยการแสดงออกเป็นพฤติกรรมทางกาย ซึ่งองค์ประกอบของสติมี 3 ลักษณะ คือ

12. Bodhi, B., “What Does Mindfulness Really Mean? A Canonical Perspective”, *Contemporary Buddhism*, Vol. 12 (2011), 19–39. <https://doi.org/10.1080/14639947.2011.564813>.

13. ที.ม. 10/372/208 (ไทย.มจร).

1. การตระหนักรับรู้อาการทางกายและอาการทางใจในขณะนั้นหรืออาจเรียกได้ว่าสติในจิต และสติในกาย
2. การยอมรับธรรมชาติของเหตุการณ์นั้นตามความจริงว่า สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้น ไม่สามารถควบคุมได้ทั้งหมด เราสามารถยินดีหรือปล่อยวางได้
3. การควบคุมตนเองได้ สติทำให้เกิดความไตร่ตรอง ยั้งคิด สังเกตความคิด ความรู้สึก อารมณ์ที่เกิดขึ้นภายในตนเอง

วิธีในการฝึกสติเพื่อลดภาวะหมดไฟ

การฝึกสติเพื่อลดภาวะหมดไฟในการทำงานนับเป็นแนวทางปฏิบัติที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทั้งในปัจจุบัน จากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า สามารถช่วยเพิ่มทรัพยากรทางจิตใจและสร้างกลไกการป้องกันความเครียดได้โดยผู้เขียนได้เสนอรูปแบบการฝึกสติ ดังนี้

1. การฝึกสติรู้ลมหายใจเข้าออก ถือเป็นการฝึกพื้นฐานที่เน้นการดึงความจดจ่อกลับมายังลมหายใจ เพื่อลดการทำงานของระบบประสาท Sympathetic และกระตุ้นระบบ Parasympathetic เพื่อให้ร่างกายเกิดการผ่อนคลาย¹⁴.
2. การสำรวจร่างกายเพื่อช่วยให้บุคคลตระหนักรู้ถึงความตึงเครียดที่สะสมอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของร่างกายซึ่งเป็นสัญญาณของความเหนื่อยล้าทางกายก่อนที่อาการจะรุนแรง¹⁵.

การปรับใช้วิธีการฝึกสติในที่ทำงานสามารถทำได้ดังนี้

1. การจดจ่ออยู่กับงานทีละอย่าง หลีกเลี่ยงการทำหลายอย่างพร้อมกัน ช่วยให้เรাজดจ่ออยู่กับปัจจุบันขณะ ลดความวิตกกังวลถึงงานที่ยังมาไม่ถึง
2. การจัดช่วงพักสั้น ๆ ระหว่างทำงาน ก็เป็นอีกรูปแบบที่สามารถทำได้โดยอาจใช้เวลาเพียง 1–3 นาทีระหว่างช่วงต่อของงาน เพื่อกลับมาอยู่กับลมหายใจ หรือสังเกตอารมณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อช่วยป้องกันการสะสมของความเหนื่อยล้าทางอารมณ์

14. Kabat-Zinn, J., *Wherever You Go, There You Are: Mindfulness Meditation in Everyday Life*, (New York: Hyperion, 1994), 8–10.

15. Zindel V. Segal et al., *Mindfulness-Based Cognitive Therapy for Depression*, 2nd ed, (New York: Guilford Press, 2013), 153–162.

5. การบูรณาการการฝึกสติเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในองค์กรสมัยใหม่

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาในข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การบูรณาการการฝึกสติและการใช้จิตวิทยาเชิงบวกในบริบทขององค์กรมิใช่เพียงเทคนิคเพื่อการผ่อนคลาย แต่ถือเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ในการบริหารจัดการความเครียดและความทุกข์ทางจิตใจได้อย่างยั่งยืน โดยมีรากฐานสำคัญจากทางพุทธธรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาไปสู่วิปัสสนาปัญญา เพื่อให้เห็นแจ้งในหลักพระไตรลักษณ์ (ความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่มีตัวตน) การเข้าใจความจริงนี้ช่วยให้บุคคลถอนความยึดมั่นถือมั่น ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งความทุกข์ รวมถึงความทุกข์ที่เกิดจากภาวะหมดไฟในการทำงาน¹⁶ และในมิติขององค์กรชั้นนำระดับโลกอย่าง Google และ SAP การฝึกสติถูกนำมาใช้เพื่อปรับปรุงสภาวะและประสิทธิภาพของบุคลากร ผลการวิจัยทางประสาทวิทยาพบว่า การฝึกสติช่วยลดระดับฮอร์โมนคอร์ติซอลและปรับปรุงการทำงานของสมองส่วนหน้าที่เกี่ยวข้องกับสมาธิจดจ่อ รวมถึงการควบคุมอารมณ์¹⁷ จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมเชิงบูรณาการ¹⁸ พบว่า สติมีบทบาทสำคัญในการจัดการภาวะหมดไฟโดยตรงผ่านการเพิ่มทักษะการควบคุมอารมณ์และลดปฏิกิริยาตอบสนองต่อความเครียดที่รุนแรง นอกจากนี้สติยังช่วยเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางจิตใจ ทำให้พนักงานสามารถฟื้นตัวจากอุปสรรคได้อย่างรวดเร็วผ่านการปรับเปลี่ยนกระบวนการทางพุทธิปัญญา ซึ่งผลลัพธ์เชิงประจักษ์ชี้ให้เห็นว่า การทำงานของสมองที่ได้รับการพัฒนาผ่านการฝึกสติและการเข้าใจจิตวิทยาเชิงบวกสามารถช่วยลดความเหนื่อยล้าทางอารมณ์บุคลากรมีสภาวะที่ดี มีความพึงพอใจในงาน สมประโยชน์ทุกฝ่าย สมดังคำกล่าวที่ว่างานได้ผล คนมีความสุข องค์กรก็ยั่งยืน

16. Payutto, P. A., *Buddhadhamma: The Laws of Nature and Their Benefits to Life*, Translated by B. Evans, (Bangkok: Buddhadhamma Foundation, 2018).

17. Vago, D. R. and D. A. Silbersweig, "Self-awareness, Self-regulation, and Self-transcendence (S-ART)", *Frontiers in Human Neuroscience*, Vol. 6 (2012), 296. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2012.00296>.

18. Good, D. J. et al., "Contemplating Mindfulness at Work: An Integrative Review", *Journal of Management*, Vol. 42 No. 5 (2016), 1145–1183. <https://doi.org/10.1177/0149206315617003>.

6. สรุป

การแก้ไขภาวะหมดไฟในการทำงานในมิติทางวิชาการร่วมสมัยมิได้มุ่งเน้นเพียงการจัดการปัญหาที่ปลายเหตุ แต่เป็นการสร้างระบบภูมิคุ้มกันทางจิตใจ ผ่านการบูรณาการศาสตร์แห่งจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) และแนวปฏิบัติทางสติ (Mindfulness) เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรทางอารมณ์อย่างยั่งยืน และจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การฝึกสติเป็นกลไกสำคัญในการปรับโครงสร้างทางจิตใจ ช่วยเสริมสร้างการควบคุมตนเองและลดทอนอารมณ์เชิงลบโดยเฉพาะการนำโปรแกรม MBSR และการฝึกสติระยะสั้นมาประยุกต์ใช้ในองค์กร ซึ่งช่วยให้บุคลากรเกิดความปลอดวาง และสามารถบริหารจัดการความเครียดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันจิตวิทยาเชิงบวกได้นำเสนอองค์ประกอบสำคัญของความสุข ได้แก่ อารมณ์เชิงบวก ความผูกพัน ความสัมพันธ์ ความหมาย และความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในด้านการรู้เท่าทันเวทนาและจิต การประสานแนวทางระหว่าง การปรับพฤติกรรมตามหลักจิตวิทยาและการฝึกฝนจิตใจตามแนวพุทธศาสตร์นี้ ช่วยให้ผู้บุคลากรสามารถก้าวข้ามสภาวะเหนื่อยล้าไปสู่การมีสุขภาวะในการทำงานที่ปลอดภัย ส่งผลให้เกิดความจงรักภักดีต่องานและองค์กร เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (EEF). *Learning Loss ภาวะการเรียนรู้ถดถอย*. ออนไลน์. <https://research.eef.or.th/learning-loss-recession/>. [12 มีนาคม 2569]
- กุลธิดา วรรณฤทธิ์. *ภาวะหมดไฟในการทำงาน (Burnout Syndrome)*. กรุงเทพฯ: คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล, 2562.
- Anālayo. *Satipaṭṭhāna: The Direct Path to Realization*. Birmingham: Windhorse Publications, 2003.
- Bodhi, B. “What Does Mindfulness Really Mean? A Canonical Perspective”. *Contemporary Buddhism*. Vol. 12 (2011). 19–39. <https://doi.org/10.1080/14639947.2011.564813>.
- Christopher Peterson and Martin E. P. Seligman. *Character Strengths and Virtues: A Handbook and Classification*. Oxford: Oxford University Press, 2004.
- Fredrickson B. L. “The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions”. *American Psychologist*. Vol. 56 No. 3 (2001). 218–226. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.56.3.218>.
- Good, D. J., C. J. Lyddy, T. M. Glomb, J. E. Bono, K. W. Brown, M. K. Duffy, R. A. Baer, J. A. Brewer and S. W. Lazar. “Contemplating Mindfulness at Work: An Integrative Review”. *Journal of Management*. Vol. 42 No. 5 (2016). 1145–1183. <https://doi.org/10.1177/0149206315617003>.
- Kabat-Zinn, J. *Wherever You Go, There You Are: Mindfulness Meditation in Everyday Life*. New York: Hyperion, 1994.

- _____. “Mindfulness-Based Interventions in Context”. *Clinical Psychology: Science and Practice*. Vol. 10 No. 2 (2003). 144–156. <https://doi.org/10.1093/clipsy.bpg016>.
- Martin E. P. Seligman. *Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-being*. New York: Free Press, 2011.
- Maslach, C. and M. P. Leiter. “Burnout” In *Stress: Concepts, Cognition, Emotion, and Behavior*. Edited by G. Fink. San Diego, CA, USA: Academic Press, 2016.
- _____. “Burnout, Understanding the Burnout Experience”. *World Psychiatry*. Vol. 15 No. 2 (2016). 103–111. <https://doi.org/10.1002/wps.20311>.
- Payutto, P. A. *Buddhadhamma: The Laws of Nature and Their Benefits to Life*. Translated by B. Evans. Bangkok: Buddhadhamma Foundation, 2018.
- Vago, D. R. and D. A. Silbersweig. “Self-awareness, Self-regulation, and Self-transcendence (S-ART)”. *Frontiers in Human Neuroscience*. Vol. 6 (2012). 296. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2012.00296>.
- World Health Organization. “QD85 Burn-out”. *ICD-11*, 2019.
- Zindel V. Segal, J. Mark G. Williams and John D. Teasdale. *Mindfulness-Based Cognitive Therapy for Depression*. 2nd ed. New York: Guilford Press, 2013.

ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล
กับการบริหารงบประมาณของผู้บริหารในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

The Relationship Between Good Governance
Administration and Budget Management of School
Administrators the Primary Educational Service
Area Office, Samut Sakhon

สุประภา มั่นยืน

Suprapa Manyuen

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยธนบุรี

Master of Education (Educational Administration) Thonburi University

Email: yingsuprapa@gmail.com

ตอบรับบทความ (Received) : 22 ตุลาคม 2568

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 26 กุมภาพันธ์ 2569

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 7 กรกฎาคม 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 14 กรกฎาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร 2) การบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงบประมาณของผู้บริหารในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จำนวน 322 คน เครื่องมือที่ใช้ เก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ด้วยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยวิธีของเพียร์สัน (Pearson's product moment Correlation Coefficient)

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ หลักความเปิดเผย โปร่งใส ส่วนหลักการมีส่วนร่วมและการพยายามแสวงหาฉันทามติ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2. การบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า การจัดการทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ การบริหารการเงิน ส่วนการบริหารบัญชี มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และ 3. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งได้แก่ 1) การบริหารการเงิน (Y_5) 2) การจัดการทรัพยากรและการลงทุน (Y_4) 3) การบริหารบัญชี (Y_6) 4) การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลและรายงาน

การใช้จ่ายเงินและผลการดำเนินงาน (Y_3) 5) การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ (Y_7) 6) การจัดทำและเสนอของบประมาณ (Y_1) 7) การจัดสรรงบประมาณ (Y_2)

คำสำคัญ: การบริหารหลักธรรมาภิบาล การบริหารงบประมาณ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

Abstract

This research aimed to examine: 1) good governance administration, 2) budget management, and 3) the relationship between good governance administration and budget management among school administrators under the Samut Sakhon Primary Educational Service Area Office. The sample consisted of 322 school administrators and teachers within the jurisdiction. Data were collected using a questionnaire and analyzed via a statistical software package to determine frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's product-moment correlation coefficient.

The findings revealed that: first, the overall level of good governance administration was high; specifically, the efficiency principle yielded the highest mean score, followed by transparency, while participation and consensus-oriented principles received the lowest scores. Second, the overall budget management was also rated at a high level, with resource management and educational investment scoring the highest, followed by financial administration, and accounting administration scoring the lowest. Finally, a statistically significant relationship at the 0.01 level was found between good governance administration and budget management across all seven dimensions, ranked by correlation strength as follows:

financial administration (Y_5), resource management and investment (Y_4), accounting administration (Y_6), monitoring, evaluation, and reporting of expenditure and performance (Y_3), supplies and asset administration (Y_7), budget preparation and proposal (Y_1), and budget allocation (Y_2).

Keywords: Good Governance Administration, Budget Management,
School Administrators, Samut Sakhon Primary Educational
Service Area Office

1. บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการด้านการศึกษาหลายประการโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้กำหนดหลักแนวทางการจัดการศึกษาอยู่หลายด้าน ทั้งด้านการปฏิรูประบบบริหาร ปฏิรูปครู และปฏิรูปการเรียนการสอน พระราชบัญญัติการศึกษาที่กล่าวมานั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือซึ่งกันและกัน หน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงในการจัดการศึกษา คือ สถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการจัดการศึกษาเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติที่สามารถทำให้นโยบายของรัฐเห็นผลตามแนวทางปฏิบัติจริงที่เกิดขึ้นนำมาปฏิบัติเพื่อเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย เนื่องด้วยงานบริหารสถานศึกษานั้น ไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษาขนาดเล็กขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ ภาระหน้าที่ของผู้บริหารและงานที่ผู้บริหารต้องปฏิบัติเหมือนกันทั้งสิ้น

การบริหารสถานศึกษาสามารถดำเนินการในการบริหารจัดการศึกษาได้โดยอิสระคล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย กระทรวงศึกษา¹ โดยกำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหารสถานศึกษาไว้ 4 งาน คือ งานวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารทั่วไป และงานบริหารงานบุคคล ในงานดังกล่าวทั้ง 4 ฝ่ายงานงบประมาณถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารทั้ง 4 ฝ่าย เพราะการบริหารงบประมาณถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่จะทำให้การจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์ กระบวนการจัดการที่มุ่งใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้คุ้มค่ามากที่สุด เป็นแผนงานที่แสดงออกมาในรูปของจำนวนเงิน กิจกรรม โครงการต่าง ๆ ซึ่งในการบริหารงบประมาณจำเป็นต้องมีการควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามรายการโครงการและแผนงานหรืองานที่สถานศึกษาได้รับงบประมาณจึงมีขั้นตอนที่รัดกุม โปร่งใส มีระบบตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ จึงสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลและการบริหารการเงินให้เป็นไปตาม

1. กระทรวงศึกษาธิการ, ขอบข่ายและภารกิจการบริหารสถานศึกษา, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกระทรวงศึกษาธิการ, 2552).

มาตรฐานทางการเงิน 7 Hurdles ต้องมีการบริหารจัดการระบบงบประมาณให้มีความโปร่งใส มีความเป็นธรรม มีประสิทธิภาพ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สถานศึกษา ประชาชน และทำให้ประเทศชาติมั่นคง การบริหารงบประมาณถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารงาน ซึ่งในหน่วยงานจะต้องจัดทำงบประมาณให้มีมาตรฐานที่ดี เพื่อสามารถใช้งบประมาณที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งปัจจุบันและอนาคต งบประมาณเป็นสิ่งที่บ่งชี้แนวความคิดในการบริหารงาน ตลอดจนวิธีการดำเนินงาน งบประมาณจึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ นโยบาย

วิธีการดำเนินงานและโครงสร้างของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาสมุทรสาคร มีแนวทางการบริหารจัดการคุณภาพ ประกอบด้วย 10 หลักการ ดังนี้ 1) หลักประสิทธิภาพ 2) หลักประสิทธิผล 3) หลักการตอบสนอง 4) หลักการรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ 5) หลักความเปิดเผย โปร่งใส 6) หลักนิติธรรม 7) หลักความเสมอภาค 8) หลักการมีส่วนร่วมและพยายามแสวงหาฉันทามติ 9) หลักการกระจายอำนาจ 10) หลักคุณธรรมและจริยธรรม สำหรับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาสมุทรสาคร² นั้น ผู้วิจัยเลือกศึกษาทั้ง 10 หลักการ ที่กล่าวมา

การศึกษาเกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษานั้น เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยที่หลากหลาย เช่น จุฑามาส นาคปทุม³ ได้ศึกษาการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลอินทปัญญา วัดใหญ่อินทาราม เทศบาลเมือง ชลบุรี พบว่า การบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลอินทปัญญา ส่วนใหญ่มีธรรมาภิบาลในการบริหารอยู่ในระดับมาก มีธรรมาภิบาลมากปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านความโปร่งใส รองลงมาคือ หลักนิติธรรม ด้านหลักการมีส่วนร่วมและด้านหลัก

2. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, *การจัดระดับการกำกับดูแลองค์กรภาครัฐ ตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.), 2552).

3. จุฑามาส นาคปทุม, “การบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลอินทปัญญา วัดใหญ่อินทาราม เทศบาลเมืองชลบุรี”, *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2559).

ความรับผิดชอบตามลำดับ เช่นเดียวกับตารินทร์ สงมะเร็ง⁴ ที่ได้ศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในเขต อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีหลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาอยู่ใน ระดับมาก ด้านที่ปฏิบัติตามมากที่สุด คือ หลักประสิทธิภาพ และหลักความรับผิดชอบในการบริหารงานตามลำดับ

จากปัญหาการบริหารงบประมาณหลายประการ ของรายงานผลการปฏิบัติงาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ของสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ระดับการบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงบประมาณของผู้บริหารในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร เพื่อให้ทราบถึงปัญหาการวิจัยดังกล่าว และสามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการบริหารงบประมาณในสถานศึกษาให้มีธรรมาภิบาล มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ต่อสถานศึกษาต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

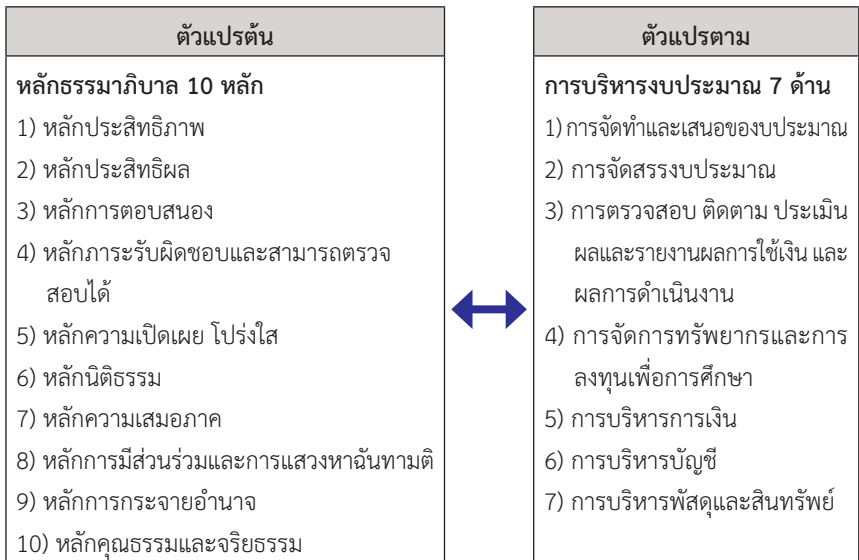
การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารกับการบริหารงบประมาณในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้จากการศึกษาเอกสาร บทความและงานวิจัยต่าง ๆ ซึ่งการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลผู้วิจัยเลือกใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร 10 หลัก ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ⁵ ได้แก่ 1) หลักประสิทธิภาพ 2) หลักประสิทธิผล 3) หลักการตอบสนอง

4. ตารินทร์ สงมะเร็ง, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จันทบุรี เขต 1”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2559).

5. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, *หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*, (กรุงเทพฯ: คณะรัฐมนตรี และราชกิจจานุเบกษา, 2555).

4) หลักการรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ 5) หลักความเปิดเผย โปร่งใส
6) หลักนิติธรรม 7) หลักความเสมอภาค 8) หลักการมีส่วนร่วมและการพยายาม
แสวงหาฉันทามติ 9) หลักการกระจายอำนาจ 10) หลักคุณธรรมและจริยธรรม
สำหรับการบริหารงบประมาณ เป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาการบริหาร
งบประมาณมีขอบข่ายที่กว้าง ครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับรายรับและ
รายจ่ายของสถานศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้มีความสนใจแนวทางบริหารงบประมาณ ตาม
แนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ⁶ ได้กำหนดขอบข่ายการดำเนินงานการบริหารงบ
ประมาณของสถานศึกษาไว้ 7 ด้าน สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยดังนี้
การจัดทำและเสนอของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การตรวจสอบ ติดตาม
ประเมินผลและรายงานผลการใช้เงิน และผลการดำเนินงาน การจัดการทรัพยากร
และการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารการเงิน การบริหารบัญชี และการบริหาร
พัสดุและสินทรัพย์

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

6. กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545, (กรุงเทพฯ: ศรุสภา, 2546).

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร
2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงบประมาณของผู้บริหารในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

3. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล** หมายถึง การบริหารจัดการกิจการบ้านเมือง และองค์กรภาครัฐโดยยึดหลักการที่มุ่งเน้นความโปร่งใส รับผิดชอบ มีส่วนร่วม และยึดหลักนิติธรรม เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย โดยใช้หลักธรรมาภิบาล ของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการระบบราชการ ปี พ.ศ. 2555 ประกอบด้วย 10 หลักการ

1.1 **หลักประสิทธิภาพ** หมายถึง ใช้ทรัพยากร (ครุ บุคลากร เงิน เวลา) คุ่มค่า ลดขั้นตอน ยกเลิกงานซ้ำซ้อน วางแผนจัดกิจกรรมให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน ส่งเสริมเทคโนโลยีเพื่อความแม่นยำ รวดเร็ว สร้างความเชื่อมั่น

1.2 **หลักประสิทธิผล** หมายถึง กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ชัดเจน บรรลุผลคุณภาพ ตอบสนองความต้องการนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ติดตาม ประเมิน ปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง จัดการความเสี่ยง

1.3 **หลักการตอบสนอง** หมายถึง ดำเนินโครงการ งบประมาณ ตามแผนการศึกษา เสร็จทันเวลา สร้างความไว้วางใจให้ทุกฝ่าย ตอบโจทย์ความหลากหลายของนักเรียนอย่างเหมาะสม

1.4 **หลักภาระรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้** หมายถึง มีระบบงานมาตรฐาน สอดคล้องนโยบายสมุทรสาคร รายงานผลสม่ำเสมอ ชี้แจงข้อสงสัย จัดการความเสี่ยง เปิดตรวจสอบต่อต้านสัณฐานและสาธารณะ

1.5 **หลักความเปิดเผย โปร่งใส** หมายถึง เปิดเผยข้อมูล ตรวจสอบได้ จัดซื้อจัดจ้างถูกต้อง มีคณะกรรมการรับ-ส่งเงิน ประชาสัมพันธ์ชัดเจน สร้างความเชื่อมั่น ไว้วางใจให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง

1.6 **หลักนิติธรรม** หมายถึง ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบอย่างแม่นยำ ยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่เอื้อประโยชน์ส่วนตัว เปิดให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมกำหนด กฎสถานศึกษา

1.7 **หลักความเสมอภาค** หมายถึง ให้บริการเท่าเทียม ไม่แบ่งแยกเพศ ถิ่นกำเนิด ศาสนา ฐานะ เปิดโอกาสเข้าถึงการศึกษา ข้อมูล ข่าวสารอย่างเป็นธรรม ส่งเสริมพัฒนาทุกคนอย่างเท่าเทียม

1.8 **หลักการมีส่วนร่วมและการพยายามแสวงหาฉันทามติ** หมายถึง เปิดให้ทุกฝ่ายร่วมรับรู้ แสดงความเห็น ตัดสินใจ ตรวจสอบ ร่วมเสนอปัญหา แก้ไข แสวงหาข้อตกลงร่วม ไม่มีข้อขัดแย้งสำคัญที่แก้ไม่ได้

1.9 **หลักการกระจายอำนาจ** หมายถึง กำหนดหน้าที่ชัดเจน มอบอำนาจ ตัดสินใจให้ผู้ปฏิบัติ เปิดโอกาสบุคลากรร่วมบริหาร รับฟังความเห็น โอนภารกิจให้ หน่วยงานอื่นตามความเหมาะสม

1.10 **หลักคุณธรรมและจริยธรรม** หมายถึง ปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ จิตบริการ ยึดจรรยาบรรณวิชาชีพ มาตรฐานจริยธรรมผู้บริหาร มุ่งผลสัมฤทธิ์ตาม 8 คุณลักษณะระบบราชการไทย

2. การบริหารงบประมาณ

2.1 **การจัดทำและเสนอของงบประมาณ** หมายถึง การศึกษาวิเคราะห์และ รวบรวมข้อมูลจากแผนกลยุทธ์ หรือแผนพัฒนาการศึกษา แผนปฏิบัติงานประจำปี ของโรงเรียน ผลการดำเนินงานของสถานศึกษา มาจัดทำแผนงบประมาณและจัดทำ คำของงบประมาณต่อเขตพื้นที่การศึกษา

2.2 **การจัดสรรงบประมาณ** หมายถึง การกำหนดวงเงินภายในสถาน ศึกษา จากการได้รับเงินงบประมาณและนอกงบประมาณ แล้วพิจารณาวงเงินที่ได้รับ ให้กับฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียน เพื่อจัดทำแผนการใช้เงิน ตามแผนปฏิบัติงานประจำปี ของโรงเรียน โดยผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

2.3 การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลการใช้เงิน และผลการดำเนินงาน หมายถึง การจัดทำแผนการปฏิบัติงานของโรงเรียน ด้านการดำเนินงาน การใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อที่จะได้ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลจากการใช้เงิน งบประมาณ แล้วจัดทำข้อสรุป นำมารายงานผลการดำเนินงาน เพื่อป้องกันความเสี่ยงของโครงการ

2.4 การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา หมายถึง การร่วมกันของบุคคลภายในโรงเรียน เพื่อจัดหางบประมาณและทรัพยากรจากบุคคล หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ และท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการสนับสนุนการจัดการศึกษา

2.5 การบริหารงานการเงิน หมายถึง การกำกับ ควบคุม ดูแล ให้คำแนะนำ กำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน และการวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณ ด้านการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน การโอนเงิน การกักเงินไว้เหลือมปี การนำเงินส่งคลัง การตรวจสอบและการรายงานให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบ กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.6 การบริหารงานบัญชี หมายถึง การกำกับ ควบคุม ดูแล ให้คำแนะนำ ในการจัดทำบัญชีทางการเงิน การจัดทำรายงานทางการเงิน การจัดหาแบบพิมพ์ บัญชี ทะเบียน และงบการเงิน และหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเงิน ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบ กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.7 การบริหารงานพัสดุ และสินทรัพย์ หมายถึง การกำกับ ควบคุม ดูแล ติดตามการปฏิบัติงาน การจัดระบบสินทรัพย์ของสถานศึกษา การจัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ ที่ดิน สิ่งก่อสร้าง การกำหนดรูปแบบการจัดซื้อจัดจ้าง การบำรุงรักษา และการจำหน่ายพัสดุ และการจัดการผลประโยชน์ของโรงเรียน ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2560 รวมทั้งกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และแนวปฏิบัติที่สถานศึกษากำหนด โดยมีการดำเนินงานในรูปแบบของ คณะกรรมการสถานศึกษา

3. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาสมุทรสาคร

4. **ครู** หมายถึง ข้าราชการครู ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาสมุทรสาคร

5. **สถานศึกษา** หมายถึง สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาสมุทรสาครในพื้นที่ ครอบคลุม 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรสาคร อำเภอกระทุ่มแบน อำเภอบ้านแพ้ว รวมทั้งสิ้น 102 แห่ง

4. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารตามหลักการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ⁷

1. **หลักประสิทธิภาพ** การที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ทรัพยากรคุ้มค่า ลดขั้นตอนใช้เทคโนโลยี ยกเลิกงานล้าสมัย สร้างความเชื่อมั่น

2. **หลักประสิทธิผล** การที่ผู้บริหารสถานศึกษาตั้งเป้าหมายชัดเจน บริหารตามกลยุทธ์ ติดตามผล ปรับปรุงต่อเนื่อง ตอบโจทย์ทุกฝ่าย

3. **หลักการตอบสนอง** การที่ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินงานทันเวลา มีคุณภาพ ตอบสนองความหลากหลาย สร้างความไว้วางใจ

4. **หลักการรับผิดชอบต่อและสามารถตรวจสอบได้** การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีระบบมาตรฐาน รายงานผลสม่ำเสมอ ชี้แจงได้ จัดการความเสี่ยง

5. **หลักความเปิดเผย โปร่งใส** การที่ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดเผยข้อมูล ตรวจสอบได้ จัดซื้อถูกต้อง ประชาสัมพันธ์ชัด สร้างความสามัคคี

6. **หลักนิติธรรม** การที่ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติตามกฎหมาย ยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ เปิดให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

7. **หลักความเสมอภาค** การที่ผู้บริหารสถานศึกษาเท่าเทียมทุกเพศ ฐานะ ศาสนา เปิดโอกาสการศึกษาและบริการอย่างเป็นธรรม

8. **หลักการมีส่วนร่วมและการพยายามแสวงหาฉันทามติ** การที่ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดให้ทุกฝ่ายร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมตรวจสอบ แสวงหาข้อตกลงร่วม

7. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, *หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*, (กรุงเทพฯ: คณะรัฐมนตรี และราชกิจจานุเบกษา, 2555).

9. **หลักการกระจายอำนาจ** มอบหมายงานชัดเจน ให้อำนาจตัดสินใจ เปิดโอกาสบุคลากรร่วมบริหาร

10. **หลักคุณธรรมและจริยธรรม** การที่ผู้บริหารสถานศึกษาซื่อสัตย์ มีจิตบริการ มุ่งผลสัมฤทธิ์ ยึด 8 คุณลักษณะระบอบราชการไทย

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ (2546) ได้กำหนดขอบข่ายการดำเนินงานการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาไว้ 7 ด้านดังนี้

1. **การจัดทำและเสนอของบประมาณ** หมายถึง การศึกษาวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลจากแผนกลยุทธ์ หรือแผนพัฒนาการศึกษา แผนปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียน ผลการดำเนินงานของสถานศึกษา นำมาจัดทำแผนงบประมาณและจัดทำคำขอของบประมาณต่อเขตพื้นที่การศึกษา

2. **การจัดสรรงบประมาณ** หมายถึง การกำหนดวงเงินภายในสถานศึกษา จากการได้รับเงินงบประมาณและนอกงบประมาณ แล้วพิจารณาวงเงินที่ได้รับให้กับฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียน เพื่อจัดทำแผนการใช้จ่ายเงิน ตามแผนปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียน โดยผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

3. **การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลการใช้เงิน และผลการดำเนินงาน** หมายถึง การจัดทำแผนการปฏิบัติงานของโรงเรียน ด้านการดำเนินงาน การใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อที่จะได้ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลจากการใช้เงินงบประมาณ แล้วจัดทำข้อสรุป นำมารายงานผลการดำเนินงาน เพื่อป้องกันความเสี่ยงของโครงการ

4. **การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา** หมายถึง การร่วมกันของบุคลากรในโรงเรียน เพื่อจัดหางบประมาณและทรัพยากรจากบุคคล หน่วยงานองค์กรต่าง ๆ และท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการสนับสนุนการจัดการศึกษา

5. **การบริหารงานการเงิน** หมายถึง การกำกับ ควบคุม ดูแล ให้คำแนะนำ กำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน และการวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณ ด้านการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน การโอนเงิน การกักเงินไว้เหลือมปี การนำเงินส่งคลัง การตรวจสอบและการรายงานให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบ กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

6. การบริหารงานบัญชี หมายถึง การกำกับ ควบคุม ดูแล ให้คำแนะนำ ในการจัดทำบัญชีทางการเงิน การจัดทำรายงานทางการเงิน การจัดหาแบบพิมพ์ บัญชี ทะเบียน และงบการเงิน และหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเงิน ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบ กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

7. การบริหารงานพัสดุ และสินทรัพย์ หมายถึง การกำกับ ควบคุม ดูแล ติดตาม การปฏิบัติงาน การจัดระบบสินทรัพย์ของสถานศึกษา การจัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ ที่ดิน สิ่งก่อสร้าง การกำหนดรูปแบบการจัดซื้อจัดจ้าง การบำรุงรักษาและการจำหน่ายพัสดุ และการจัดการผลประโยชน์ของโรงเรียน ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ⁸ พ.ศ. 2560 รวมทั้งกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และ แนวปฏิบัติที่สถานศึกษากำหนด โดยมีการดำเนินงานในรูปแบบของคณะกรรมการสถานศึกษา

5. วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารและครู ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ปีการศึกษา 2567 รวม 1,982 คน

กลุ่มประชากรตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ มาจากประชากรที่เป็นบุคลากรที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ปีการศึกษา 2567 มีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 102 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การเทียบกับตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของ เกรงซี

8. สำนักนายกรัฐมนตรี, ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ราชกิจจานุเบกษา, 23 สิงหาคม 2560, 14-48.

และมอร์แกน (krejcie and Morgan)⁹ โดยให้ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 322 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 26 คน และครูผู้สอน จำนวน 296 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional stratified random sampling) ตามโรงเรียนและอำเภอ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผู้วิจัยตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามโดยนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบเพื่อพิจารณาความเที่ยงตรง (Validity) ความถูกต้องของเนื้อหา (Content) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์มาวิเคราะห์หาค่า IOC (Index of item Objective Congruence) แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง นำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงแล้วนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหารและครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้จำนวน 30 ชุด เพื่อมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach Alpha Coefficient) ซึ่งมีเกณฑ์การตัดสินค่าความเชื่อมั่น ถ้ามีค่า 0.70 ขึ้นไป พบว่า ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา เท่ากับ 0.94 และได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม การบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา เท่ากับ 0.88

9. Krejcie, R. V., and Morgan, D. W., "Determining Sample Size for Research Activities", *Educational and Psychological Measurement*, Vol. 30 No. 3 (1970), 607-610.

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธนบุรี เพื่อขอความร่วมมือไปยังสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้กับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร แต่ละแห่งด้วยตนเอง
3. ดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง
4. เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืน จึงตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์และจัดลำดับข้อมูล
5. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) โดยการคำนวณหาค่าความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage)
2. วิเคราะห์การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลความหมายตามเกณฑ์ขอบเขตของค่าเฉลี่ย
3. วิเคราะห์การบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลความหมายตามเกณฑ์ขอบเขต

6. ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยรวมด้านและรายข้อ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยรวมและรายด้าน (n = 322)

ด้านที่	การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1.	หลักประสิทธิภาพ	4.27	0.79	มาก	1
2.	หลักประสิทธิผล	4.13	0.84	มาก	9
3.	หลักการตอบสนอง	4.15	0.81	มาก	8
4.	หลักการรับผิดชอบต่อและสามารถตรวจสอบได้	4.19	0.81	มาก	6
5.	หลักความเปิดเผย โปร่งใส	4.26	0.79	มาก	2
6.	หลักนิติธรรม	4.21	0.80	มาก	4
7.	หลักความเสมอภาค	4.20	0.79	มาก	5
8.	หลักการมีส่วนร่วมและการพยายามแสวงหาฉันทามติ	4.12	0.82	มาก	10
9.	หลักการกระจายอำนาจ	4.17	0.81	มาก	7
10	หลักคุณธรรมและจริยธรรม	4.23	0.81	มาก	3
	รวม	4.20	0.81	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.81)

เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.79) รองลงมาได้แก่ หลักความเปิดเผย โปร่งใส ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.79) ส่วนหลักการมีส่วนร่วมและการพยายามแสวงหาฉันทามติ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.82)

2. ผลการศึกษาระดับการบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยรวมและรายด้าน
ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการบริหารงบประมาณ
ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร
โดยรวมและรายด้าน ($n = 322$)

ด้านที่	การบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1.	การจัดทำและเสนอของบประมาณ	4.26	0.79	มาก	5
2.	การจัดสรรงบประมาณ	4.29	0.77	มาก	4
3.	การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผล การใช้เงิน และผลการดำเนินงาน	4.29	0.79	มาก	3
4.	การจัดการทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา	4.32	0.77	มาก	1
5.	การบริหารการเงิน	4.30	0.77	มาก	2
6.	การบริหารบัญชี	4.09	0.81	มาก	7
7.	การบริหารพัสดุและสินทรัพย์	4.24	0.80	มาก	6
	รวม	4.26	0.78	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับการบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ค่าเฉลี่ยโดยรวมและ
รายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.78)

เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า การจัดการทรัพยากรและการ
ลงทุนเพื่อการศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.77) รองลงมา ได้แก่
การบริหารการเงิน ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.77) ส่วนการบริหารบัญชี มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด
($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.81)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับการบริหาร
งบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม
ศึกษาสมุทรสาคร

โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี (n = 322)

การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล (X)	การบริหารงบประมาณ (Y)							
	การจัดทำและเสนอของบประมาณ (Y ₁)	การจัดสรรงบประมาณ (Y ₂)	การตรวจสอบ (Y ₃)	การจัดทำรายการและการลงทุน (Y ₄)	การบริหารการเงิน (Y ₅)	การบริหารบัญชี (Y ₆)	การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ (Y ₇)	การบริหารงบประมาณ (Y ₈)
หลักประสิทธิภาพ (X ₁)	.634**	.600**	.673**	.618**	.681**	.618**	.602**	.662**
หลักประสิทธิภาพ (X ₂)	.597**	.539**	.606**	.562**	.631**	.562**	.568**	.643**
หลักการตอบสนอง (X ₃)	.649**	.638**	.724**	.735**	.755**	.735**	.664**	.777**
หลักการรับผิดชอบต่อสังคมและสามารถตรวจสอบได้ (X ₄)	.594**	.550**	.634**	.631**	.648**	.631**	.572**	.668**
หลักความเปิดเผย โปร่งใส (X ₅)	.665**	.638**	.741**	.862**	.769**	.862**	.632**	.780**
หลักนิติธรรม (X ₆)	.685**	.647**	.787**	.879**	.817**	.879**	.720**	.817**
หลักความเสมอภาค (X ₇)	.644**	.639**	.687**	.673**	.702**	.673**	.613**	.723**
หลักการมีส่วนร่วมและการพยายามแสวงหาฉันทามติ (X ₈)	.550**	.518**	.590**	.582**	.627**	.582**	.560**	.620**
หลักการกระจายอำนาจ (X ₉)	.614**	.585**	.622**	.583**	.638**	.583**	.535**	.629**
หลักคุณธรรมและจริยธรรม (X ₁₀)	.680**	.641**	.737**	.716**	.779**	.716**	.687**	.780**
การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล (X ₁₁)	.766**	.723**	.844**	.860**	.877**	.859**	.771**	.900**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยรวม การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล (X) มีความสัมพันธ์กันทางบวกกับการบริหารงบประมาณ (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 อยู่ในระดับมาก ($r_{xy} = .900^{**}$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีความสัมพันธ์กันทางบวกกับการบริหารงบประมาณ (Y_{tt}) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้าน เรียงลำดับตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันทางบวกมากไปหาบวกลดน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 ได้แก่ 1) การบริหารการเงิน (Y_5) อยู่ในระดับมาก ($r_{xy} = .877^{**}$) 2) การจัดการทรัพยากรและการลงทุน (Y_4) อยู่ในระดับมาก ($r_{xy} = .860^{**}$) 3) การบริหารบัญชี (Y_6) อยู่ในระดับมาก ($r_{xy} = .859^{**}$) 4) การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลและรายงานการใช้จ่ายเงินและผลการดำเนินงาน (Y_3) อยู่ในระดับมาก ($r_{xy} = .844^{**}$) 5) การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ (Y_7) อยู่ในระดับมาก ($r_{xy} = .771^{**}$) 6) การจัดทำและเสนอของบประมาณ (Y_1) อยู่ในระดับมาก ($r_{xy} = .766^{**}$) และ 7) การจัดสรรงบประมาณ (Y_2) อยู่ในระดับมาก ($r_{xy} = .723^{**}$)

7. อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถอธิบายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่หลักความเปิดเผย ส่วนหลักการมีส่วนร่วมและการพยายามแสวงหาฉันทามติ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีการบริหารงานที่ยึดหลักความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม มีการเปิดโอกาสให้ครู บุคลากร และชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและตรวจสอบได้ ส่งผลให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพและได้รับความไว้วางใจจากผู้เกี่ยวข้อง
2. ระดับการบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับ

มาก เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า การจัดการทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ การบริหารการเงิน ส่วนการบริหารบัญชี มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีความสามารถในการวางแผน ใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความโปร่งใสในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของบุคลากรในกระบวนการจัดสรรงบประมาณก็มีส่วนสำคัญที่ส่งเสริมความสำเร็จ นอกจากนี้ ยังสะท้อนถึงการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับนโยบายและความต้องการของสถานศึกษา

3. ผลการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรสาคร มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์กันในทางบวกหรือมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้อยตามกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรสาครทุกด้าน มีความสัมพันธ์กันทางบวกมากทุกคู่กับการบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรสาคร มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้านสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้บริหารที่มีการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลในด้านต่าง ๆ ด้านหลักประสิทธิภาพ ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบ จะมีความสามารถในการบริหารงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลช่วยสร้างระบบการทำงานที่เป็นมาตรฐาน โปร่งใส ตรวจสอบได้ และส่งเสริมการตัดสินใจทางการเงินอย่างรอบคอบ ทำให้การจัดสรรงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การบริหารพัสดุ และการตรวจสอบการใช้เงินเกิดความคุ้มค่าและลดความเสี่ยงต่อความผิดพลาด นอกจากนี้ การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลยังช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และหน่วยงานต้นสังกัด ทำให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการใช้ทรัพยากร การมีความสัมพันธ์ในระดับสูงระหว่างธรรมาภิบาลและการบริหารงบประมาณ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขนิษฐา

ยศเมฆ¹⁰ ได้ทำวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงบประมาณทางการศึกษากับ
คุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบ
ว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

8. ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัย

จากงานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับการ
บริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา ทำให้ได้รับความรู้ใหม่ว่า การบริหาร
ที่ยึดหลักธรรมาภิบาลมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการบริหารงบประมาณของ
สถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ ผู้บริหารที่ยึดถือหลักธรรมาภิบาลจะมีแนวทางการ
ดำเนินงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีความรับผิดชอบต่อการใช้งบประมาณมาก
ขึ้น การเปิดโอกาสให้บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน
และตัดสินใจด้านงบประมาณ ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมและลดข้อขัดแย้งในการ
ดำเนินงาน การใช้หลักคุณธรรมและความโปร่งใสช่วยสร้างความไว้วางใจและภาพ
ลักษณ์ที่ดีต่อองค์กร นอกจากนี้ยังช่วยให้การจัดสรรงบประมาณมีความเหมาะสมกับ
ความจำเป็นจริงของสถานศึกษา หลักความรับผิดชอบและความคุ้มค่าทำให้ผู้บริหาร
มุ่งเน้นการใช้งบประมาณอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด การตรวจสอบและ
ประเมินผลการใช้งบประมาณเป็นกระบวนการที่ช่วยเสริมให้เกิดความโปร่งใสและ
ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การบูรณาการหลักนิติธรรมในการบริหารงบประมาณช่วยลด
ปัญหาการใช้งบประมาณอย่างไม่เป็นธรรม การยึดมั่นในหลักจริยธรรมช่วยป้องกัน
การทุจริตและการใช้ทรัพยากรผิดวัตถุประสงค์ งานวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารที่มี
ภาวะผู้นำตามหลักธรรมาภิบาลสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความรับผิดชอบต่อ
ทางการเงินได้อย่างยั่งยืน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหาร
งบประมาณยังเพิ่มความโปร่งใสและลดข้อผิดพลาดในการดำเนินงาน การบริหาร
ตามหลักธรรมาภิบาลช่วยให้การวางแผนงบประมาณมีความรอบคอบและสอดคล้อง

10. ขนิษฐา ยศเมฆ, “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงบประมาณทางการศึกษา กับคุณภาพผู้เรียน
ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2560).

กับเป้าหมายทางการศึกษา การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมในการใช้งบประมาณ และช่วยเสริมสร้างการบริหารแบบมีธรรมาภิบาลในระดับ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา การยึดถือหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงบประมาณจึงเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างองค์กรการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้อย่างแท้จริง

จากความรู้ใหม่ที่ค้นพบ สามารถสรุปได้ว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างชัดเจน ผู้บริหารที่ยึดหลักโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วม จะสามารถใช้งบประมาณได้อย่างคุ้มค่าและตรงตามวัตถุประสงค์มากขึ้น หลักธรรมาภิบาลช่วยลดการทุจริตและสร้างความไว้วางใจในองค์กร การมีส่วนร่วมของบุคลากรและชุมชน ส่งเสริมการตรวจสอบถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ และส่งผลให้การบริหารงบประมาณมีความโปร่งใส ยั่งยืน และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาการศึกษา

9. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1.1 การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ควรพัฒนาด้านหลักการมีส่วนร่วมและการพยายามแสวงหาฉันทามติ โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจะต้องไม่มีข้อคัดค้านที่หาข้อยุติไม่ได้ในประเด็นสำคัญ

1.2 การบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากทุกด้าน พบว่า ควรพัฒนาด้านการบริหารบัญชี โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาจัดแบบพิมพ์ บัญชี ทะเบียน และงบการเงิน และหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเงิน ให้เป็นไปตามระเบียบ กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม เป็นไปในทิศทางเดียวกันในระดับมาก ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรนำหลักการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา นำไปสู่การพัฒนาบุคลากร นักเรียน และสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำวิจัยเพื่อศึกษาหลักการมีส่วนร่วมและการพยายามแสวงหาฉันทามติ โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

2.2 ควรทำวิจัยเพื่อศึกษาการบริหารบัญชีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

2.3 ควรทำวิจัยที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างผลการเรียนของนักเรียนกับการบริหารงบประมาณ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปปรับปรุง หรือสนับสนุนการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

รายการอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. กรุงเทพฯ: ครุสภา, 2546.
- กระทรวงศึกษาธิการ. ขอบข่ายและภารกิจการบริหารสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกระทรวงศึกษาธิการ, 2552.
- ชนิษฐา ยศเมฆ. “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงบประมาณทางการศึกษา กับคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2560.
- จุฑามาส นาคปทุม. “การบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลอินทปัญญา วัดใหญ่อินทาราม เทศบาลเมืองชลบุรี”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2559.
- ดารินทร์ สงมะเรียง. “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2559.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. การจัดระดับการกำกับดูแลองค์กรภาครัฐ ตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.), 2552.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. กรุงเทพฯ: คณะรัฐมนตรี และราชกิจจานุเบกษา, 2555.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560. ราชกิจจานุเบกษา. 23 สิงหาคม 2560. 14-48.
- Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. “Determining Sample Size for Research Activities”. *Educational and Psychological Measurement*. Vol. 30 No. 3 (1970). 607-610.

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของ
สถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออก

Super Leadership of Administrators Affecting the Effectiveness of Educational Institutions Under the Eastern Institute of Vocational Education

พิมณภรณ์ ศิริธานีวัฒน์

Pimonporn Sirithaneewat

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยธนบุรี

Master of Education (Educational Administration) Thonburi University

Email: kruwiiwisai@gmail.com

ตอบรับบทความ (Received) : 2 พฤศจิกายน 2568

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 26 กุมภาพันธ์ 2569

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 9 กรกฎาคม 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 26 กรกฎาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหาร 2) ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา 3) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยผู้บริหาร 12 คน และครู 268 คน รวม 280 คน ได้มาโดยการสุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน โดยวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา เรียงตามลำดับอิทธิพลจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง ด้านการแสดงเป็นแบบอย่างที่เป็นผู้นำตนเอง ด้านการกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมาย ด้านการสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างทีมงาน ด้านการให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง ด้านการพัฒนาภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ ด้านการสร้างรูปแบบความคิดทางบวก เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น 0.975 สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 95.20

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ ประสิทธิผลของสถานศึกษา
สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Abstract

This research aimed to study: (1) study the level of administrators' super leadership, (2) examine the level of school effectiveness, and (3) investigate the influence of administrators' super leadership on school effectiveness. This study employed a descriptive research design. The sample consisted of 280 participants, including 12 administrators and 268 teachers from educational institutions under the Eastern Institute of Vocational Education. The sample was obtained through random sampling. The data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. Inferential statistics were applied using stepwise multiple regression analysis.

The findings revealed that: (1) the overall level of administrators' super leadership was at a high level; (2) the overall level of school effectiveness was also at a high level; and (3) administrators' super leadership significantly affected school effectiveness at the 0.05 level. The influencing factors, arranged in descending order of importance, were: facilitating a culture of self-leadership, being a role model of self-leadership, motivating personnel to set goals, supporting team-based self-leadership, empowering personnel to lead themselves, developing self-leadership through constructive rewards and criticism, and developing positive thinking patterns.

The multiple correlation coefficient was 0.975, and the variables could jointly predict 95.20 percent of the variance in school effectiveness.

Keywords: Super Leadership, School Effectiveness,
Eastern Institute of Vocational Education

1. บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เน้นให้เกิดการเรียนรู้โดยการศึกษาไทยในปัจจุบันนั้น กระทรวงศึกษาธิการต้องการพัฒนาเยาวชนในศตวรรษที่ 21 การศึกษามุ่งพัฒนาคนและนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาล ได้กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้มีระบบกระบวนการผลิต การพัฒนาครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพ มาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง ด้วยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู ณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อม ส่งผลทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข¹ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) เป็นหน่วยงานหลักในกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีหัวหน้าส่วนราชการขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นกรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน มาตรา 17 ในพระราชบัญญัติฉบับเดียวกันระบุว่า ให้คณะกรรมการการอาชีวศึกษามีหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบายแผนพัฒนามาตรฐานและหลักสูตรการอาชีวศึกษาทุกระดับ ให้มีคุณภาพและความเป็นเลิศทางวิชาชีพ²

การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพต้องเป็นการจัดการศึกษาในด้านวิชาชีพสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพพระดำริฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี รวมทั้งเป็นการยกระดับการศึกษาวิชาชีพให้สูงขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานโดยนำความรู้ในทางทฤษฎีอันเป็นสากลและภูมิปัญญาไทยมาพัฒนาผู้รับการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในทางปฏิบัติและมีสมรรถนะจนสามารถนำไปประกอบอาชีพในลักษณะผู้ปฏิบัติหรือประกอบอาชีพอิสระแผนพัฒนาการ

1. กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ ร.ส.พ., 2546).
2. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, (กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2552).

อาชีวศึกษา พ.ศ. 2560–2579³

จากเป้าหมายการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาพบว่า ความจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งตามสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ การที่จะพิจารณาว่า สถานศึกษามีประสิทธิผลดีหรือไม่นั้น มีตัวบ่งชี้สำคัญอย่างหนึ่ง คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน สามารถประเมินได้ว่าโรงเรียนดังกล่าวมีประสิทธิภาพตามผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนได้ ในขณะที่ มอท⁴ ได้แสดงความเห็นว่า การที่สถานศึกษาจะมีประสิทธิผลเพียงใดนั้น พิจารณาหลัก 4 ด้าน จากความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติในทางบวก ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และความสามารถในการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษา สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นั้น ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 5 ด้าน คือ 1) ด้านการออกแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) ด้านการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง 3) ด้านสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 4) ด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ 5) ด้านการสรุปหลังการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ 1) การจัดการอาชีวศึกษาเพื่อความมั่นคงประเทศชาติ 2) การผลิตและพัฒนากำลังคนด้านอาชีวศึกษาเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ 3) การพัฒนาศักยภาพกำลังคนด้านอาชีวศึกษาให้มีสมรรถนะสอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาประเทศ 4) การสร้างโอกาส ความเสมอภาค 5) การจัดการอาชีวศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 6) การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา⁵

-
3. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, *หลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติการจัดการอาชีวศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง*, (กรุงเทพฯ: เทคนิคมินบุรี, 2562), 19.
 4. Mott, P. E., *The characteristics of effective organization*, (New York: Harper and Row. Mzumara, H.R, 1972).
 5. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, *แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2560–2579*, ออนไลน์, <https://shorturl.asia/xs8Uq>. [28 มิถุนายน 2567].

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญและมีส่วนรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษา เพราะในการจัดการศึกษา นโยบาย หลักสูตร ความมุ่งหมายทางการศึกษาหรือวิธีการสอนต่าง ๆ นั้น สถานศึกษาจะนำไปใช้หรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษาทั้งสิ้น และยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา และในขณะเดียวกันก็ต้องส่งเสริมพัฒนาบุคลากร โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรมีอิสระในการทำงาน ไม่สังกัดกันความคิด และต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการบริหารและพฤติกรรมด้านภาวะผู้นำ เพื่อให้สามารถเป็นผู้นำในการปฏิรูปการศึกษาได้อย่างสมบูรณ์ บุคคลที่มีความสามารถในการบังคับบัญชาบุคคลอื่น โดยได้รับการยอมรับและยกย่องจากบุคคลอื่น เป็นผู้ทำให้บุคคลอื่นวางใจ และให้ความร่วมมือ ความเป็นผู้นำหรือเป็นผู้มีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกหรือสั่งการบังคับบัญชาประสานงาน โดยอาศัยอำนาจหน้าที่ รวมทั้งส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สร้างสรรค์สอดคล้องกับแนวคิดของ แมนซ์ และซิมส์⁶ ที่ได้กล่าวว่า การบริหารงานมีหลัก 7 ด้าน ได้แก่ 1) การให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง 2) การแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง 3) การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง 4) การสร้างรูปแบบความคิดทางบวก 5) การอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยให้รางวัลและคำหาตัวอย่างสร้างสรรค์ 6) การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างทีมงาน 7) การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง ซึ่งพฤติกรรมการเอื้ออำนวยความสะดวกอย่างสร้างสรรค์นี้ หากผู้บริหารใช้พฤติกรรมภาวะผู้นำแบบผู้นำเหนือผู้นำดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม

สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นหน่วยงานภายใต้ระเบียบว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2551 และ ระเบียบว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2562 (ฉบับที่ 2) ให้มีความสอดคล้องกับกฎกระทรวงการรวมสถานศึกษาอาชีวศึกษาเพื่อการจัดตั้งสถาบันการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2555 ซึ่งประกอบด้วยสถาบันดังนี้ วิทยาลัยเทคนิคบ้านค่าย วิทยาลัยเทคนิคระยอง วิทยาลัยเทคนิคจันทบุรี วิทยาลัยเทคนิคชลบุรี วิทยาลัยเทคนิคมาตาพุด วิทยาลัยเทคนิคตราด วิทยาลัยเทคนิคสัตหีบ วิทยาลัย

6. Manz, C. and Sims, H. "Super leading: Beyond the myth of heroic leadership", *Organizational Dynamics*, (1991), 18-35.

อาชีวศึกษาชลบุรี และวิทยาลัยอาชีวศึกษาเทคโนโลยีฐานวิทยาศาสตร์ (ชลบุรี) ซึ่งภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญที่จะส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะผู้บริหารคือกลไกสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุเป้าหมายได้⁷

จากความเป็นมาความสำคัญของปัญหา และงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพตามความคิดของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ทั้งนี้ผู้วิจัยในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของบุคลากรในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษานั้นมีความสำคัญในการพัฒนา การที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะบริหารจัดการให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพต้องอาศัยภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา เพราะผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำเหนือผู้นำ หรือความรู้ความเข้าใจในแนวคิดและหลักการและนำไปปฏิบัติ จึงส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด

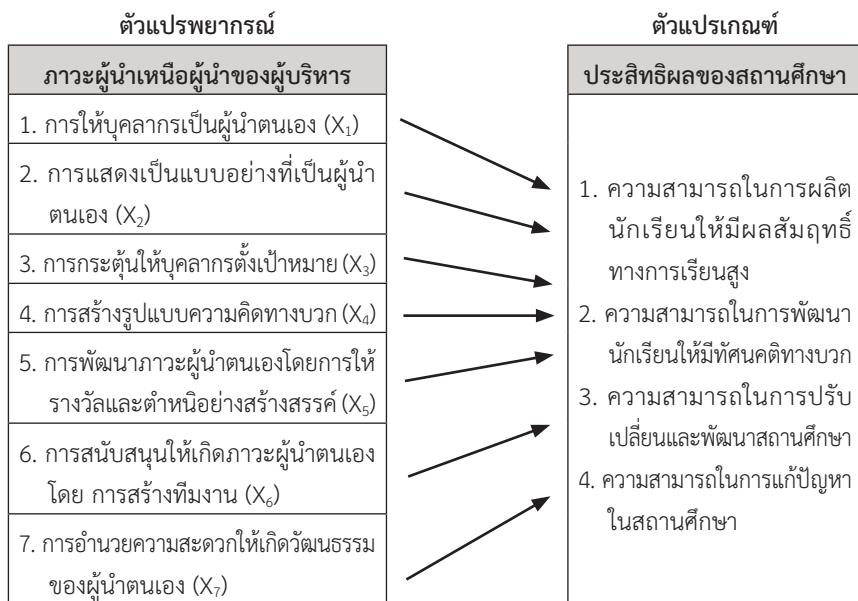
กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารของแมนซ์ และซิมส์⁸ ประกอบด้วย 1) การให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง 2) การแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง 3) การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง 4) การสร้างรูปแบบความคิดทางบวก 5) การพัฒนาภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ 6) การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างทีมงาน 7) การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสถานศึกษาใช้ของ มอทท์⁹ ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3) ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา 4) ความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานศึกษา เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยสามารถเขียนเป็นภาพดังต่อไปนี้

7. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, *กฎกระทรวงการรวมสถานศึกษาอาชีวศึกษาเพื่อจัดตั้งสถาบันการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2555*, ออนไลน์, <https://shorturl.asia/ZjIJ6>. [28 มิถุนายน 2567].

8. Manz, C. and Sims, "H.Super leading: Beyond the myth of heroic leadership", 18–35.

9. Mott, P. E., *The characteristics of effective organization*.

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหาร สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียง
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียง
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียง

3. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ หมายถึง ภาวะผู้นำของผู้นำ คือ ที่ผู้นำสามารถทำให้อื่นสามารถนำตนเองได้โดยใช้ทักษะที่หลากหลายวิธีของผู้บริหาร โดยการสร้างแรงจูงใจสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ตามคล้อยตามกระตุ้นให้มีความตระหนักรู้ความ

เป็นผู้นำ พร้อมสร้างโอกาสในการพัฒนาความสามารถของผู้ตามให้เป็นผู้ตามโดยสร้างรูปแบบความคิดทางบวก ก่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาตัวบุคคลโดยให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ ตลอดจนการอำนวยความสะดวกให้สร้างทีมงาน ซึ่งถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้ไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ทั้งด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้นผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเหนือผู้นำจะส่งผลให้สถานศึกษามีประสิทธิผลที่สูงขึ้นได้ ประกอบด้วย

1.1 การให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่แสดงออกในการกระตุ้นและส่งเสริมให้บุคลากรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่แสดงในทิศทางที่ไม่ถูกต้อง สามารถเป็นผู้นำตนเองและผู้อื่นโดยศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองด้วยการสังเกตตัวเองเพื่อเก็บข้อมูลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีผู้บริหารควรแนะนำส่งเสริมบุคลากรให้มีการแบ่งงานกันทำอย่างเป็นระบบที่สัดส่วนที่แน่นอน มีการบังคับบัญชาเป็นไปตามลำดับชั้น จัดให้แต่ละบุคคลได้ทำงานที่รับผิดชอบอย่างเต็มที่ตลอดจนมอบหมายหรือแต่งตั้งที่ทำหยา และเปิดโอกาสให้บุคลากรได้ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานสามารถควบคุมตนเองที่จะตัดสินใจจนกระทั่งสามารถกำหนดนโยบายและมาตรฐานการปฏิบัติงานของตนเองได้ดี

1.2 การเป็นแบบอย่างที่เป็นผู้นำตนเอง หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่แสดงออกและเป็นแบบอย่างที่ดีในการที่จะส่งเสริมบุคลากรให้นำไปเป็นแบบฉบับในการเปลี่ยนพฤติกรรมจนเป็นตัวอย่างโดยการตั้งเป้าหมายจากผู้บริหารซึ่งผู้บริหารต้องแสดงพฤติกรรมอันดีงาม มีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม จริยธรรมไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเสียสละทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรในหน่วยงาน เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญและทักษะในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

1.3 การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่แสดงออกในการกระตุ้นและสนับสนุน ส่งเสริมและช่วยเหลือให้บุคลากรสามารถกำหนดเป้าหมายเพื่อมุ่งใจให้บุคลากรต้องคำนึงถึงส่วนรวม การให้ข้อมูลป้อนกลับและการเสริมแรงที่

เหมาะสม โดยสามารถมอบความเชื่อความศรัทธาให้เกิดในตัวบุคลากรได้ ตระหนักต่อเป้าหมายขององค์กร มีความเชื่อมั่นต่อตนเองและต่องาน สามารถสร้างความคาดหวังให้กับตนเองและหน่วยงาน รวมทั้งส่งเสริมการทำงานอย่างมีทิศทางเป็นระบบ

1.4 การสร้างรูปแบบความคิดทางบวก หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่แสดงออกที่จะกระตุ้นให้ข้อเสนอแนะในการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน ตระหนักถึงปัญหาและวิธีแก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล สามารถตัดสินใจและนำแนวคิดทฤษฎีในการปฏิบัติงานมาใช้อย่างเป็นระบบ สร้างรูปแบบความคิดที่ดีสามารถปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้ รวมทั้งตระหนักถึงปัญหาอย่างเป็นระบบ

1.5 การพัฒนาภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและคำหนิอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่แสดงออกในการอำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากร ให้การช่วยเหลือสนับสนุนและให้คำปรึกษา สร้างสัมพันธ์ที่ดีให้เกียรติหรือรางวัล ยกย่อง ชมเชยอย่างยุติธรรม ส่งเสริมให้บุคลากรได้มีโอกาสศึกษาเพิ่มเติมระหว่างการทำงาน ยอมรับนับถือ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยมิตรภาพ ปราศจากการข่มขู่หรือบังคับ ก่อให้เกิดสวัสดิภาพทั้งด้านสุขภาพอนามัยความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน

1.6 การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างทีมงาน หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่แสดงออกเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตัวเอง และทีมงาน สามารถสร้างคณะทำงานได้เป็นอย่างดี เพื่อพัฒนางานโดยใช้กระบวนการกลุ่ม สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สร้างความคุ้นเคย ให้ความเป็นกัลยาณมิตร ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน แนะนำบุคลากร กำหนดวัตถุประสงค์และเกณฑ์ในการควบคุมประสิทธิภาพของการจัดบรรยากาศองค์กรเป็นความรับผิดชอบร่วมกัน

1.7 การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ที่แสดงออกในการสร้างความพึงพอใจ สร้างระบบความคิดให้บุคลากรมีความรัก ความศรัทธา ความประทับใจ ความภาคภูมิใจต่อหน่วยงาน สร้างแรงจูงใจโดยให้กำลังใจ และเสริมแรงแก่บุคลากร ปลุกฝังให้บุคลากรสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และทุกคนในหน่วยงานรู้หน้าที่ของตนเอง ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติตามระเบียบวินัยและ ประเพณีและค่านิยมอันดีงาม

2. ประสิทธิภาพของสถานศึกษา หมายถึง ผลสำเร็จของสถานศึกษาที่เกิดจาก ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา การทำงาน ร่วมกัน เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ในการจัดการ ศึกษา ความสำเร็จของการปฏิบัติงานที่เอื้อต่อประสิทธิภาพสถานศึกษาพิจารณาจาก ความสามารถ 4 ประการได้แก่

2.1 ความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถึงปริมาณและคุณภาพของผู้เรียน และประสิทธิภาพของสถานศึกษาในการสร้างความ เชื่อมั่น โดยมีการวัดค่าความนิยมของชุมชน ผู้ปกครอง เพื่อให้สถานศึกษามีนักเรียน นักศึกษาเข้าเรียนตามเป้าหมาย มีการเพิ่มขีดความสามารถในด้านคุณภาพการเรียน การสอนให้ครบถ้วนตามเกณฑ์มาตรฐาน มีการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์การเรียนตาม เกณฑ์ที่กำหนด นอกจากนี้ยังมีการติดตามผลการสอบเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษา ของนักเรียน นักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาที่มีคุณภาพสูง

2.2 ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แสดง พฤติกรรมที่ดีงามมีเหตุผลและมีสอดคล้องกับความต้องการของสังคม ส่งผลต่อ การพัฒนาผู้เรียนทั้ง 4 ได้แก่ ร่างกาย สติปัญญา สังคม และจิตใจ ทำให้ผู้เรียนมี ทัศนคติทางบวก มีการแสดงออกคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กระทรวงศึกษา กำหนด นอกจากนี้ทำให้นักเรียน นักศึกษาเคารพในความคิดของผู้อื่น เห็นคุณค่า ของการอยู่ร่วมกันกับสังคม สามารถควบคุมอารมณ์ มีวินัยในตนเอง มีความอดกลั้น สามารถเผชิญหน้ากับปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ปฏิบัติตนเป็น แบบอย่างที่ดีต่อสถานศึกษา

2.3 ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความรู้ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางการบริหารงาน 4 ฝ่าย ปรับเปลี่ยนสถานศึกษาตามพันธกิจของสถานศึกษา นอกจากนี้ผู้บริหารให้ความสำคัญด้านบริหารวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเรียนการสอน มีการปรับปรุงหลักสูตร ให้เข้ากับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

2.4 ความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานศึกษา หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้ความสำคัญกับประสิทธิผลของสถานศึกษาโดยคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ความสามารถของผู้บริหารในการแก้ปัญหาในสถานศึกษา ความสามารถในการทำงานร่วมกับบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา มีการบริหารความขัดแย้งซึ่งอาจเกิดขึ้นภายในสถานศึกษา ได้อย่างมีอาชีพ

4. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำ

ตามแนวคิดของ พิชญาภา ยืนยาว¹⁰ ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนที่สามารถสร้างการนำตนเองให้เกิดขึ้นแก่บุคลากรในโรงเรียน โดยผู้บริหารสามารถสร้างให้ครูเกิดภาวะผู้นำด้วยตนเอง และสามารถนำตนเองในการทำงานและการมีส่วนร่วมในสถานศึกษาได้ การที่ผู้บริหารสามารถสร้างบุคลากรให้มีศักยภาพและความสามารถในการนำตนเองได้นั้น จะช่วยให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากบุคลากรทุกคนต่างทำงานภายใต้บรรยากาศองค์การแห่งการเสริมพลังอำนาจ ประกอบด้วย 7 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารที่ใช้หลักการบริหารแนะนำ ส่งเสริมให้บุคลากรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่แสดงออกให้

10. พิชญาภา ยืนยาว, “ผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารการศึกษา”, วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2561), 28-86.

เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม แนะนำและส่งเสริมบุคลากรให้มีการแบ่งงานกันทำอย่างเป็นระบบ จัดให้แต่ละบุคคลได้ทำงาน และมีความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ บุคลากร เป็นผู้ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือแต่งตั้ง

2) **ด้านการเป็นแบบอย่างในการนำตนเอง** หมายถึง พฤติกรรมของ ผู้บริหาร ที่มีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่ยอมรับในหน่วยงาน พร้อมทั้งจะส่งเสริมให้บุคลากรได้นำไปเป็นแบบฉบับในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองและยังเป็นตัวอย่างในการเป็นผู้นำตนเอง โดยมีอิทธิพลต่อบุคคลด้วยการแสดงพฤติกรรมการปฏิบัติในสิ่งที่ดีโดยการแสดงออก แนะนำส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี โดยการแสดงออก แนะนำส่งเสริมให้บุคลากร

3) **ด้านการกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง** หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารที่มีการกระตุ้นสนับสนุน ช่วยเหลือ ให้บุคลากรเพิ่มความตระหนักและความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายของตนเองและหน่วยงาน เป็นการสร้างความคาดหวัง ความต้องการและความสำเร็จของบุคลากร และก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ของหน่วยงาน ผู้บริหารมีพฤติกรรมที่จะสนับสนุนและช่วยเหลือให้บุคลากรพัฒนาความสามารถ

4) **ด้านการสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก** หมายถึง พฤติกรรมของ ผู้บริหาร ที่จะกระตุ้น และให้ข้อเสนอแนะในการแสดงความคิดเห็นที่สร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน ตระหนักถึงปัญหาและวิธีแก้ไขปัญหามีเหตุผล สามารถตัดสินใจ และนำแนวคิดทฤษฎีในการปฏิบัติงานมาใช้อย่างเป็นระบบ สร้างรูปแบบความคิดที่ดี และ ปลุกฝังนิสัยให้เกิดขึ้นแก่บุคลากร โดยการกระตุ้นและให้ข้อเสนอแนะให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและแง่คิดในทางที่ดี

5) **ด้านการให้รางวัลและคำหนิอย่างสร้างสรรค์ให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง** หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารในการช่วยเหลือ ส่งเสริมให้บุคลากรมีความสามารถ เพื่อจูงใจหรือใช้อิทธิพลให้เกิดการทำงานร่วมกัน มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากร ตามความต้องการ และตามความสนใจ สนับสนุนให้ได้รับโอกาสในการพัฒนางานตามสมควร ผู้นำหรือผู้บริหารต้องดำเนินการอำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากร ให้การช่วยเหลือสนับสนุน

6) ด้านการสร้างทีมงานที่สนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารในการสนับสนุนคณะทำงาน สร้างทีมงานและมีการปรึกษาหารือระหว่างผู้ร่วมงานเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทีมงานมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในทีมงาน เปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็น

7) ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารในการสร้างระบบความคิดให้บุคลากรเกิดความรักความศรัทธา ความประทับใจ ความภาคภูมิใจ และผูกพันต่อหน่วยงานและสร้างแรงจูงใจ ให้กำลังใจ ให้การเสริมแรง

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา

ตามแนวคิดของภาคิน รูปเหมาะ¹¹ ซึ่งมี 4 ด้าน ดังนี้

1) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น หมายถึง ระดับความสำเร็จที่โรงเรียนสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้มีการพัฒนาในระดับสูงขึ้นทุกปีการศึกษา ผ่านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้หรือโครงการที่จัดขึ้นของโรงเรียน มีผลการทดสอบระดับชาติของผู้เรียนมีการพัฒนาและมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น โดยที่นักเรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี

2) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติทางบวก หมายถึง ระดับความสำเร็จที่โรงเรียนสามารถพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนและกระบวนการ จัดการเรียนการสอน มีความประพฤติด้านคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกตามที่สถานศึกษากำหนด ให้นักเรียนพัฒนาตนเองในด้านความคิด ทักษะคิที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียน เป็นผู้มีเหตุผล รับฟังความคิดเห็นและยอมรับนับถือผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัยต่อตนเอง และผู้อื่น มีจิตสาธารณะและปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับวัยโอกาส

11. ภาคิน รูปเหมาะ, “ประสิทธิผลของโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (คณะครุศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2555), 58.

3) ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน หมายถึง ระดับความสำเร็จที่สามารถพัฒนาโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย โดยได้รับความร่วมมือจากชุมชน และหน่วยงานอื่น โดยสนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยี สื่อ และนวัตกรรมต่าง ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน มีการนำผลจากการทดสอบนักเรียนไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

4) ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน หมายถึง ระดับความสำเร็จที่ผู้บริหารและครูร่วมมือกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ปัญหาด้านการเรียนการสอน ปัญหาและแก้ไขเหตุการณ์ฉุกเฉินหรือเฉพาะหน้า แก้ปัญหาด้านการปกครองนักเรียน แก้ปัญหาด้านการบริหารทั่วไป ปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาด้านวิชาการ ประสานความขัดแย้งและปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2567 จำนวน 967 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร 42 คน และครู 925 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จากจำนวนที่ตารางสำเร็จรูป Krejcie และ Morgan¹² จำนวนรวม 280 คน ผู้บริหาร 12 คน ครู 268 คน คือ ผู้บริหารจำนวน 280 คน โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน

5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผู้วิจัยตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนตรวจสอบเพื่อพิจารณาความเที่ยงตรง (Validity) ความถูกต้องของเนื้อหา (Content) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

12. Krejcie, R. V. and Morgan, D. W., "Determining Sample Size for Research Activities", *Educational and Psychological Measurement*, Vol. 30 No. 3 (1970), 607-610.

วิเคราะห์หาค่า IOC (Index of item Objective Congruence) มีค่าอยู่ในช่วง 0.50 ขึ้นไป ได้ค่าระหว่าง 1.00 แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง นำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงแล้วนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 30 ชุดมีค่าอำนาจจำแนกรายด้านเท่ากับ 0.990 วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.99

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.3.1 ขอนหนังสือจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธนบุรี เพื่อขอความร่วมมือไปยังผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

5.3.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้กับสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือแต่ละแห่งด้วยตนเอง

5.3.3 ดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

5.3.4 เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืน จึงตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์และจัดลำดับข้อมูลโดยได้รับแบบสอบถามกลับคืนที่สมบูรณ์จำนวน 280 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

5.3.5 นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

5.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

5.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) โดยการคำนวณหาค่าความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage)

5.4.2 การวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.4.3 การวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.4.4 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองตัวโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ซึ่งมีค่าระหว่าง -1 ถึง +1

5.4.5 วิเคราะห์ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

6. ผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยภาพรวม ($n = 280$)

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านการให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง	4.28	0.81	มาก	5
2. ด้านการแสดงเป็นแบบอย่างที่เป็นผู้นำตนเอง	4.32	0.76	มาก	2
3. ด้านการกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมาย	4.30	0.81	มาก	3
4. ด้านการสร้างรูปแบบความคิดทางบวก	4.21	0.89	มาก	7
5. ด้านการพัฒนาภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและ ตำหนิอย่างสร้างสรรค์	4.25	0.81	มาก	6
6. ด้านการให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง	4.30	0.86	มาก	4
7. ด้านการแสดงเป็นแบบอย่างที่เป็นผู้นำตนเอง	4.63	0.62	มากที่สุด	1
รวม	4.29	0.81	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.81)

เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.62) รองลงมาได้แก่ ด้านการแสดงเป็นแบบอย่างที่เป็นผู้นำตนเอง ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.76) ส่วนด้านการสร้างรูปแบบความคิดทางบวก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.89)

2. ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (n = 280)

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มี	4.46	0.64	มาก	3
2. ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง	4.40	0.70	มาก	4
3. ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก	4.66	0.52	มากที่สุด	1
4. ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา	4.46	0.63	มาก	2
รวม	4.43	0.66	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.66)

เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.52) รองลงมาได้แก่ ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.63) ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.64) ส่วนด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.70)

3. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์อำนาจทำนายของภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ($n = 280$)

ตัวแปรทำนาย	b	β	t	sig
1. การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างทีมงาน (X_6)	2.571	0.953	52.369**	.000
2. การให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง (X_1)	1.602	0.408	13.690**	.000
3. การสร้างรูปแบบความคิดทางบวก (X_4)	0.449	0.232	5.478**	.000
4. การพัฒนาภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและคำหนิอย่างสร้างสรรค์ (X_5)	0.197	0.093	2.404*	.017
5. ค่าคงที่ (Constant)	22.360		17.769**	.000
R = 0.975, $R^2 = 0.952$, $R^2_{adj} = 0.951$, F = 5.784, df1 = 1, df2 = 275, Sig. < 0.017, SE _{est.} = 2.459				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 ตัวแปรอิสระทั้งหมดของงานวิจัยได้แก่

การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างทีมงาน (X_6) การให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง (X_1) การสร้างรูปแบบความคิดทางบวก (X_4) และการพัฒนาภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและคำหนิอย่างสร้างสรรค์ (X_5) สามารถร่วมกันทำนายตัวแปรประสิทธิภาพของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 95.20 ($R^2 = 0.952$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อปรับค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ที่มีค่าเท่ากับ 2.459 (SE_{est.} = 2.459) พบว่า ปัจจัยทั้งหมดสามารถร่วมกันทำนายตัวแปรประสิทธิภาพของสถานศึกษา ได้ถึงร้อยละ 95.10 ($R^2_{adj} = 0.951$) ส่วนอีกร้อยละ 4.90

เกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอื่นที่ไม่นำมาเป็นตัวแปรอิสระในการศึกษาครั้งนี้ ตัวแปรที่มีอิทธิพลในการทำนายสูงสุด คือ การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างทีมงาน ($\beta = 0.953$) รองลงมา ได้แก่ การให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง ($\beta = 0.408$) การสร้างรูปแบบความคิดทางบวก ($\beta = 0.232$) และการพัฒนาภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ ($\beta = 0.093$)

7. อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ระดับมาก เมื่อมีการพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ด้านที่สูงที่สุด คือ ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง รองลงมา คือ ด้านการแสดงเป็นแบบอย่างที่เป็นผู้นำตนเอง ส่วนด้านการสร้างรูปแบบความคิดทางบวก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทที่แสดงออกในการสร้างความพึงพอใจ สร้างระบบความคิดให้บุคลากรมีความรักความศรัทธา ความประทับใจ ความภักดีต่อหน่วยงาน สร้างแรงจูงใจโดยให้กำลังใจและเสริมแรงแก่บุคลากร ปลุกฝังให้บุคลากรสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และทุกคนในหน่วยงานรู้หน้าที่ของตนเอง ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติตามระเบียบวินัยและประเพณี และค่านิยมอันดีงาม ทำให้เป็นผู้ที่มีวัฒนธรรมที่ดีสร้างศักยภาพในการเป็นผู้นำของบุคลากรเป็นการสร้างระบบความคิดให้บุคลากรเกิดความรัก ความศรัทธาในสถานศึกษา ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชรินทร์ทิพย์ วงศ์ธรรม¹³ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

13. ชรินทร์ทิพย์ วงศ์ธรรม, “ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (ครุศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2565), 46.

2. ระดับประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษาสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานศึกษา ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ส่วนด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับบัญชา พิพัฒน์มงคลกิจ¹⁴ การบริหารสถานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ด้านความสำเร็จในการทำงาน โดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

3. บทบาทภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งได้แก่ ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษาสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานศึกษา ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ได้ร้อยละ 95.20 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ศราวุธ ตະນัยศรี¹⁵ ได้พบว่า 1) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่า ตัวแปรที่สามารถร่วมกันพยากรณ์ต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา มี 4 ตัวแปร คือ 1) การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดย 2) การสร้างทีมงาน 3) การแสดงเป็นแบบฉบับ

14. บัญชา พิพัฒน์มงคลกิจ, “การบริหารสถานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3”, *คุรุสภาวิจัยการ, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)*, 41-50.

15. ศราวุธ ตະນัยศรี, “ภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1”, *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย (สพบท.)*, ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2567), 222-236.

ให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง 4) การอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ และการกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเองตามลำดับ สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 83.90 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

8. ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากงานวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าทางวิชาการและเชิงปฏิบัติ มีดังนี้ ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาและยกระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ส่งเสริมให้บุคลากรมีค่านิยมร่วมกัน เกิดความรัก ความศรัทธา และความภักดีต่อองค์กร ส่งผลให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเหนือผู้นำสามารถสร้างแรงบันดาลใจและแรงจูงใจในการทำงานแก่ครูและบุคลากร โดยการเป็นแบบอย่างที่ดี การส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง และการให้รางวัลหรือตำหนิอย่างสร้างสรรค์ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

จากความรู้ใหม่ที่ค้นพบ สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำไม่เพียงแต่ส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริหารเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ของสถานศึกษา และสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในอนาคตเพื่อสร้างองค์การการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผลและมีความยั่งยืนในระยะยาว

9. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1.1 จากผลการวิจัยภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหาร ขอเสนอแนะว่า สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรส่งเสริมด้านการสร้างรูปแบบความคิด

ทางบวก ตระหนักถึงปัญหาและวิธีแก้ไขปัญหามีเหตุผล นำไปสู่การตัดสินใจ และนำแนวคิดทฤษฎีในการปฏิบัติงานมาใช้อย่างเป็นระบบกระตุ้นให้ข้อเสนอแนะ ในการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์สร้างรูปแบบความคิดที่ดีสามารถปรับตัว เข้ากับคนอื่นได้ รวมไปถึงทั้งตระหนักถึงปัญหาอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์มีความ มั่นคงทางอารมณ์

1.2 จากผลการวิจัยภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหาร ขอเสนอแนะว่า สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือควรส่งเสริมด้านความสามารถในการพัฒนา นักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ผู้บริหารส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนทั้ง 4 ส่วน ได้แก่ ร่างกาย สติปัญญา สังคม และจิตใจ ทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติทางบวกมีการแสดงออก คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กระทรวงศึกษากำหนดผู้ มีการส่งเสริมนักเรียน นักศึกษาเคารพในความคิดของผู้อื่นเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันกับสังคม

1.3 จากผลการวิจัยภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถาน ศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรส่งเสริมผู้บริหารพัฒนาตัวเอง ในด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา ด้านความสามารถของ การแก้ปัญหาในสถานศึกษา ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้ ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 งานวิจัยในอนาคตควรนำแนวคิด ทฤษฎี ภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผล ต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มาใช้ในงานวิจัยกับการบริหารงานด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการนำมาใช้ในการบริหาร สถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของ สถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในสังกัดอื่น ๆ หรือหน่วยงาน อื่น ๆ เนื่องจากการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของโรงเรียนเป็นตัวชี้วัดอย่างหนึ่ง ของความสำเร็จของโรงเรียน ทางด้านงบประมาณและด้านการบริหารจัดการ

2.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสถานศึกษากับปัจจัยอื่น ๆ ปรับ ประยุกต์ให้เหมาะสมกับสถานศึกษาแต่ละแห่งและเขตพื้นที่การศึกษาที่มีความแตกต่างกัน

รายการอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ ร.ส.พ., 2546.
- ชรินทร์ทิพย์ วงศ์ธรรม. “ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. ครุศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2565.
- บัญชา พิพัฒน์มงคลกิจ. “การบริหารสถานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3”. คุรุสภา วิทยากร. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม–สิงหาคม 2563). 41–50.
- พิชญาภา ยืนยาว. “ผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารการศึกษา”. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2561.
- ภาคิน รูปเหมาะ. “ประสิทธิภาพของโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน”. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะครุศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2555.
- ศราวุธ ตะนัยศรี. “ภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1”. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย (สพบท.). ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม–กันยายน 2567). 222–236.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. 2552.

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. *หลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติการจัดการอาชีวศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง*. กรุงเทพฯ: เทคนิคมินบุรี, 2562.

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. *แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2560–2579*. ออนไลน์. <https://shorturl.asia/xs8Uq>. [28 มิถุนายน 2567].

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. *กฎกระทรวงการรวมสถานศึกษาอาชีวศึกษาเพื่อจัดตั้งสถาบันการอาชีวศึกษา พ.ศ.2555*. ออนไลน์. <https://shorturl.asia/ZjIJ6>. [28 มิถุนายน 2567].

Manz, C. and Sims, H. “Super leading: Beyond the myth of heroic leadership”. *Organizational Dynamics*. (1991). 18–35.

Mott, P. E. *The characteristics of effective organization*. New York: Harper and Row. Mzumara, H.R, 1972.

Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. “Determining Sample Size for Research Activities”. *Educational and Psychological Measurement*. Vol. 30 No. 3 (1970). 607–610.

ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะ
ด้านดิจิทัลของผู้เรียนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก
(EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

Students' Expectations and Satisfaction Toward
Their Digital Competencies in the Eastern Economic
Corridor (EEC) A Case Study of Chonkanyanukoon
School Under the Secondary Educational Service
Area Office Chonburi-rayong

ธนา สีระวังไพร

Thana Seerawangprai

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยธนบุรี

Master of Education (Educational Administration) Thonburi University

Email: thananow001@gmail.com

ตอบรับบทความ (Received) : 23 พฤศจิกายน 2568

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 26 กุมภาพันธ์ 2569

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 10 กรกฎาคม 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 29 กรกฎาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความคาดหวังของนักเรียนที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน 2) ศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน 3) เปรียบเทียบระดับความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของ โดยรวม และจำแนกตามเพศ อายุ และระดับชั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนชลกันยานุกูล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี ระยอง ปีการศึกษา 2567 จำนวน 328 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.957 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ด้วยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความคาดหวังของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ความคาดหวังมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความปลอดภัย รองลงมาคือ ด้านการสื่อสารและความร่วมมือ ส่วนด้านการแก้ปัญหามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 2) ระดับความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ด้านดิจิทัลของผู้เรียนด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความปลอดภัย รองลงมาคือ ด้านการสื่อสารและความร่วมมือ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการสร้างเนื้อหาดิจิทัล 3) ผลการเปรียบเทียบความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน สามารถสรุปได้ว่า มีความพึงพอใจสูงกว่าความคาดหวังในทุกด้าน เปรียบเทียบความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และเปรียบเทียบความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน จำแนกตามเพศ อายุ และระดับชั้น แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงถึงประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้และระบบสนับสนุนทางดิจิทัลของโรงเรียนชลกันยานุกูลที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างดีเยี่ยม อีกทั้งผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความเสมอภาคในการเข้าถึงโอกาสทางดิจิทัลของผู้เรียนทุกกลุ่ม

อย่างไรก็ตามทักษะด้านการสร้างเนื้อหาดิจิทัลยังเป็นจุดที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติม ซึ่งเป็นข้อมูลใหม่ที่มีคุณค่าในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรและส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมยุคดิจิทัลและทิศทางการพัฒนากำลังคนในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC)

คำสำคัญ: ความคาดหวัง ความพึงพอใจ สมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน
เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

Abstract

This research aimed to: (1) examine the level of students' expectations toward their digital competencies, (2) investigate the level of students' satisfaction with their digital competencies, and (3) compare students' expectations and satisfaction overall and classified by gender, age, and grade level. The sample consisted of 328 students at Chonkanyanukoon School under the Secondary Educational Service Area Office Chonburi-Rayong during the 2024 academic year. Data were collected using a questionnaire with a reliability coefficient of 0.957. Data analysis involved descriptive statistics (frequency, percentage, mean, and standard deviation) and inferential statistics, including the t-test and one-way analysis of variance (ANOVA).

The findings revealed that: (1) the overall level of students' expectations toward digital competencies was high; the safety dimension yielded the highest mean score, followed by communication and collaboration, while problem-solving scored the lowest. (2) The overall level of students' satisfaction was also high, with safety scoring the highest, followed by communication and collaboration, and digital content creation scoring the

lowest. (3) The comparative analysis indicated that students' satisfaction was higher than their expectations across all dimensions. Furthermore, no statistically significant differences in expectations and satisfaction were found overall or when classified by gender, age, and grade level. These results reflect the high effectiveness of digital learning management and support systems at Chonkanyanukoon School in meeting learners' needs, while demonstrating equitable digital access across all student groups. However, digital content creation remains an area requiring further development. This insight provides valuable data for curriculum planning to align students' digital competencies with the demands of the digital era and human resource development in the Eastern Economic Corridor (EEC).

Keywords: Expectations, Satisfaction, Digital Competencies,
Eastern Economic Corridor (EEC)

1. บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับปรับปรุง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562¹ ว่าด้วยเรื่องเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ตามมาตราที่ 63 ถึงมาตราที่ 69 รัฐต้องจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อดิจิทัล และโครงสร้างพื้นฐานอื่นที่จำเป็นต่อการส่งวิทยุการกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรคมนาคม และการสื่อสารในรูปแบบอื่น เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมตามความจำเป็น รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาและผลิตแบบเรียน ตำรา หนังสือทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์อื่น วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น เพื่อให้ความรู้ ความสามารถ และทักษะในการผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ

ด้านผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกทำได้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทางภาครัฐยังต้องมีการส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาการผลิตและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่าและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทย²

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มุ่งเน้นพัฒนาประชากรวัยเรียนทุกคนและทุกกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งหมายรวมถึง กลุ่มผู้เรียนที่มีความจำเป็น กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดารในทุกมิติ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีความรักในสถาบันหลักของชาติ ยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545), 22–23.
2. กระทรวงศึกษาธิการ, แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา, (กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ, 2557), 5–11.

ทรงเป็นประมุข มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง เป็นพลเมืองที่ดีของชาติและเป็นพลเมืองโลกที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีความเป็นเลิศทางวิชาการ มีทักษะวิชาชีพและทักษะชีวิตที่เหมาะสมสอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน โดยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21³

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง กลุ่มส่งเสริมทางไกล เทคโนโลยีสารสนเทศมีพันธกิจในการพัฒนาการศึกษาโดยการส่งเสริมและสนับสนุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการศึกษา ด้านฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อสนับสนุนในด้านการทำงานผ่านระบบต่าง ๆ ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาบริหารจัดการศึกษา และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) พัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ พัฒนาเข้าสู่สังคม EEC และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม⁴

เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก หรือ EEC เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่สำคัญของประเทศไทย ครอบคลุมจังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมายใหม่ (New S-Curve) การขับเคลื่อนพื้นที่ดังกล่าวต้องการกำลังคนที่มีความรู้ และทักษะสอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม การจัดการศึกษาในระดับมัธยมปลายจึงมีบทบาทสำคัญในการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว หลักสูตรในระดับมัธยมปลายที่เกี่ยวข้องกับ EEC มักอยู่ในลักษณะ รายวิชาเพิ่มเติม (Elective Courses) และรายวิชาเชื่อมโยงอาชีพ (Career-oriented Subjects) พร้อม

-
3. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, *ข้อมูลสารสนเทศ*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554), 28.
 4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง, *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566–2570 (ฉบับบททวนงบประมาณ พ.ศ. 2567)*, (ชลบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง, 2567), 72.

เป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยสู่อนาคตที่ยั่งยืน⁵

อีกทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ได้มีการจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาให้กับโรงเรียนชลกันยานุกูล ทั้งในด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สนับสนุนงบประมาณการจ้างครูให้เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน และยังส่งเสริมทางด้านการศึกษาในรูปแบบดิจิทัล โดยจัดสรรงบประมาณในการติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ตให้กับทางโรงเรียนชลกันยานุกูล ซึ่งเป็นแผนพัฒนาของทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และการบริหารจัดการศึกษา ได้ดำเนินโครงการพัฒนาระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตภายในโรงเรียน และจัดตั้งห้องเซิร์ฟเวอร์ (Server Room) เพื่อรองรับการใช้ข้อมูลและสื่อดิจิทัล ซึ่งถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการเรียนการสอนยุคใหม่ เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนโรงเรียนชลกันยานุกูลสู่การเป็นสถาบันการศึกษาที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยมีเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้ทัดเทียมกับมาตรฐานสากล⁶

ด้วยเหตุผลข้างต้นผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมให้บรรลุผล เนื่องจากผู้บริหารเป็นผู้นำ และมีอำนาจในการบริหารจัดการการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยยึดหลักความจำเป็นและใช้พื้นที่เป็นฐานที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งโรงเรียนชลกันยานุกูลเป็นสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ได้เล็งเห็นถึงปัญหาและความสำคัญของการจัดการศึกษารูปแบบดิจิทัล จึงได้พยายามพัฒนาทักษะทางด้านเทคโนโลยี ด้วยการจัดการเรียนรู้รูปแบบดิจิทัล ทั้งนักเรียน ครูผู้สอน รวมไปถึงบุคลากรของโรงเรียนให้สามารถใช้อุปกรณ์ดิจิทัล เรียนรู้การบริหารจัดการ ระบบเครือข่าย สร้างศูนย์เทคโนโลยี เช่น งานโสตของทางโรงเรียนชลกันยานุกูล ศูนย์บริการเครือข่ายและเทคโนโลยี

5. สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, รายงานประจำปี 2562 สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2562), 25.

6. องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี, แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566–2570) ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี, (ชลบุรี: องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี, 2566), 50–51.

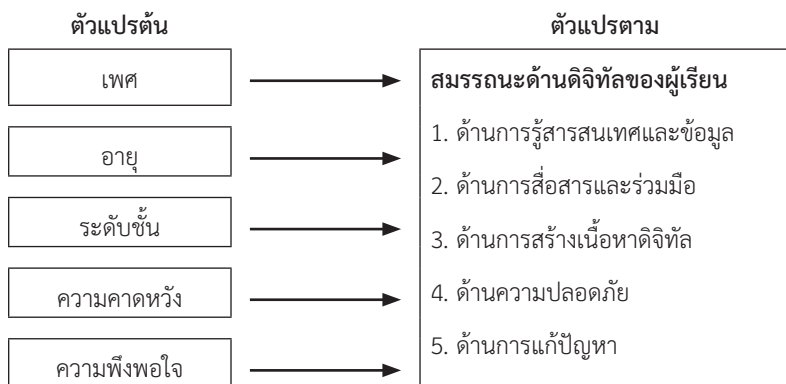

ดังนั้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการให้บริการตามความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ผู้บริหารต้องมีนโยบายในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการ การบริการด้วยความเต็มใจ การบริการที่ประทับใจ และพัฒนาการให้บริการโดยนาระบบอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา และเป็นส่วนในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้รูปแบบดิจิทัลของโรงเรียนชลกันยานุกูล

จากที่มาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเป็นบุคลากรของโรงเรียนชลกันยานุกูล จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้รูปแบบดิจิทัลในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้รูปแบบดิจิทัลในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้ เกี่ยวกับความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้รูปแบบดิจิทัลในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สามารถนำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการวางแผน ส่งเสริม พัฒนา และปรับปรุง อีกทั้งยังเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้รูปแบบดิจิทัลต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญในการศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน 1) ด้านการรู้สารสนเทศ และข้อมูล 2) ด้านการสื่อสารและร่วมมือ 3) ด้านการสร้างเนื้อหาดิจิทัล 4) ด้านความปลอดภัย 5) ด้านการแก้ปัญหา เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย สามารถเขียนเป็นภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

2. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

3. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยรวม และจำแนกตาม เพศ อายุ และระดับชั้น

3. นิยามศัพท์เฉพาะ

ความคาดหวัง หมายถึง ความเชื่อ ความต้องการ ความมุ่งหวังที่เป็นความรู้สึกของนักเรียนที่จะได้รับต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกภายใน ชอบ พอใจ ทศนคติในแง่บวก ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

สมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน หมายถึง ความสามารถแบบบูรณาการ ที่ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสืบค้นและจัดการข้อมูล สื่อสารและร่วมมือ สร้างเนื้อหาดิจิทัล แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และรักษาความปลอดภัย รวมถึงจริยธรรม ล้วนมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 และตอบสนองความต้องการของสังคมฐานนวัตกรรม ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

การรู้สารสนเทศและข้อมูล หมายถึง การที่ผู้เรียนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีทักษะในการสืบค้น และคัดกรองข้อมูลสารสนเทศ สามารถประเมินความน่าเชื่อถือ รู้จักการจัดการข้อมูล การเก็บข้อมูลตามเนื้อหาดิจิทัล สามารถจัดโครงสร้างข้อมูล ไฟล์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ

การสื่อสารและร่วมมือ หมายถึง การที่ผู้เรียนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีปฏิสัมพันธ์ผ่านเทคโนโลยีโดยใช้ช่องทางดิจิทัล สื่อสารได้อย่างเหมาะสม มีการแบ่งปันไฟล์ ลิงก์ มีการเข้าถึงงานต่าง ๆ ทางด้านดิจิทัล ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเป็นพลเมืองดิจิทัล สามารถเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะทางออนไลน์ รู้จักการทำงานร่วมกันบนแพลตฟอร์มในโครงการต่าง ๆ มีมารยาททางการสื่อสารโดยใช้ดิจิทัล รู้จักเคารพผู้อื่นด้วยความสุภาพ มีความตระหนักถึงวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีการจัดการดูแลด้านภาพลักษณ์ของตนเอง ได้แก่ โปรไฟล์

การสร้างเนื้อหาดิจิทัล หมายถึง การที่ผู้เรียนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาเนื้อหาดิจิทัล ผลิตชิ้นงาน สื่อข้อความ ภาพ วิดีโอและข้อมูลต่าง ๆ มีการประยุกต์และบูรณาการเนื้อหาโดยใช้

ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อสร้างชิ้นงานใหม่ มีความรู้ความเข้าใจด้านลิขสิทธิ์และสัญญาอนุญาต สามารถใช้สื่อดิจิทัลตามกฎหมาย รู้จักการเขียนโปรแกรม สามารถคิดคำนวณและการใช้โค้ดดิ้งเพื่อแก้ปัญหาทางดิจิทัล

ความปลอดภัย หมายถึง การที่ผู้เรียนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีทักษะในการป้องกันอุปกรณ์ มีระบบแอนตี้ไวรัส มีการใช้รหัสผ่าน มีการยืนยันตัวตน ผู้เรียนสามารถคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของตนเอง สามารถดูแลลิขสิทธิ์ของข้อมูลและความยินยอม มีการดูแลด้านสุขภาวะดิจิทัล ได้แก่ ความสมดุลด้านเวลา ดูแลหน้าจอ มารยาทกริยาท่าทางและความสำคัญส่วนตน มีการดูแลความปลอดภัยสิ่งแวดล้อมดิจิทัล โดยมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมแวดล้อมด้านพลังงานดิจิทัล

การแก้ปัญหา หมายถึง การที่ผู้เรียนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีทักษะการแก้ปัญหาทางด้านเทคนิค สามารถวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้นกับฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์เบื้องต้น มีการเลือกใช้เทคโนโลยีได้เหมาะสมกับงานและความต้องการ รู้จักใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ได้อย่างเหมาะสม สามารถพัฒนาตนเองด้านสมรรถนะดิจิทัล โดยประเมินช่องว่างระหว่างทักษะการวางแผนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) หมายถึง พื้นที่ 3 จังหวัดภาคตะวันออก ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง เป็นฐานการลงทุนและพัฒนาอุตสาหกรรมใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมขั้นสูง

4. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

แนวคิด ทฤษฎีความคาดหวัง ตามแนวคิดของ Vroom⁷ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ

7. Lunenburg, F. C., "Expectancy theory of motivation: Motivating by altering expectations", *International Journal of Management, Business, and Administration*, Vol. 15 No. 1 (2011), 1–6.

1. ความคาดหวังในความพยายามต่อการกระทำหรือการปฏิบัติงาน หมายถึง การที่บุคคลคาดหวังไว้ล่วงหน้าว่าตนเองพยายามต่อการกระทำพฤติกรรมได้ตามความสามารถแล้วโอกาสนั้นได้สำเร็จมีมากน้อยเพียงใด เป็นการคิดก่อนจะทำการสิ่งต่าง ๆ ว่าสามารถทำได้หรือไม่

2. ความคาดหวังในการกระทำต่อผลลัพธ์หรือผลของการปฏิบัติงาน หมายถึง การที่บุคคลคาดหวังไว้ล่วงหน้าก่อนทำการพฤติกรรมว่า ถ้าหากกระทำพฤติกรรมนั้นแล้วจะได้ผลลัพธ์แก่ตนที่ดีหรือไม่

3. ความคาดหวังในคุณค่าของผลลัพธ์หรือรางวัล หมายถึง คุณค่าจากผลของการกระทำที่เกิดแก่บุคคลที่แสดงพฤติกรรมนั้น ดังนั้นทฤษฎีความคาดหวัง Vroom หรือ Expectation Theory บางทีเรียกว่า VET Theory

แนวคิด ทฤษฎีความพึงพอใจ ตามแนวคิดของ อับราฮัม มาสโลว์⁸ นักจิตวิทยาชาวอังกฤษ ได้สร้างทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นสมมติฐานอยู่ 2 ประการ คือ

1. มนุษย์มีความต้องการอยู่ตลอดเวลา トラバใดที่ยังมีชีวิตอยู่ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วก็จะไม่เป็นแรงจูงใจสำหรับพฤติกรรมนั้นอีกต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นจึงจะมีอิทธิพลจูงใจต่อไป

2. ความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำไปหาสูงตามลำดับความสำคัญ เมื่อความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการขั้นสูงก็จะตามมา มาสโลว์ได้แบ่งลำดับความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ลำดับ ดังนี้

2.1 ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs)

2.2 ความต้องการความปลอดภัยหรือความมั่นคง (Security or Safety Needs)

2.3 ความต้องการทางด้านสังคม (Social or Belongingness Needs)

2.4 ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นในสังคม (Esteem or Status Needs)

2.5 ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต (Self-actualization or Self-Realization)

8. A. H. Maslow, "A Theory of Human Motivation", *Psychological Review*, Vol. 50 No. 4 (1943), 370-396.

แนวคิด ทฤษฎีสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน ตามแนวคิดของสหภาพยุโรป พัฒนาการเรียนรู้ดิจิทัล (Digital Learning)⁹ หมายถึง การใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลเพื่อสนับสนุน เสริมสร้าง อำนาจความสะดวกกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดความยืดหยุ่น การเรียนรู้เฉพาะบุคคล และความร่วมมือระหว่างผู้เรียน ครู ชุมชน การเรียนรู้ ทั้งในชั้นเรียน ผสมผสาน (blended) และออนไลน์เต็มรูปแบบ และการบริหารการศึกษา หากออกแบบอย่างมีมนุษยธรรม ครอบคลุม และเท่าเทียมตามกรอบ SDG4 ของยูเนสโก และการสร้างสรรค์ สหภาพยุโรปพัฒนา “Digital Competence Framework for Citizens (DigComp)” ที่ใช้ทั่วโลก (รวมถึง UNESCO ก็หยิบมาใช้) โดยแบ่ง 5 มิติสมรรถนะดิจิทัล คือ

มิติที่ 1: การรู้สารสนเทศและข้อมูล (Information & Data Literacy)

มิติที่ 2: การสื่อสารและร่วมมือ (Communication & Collaboration)

มิติที่ 3: การสร้างเนื้อหาดิจิทัล (Digital Content Creation)

มิติที่ 4: ความปลอดภัย (Safety)

มิติที่ 5: การแก้ปัญหา (Problem Solving)

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนชลกันยานุกูล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี ระยอง ปีการศึกษา 2567 จำนวน 3,767 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนชลกันยานุกูล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี ระยอง ปีการศึกษา 2567 ซึ่งกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรการคำนวณของ Yamane¹⁰ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 328 คน

9. A. Ferrari, *DIGCOMP: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe*, (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013), 6.

10. Taro Yamane, *Statistics: An Introductory Analysis*, 3rd ed., (New York: Harper & Row, 1973), 125.

5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผู้วิจัยตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบเพื่อพิจารณาความเที่ยงตรง (Validity) ความถูกต้องของเนื้อหา (Content) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิเคราะห์หาค่า IOC (Index of item Objective Congruence) แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง นำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงแล้วนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 30 ชุด วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.957

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.3.1 ขอนหนังสือจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธนบุรี เพื่อแนะนำตัวและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลถึงผู้อำนวยการโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

5.3.2 ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธนบุรี ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

5.3.3 ผู้วิจัยขอความร่วมมือกับหัวหน้าระดับชั้นแต่ละระดับชั้น ในการนำแบบสอบถามให้กับนักเรียน โรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ทำแบบสอบถาม และเก็บคืนแบบสอบถามด้วยตนเอง จำนวน 328 ฉบับ

5.3.4 เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืน จึงตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ และจัดลำดับข้อมูล

5.3.5 นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

5.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

5.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบ

แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) โดยการคำนวณหาค่าความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

5.4.2 การวิเคราะห์ความคาดหวังของนักเรียน โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

5.4.3 การวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัล โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

5.4.4 เปรียบเทียบหาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน โดยผู้วิจัยใช้โปรแกรมวิเคราะห์สถิติ SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) ในการประมวลผลข้อมูล ได้แก่ การหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ t-test และ F-test

6. ผลการวิจัย

6.1 ระดับความคาดหวังของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคาดหวังของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ($n = 328$)

ข้อ	ความคาดหวังของนักเรียน	$\bar{X}$	(S.D.)	แปลผล	ลำดับ
1	ด้านการรู้สารสนเทศและข้อมูล	4.15	0.80	มาก	4
2	ด้านการสื่อสารและร่วมมือ	4.31	0.75	มาก	2
3	ด้านการสร้างเนื้อหาดิจิทัล	4.15	0.87	มาก	3
4	ด้านความปลอดภัย	4.36	0.79	มาก	1
5	ด้านการแก้ปัญหา	4.11	0.90	มาก	5
รวม		4.24	0.82	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความคาดหวังของนักเรียนที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียนในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.82) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านความปลอดภัย ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.79) รองลงมา คือ ด้านการสื่อสารและร่วมมือ ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.75) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการแก้ปัญหา ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.90)

6.2 ความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจของ
นักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาค
ตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
ชลบุรี ระยอง (n = 328)

ข้อ	ความพึงพอใจของนักเรียน	$\bar{X}$	(S.D.)	แปลผล	ลำดับ
1	ด้านความรู้สารสนเทศและข้อมูล	4.26	0.85	มาก	3
2	ด้านการสื่อสารและร่วมมือ	4.40	0.73	มาก	2
3	ด้านการสร้างเนื้อหาดิจิทัล	4.24	0.86	มาก	5
4	ด้านความปลอดภัย	4.44	0.75	มาก	1
5	ด้านการแก้ปัญหา	4.24	0.87	มาก	4
รวม		4.34	0.81	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความปลอดภัย ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.75) รองลงมา คือ ด้านการสื่อสารและร่วมมือ ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.73) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการสร้างเนื้อหาดิจิทัล ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.86)

6.3 ผลการเปรียบเทียบหาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยรวม และจำแนกตาม เพศ อายุ และระดับชั้น ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบหาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยรวม (n = 328)

ที่	สมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน	ความคาดหวัง		ความพึงพอใจ		t-test	Sig.
		Mean	S.D.	Mean	S.D.		
1	ด้านการรู้สารสนเทศและข้อมูล	4.15	0.80	4.26	0.85	4.217	.000
2	ด้านการสื่อสารและร่วมมือ	4.31	0.75	4.40	0.73	3.610	.000
3	ด้านการสร้างเนื้อหาดิจิทัล	4.15	0.87	4.24	0.86	3.531	.000
4	ด้านความปลอดภัย	4.36	0.79	4.44	0.75	3.543	.000
5	ด้านการแก้ปัญหา	4.11	0.90	4.24	0.87	5.354	.000
รวม		4.24	0.82	4.34	0.80	6.072	.000

จากตารางที่ 3 การเปรียบเทียบหาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลพบว่า ความพึงพอใจของผู้เรียนสูงกว่าความคาดหวังในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบหาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยจำแนกตามเพศ ($n = 328$)

ตัวแปร	เพศ	N	Mean	S.D.	T	Sig.(2-tailed)
ความพึงพอใจ	ชาย	13	128.23	18.35	-0.354	0.724
	หญิง	315	130.17	19.39		
ความคาดหวัง	ชาย	13	124.31	17.57	-0.537	0.592
	หญิง	315	127.24	19.36		

จากตารางที่ 4 การเปรียบเทียบหาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน จำแนกตามเพศพบว่า ความคาดหวังและความพึงพอใจในทุกด้านของนักเรียนชายและหญิง มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบหาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำแนกตามอายุ ($n = 328$)

ตัวแปร	แหล่งที่มา	SS	df	MS	F	Sig.
ความพึงพอใจ	ระหว่างกลุ่ม	2,320.204	3	773.401	2.090	0.101
	ภายในกลุ่ม	119,877.052	324	369.991		
ความคาดหวัง	ระหว่างกลุ่ม	1,498.146	3	499.382	1.348	0.259
	ภายในกลุ่ม	120,035.729	324	370.481		

จากตารางที่ 5 การเปรียบเทียบหาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน จำแนกตามอายุ พบว่า ความคาดหวังและความพึงพอใจในทุกด้านของนักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบหาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี จำแนกตามระดับชั้น ($n = 328$)

ตัวแปร	แหล่งที่มา	SS	df	MS	F	Sig.
ความพึงพอใจ	ระหว่างกลุ่ม	886.756	2	443.378	1.188	0.306
	ภายในกลุ่ม	121,310.500	325	373.263		
ความคาดหวัง	ระหว่างกลุ่ม	1,250.803	2	625.402	1.690	0.186
	ภายในกลุ่ม	120,283.072	325	370.102		

จากตารางที่ 6 การเปรียบเทียบหาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน จำแนกตามระดับชั้น พบว่า ความคาดหวังและความพึงพอใจในทุกด้านของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

7. อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถอธิบายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ระดับความคาดหวังของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีระดับความพึงพอใจต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า มีความคาดหวังมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความปลอดภัย ส่วนด้านการแก้ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งอาจเนื่องมาจากโรงเรียนชลกันยานุกูล ได้จัดการเรียนการสอนดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงมีทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ น้ำทิพย์ อองอาจวนิชย์¹¹ ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในยุคไทยแลนด์ 4.0 พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีความต้องการพัฒนาด้านการสื่อสารและร่วมมือดิจิทัลสูง

2. ระดับความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียนด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความปลอดภัย ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการสร้างเนื้อหาดิจิทัล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบริบทการจัดการศึกษาในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล และการป้องกันความเสี่ยงบนโลกออนไลน์อย่างต่อเนื่อง ทำให้นักเรียนตระหนักและพัฒนาความสามารถในด้านความปลอดภัยดิจิทัลในระดับสูง เป็นทักษะที่ต้องอาศัยทั้งความรู้เชิงเทคนิค ความคิดสร้างสรรค์ และประสบการณ์ในการผลิตสื่อ ซึ่งผู้เรียนจำนวนหนึ่งยังมีโอกาสฝึกฝนค่อนข้างจำกัด เมื่อเทียบกับทักษะการใช้และการป้องกันตนเองบนสื่อดิจิทัล สอดคล้องกับแนวคิดของ Parasuraman, Zeithaml & Berry¹² ที่กล่าวว่าความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อการรับรู้ (Perception) สูงกว่าความคาดหวัง (Expectation) และตรงกับงานวิจัย

11. น้ำทิพย์ อองอาจวนิชย์, “การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0”, วารสารวิจัยและพัฒนาชุมชน NRRU, ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2565), 18–31.

12. A. Parasuraman et al., “SERVQUAL: A Multiple-Item Scale for Measuring Consumer Perceptions of Service Quality”, *Journal of Retailing*, Vol. 64 No. 1 (1988), 12–40.

ของกุลนารี อรรถาปารมี¹³ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหา ความคาดหวังและความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในสถานการณ์แพร่ระบาดของ COVID-19: กรณีศึกษานิสิตระดับปริญญาตรี สังกัดภาควิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา” ซึ่งพบว่า ความพึงพอใจต่อการเรียนออนไลน์ของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพามีค่าสูงกว่าความคาดหวังอย่างมีนัยสำคัญ

3. การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียนพบว่า ความพึงพอใจของผู้เรียนสูงกว่าความคาดหวังในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเปรียบเทียบความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียนโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และเปรียบเทียบความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียนจำแนกตามเพศ อายุ และระดับชั้น แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนมีการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ดิจิทัล การจัดกิจกรรม และการสนับสนุนเทคโนโลยีที่ตอบสนองต่อความต้องการและประสบการณ์ของผู้เรียนได้ดีกว่าที่คาดหวังไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเข้าถึงอุปกรณ์ การใช้สื่อการเรียนรู้ดิจิทัลที่ทันสมัย การจัดกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติจริง รวมถึงนโยบายของสถานศึกษาที่ให้ความสำคัญกับทักษะดิจิทัลตามบริบทของพื้นที่ EEC ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ European Commission¹⁴ ในกรอบ DigComp 2.1 ที่เสนอว่าสมรรถนะดิจิทัลของผู้เรียนสามารถพัฒนาได้อย่างก้าวหน้าเมื่อมีปัจจัยสนับสนุน รวมถึงสนับสนุนผลการวิจัยของ UNESCO ซึ่งชี้ว่าการเข้าถึงเทคโนโลยีที่เท่าเทียมและต่อเนื่องช่วยเพิ่มคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

13. กุลนารี อรรถาปารมี, “การศึกษาปัญหา ความคาดหวังและความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในสถานการณ์แพร่ระบาดของ COVID-19”, รายงานวิจัย, (ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2566), 53–57.

14. A. Ferrari, *DIGCOMP: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe*, (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013), 6.

8. ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากงานวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ได้ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าทางวิชาการ ดังนี้

ผลการศึกษาค้นคว้านำไปสู่ความรู้ใหม่เกี่ยวกับสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน ในบริบทพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) โดยพบว่า ผู้เรียนมีความตระหนักต่อความปลอดภัยด้านดิจิทัลสูงกว่าทักษะด้านอื่น สะท้อนให้เห็นว่าความปลอดภัยออนไลน์เป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ยุคดิจิทัล นอกจากนี้ยังพบว่าระดับความพึงพอใจสูงกว่าความคาดหวังในทุกด้าน แสดงถึงประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้และระบบสนับสนุนทางดิจิทัลของโรงเรียนชลกันยานุกูลที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างดีเยี่ยม อีกทั้งผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าความคาดหวังและความพึงพอใจไม่แตกต่างกันตามเพศ อายุ และระดับชั้น บ่งชี้ถึงความเสมอภาคในการเข้าถึงโอกาสทางดิจิทัลของผู้เรียนทุกกลุ่ม อย่างไรก็ตามทักษะด้านการสร้างเนื้อหาดิจิทัลยังเป็นจุดที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติม ซึ่งเป็นข้อมูลใหม่ที่มีคุณค่าในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรและส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมยุคดิจิทัลและทิศทางการพัฒนากำลังคนในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC)

9. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

9.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

9.1.1 ความคาดหวังต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน ผู้บริหารควรให้ความสำคัญสำคัญกับด้านการแก้ปัญหา โดยเฉพาะส่งเสริมให้ผู้เรียนวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้นกับฮาร์ดแวร์ และซอฟต์แวร์เบื้องต้น

9.1.2 ความพึงพอใจต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับด้านการสร้างเนื้อหาดิจิทัล โดยเฉพาะส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการเขียนโปรแกรมสามารถคำนวณและการใช้โค้ดดิ้ง เพื่อแก้ปัญหาทางดิจิทัล

9.1.3 การเปรียบเทียบความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียน มีความพึงพอใจสูงกว่าความคาดหวังในทุกด้าน ผู้บริหารควรรักษามาตรฐานการจัดการเรียนรู้ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัล และจัดหาทรัพยากรที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนรูปแบบดิจิทัล

9.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

9.2.1 ควรศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองเพิ่มเติม เพื่อเปรียบเทียบมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบการศึกษา และควรขยายพื้นที่การศึกษาไปยังโรงเรียนในจังหวัดอื่นของเขต EEC เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบที่ครอบคลุมยิ่งขึ้น

9.2.2 ควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในโครงการนำร่อง เช่น โครงการโรงเรียนดิจิทัลต้นแบบ EEC Model School และประเมินผลก่อนและหลังการดำเนินงาน เพื่อวัดประสิทธิผลของนโยบายและแนวทางการพัฒนาผู้เรียนในเชิงประจักษ์

รายการอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ, 2557.
- กุลนารี อรรถาปารมี. “การศึกษาปัญหา ความคาดหวังและความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในสถานการณ์แพร่ระบาดของ COVID-19”. รายงานวิจัย. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2566.
- นันทิพย์ ่องอาจวนิชย์. “การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0”. วารสารวิจัยและพัฒนาชุมชน NRRU. ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 (2565). 18–31.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ข้อมูลสารสนเทศ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. รายงานประจำปี 2562 สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2562.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566–2570 (ฉบับทบทวนปีงบประมาณ พ.ศ. 2567). ชลบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง, 2567.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี. แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566–2570) ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี. ชลบุรี: องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี, 2566.
- Carretero, S., Vuorikari, R. and Punie, Y. *DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with Eight Proficiency Levels and Examples of Use*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017.

- Ferrari. A. *DIGCOMP: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013.
- Lunenburg. F. C. “Expectancy theory of motivation: Motivating by altering expectations”. *International Journal of Management, Business, and Administration*. Vol. 15 No. 1 (2011). 1–6.
- Maslow, A. H. “A theory of human motivation”. *Psychological Review*. Vol. 50 No. 4 (1943). 370–396.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A. and Berry, L. L. “SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality”. *Journal of Retailing*. Vol. 64 No. 1 (1988). 12–40.
- Taro Yamane. *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rd ed. New York: Harper & Row, 1973.

ชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรมและบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธที่มีผลต่อการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา

Knowledge Based on Buddhist Principles and Local Buddhist Contexts Affecting Self-Regulated Learning among Higher Education Students in Chachoengsao Province

พระมหาภูมิพัฒน์ ณานวทุโธ

Phramaha Phumipat Yanawuttho

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: rinnano37@gmail.com

ดร.กรรณิการ์ ขาวเงิน

Dr.Kannikar Khaw-ngern

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: kannikar.khaw@gmail.com

ตอบรับบทความ (Received) : 27 มีนาคม 2569

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 19 เมษายน 2569

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 13 กรกฎาคม 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 20 สิงหาคม 2569

บทคัดย่อ

การกำกับการเรียนรู้ของตนเองเป็นสมรรถนะสำคัญของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ในบริบทสังคมร่วมสมัยที่ผู้เรียนต้องเผชิญกับข้อมูลจำนวนมากและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรม บริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ และหลักกาลามสูตรที่ส่งเสริมให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีใช้กำกับการเรียนรู้ของตนเอง และ 2) เพื่อวิเคราะห์แนวทางสำหรับการประยุกต์ใช้ชุดความรู้ในการส่งเสริมการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษา ที่ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเอกสาร ด้วยการสังเคราะห์องค์ความรู้ผ่านการวิเคราะห์เนื้อหาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสารทางวิชาการ และบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า ชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรมที่สำคัญประกอบด้วยหลักอริยสัจเป็นกรอบคิดในการวิเคราะห์ปัญหา ขณะที่หลักอริยสัจเป็นหลักธรรมเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจและความเพียร โดยมีหลักกุฏติธรรมที่เป็นหลักธรรมเพื่อการพัฒนาปัญญา นอกจากนี้ยังมีหลักกาลามสูตรซึ่งมีความสำคัญในฐานะเป็นกลไกเชิงกระบวนการและกรอบเหตุผล ที่เชื่อมโยงระหว่างชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรมและบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ สู่การกำกับการพฤติกรรมการเรียนรู้ของตนเอง โดยหลักกาลามสูตรจะช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนจากการรับข้อมูลแบบผิวเผิน ไปสู่การเรียนรู้เชิงลึกผ่านการตั้งคำถาม การตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง และการตัดสินใจเชิงเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบของการกำกับการเรียนรู้ในด้านการวางแผน การติดตาม และการสะท้อนผล เช่นกันเมื่อวิเคราะห์ถึงแนวทางสำหรับการประยุกต์ใช้ชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ได้ข้อค้นพบว่า ต้องมีการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ทั้งในชั้นเรียนและบริบทของชุมชนให้สัมพันธ์กับหลักอริยสัจ หลักอริยสัจ หลักกุฏติธรรม และหลักกาลามสูตร เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนมีวิจารณญาณ ถัดมาต้องมีการพัฒนาบริบทและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการใช้เหตุผล โดยการจัดให้บริบททางสังคม ทั้งในระดับห้องเรียน ระดับสถานศึกษา และบางพื้นที่ของชุมชน เป็นโครงสร้างในการหล่อหลอมพฤติกรรม นั่นคือ แนวทางเชิงนโยบายและการขับเคลื่อนเชิงระบบ จำเป็น

ต้องมีการดำเนินงานแบบบูรณาการ โดยหน่วยงานทางการศึกษาต้องมีการออกแบบคิดในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใช้เหตุผล ด้วยการให้ความสำคัญกับความร่วมมือระหว่างสถาบันในสังคม ได้แก่ ครอบครัว สถานศึกษา วัด และชุมชน

คำสำคัญ: ชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรม บริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ
หลักกาลามสูตร การกำกับการเรียนรู้ของตนเอง การวิจัยเอกสาร

Abstract

Self-regulated learning is an essential competency for higher education students in contemporary society, where learners are confronted with vast amounts of information and rapid change. This study had two objectives: (1) to examine a body of knowledge based on Buddhist principles, local Buddhist contexts, and the Kalama Sutta that promotes self-regulated learning among undergraduate students; and (2) to analyze approaches for applying this body of knowledge to enhance students' self-regulated learning. The study employed documentary research methodology, synthesizing knowledge through content analysis of the Tipitaka, commentaries, academic documents, and relevant research articles.

The findings revealed that the key body of knowledge based on Buddhist principles consists of the Four Noble Truths as a conceptual framework for problem analysis, while the Four Bases of Success serve as principles for strengthening motivation and perseverance. The principles of intellectual growth also support the development of wisdom. In addition, the Kalama Sutta plays an important role as both a procedural mechanism and a rational framework that connects Buddhist knowledge and local Buddhist

contexts to the regulation of learners' learning behaviors. The Kalama Sutta helps learners move beyond superficial information reception toward deeper learning through questioning, verifying information from multiple sources, and making reasoned decisions. These processes correspond to the core components of self-regulated learning, namely planning, monitoring, and reflection. Regarding approaches for applying Buddhist knowledge to promote self-regulated learning among undergraduate students, the study found that learning processes in both classroom settings and community contexts should be designed in relation to the Four Bases of Success, the Four Noble Truths, the principles of intellectual growth, and the Kalama Sutta. Such integration helps learners develop critical thinking. Furthermore, learning contexts and environments that support rational inquiry should be developed by organizing social contexts at the classroom level, institutional level, and in certain community spaces as structures for shaping learning behavior. Therefore, policy-oriented and system-driven approaches require integrated implementation. Educational agencies should establish a conceptual framework for learning management that promotes the use of reason, while emphasizing collaboration among social institutions, including families, educational institutions, temples, and communities.

Keywords: Buddhist Principles, Buddhist Local Context, Kalama Sutta, Self-Regulated Learning, Documentary Research

1. บทนำ

การกำกับการเรียนรู้ของตนเอง (Self-Regulated Learning: SRL) เป็นสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพราะช่วยให้ผู้เรียนสามารถวางแผน ควบคุม ติดตาม และประเมินการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง¹ ดังที่มีการอธิบายว่า ผู้เรียนที่มีความสามารถในการกำกับการเรียนรู้ของตนเองจะเป็นผู้ที่รู้จักตั้งเป้าหมาย มีการวางแผนและเลือกวิธีเรียนที่เหมาะสม รู้จักการควบคุมตนเอง และมีการสะท้อนผลการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง² อย่างไรก็ตาม ในบริบทการศึกษาของไทย โดยเฉพาะในระดับปริญญาตรี ยังพบว่า มีผู้เรียนจำนวนมากมีข้อจำกัดในด้านการคิดอย่างมีเหตุผล การตัดสินใจด้วยตนเอง และการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ของตน ที่ส่งผลให้การเรียนต้องพึ่งพาอาจารย์และปัจจัยจากภายนอก มากกว่าที่มาจากพลังภายในของตนโดยตรง

เมื่อพิจารณาถึงการศึกษาเกี่ยวกับการกำกับการเรียนรู้ของตนเองที่ผ่านมา มีการอธิบายว่าเป็นผลมาจากทักษะเชิงจิตวิทยา การออกแบบหลักสูตร เทคนิคการสอน รูปแบบการติดตาม การวัดและประเมินผล รวมทั้งเกิดขึ้นจากระบบของการนิเทศการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนตั้งใจเรียน³ โดยแนวทางดังกล่าวจะมุ่งผลลัพธ์ของการเรียนรู้มากกว่าการเชื่อมโยงด้านคุณค่า ความเชื่อ และบริบททางสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาพฤติกรรมกรเรียน นอกจากนี้ยังพบว่า การจัดการเรียนการสอนจะขาดการบูรณาการกับประเด็นที่สัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยใน

1. Maria Theobald, “Self-Regulated Learning Training Programs Enhance University Students’ Academic Performance, Self-Regulated Learning Strategies, and Motivation: A Meta-Analysis”, *Contemporary Educational Psychology*, Vol. 66 No. 3 (July 2021), 101–116.
2. Juulia Lahdenperä et al., “Student-Centred Learning Environments Supporting Undergraduate Mathematics Students to Apply Regulated Learning: A Mixed-Methods Approach”, *The Journal of Mathematical Behavior*, Vol 66 No. 2 (June 2022), 100–121.
3. Xueqi Dong et al., “Factors influencing college students’ self-regulated learning in online learning environment: A systematic review”, *Nurse Education Today*, Vol. 133 (February 2024), 106–126.

การจัดการศึกษาทางพระพุทธศาสนาที่ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนระดับปริญญาตรีที่ผ่าน มาจะนิยมให้ความสำคัญกับการอธิบายหลักธรรมในเชิงคุณธรรม จริยธรรม หรือการ ดำเนินชีวิตมากกว่าการประสานเข้ากับการกำกับการเรียนรู้ของตนเองโดยตรง และ ไม่ได้นำบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ ได้แก่ การจัดกิจกรรมสำคัญทางศาสนา ประเพณี วิถีชุมชนเข้าร่วมพิจารณา⁴ ซึ่งอธิบายได้ว่า เป็นช่องว่างของความรู้ที่ควรได้รับการ ปรับปรุงในลักษณะของการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการนำชุดความรู้ตาม หลักพุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการใช้เหตุผลมาบูรณาการร่วมกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ในระดับนี้ตามแนวทางด้านจิตวิทยาการศึกษา เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะทางการ เรียนดีขึ้น เนื่องจากสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนรู้จักการกำกับการเรียนรู้ของตนเองได้ อย่างเหมาะสม เพราะเชื่อมโยงกับหลักอริยสัจ 4⁵ ในฐานะกรอบคิดวิเคราะห์ปัญหา ที่ควรทำให้แจ้ง ควรละและควรเจริญอริยสัจ⁶ นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับอภิชาติ 4⁷ ที่เป็นหลักการในการสนับสนุนแรงจูงใจและความเพียร⁸ ที่สำคัญยังเกี่ยวข้องกับหลัก วุฑฒิธรรม 4⁹ และหลักกาลามสูตร¹⁰ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เน้นให้บุคคลมีการพัฒนา ปัญญา และต้องพิจารณาไตร่ตรองด้วยตนเองก่อนตัดสินใจยอมรับ¹¹

จากหลักการและเหตุผลข้างต้น จึงอธิบายได้ว่า ชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรม บริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ และหลักกาลามสูตรมีความสำคัญต่อการพัฒนาการกำกับการ เรียนรู้ของตนเอง เนื่องจากผู้เรียนในปัจจุบันต้องเผชิญกับข้อมูลจำนวนมากและมา

4. Kornkanok Sarapirom et al., “Moral Growth in A Digital Age: Applying the Threefold Training to Enhance the Lifestyles and Technology use of Generation C Students in the Thailand 4.0 ERA”, *Journal of Buddhist Anthropology*, Vol. 10 No. 4 (October–December 2025), 620–638.
5. อภิ.วิ. 35/189–206/163–173 (ไทย.มจร.), อภิ.วิ.อ. 2/189–206/134–200 (ไทย.มจร).
6. ส.ม. 19/1099/610–611 (ไทย.มจร.), ส.ม.อ. 3/1097–1098/508 (ไทย.มจร).
7. อภิ.วิ. 35/444–461/348–353 (ไทย.มจร.), อภิ.วิ.อ. 2/431–444/490–498 (ไทย.มจร).
8. อภิ.วิ. 35/448–450/348–350 (ไทย.มจร).
9. ส.ม. 19/1067/578 (ไทย.มจร.), อ.ง.ต.ก. 20/140/387 (ไทย.มจร).
10. อ.ง.ต.ก. 20/66/255–263 (ไทย.มจร.), อ.ง.ต.ก.อ. 2/66/271–273 (ไทย.มจร).
11. พระครูสถิตกัญญาณคุณ (ประดิษฐ์ กาญจนวนโณ) และคณะ, “รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักกาลามสูตรเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในสังคมดิจิทัล”, *วารสารสังคมพัฒนาศาสตร์*, ปีที่ 8 ฉบับที่ 11 (พฤศจิกายน 2568), 21–32.

จากหลายแหล่ง จำเป็นต้องมีทักษะในการตั้งคำถาม การคัดกรองข้อมูล และการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ¹² เนื่องจากการเรียนรู้ที่ยั่งยืนไม่ได้เกิดจากการจดจำหรือการเชื่อตาม แต่เกิดจากการเข้าใจเหตุผลของสิ่งที่เรียนและสามารถนำไปใช้ได้ อย่างเหมาะสมกับตน แต่จากปรากฏการณ์ที่ผ่านมาพบว่า ไม่มีการมุ่งเน้นในประเด็นดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในการกำกับการเรียนรู้ของตนเอง โดยเฉพาะในระดับปริญญาตรีซึ่งเป็นช่วงวัยที่กำลังก้าวสู่ความเป็นผู้ใหญ่ทางความคิดและต้องตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียน การสอบ ตลอดจนความก้าวหน้าในอนาคต เพราะเมื่อผู้เรียนขาดทักษะการไตร่ตรองและการกำกับตนเอง จะทำให้การเรียนรู้เป็นเพียงการปฏิบัติตามคำสั่งหรือแรงกดดันจากภายนอกมากกว่าการเรียนรู้ อย่างมีเป้าหมายและมีความหมาย¹³

ดังนั้น จากคำอธิบายข้างต้น บทความนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรมที่ประกอบด้วยหลักธรรมสำคัญทั้งอริยบท อริยสัจ และพุทธานุธรรม รวมถึงหลักกาลามสูตรและบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธที่มีผลต่อการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยใช้กระบวนการสังเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านพุทธธรรมและด้านที่เกี่ยวกับการเรียนรู้สมัยใหม่ เพื่อให้ทราบว่าชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรม และหลักกาลามสูตรไม่ได้เป็นเพียงหลักคำสอนทางศาสนา แต่สามารถนำไปใช้ร่วมกับบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธให้เป็นกรอบสำหรับการพัฒนาผู้เรียนในระดับปริญญาตรีให้รู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตัดสินใจอย่างรอบคอบ และรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองอย่างเป็นระบบ ที่เป็นผลลัพธ์สู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีทั้งปัญญา คุณธรรม และความสามารถในการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

12. Purwo Susongkoa et al., “Buddhist Critical Thinking Assessment Using Rasch Model”, *Kasetsart Journal of Social Sciences*, Vol. 43 No. 2 (April–June 2022), 285–292.

13. กมลทิพย์ สำเภา และทิพย์วัลย์ สุรินยา, “การเรียนรู้แบบกำกับตนเอง ความสัมพันธ์ในครอบครัว และความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคกับพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, *มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นายเรืออากาศ*, ปีที่ 9 ฉบับ 1 (ธันวาคม 2564), 56–70.

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรม บริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ และหลักกาลามสูตรที่ส่งเสริมให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีใช้กับการเรียนรู้ของตนเอง

2.2 เพื่อวิเคราะห์แนวทางสำหรับการประยุกต์ใช้ชุดความรู้ในการส่งเสริมการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับการกำกับการเรียนรู้ของตนเองในระดับอุดมศึกษาในบริบทไทยช่วงหลังปี พ.ศ. 2564 พบว่า ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความสามารถในการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้เหมาะสม โดยเฉพาะในบริบทการเรียนออนไลน์และการเรียนที่ผู้เรียนต้องรับผิดชอบตนเองมากขึ้น ดังงานวิจัยที่พบว่า องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบกำกับการตนเองในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาครู ต้องมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การวางแผนสำหรับการจัดการเวลาในการเรียน การรับรู้ความสามารถของตนเองและการขอความช่วยเหลือ การตั้งเป้าหมาย และการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของตน¹⁴ นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่ได้พัฒนาโมเดลการวัดการกำกับการตนเองในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาที่พบว่า ข้อค้นพบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์จากแหล่งปฐมภูมิ¹⁵ ที่น่าสนใจ คือ มีงานวิจัยแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนประเมินตนเอง ทั้งในด้านการวิเคราะห์จุดอ่อน ตั้งเป้าหมาย การวางแผน การฝึกฝน การบันทึกผล และตรวจสอบตนเอง สามารถเสริมสร้างสมรรถนะและทักษะ

14. วรณกร พรประเสริฐ, “การพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการเรียนรู้แบบกำกับการตนเองในการเรียนออนไลน์ของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษา”, วารสาร เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ปีที่ 5 ฉบับที่ 14 (เมษายน-มิถุนายน 2565), 111-128.

15. สุภาพร สรสิทธิ์รัตน์ และวิชุดา รัตนเพียร, “การพัฒนาโมเดลการวัดการกำกับการตนเองในการเรียนออนไลน์ของนิสิตครู”, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ปีที่ 34 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2566), 71-90.

การกำกับตนเองในการเรียนและเพิ่มแรงจูงใจได้¹⁶ ต่อมายังมีการยืนยันว่า กลยุทธ์การกำกับตนเองมีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการเรียนของนักศึกษา¹⁷ ซึ่งจะเห็นว่าการหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา สามารถนำไปใช้สำหรับการเพิ่มศักยภาพให้ผู้เรียนกำกับตนในการวางแผนทางการเรียนให้มีประสิทธิภาพได้

อย่างไรก็ตาม ในด้านการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการพัฒนาผู้เรียน มีการอธิบายว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถนำไปใช้เป็นฐานคิดในการส่งเสริมแรงจูงใจ ความเพียร การคิดใคร่ครวญ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้ผู้เรียนมีวินัย¹⁸ โดยเฉพาะหลักอริยบท 4 ที่ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เนื่องจากสัมพันธ์กับการสร้างแรงจูงใจภายใน ความพยายาม ความเอาใจใส่ และการพิจารณาไตร่ตรองในการเรียนรู้¹⁹ นอกจากนี้หลักกาลามสูตรยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในมิติของการใช้เหตุผล การพิจารณาก่อนเชื่อ การตรวจสอบข้อมูล และการใช้ปัญญากำกับพฤติกรรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการส่งเสริมการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดด้วยปัญญาของตน²⁰ เช่น มีการอธิบายว่า หลักกาลามสูตรที่มีเนื้อหาสำคัญในลักษณะของการเป็นแนวทาง

16. สุนิย์รัตน์ เนียรเจริญสุข, “การออกแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการกำกับตนเองในการเรียนและเพิ่มแรงจูงใจ: กรณีผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยระดับกลางขึ้นไป”, *วารสารศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, ปีที่ 23 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2566), 120-140.
17. ธนกร สุวรรณพุดธิ, “การใช้กลยุทธ์กำกับตนเองในการพูดภาษาอังกฤษและแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นปีที่ 2”, *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2568), 1-15.
18. บุญแสน พชรมณ, “ระดับจริยธรรมและการแสดงออกทางจิตสำนึกที่มีต่อการขาดวินัยของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพฯ”, *วารสารวิจัยธรรมศึกษา*, ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2564), 19-26.
19. พระมหาฉัตรชัย ธมมวรเมธี (ทันบาล) และคณะ, “อริยบทธรรม 4 กับการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต”, *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2566), 164-181.
20. Patra, Tapas Kr., “Wisdom, Compassion, and Critical Thinking: A Buddhist Framework for Contemporary Education”, *Research Review Journal of Interdisciplinary Studies*, Vol. 1 No. 2 (July-September 2025), 95-102.

แห่งปัญญาที่เน้นการไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลก่อนยอมรับข้อมูล จะสามารถประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด การคัดกรองข้อมูลก่อนการตัดสินใจเชื่อในสังคมดิจิทัลได้²¹ โดยประเด็นดังกล่าวสัมพันธ์กับการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษา เพราะผู้เรียนที่สามารถตั้งคำถาม ตรวจสอบข้อมูล ใช้เหตุผล และสะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเอง จะรู้จักวิธีการพัฒนาทักษะการวางแผน การติดตาม และการประเมินตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดการเรียนรู้ทางด้านภาษาที่สนับสนุนให้นักศึกษารู้จักการตรวจทานข้อมูลก่อนเชื่อตาม²² นั่นคือ ในการประยุกต์หลักพุทธธรรมสำหรับนำไปใช้เพื่อส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมกำกับการเรียนรู้ของตนเอง สิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาอยู่เสมอคือ การใช้หลักกาลามสูตรในการเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างทางสังคมที่เป็นบริบทในการขัดเกลาบุคคลกับพฤติกรรมทางการเรียน

4. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ที่มุ่งสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรม บริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ และหลักกาลามสูตร เพื่อให้ได้ชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักอิทธิบาท หลักอริยสัจ หลักกุฎติธรรม และหลักกาลามสูตร เพื่อใช้เป็นแนวทางการประยุกต์สำหรับส่งเสริมการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ภายใต้กรอบแนวคิดการบูรณาการระหว่างหลักพุทธธรรมและแนวคิดการเรียนรู้สมัยใหม่

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกและอรรถกถาในเรื่องของหลักอริยสัจ อิทธิบาท กุฎติธรรม และกาลามสูตร ซึ่งเป็นแนวคิดหลักของการศึกษา 2) ข้อมูลทุติยภูมิ คือ หนังสือ ตำรา และบทความวิจัยด้าน

21. พระครูสถิตกัญญาณคุณ (ประดิษฐ์ กาญจนวณฺโณ) และคณะ, “รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักกาลามสูตรเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมดิจิทัล”, *วารสารสังคมพัฒนาศาสตร์*, ปีที่ 8 ฉบับที่ 11 (พฤศจิกายน 2568), 21–32.

22. Öztürk, M. and Çakiroğlu, Ü., “Flipped learning design in EFL classrooms: implementing self-regulated learning strategies to develop language skills. *Smart Learn*”, *Smart Learning Environments*, Vol. 8 No. 2 (February 2021), 1–20.

การกำกับการเรียนรู้ของตนเอง (SRL) นอกจากนี้ยังคัดเลือกบทความที่สัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในบริบทการศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นผลงานที่ได้รับการยอมรับ โดยมีกระบวนการรวบรวมข้อมูลเอกสารเพื่อกำหนดกรอบประเด็นให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการวิจัย จากนั้นทำการคัดกรองเอกสารตามเกณฑ์ ได้แก่ ความเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ความทันสมัยของเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาการเรียนรู้อย่างยิ่งย่น และความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล พร้อมทั้งได้ทำการจัดหมวดหมู่เนื้อหาตามประเด็นเรื่อง ได้แก่ แนวคิดการกำกับการเรียนรู้ของตนเอง หลักพุทธธรรม บริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ และหลักกาลามสูตร

จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ร่วมกับการสังเคราะห์แนวคิด แล้วเชื่อมโยงชุดความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์นั้นเข้าด้วยกัน เพื่อนำไปสู่การสร้างกรอบอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรม บริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ และหลักกาลามสูตร กับการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของผู้เรียน ในการวิเคราะห์ได้เน้นการพิจารณาทั้งในด้านของเหตุและผล ตลอดจนความสอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษาสมัยใหม่เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่มีความแม่นยำและครอบคลุม การสังเคราะห์องค์ความรู้จากผลการศึกษาเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาเป็นข้อเสนอในเชิงนโยบายสำหรับการนำไปใช้ในการส่งเสริมการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย ดังนั้น เพื่อให้ข้อเสนอที่ได้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทจริง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำคัญในเชิงกลยุทธ์และแนวปฏิบัติจึงเน้นที่การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับกระบวนการเรียนรู้เชิงเหตุผลตามหลักกาลามสูตรเข้าด้วยกัน โดยผลการศึกษาได้นำเสนอตามสาระสำคัญต่อไปนี้

5. ผลการวิจัย

5.1 ชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรม บริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ และหลักกาลามสูตรที่ส่งเสริมให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีใช้กำกับการเรียนรู้ของตนเอง

5.1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรม บริบทท้องถิ่น เชิงพุทธ และหลักกาลามสูตร กับการกำกับการเรียนรู้ของตนเอง

เมื่อศึกษาถึงชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรม ซึ่งประกอบด้วยหลักธรรม ได้แก่ อริยสัจ 4 ในฐานะกรอบคิดวิเคราะห์ปัญหา อิทธิบาท 4 ที่มีเนื้อหาสำคัญในการสร้างแรงจูงใจและความเพียร ตลอดจนหลักกฏธรรม 4 ที่เป็นหลักในการพัฒนาปัญญา กล่าวได้ว่า มีการเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน และเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะทางการเรียนของบุคคลให้ดีขึ้น เพราะสาระของหลักธรรม ต่างมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้รู้จักคิดวิเคราะห์ ทั้งในด้านที่มาของปัญหา และการรู้จักแก้ไขปัญหา ที่สำคัญยังกระตุ้นให้มีความเพียร ความพยายามที่เป็นแนวทางสำคัญของการพัฒนาปัญญา เช่นเดียวกัน หากวิเคราะห์ถึงความสำคัญของบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ สามารถอธิบายได้ว่า มีบทบาทในการหล่อหลอมที่เป็นการขัดเกลาให้เป็นผู้มีความตระหนักรู้และสนใจการเรียนรู้ เนื่องจากหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาจะเน้นที่การมีสติและการรู้จักใช้ปัญญา นอกจากนี้หากพิจารณาถึงหลักกาลามสูตร จะอธิบายได้ว่ามีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นกรอบเชิงกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักการกำกับการเรียนรู้ของตนเอง เช่น การตั้งคำถาม การตรวจสอบข้อมูล และการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้สมัยใหม่ที่ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง²³

นั่นคือ การเรียนรู้ที่มีความยั่งยืนไม่ได้เกิดจากการเชื่อหรือการจดจำ แต่ต้องผ่านการไตร่ตรองและการเข้าใจ โดยผู้เรียนที่ปฏิบัติตามหลักกาลามสูตรจะมีลักษณะการเรียนรู้ต่างจากผู้เรียนทั่วไป เพราะมีการตั้งคำถามต่อเนื้อหาที่เรียน ไม่ยึดติดกับคำอธิบายเพียงแหล่งเดียว แต่มีการตรวจสอบจากหลายแหล่ง ซึ่งสอดคล้องกับการกำกับการเรียนรู้ของตนเองที่มีการวางแผน การติดตาม และการสะท้อนผล²⁴ ซึ่งจะ

23. รงครับ น้อยสกุล, “การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง และกลวิธีการกำกับตนเองกับการพัฒนาทักษะการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี”, *วารสารปัญญา*, ปีที่ 30 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2566), 145-158.

24. ภัทรพร พรบรรดิษฐ์, “การรับรู้และทัศนคติต่อการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม”, *Journal of Sustainable Social Development*, ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2567), 1-20.

เห็นว่า เมื่อบูรณาการชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรม ทั้งอิทธิบาท 4 อริยสัจ 4 และ วุฑฒิธรรม 4 ร่วมกับหลักกาลามสูตรสำหรับส่งเสริมการกำกับการเรียนรู้ของตนเอง ในนักศึกษาระดับปริญญาตรี กล่าวได้ว่า ชุดความรู้ตามหลักธรรมนี้มีศักยภาพในการนำมาใช้เป็นฐานคิด เพราะเนื้อหาสำคัญของหลักธรรมเจาะจงให้เกิดการเป็นผู้มีเหตุผล มีความขยัน และให้รู้จักคิดอย่างมีสติ²⁵

ดังนั้น ในการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการกำกับการพฤติกรรมการเรียนรู้ของตนเอง โดยมีชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรมเป็นกลไกในการขับเคลื่อนร่วมกับบริบทท้องถิ่น เชิงพุทธ และหลักกาลามสูตร จำเป็นต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความขยัน รู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณและมีความรับผิดชอบ เพราะเมื่อมีการบูรณาการชุดความรู้ตามสาระของหลักพุทธธรรม จะนำไปสู่การมีจุดร่วมที่เป็นการวางแผนการเรียนรู้ที่ต้องอาศัย การพิจารณาอย่างมีเหตุผล จึงอธิบายได้ว่า หลักกาลามสูตรไม่เป็นเพียงแนวคิดทาง ศาสนา แต่สามารถใช้เป็นกรอบทางปัญญาที่ช่วยอธิบายกระบวนการเรียนรู้แบบการ กำกับตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม²⁶ เพราะเมื่อมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิดและรู้จัก เลือกภายใต้หลักกาลามสูตรที่มีการเชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ ทั้งในระดับ ห้องเรียน สถานศึกษา และความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับผู้เรียน ตลอดจนบริบท ชุมชนที่เป็นภาวะนิเวศ จะมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมการกำกับการเรียนรู้ของ ตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

25. อุมพร ไวยรัตน์ และคณะ, “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การสะท้อนคิดและการเสริม ต่อการเรียนรู้โดยเพื่อนสำหรับนักศึกษาที่เรียนในรายวิชาพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กประถม ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด”, *Journal of Organization Innovation & Culture*, ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2568), 95–109.

26. ภัทรภรณ์ กาญจนรัตน์, “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิด เพื่อส่งเสริมการ ตระหนักรู้ในตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 วิทยาลัย นานุกูลศิลปพิบูลย์”, *วารสารวิชาการ ครุศาสตร์สวนสุนันทา*, ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2567), 38–52.

5.1.2 หลักการตามสูตรกับการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการรู้จักคิดไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล

เป็นที่ทราบแล้วว่า การเรียนในทุกระดับผู้เรียนต้องรู้จักคิดไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล เพราะมีผลทำให้เป็นผู้มีความฉลาดรู้และมีปัญญา ที่สามารถแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้ดี ดังนั้น ในการใช้หลักการตามสูตรเพื่อช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็น ต้องมีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินการด้วยการสร้างความเข้าใจด้วยตนเอง ที่ในชั้นเรียน ต้องมีการออกแบบกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักตั้งคำถามต่อสิ่งที่เรียน ไม่รีบด่วนสรุป และไม่ยึดถือข้อมูลจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งโดยปราศจากการตรวจสอบ²⁷ โดยในการใช้หลักธรรมนี้เพื่อฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิดไตร่ตรอง จะต้องส่งเสริมให้เข้าใจใน 3 ระยะ คือ 1) ระยะการวางแผน 2) ระยะการปฏิบัติ และ 3) ระยะการสะท้อนผล ที่ในระยะวางแผนผู้เรียนควรได้รับการส่งเสริมให้ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ที่มีการใช้เหตุผลประกอบ ขณะที่ในระยะปฏิบัติควรฝึกให้ผู้เรียนติดตามความเข้าใจของตนเองและตรวจสอบข้อมูลอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ในระยะสะท้อนผลควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินประสิทธิภาพของวิธีคิดและวิธีเรียนของตน²⁸ เพราะการเปิดโอกาสให้ตั้งคำถามและการตรวจสอบความรู้ด้วยตนเองทั้งในระดับห้องเรียน และระดับสภาพแวดล้อมทางการศึกษา จะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดอย่างมีเหตุผล²⁹ นั่นคือ เมื่อผู้เรียนได้รับการฝึกให้คิดอย่างมีวิจารณญาณจะมีผลให้เกิดการ

27. ภทรภรณ์ กาญจนารัตน์, “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิด เพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง”, *วารสารวิชาการ ครุศาสตร์สวนสุนันทา*, ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2567), 38–52.

28. เมษา นวลศรี และกุลชาติ พันธวรกุล, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้แบบนำตนเองของนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ”, *Journal of Roi Kaensarn Academi*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 12 (ธันวาคม 2567), 883–895.

29. วีรภัทร ดากกลาง และเจนสมพร แสงพันธ์, “วิธีการอำนวยการอภิปรายโต้แย้งของครูในการตั้งคำถามของนักเรียนระหว่างการอภิปรายและการเปรียบเทียบร่วมกันทั้งชั้นเรียนในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด”, *Journal of Inclusive and Innovative Education*, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2567), 65–77.

รู้จักคิดไตร่ตรอง ที่ช่วยให้มีความรับผิดชอบบนฐานการใช้เหตุผลในการพัฒนาการเรียนในบริบทการศึกษาสมัยใหม่³⁰

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงเงื่อนไขและปัจจัยสนับสนุนให้ผู้เรียนรู้จักคิดที่เป็นการคิดอย่างแยกกาย กล่าวได้ว่า ต้องเกิดจากปัจจัยทั้งในระดับตัวผู้เรียน ระดับผู้สอน และระดับสภาพแวดล้อมทางการศึกษา เพราะการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลและสามารถตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ใช่พฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่เป็นกระบวนการสะสมที่เป็นผลมาจากการฝึกฝนอย่างเป็นระบบ³¹ ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าสงสัย จึงเป็นหลักการพื้นฐานของการพัฒนาการคิดอย่างสร้างสรรค์ที่มีตรรกะอย่างเป็นเหตุเป็นผล ซึ่งเป็นไปตามหลักที่ว่า การเรียนรู้ที่แท้จริงต้องนำไปสู่การรู้จักคิดและรู้จักควบคุมตนเอง³² นั่นคือ ในการเตรียมความพร้อมในชั้นเรียน อาจารย์ผู้สอนต้องสร้างบรรยากาศสำหรับส่งเสริมให้เกิดการคิด โดยต้องทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกทางปัญญา และเป็นผู้จุดประกายที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนอภิปรายแลกเปลี่ยนมากกว่าการเน้นคำตอบที่ถูกต้องเพียงแบบเดียว³³ ดังนั้น จะเห็นว่า การจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ต้องเปลี่ยนบทบาทอาจารย์จากผู้ให้ความรู้ไปสู่ผู้สนับสนุนให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยการส่งเสริมการคิดอย่างมีระบบที่

30. กัตตกมล พิศแลงาม, “ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสะท้อนคิดโดยใช้รูปแบบวงจรของกิ๊บส์ที่ส่งผลต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาภาษา การสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป”, *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2562), 1-13.
31. โอนท์ พลเยี่ยม เพชรแสง, “การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างความภาคภูมิใจโดยใช้การกำกับตนเองสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี”, *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยธนบุรี*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2568), 54-67.
32. ชนรส อภิญญาจักร และวาริรัตน์ แก้วอุไร, “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมความสามารถในการให้เหตุผลทางคลินิกสำหรับนักศึกษาพยาบาล”, *Journal of Roi Kaensam Academi*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 9 (กันยายน 2567), 206-299.
33. ชลรินทร์ แยมพงษ์ และศิริพงษ์ เพียศิริ, “การพัฒนาความสามารถในการสื่อสารวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้สืบทอดแบบแนะนำเน้นกระบวนการร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกรงฝึก”, *วารสารครุศาสตร์ปัญญา*, ปีที่ 3 ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2567), 125-139.

เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมทางการศึกษาและบริบททางสังคมให้เป็นพื้นที่ที่มีการตั้งคำถาม มีการยอมรับความเห็นที่แตกต่าง และมีการตรวจสอบข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ³⁴

ฉะนั้นกล่าวได้ว่า หลักกาลามสูตรมีความสำคัญสำหรับการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการรู้จักคิดไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล โดยต้องมีการจัดการให้มีการนำหลักธรรมนี้มาสื่อสารในชั้นเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้จักคิดและแสดงความคิดเห็นภายใต้ชุดความรู้ที่เป็นอิสระตามความคิดเห็นของตนเอง โดยชี้้นำให้รู้จักยอมรับและเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง ที่เป็นข้อสรุปของส่วนรวม ดังนั้น ในการนำหลักธรรมนี้ไปใช้เพื่อให้ผู้เรียนมีความฉลาดรู้ทางปัญญา อาจารย์ผู้สอนต้องเป็นผู้จุดประกายและเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดบรรยากาศทางการเรียนที่สร้างสรรค์

5.2 แนวทางการประยุกต์ใช้ชุดความรู้สำหรับส่งเสริมการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

5.2.1 การประยุกต์ใช้ชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรม บริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ และหลักกาลามสูตรในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้

ในการประยุกต์ใช้ชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรม บริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ และหลักกาลามสูตรในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ สิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาคือ การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ทั้งในชั้นเรียน บริบทของชุมชน ให้สัมพันธ์กับหลัก อิทธิบาท หลักอริยสัจ หลักกุศลธรรม และหลักกาลามสูตร ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ คิด ไตร่ตรอง และตรวจสอบความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ ไม่ใช่การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนรับสารหรือจดจำเพียงอย่างเดียว เพราะสาระสำคัญของหลัก

34. ชัชชนนท์ จันทวงศ์เดือน และวิริยธาดา บรรหาร, “ทัศนคติของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้ของ อาจารย์ในยุคเทคโนโลยีขับเคลื่อนการเรียนรู้: กรณีศึกษารายวิชาการจัดการเรียนรู้และการบูรณาการ”, วารสารสหวิทยาการศึกษาศาสตร์, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (มีนาคม-เมษายน 2568), 28–37.

ธรรมนี้เน้นที่การไม่เชื่อสิ่งใดโดยปราศจากการพิจารณา³⁵ ตามแนวทางการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยอาจารย์ผู้สอนซึ่งเปรียบเสมือนบริบทของการศึกษาต้องเป็นผู้ออกแบบสถานการณ์การเรียนรู้ พร้อมกับส่งเสริมให้มีการฝึกเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง โดยวิธีการที่ผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิด คือ การใช้คำถามปลายเปิด การอภิปรายเชิงเหตุผล การวิเคราะห์กรณีศึกษา หรือการมอบหมายภาระงานที่ผู้เรียนต้องสืบค้นและตรวจสอบข้อมูลก่อนสรุปความรู้ เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนมีวิจารณญาณ ซึ่งจะนำไปเชื่อมโยงกับการวางแผน การปฏิบัติ ที่เป็นองค์ประกอบของการกำกับการเรียนรู้ของตน³⁶ นอกจากนี้ ต้องมีการเปลี่ยนบทบาทของอาจารย์จากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้สนับสนุนการคิด โดยอาจารย์ควรเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เช่น ช่วยตั้งประเด็น ชวนคิด และสร้างบรรยากาศที่นำไปสู่การตั้งคำถามอย่างสร้างสรรค์ เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในการเรียนรู้และมีความรับผิดชอบต่องานตนเองมากขึ้น ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการกำกับการเรียนรู้ของตนเองในระยะยาว โดยแนวทางประยุกต์ชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรมและการปฏิบัติตามหลักกาลามสูตรสำหรับส่งเสริมการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรีตามที่บรรยายข้างต้นได้นำเสนอไว้ในตารางที่ 1 ต่อไปนี้

35. วิไลวรรณ ทองใบอ่อน และนิตยา เปล่งเจริญศิริชัย, “ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน ร่วมกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในรายวิชาหลักสถิติต่อการเรียนรู้และความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม”, *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (มีนาคม-เมษายน 2568), 371-382.
36. วาสนา อุปโป และคณะ, “ผลของการสะท้อนคิดต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในการฝึกปฏิบัติวิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุพรรณบุรี”, *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุพรรณบุรี*, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2568), 128-142.

ตารางที่ 1 แนวทางประยุกต์ชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรมและการปฏิบัติตามหลัก
กาลามสูตรสำหรับส่งเสริมการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

องค์ประกอบของชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรม	รูปแบบการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง	การปฏิบัติตามหลักกาลามสูตร	พฤติกรรมกรากำกับการเรียนรู้ที่มีการพัฒนา	กลไกเชิงพฤติกรรมที่คาดว่าจะเกิดขึ้น
อริยสัจ 4 ในฐานะกรอบคิดวิเคราะห์ปัญหา	กำหนดให้มีการใช้แบบฝึกหัดภายใต้แนวคิดอริยสัจ 4 กับการเรียนที่เน้นในกิจกรรมที่สัมพันธ์กับทุกๆ และเหตุแห่งทุกข์ จากนั้นกำหนดเป้าหมายและวางแผนเพื่อแก้ปัญหา พร้อมกับให้มีการบันทึกในสมุดสะท้อนคิดรายสัปดาห์	ตรวจสอบข้อเท็จจริงหลายแหล่งก่อนสรุป เพื่อลดความเชื่อแบบด่วนตัดสินใจ	รู้จักและเข้าใจในการตั้งเป้าหมายจากปัญหาจริง จากนั้นทำการประเมินด้วยตนเองว่า ถ้ามีการแก้ไขจะมีหรือไม่	เปลี่ยนการคิดตามอารมณ์ให้เป็นการคิดเชิงเหตุผลและเป็นระบบ เพื่อให้เห็นเหตุแห่งปัญหาและทางออกอย่างมีโครงสร้าง
อิทธิบาท 4 หลักธรรมที่สนับสนุนให้เกิดแรงจูงใจและความเพียร	ชี้แนะให้มีการกำหนดแผนการเรียนรายสัปดาห์ โดยมีบันทึกอย่างเป็นระบบตามหลักการของอิทธิบาท 4 จากนั้นเน้นให้รู้จักทวนสอบและสะท้อนผล	เน้นให้มีการตรวจสอบผลจริงที่เกิดขึ้น สามารถปรับแก้วิธีการได้ตลอดเวลา และมีการพิจารณาตามเป้าหมายของตน	เน้นให้สามารถกำกับตนระหว่างทำงาน โดยเข้าใจและรู้จักการจัดการสิ่งรบกวนเพื่อให้มีสติในการทำงาน	เพิ่มแรงจูงใจภายใน เสริมสร้างความเพียร เน้นให้เกิดการจัดจ่อ และการปรับวิธีการให้เหมาะสมกับบริบทเพื่อความก้าวหน้า
วุฑฒิธรรม 4 หลักการคบกาลยามมิตรเพื่อพัฒนาความรู้และปัญญา	แนวทางสำหรับการส่งเสริม ต้องจัดให้มีระบบที่เลี้ยงและดูแลค่าปรึกษา รวมถึงการจัดสนทนาวิชาการภายใต้รูปแบบของการปฏิบัติตามหลักโยนิโสมนสิการ ที่เน้นให้มีการลงมือปฏิบัติจริง	ให้ความสำคัญกับความถูกต้องของความรู้ โดยรู้จักพิจารณาเนื้อหาอย่างรอบคอบ ไม่เชื่อตามฐานะของแหล่งข้อมูล แต่รู้จักการตรวจสอบความถูกต้องและพิจารณาถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น	มีความรอบคอบในการตัดสินใจก่อนเชื่อข้อมูล โดยอาจขอคำปรึกษาจากกาลยามมิตรในประเด็นที่ยังไม่แน่ใจ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความเชื่อมั่นให้กับตน	ผู้เรียนมีความเข้าใจบทบาทของกาลยามมิตรที่เป็นเครือข่ายในลักษณะของทุนทางสังคม เช่น การศึกษา บุคคลต้นแบบ เพื่อนำแนวทางมาปรับปรุงตนเอง

องค์ประกอบของชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรม	รูปแบบการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง	การปฏิบัติตามหลักกาลามสูตร	พฤติกรรมการกำกับการเรียนรู้ที่มีการพัฒนา	กลไกเชิงพฤติกรรมที่คาดว่าจะเกิดขึ้น
บริบทท้องถิ่นเชิงพุทธที่เป็นระดับครอบครัว	ส่งเสริมกิจกรรมภายในครอบครัว ตั้งแต่การกำหนดให้มีข้อตกลงของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับเวลาเรียน เวลาพัก และเวลาสันทนาการที่เน้นการเรียนรู้แบบไม่บังคับ	ตระหนักว่าตนเองคือศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้มีการตั้งคำถามเพื่อสร้างนิสัยในการใฝ่รู้ ต้องรู้จักไตร่ตรองก่อนเชื่อ ซึ่งในบางโอกาสสามารถสอบถามจากสมาชิกครอบครัวได้	สร้างเสริมให้เป็นผู้มีวินัย ตรงต่อเวลา ที่สามารถกำกับตนเองได้ โดยกระตุ้นให้มีความมุ่งมั่นอย่างต่อเนื่อง	ทุกคนรอบครั้วมีกติกาในการปลูกฝังคุณค่า เพื่อให้บุตรธิดามีวินัยและความรับผิดชอบต่อการเรียน
บริบทท้องถิ่นเชิงพุทธที่เป็นภาวนิเวศของสถาบันการศึกษา	เน้นการออกแบบรายวิชาให้มีการทวนสอบอยู่เสมอ มีการระบุผลสัมฤทธิ์ที่สามารถตรวจสอบได้ มีการกำหนดตัวชี้วัด และแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการประเมิน	ส่งเสริมให้เกิดการติดตาม และวัดประเมินผล จากกิจกรรมการดำเนินงานของสถาบันการศึกษา พร้อมกับสร้างสรรค์ให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ต้องมีการวัดผลทุกครั้ง	เน้นให้มีการติดตาม และประเมินผลด้วยการระบุถึงการวางแผน การติดตาม และการประเมินตนเองอย่างครบวงจร	องค์กรในพื้นที่ เช่น วัด โรงเรียน ฯลฯ ส่งเสริมให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนต่อการกำกับตนเอง พร้อมกับการระบุโครงการที่ชัดเจน มีระบบการติดตาม และการวัดผล มีระบบการสะท้อนคิด
บริบทท้องถิ่นเชิงพุทธที่ได้แก่ วัดและสถาบันศาสนา	กำหนดให้มีกิจกรรมที่ใช้เวลาไม่นาน ในการเจริญสติและสมาธิที่อาจใช้เวลาประมาณ 3–5 นาที ก่อนเรียน โดยในบางโอกาสอาจเปลี่ยนเป็นการฟังธรรมะ และการจัดกิจกรรมกลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนประเด็นที่เน้นให้มีการคิดไตร่ตรองก่อนเชื่อ	ใช้กระบวนการฝึกอบรมและการสื่อสารที่จะมีผลต่อการรู้คิด ตลอดจนการไตร่ตรองอย่างมีสติ โดยรณรงค์เกี่ยวกับประเด็นก่อนเชื่อ ก่อนแชร์ ก่อนสรุป ฯลฯ	จัดให้มีกิจกรรมสำหรับการควบคุมจิตด้วยสติ โดยเน้นการจัดการอารมณ์ ที่เป็นการส่งเสริมให้รู้จักจดจ่อกับงาน	องค์กรระดับชุมชน เช่น วัด สถาบันทางศาสนา ส่งเสริมให้มีกิจกรรมเพื่อการพัฒนาสติ สมาธิ และความสงบ ที่จะมีส่วนต่อการลดการฟุ้งซ่าน ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสามารถในการควบคุมตน

องค์ประกอบของชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรม	รูปแบบการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง	การปฏิบัติตามหลักกาลามสูตร	พฤติกรรมการกำกับการเรียนรู้ที่มีการพัฒนา	กลไกเชิงพฤติกรรมที่คาดว่าจะเกิดขึ้น
บริบทท้องถิ่นเชิงพุทธในมิติชุมชนและสถาบันทางสังคมที่ไม่ใช่วัดหรือโรงเรียน	ส่งเสริมให้มีโครงการที่เป็นกิจกรรม บริการวิชาการ และกิจกรรมจิตอาสาเชิงวิชาการทั้งการมีส่วนร่วมและการสะท้อนประเด็นปัญหา หลังจบกิจกรรม	เน้นให้ผู้เรียนรู้จักการสืบค้น พร้อมกันเข้าใจในการเทียบเคียง ก่อนตัดสินใจเชื่อ	อธิบายเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเป้าหมายของการเรียนรู้จากบริบททางสังคม พร้อมกันนี้ให้นำทราบถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นและให้สามารถประเมินตนเองได้	องค์กรชุมชนอื่นๆ เช่น กลุ่มยุวสมาคม ฯลฯ จัดให้มีกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ผ่านบริบทจริง ที่จะทำให้เกิดความรับผิดชอบและมีแรงจูงใจเกิดขึ้น

จากเนื้อหาที่นำเสนอในตารางที่ 1 ข้างต้นจะเห็นว่า แนวทางการประยุกต์ใช้ชุดความรู้ในการส่งเสริมให้เกิดการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษา เช่น การส่งเสริมให้คิดก่อนเชื่อพร้อมกับระบุแนวทางให้สามารถปฏิบัติได้ ด้วยการกำหนดให้มีรูปแบบการติดตามเพื่อวัดและประเมินผล ต้องเน้นให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างหลักพุทธธรรมแต่ละองค์ธรรมกับหลักกาลามสูตรอย่างแท้จริง เพื่อให้มีพฤติกรรมที่มุ่งพัฒนาเกิดขึ้น ซึ่งวิธีการที่จำเป็นต้องนำมาใช้ส่งเสริมให้มีการสะท้อนคิดผ่านการทวนสอบผลที่เกิดจากกิจกรรมดำเนินงานจะต้องสร้างสรรค์ให้มีบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธทั้งในระดับครอบครัวที่เป็นสังคมจุลภาค และระดับมหภาค ได้แก่ สถาบันทางศาสนา สถาบันทางการศึกษา ตลอดจนองค์กรชุมชนที่ไม่ใช่วัดและโรงเรียน โดยเน้นให้ตนเองเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่ไม่จำเป็นต้องเชื่อทุกเนื้อหาข้อมูลที่ได้จากบุคคลรอบ พระสงฆ์ อาจารย์ผู้สอน ผู้นำชุมชน ฯลฯ แต่ต้องรู้จักคิดไตร่ตรองด้วยเหตุและผลตามหลักกาลามสูตร

5.2.2 การพัฒนาบริบทและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการใช้เหตุผลตามหลักกาลามสูตร

การส่งเสริมการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษาไม่ได้ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการเรียนรู้ภายในห้องเรียนเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับบริบทและสภาพ

แวดล้อมที่สนับสนุนการใช้เหตุผล การตั้งคำถาม และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีวิจารณญาณ³⁷ นั่นคือบริบททางสังคมและวัฒนธรรมมีบทบาทในฐานะที่เป็นโครงสร้างในการหล่อหลอมพฤติกรรมการเรียนรู้ ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้เป็นพื้นที่ที่มีเสรีภาพทางความคิดที่ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็น ตั้งคำถาม และโต้แย้งอย่างมีเหตุผลโดยไม่ถูกจำกัด กล่าวคือ ทั้งในระดับห้องเรียนและระดับสถานศึกษา ตลอดจนในบางพื้นที่ของชุมชน ต้องมีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้แบบเปิด มีการจัดเวทีอภิปราย มีการใช้กิจกรรมกลุ่ม และมีการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เคารพความแตกต่างทางความคิด

ดังนั้น หากสถาบันการศึกษาและชุมชนมีบรรยากาศดังกล่าว จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกล้าในการใช้เหตุผล ในการพัฒนาบริบทการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน หรือพื้นที่ดิจิทัล จะต้องมีความเชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาการกำกับตนเองได้อย่างมั่นคง³⁸ ฉะนั้น หากมีการขยายพื้นที่การเรียนรู้ให้กว้างขึ้น เช่น การสร้างบริบททางสังคมด้วยสื่อสังคมออนไลน์ จะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้หลักกาลามสูตรในสถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งจะสัมพันธ์กับการพัฒนาทักษะการกำกับการเรียนรู้ของตนเองในยุคดิจิทัล ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า เมื่อผู้เรียนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีการส่งเสริมการคิด การตั้งคำถาม และการแลกเปลี่ยน จะมีทักษะในการกำกับตนเองได้ เพราะมีความมั่นใจและสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

-
37. ปฏิพัทธ์ อนุรักษ์ธรรม และนิตยา เกษมโกสินทร์, “การศึกษาผลของการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาและการเจริญสติต่อการพัฒนาตนเองของนักศึกษา กรณีศึกษานักศึกษาสาขาความผิดปกติของการสื่อความหมาย คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล”, *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2568), 15-30.
38. เจตจรรยา บุญญกุล และคณะ, “การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติการพยาบาลอนามัยครอบครัวแบบองค์รวมของนิสิตพยาบาล”, *วารสารศาสตร์สุขภาพและการศึกษา*, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2568), e273765.

5.2.3 แนวทางเชิงนโยบายและการขับเคลื่อนเชิงระบบเพื่อส่งเสริมการกำกับการเรียนรู้ของตนเอง

ในการส่งเสริมการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ จำเป็นต้องขับเคลื่อนทั้งในระดับนโยบายและในระบบการศึกษา³⁹ เนื่องจากพฤติกรรมการกำกับการเรียนรู้ของตนเองเป็นผลลัพธ์ของระบบความสัมพันธ์หลายระดับ ทั้งระดับบุคคล สถาบัน และสังคม ดังนั้นในการพัฒนาควมมีการดำเนินงานแบบบูรณาการทั้งระบบ โดยหน่วยงานทางการศึกษาต้องกำหนดกรอบแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใช้เหตุผล การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการกำกับการตนเองให้เป็นเป้าหมายของการศึกษา ต่อมาควมมีการบูรณาการหลักกาลามสูตรเข้าไปในหลักสูตร เพราะมีผลต่อการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เน้นการตั้งคำถาม การตรวจสอบข้อมูล และการตัดสินใจ ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาระบบการวัดและการประเมินผลที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการคิดและการกำกับการตนเอง มากกว่าการวัดผลสัมฤทธิ์เชิงเนื้อหา

นอกจากนี้จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพอาจารย์ผู้สอน เพราะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยต้องมีการส่งเสริมให้อาจารย์มีความเข้าใจในแนวคิดการกำกับการเรียนรู้ของตนเองและหลักกาลามสูตรอย่างลึกซึ้ง พร้อมทั้งมีทักษะในการออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นการคิด การวิเคราะห์ และการสะท้อนตนเอง⁴⁰ นั่นคือในการขับเคลื่อนเชิงระบบจะต้องให้ความสำคัญกับการบูรณาการความร่วมมือระหว่างสถาบันในสังคม ได้แก่ ครอบครัว สถานศึกษา วัด และชุมชนเข้าด้วยกัน เพราะจะเป็นบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธที่สนับสนุนให้มีการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างรอบด้าน ช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความหมายของการเรียนรู้ที่กว้างขึ้น

ดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า แนวทางเชิงนโยบายและการขับเคลื่อนเชิงระบบเพื่อส่งเสริมการกำกับการเรียนรู้ของตนเอง ต้องเน้นไปที่ความสอดคล้องระหว่างหลักสูตร

39. รัชกร ประสริะเตสัง และคณะ, “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้แบบนำตนเองเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู”, *วารสารสิริธรปริทรรศน์*, ปีที่ 25 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2567), 489-497.

40. มุทิทา เอี่ยมทิพย์ และพัฒนา จันทรโอ, “การพัฒนาแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศด้านอาชีพ”, *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2567), 296-311.

การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาอาจารย์ และบริบททางสังคมอย่างเป็นองค์รวม เนื่องจากเมื่อทุกองค์ประกอบมีการประสานกันภายใต้แนวคิดของการใช้เหตุผล จะทำให้การกำกับการเรียนรู้ของตนเองเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ที่สามารถพัฒนาไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นเนื้อหาที่มีการเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดตามหลักพุทธธรรมและบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ กับกลไกการส่งผ่านตามหลักกาลามสูตร ซึ่งจะมีผลให้เกิดแนวทางเชิงนโยบายและการขับเคลื่อนเชิงระบบเพื่อส่งเสริมการกำกับการเรียนรู้ของตนเอง ดังตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แนวทางเชิงนโยบายและการขับเคลื่อนเชิงระบบโดยมีหลักกาลามสูตรเป็นกลไกส่งผ่านสำหรับการส่งเสริมการกำกับการเรียนรู้ของตนเอง

องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการกำกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของนักศึกษา	แนวคิดตามหลักพุทธธรรมและบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ	กลไกการส่งผ่านตามหลักกาลามสูตร	การประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้	ผลต่อการกำกับการเรียนรู้ของตนเอง
หลักพุทธธรรม	อริยสัจ 4	การตั้งคำถามต่อปัญหาและเหตุแห่งปัญหาอย่างมีเหตุผล ไม่เชื่อตามความเคยชิน	ใช้การตั้งโจทย์การเรียนรู้จากปัญหาจริง ให้นักศึกษาฝึกวิเคราะห์ภาระงาน แยกแยะสาเหตุและเงื่อนไขของปัญหาทางวิชาการ พร้อมอภิปรายเชิงเหตุผลก่อนลงมือเรียน	ช่วยให้นักศึกษารู้จักคิดไตร่ตรองเกี่ยวกับการวิเคราะห์ภาระงาน
	อิทธิบาท 4	การตรวจสอบแรงจูงใจและความตั้งใจของตนเองบนฐานเหตุและผล	ออกแบบกิจกรรมตั้งเป้าหมาย การเรียนรู้รายบุคคล ให้ผู้เรียนอธิบายเหตุผลของเป้าหมาย ความพยายาม และการประเมินความเหมาะสมของเป้าหมายผ่านการสะท้อนคิดตามหลักกาลามสูตร	ช่วยให้นักศึกษารู้จักคิดไตร่ตรองด้านความเชื่อที่ถูกต้องตนเอง
	วุฑฒิธรรม 4	การพิจารณาคุณค่าและประโยชน์ของความรู้ก่อนยอมรับ	บูรณาการการเรียนรู้เชิงจริยธรรม และคุณค่า ให้นักศึกษาวิพากษ์เนื้อหาวิชาการโดยพิจารณาความเหมาะสม ความรับผิดชอบ และผลกระทบต่อสังคมก่อนนำไปใช้จริง	นักศึกษาจะเข้าใจวิธีการกำกับตนเองเชิงคุณค่าและการตัดสินใจ

องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการกำกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา	แนวคิดตามหลักพุทธธรรมและบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ	กลไกการส่งผ่านตามหลักกาลามสูตร	การประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้	ผลต่อการกำกับการเรียนรู้ของตนเอง
บริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ	บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน	การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง	จัดการเรียนรู้แบบเข้าถึงสถานที่จริง โดยให้นักศึกษาเรียนรู้จากชุมชน วัด และครอบครัว พร้อมสะท้อนผลการเรียนรู้ผ่านการเปรียบเทียบกับทฤษฎี	นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม
	ชุมชนการเรียนรู้	การไม่ยึดติดแหล่งความรู้เดียว เปิดรับมุมมองหลากหลาย	สร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักศึกษา ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อฝึกการฟัง วิเคราะห์ และตรวจสอบข้อมูลหลายแหล่งก่อนสรุปความรู้	ส่งเสริมการรู้จักการคิดเชิงวิพากษ์และการติดตามตนเอง
หลักพุทธธรรมและบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ	ธรรมะกับชีวิต	การเปรียบเทียบข้อมูลและไตร่ตรองผลลัพธ์เชิงเหตุผล	ใช้การเรียนรู้แบบโครงงานที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับสถานการณ์จริง ให้นักศึกษาวางแผน ลงมือทำ และประเมินผลด้วยตนเอง	การติดตามประเมิน และปรับกลยุทธ์การเรียนรู้
การบูรณาการหลักอริยสัจ หลักอิทธิบาท และหลักกุศลธรรม ร่วมกัน	พระ พุทธ ศาสนา การใช้เหตุผล และบริบทแวดล้อม	การตัดสินใจเลือกและนำความรู้ไปใช้บนหลักการที่สำคัญ ให้ความสำคัญกับคุณค่าและประโยชน์	ออกแบบการสะท้อนผลการเรียนรู้ พร้อมส่งเสริมให้ผู้เรียนอธิบายว่าความรู้ใดควรนำไปใช้บ้าง พร้อมกับให้เหตุผลเชิงจริยธรรมและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น	นักศึกษาสามารถสะท้อนการเรียนรู้ของตนเอง

จากตารางที่ 2 ข้างต้นหากพิจารณาถึงองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการกำกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา พร้อมกับวิเคราะห์แนวคิดตามหลักพุทธธรรมและบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ ที่สัมพันธ์กับหลักกาลามสูตรที่เป็นกลไกสู่การประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ และผลต่อการกำกับการเรียนรู้ของตนเอง จะเห็นว่าการเชื่อมโยงในลักษณะตรรกะเชิงเหตุและผล ที่น่าสังเกตคือ จะพบว่าทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรม บริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ และหลักกาลามสูตร นั่นคือ หาก

วิเคราะห์ถึงกระบวนการในการพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้สามารถควบคุมอารมณ์และกำกับจิตใจส่วนลึกให้มีความสนใจในการเรียน อาจารย์ผู้สอนต้องชี้แนะให้ทราบถึงคุณค่าที่จะเกิดขึ้น⁴¹ เพราะเมื่อผู้เรียนมีความรู้และเข้าใจในคุณค่าเชิงพุทธจะมีการพัฒนาการกำกับการเรียนรู้ของตนเองอย่างมีเป้าหมาย⁴² ซึ่งกล่าวได้ว่าบทบาทของหลักกาลามสูตรที่เป็นกลไกเชิงกระบวนการเมื่อมีการเชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ และพฤติกรรมกำกับการเรียนรู้ของตนเอง จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้⁴³ นั่นคือ แนวทางในการนำไปปฏิบัติจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า ทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันในลักษณะของการเชื่อมโยงเชิงโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน ดังนั้น แนวทางที่เป็นต้นแบบโมเดลการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษาที่มีชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรมและบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ จำเป็นต้องมีการส่งเสริมให้เกิดการใช้เหตุผลตามหลักกาลามสูตร เพราะเป็นกลไกส่งผ่านที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถตรวจสอบและตัดสินใจเลือกความรู้ด้วยตนเอง

6. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่เป็นการวิเคราะห์เอกสาร เมื่อพิจารณาถึงชุดความรู้ที่ค้นพบตามวัตถุประสงค์การวิจัยจะกล่าวได้ว่า หลักพุทธธรรมที่ได้แก่ หลักอริยบท หลักอริยสัจ หลักกุฎติธรรม มีบทบาทในการขัดเกลาเยาวชนให้เป็นผู้มีพฤติกรรมกำกับการตนเอง และมีการเชื่อมโยงสู่บริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ โดยมีการประพฤติปฏิบัติตามหลักกาลามสูตรที่ช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีใช้กำกับการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งอธิบายได้ว่า การกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษาไม่สามารถอธิบายด้วย

41. S. Alserhan et al., “Personal Learning Environments: Modeling Students’ Self-Regulation Enhancement Through a Learning Management System Platform”, *IEEE Access*, Vol. 11 No. 1 (January 2023), 5464–5482.

42. Lijuan Fan and Feng Cui, “Mindfulness, Self-Efficacy, and Self-Regulation as Predictors of Psychological Well-Being in EFL Learners”, *Front. Psychol.*, Vol. 15 No. 3 (March 2024), 1–15.

43. Eduardo Levy Yeyati et al., “The Market Value of Non-Degree Credentials”, *Global Economy and Development*, Vol. 196 (December 2025), 1–67.

กรอบคิดทางจิตวิทยาการเรียนรู้เพียงด้านเดียว จำเป็นต้องนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการอธิบายด้วย โดยข้อค้นพบแสดงให้เห็นว่า การกำกับการเรียนรู้ของตนเองที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนต้องเป็นผู้มีบทบาทเชิงรุกในการวางแผน ควบคุม และประเมินการเรียนรู้ของตน⁴⁴ โดยมีงานวิจัยอธิบายว่า บริบทเชิงพื้นที่และภาวะนิเวศทางสังคมมีผลต่อการรู้คิด และเป็นแรงจูงใจที่สนับสนุนการกำกับการพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน⁴⁵ ที่น่าสนใจคือ หลักธรรมเหล่านี้เป็นทั้งกรอบจริยธรรมและกรอบคิดเชิงระบบในการพัฒนาให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจกิจกรรมที่สัมพันธ์กับการกำกับการเรียนรู้ของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม เช่น หลักอิทธิบาทจะสามารถนำไปใช้ในการเสริมสร้างความเพียรและการประเมินตนเพื่อการเรียนรู้⁴⁶ ขณะที่หลักอริยสัจจะกระตุ้นให้เป็นบุคคลที่มีความเข้าใจในการกระทำและผลที่เกิดขึ้นตามวงจรของเหตุและผล ที่สำคัญหลักกาลามสูตรจะชี้แนะเพื่อให้มีการรู้คิดอย่างไตร่ตรองตามลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง⁴⁷ ซึ่งข้อค้นพบนี้ สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์สำหรับการขยายความเข้าใจที่ผ่านมามาว่า ส่วนใหญ่หลักพุทธธรรมจะมีบทบาทในการหล่อหลอมจิตใจให้เป็นคนดี นอกจากนี้ ผลจากการวิจัยเอกสารครั้งนี้ ยืนยันได้ว่า ชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรมมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาพฤติกรรมเชิงปัญญาและการ

44. รงศ์รับ น้อยสกุล, “การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง และกลวิธีการกำกับตนเองกับการพัฒนาทักษะการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี”, *วารสารปัญญา*, ปีที่ 30 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2566), 145–158.

45. Kate M. Xu et al., “A Cross-Cultural Investigation on Perseverance, Self-Regulated Learning, Motivation, and Achievement”, *Journal of Comparative and International Education*, Vol. 53 No. 3 (April 2023), 361–379.

46. นงลักษณ์ พันธุ์ธนะพฤษ และคณะ, “อิทธิบาท 4 กับการบูรณาการการเรียนการสอนรัฐศาสตร์”, *วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2568), 233–247.

47. Greenberg et al., “Strategies to Support Self-Regulated Learning in Integrated, Student-Centered Curricula”, *Medical Teacher*, Vol. 45 No. 12 (December 2023), 1387–394.

เรียนรู้ของนักศึกษา⁴⁸ ที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความพยายาม มีความเพียร ในการวางแผน การทวนสอบ ผลที่เกิดจากการกำกับตน โดยสามารถนำ การรู้จักคิดไตร่ตรองตามหลักกาลามสูตรมาพิจารณาอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านของ ต้นเหตุและผลกระทบ

ในทำนองเดียวกัน หากพิจารณาถึงแนวทางสำหรับการประยุกต์ใช้ชุดความรู้ในการส่งเสริมการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จะเห็นว่า ผลจากการวิเคราะห์เอกสารได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าหน่วยงาน เช่น สถาบัน การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันทางศาสนา และครอบครัว สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ โดยรูปแบบของการดำเนินงานต้องเริ่มต้นจากการส่งเสริมให้เกิด โครงสร้างทางสังคม ที่มีการนำชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรมดังกล่าวไปจัดเป็นกิจกรรม ดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานในท้องถิ่น ได้แก่ ครอบครัว วัด ชุมชน และพื้นที่การเรียนรู้ร่วมสมัย ซึ่งอธิบายได้ว่า สภาพแวดล้อมทางการศึกษามีส่วนสำคัญในการสนับสนุน การมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการกำกับการเรียนรู้ของผู้เรียน⁴⁹ เพราะพฤติกรรม มนุษย์เป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบริบทแวดล้อมที่เป็นโครงสร้าง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาและหล่อหลอมพฤติกรรม โดยข้อค้นพบจากผล การวิจัยนี้ยืนยันว่า หลักกาลามสูตรสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการคัดกรองข้อมูล ข่าวสารและการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณในบริบทร่วมสมัยได้ เพราะสอดคล้อง กับสถานการณ์ปัจจุบัน⁵⁰ เนื่องจากเมื่อผู้เรียนได้รับการส่งเสริมให้ตรวจสอบข้อมูลจาก หลายแหล่ง รู้จักการตั้งคำถามต่อความเชื่อเดิม และตัดสินใจบนฐานของเหตุผล จะ

48. ปวีร์ กาญจนภิ นิลฉาย, “ผลการใช้โปรแกรมการกำกับตนเองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมของ นักศึกษาปริญญาตรี”, *วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2564), 91-102.

49. Yu, L. et al., “Multilevel Analysis of the effects of participation, peer support, SRL and course disciplines on academic performance in SPOCs.”, *Interactive Learning Environments*, Vol. 31 No. 7 (October 2023), 4507-4520.

50. พระมหาสมณินทร์ ปุริสสุตโต และคณะ, “นวัตกรรมทางพุทธธรรมในกาลามสูตร”, *มจร. สุรนารี สาร*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2566), 10-19.

พัฒนาความสามารถในการกำกับการเรียนรู้ของตนเองได้ดีขึ้น⁵¹ ซึ่งการจัดให้มีบริบททางสังคมตามแนวทางดังกล่าว จำเป็นต้องเกิดจากความร่วมมือของทุกภาคีเครือข่าย เช่น ต้องส่งเสริมให้เด็กและเยาวชน ตลอดจนนักศึกษาระดับปริญญาตรีได้มีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมตามแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพราะจะมีผลให้เกิดการเรียนรู้เพื่อนหรือคนใกล้ชิดเรียนรู้กับกิจกรรมที่ได้พัฒนานั้น⁵² เช่นกันสถาบันการศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน ต้องแบ่งปันและจัดสรรงบประมาณทั้งที่เป็นเงินและเป็นสิ่งของสนับสนุนกิจกรรมที่สัมพันธ์กับบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ ซึ่งเด็กและเยาวชนเป็นผู้จุดประกายให้เกิดขึ้น เพราะจะเป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นในความคิดและปัญญาของตน ที่มีการพัฒนาความรู้อย่างเป็นระบบตามหลักพุทธธรรม⁵³

ดังนั้น จะเห็นว่าแนวทางในการประยุกต์ใช้ชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรมสำหรับการส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ของตนเอง คือ การจัดการโดยนำแนวทางของศาสนาพุทธมาใช้ให้เป็นฐานในการปฏิบัติ เพราะจะนำไปสู่การขัดเกลาทางจิตใจให้ทราบถึงเหตุและผล ที่มีต่อแรงจูงใจที่ช่วยนำไปสู่การกำหนดทิศทางการเรียนรู้ ขณะที่บริบทท้องถิ่นเชิงพุทธเป็นโครงสร้างทางสังคมที่สนับสนุนการขัดเกลาและหล่อหลอมพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่มีหลักกาลามสูตรเป็นกลไกเชื่อมโยงทั้งสององค์ประกอบให้เกิดกระบวนการใช้เหตุผลอย่างมีวิจารณ์ญาณ ส่งผลให้ผู้เรียนรู้จักการตั้งคำถาม ตรวจสอบข้อมูล และตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ซึ่งหากมีการออกแบบกระบวนการ

51. Lijuan Fan and Feng Cui, “Mindfulness, Self-Efficacy, and Self-Regulation as Predictors of Psychological Well-Being in EFL Learners”, *Front. Psychol.*, Vol. 15 No. 3 (March 2024), 1–15.

52. นรากร งามสมัย และธีระวัฒน์ มอนโงส, “แนวทางการจัดกิจกรรมนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในโรงเรียนพุทธวนธธรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (มีนาคม 2564), 99–109.

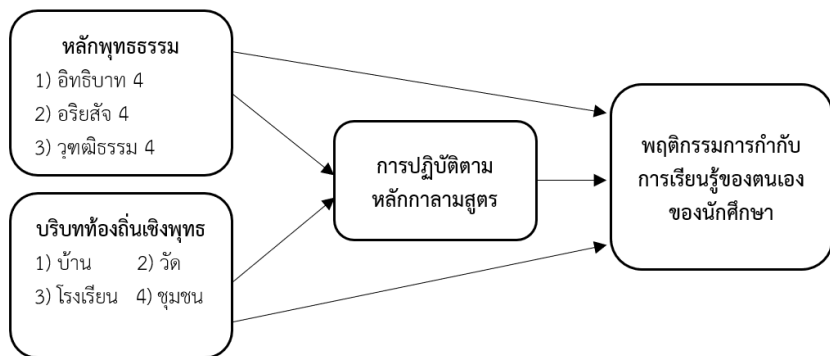
53. พระใบฎีกาปัญญวรธน์ ชิตมาโร กิตติปัญญาศิริ และคณะ, “การบริหารงานบุคคลตามหลักพุทธธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5”, *วารสารครุศาสตร์ปัญญา*, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2569), 438–450.

เรียนรู้และสภาพแวดล้อมตามแนวคิดดังกล่าว จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการกำกับการเรียนรู้ของตนเองได้ดีขึ้น

7. องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษานี้คือ การเสนอให้หลักกาลามสูตรเป็นกลไกเชื่อมระหว่างแนวคิดการเรียนรู้สมัยใหม่กับฐานคิดทางพุทธศาสนาในการพัฒนาผู้เรียน เพราะที่ผ่านมาการส่งเสริมการกำกับการเรียนรู้ของตนเองจะอธิบายผ่านกรอบจิตวิทยาการศึกษา เช่น การตั้งเป้าหมาย การควบคุมตนเอง และการสะท้อนผล แต่บทความนี้แสดงให้เห็นว่า กระบวนการดังกล่าวสามารถอธิบายเพิ่มเติมผ่านหลักกาลามสูตรได้ เนื้อหาสำคัญของหลักธรรมนี้เน้นที่การตรวจสอบข้อมูลก่อนเชื่อ และการตัดสินใจบนฐานเหตุผล ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกันกับการเรียนรู้แบบกำกับตนเองที่เป็นสมรรถนะทางปัญญาที่รวมการคิดอย่างมีเหตุผล ความรับผิดชอบต่อตนเองและความสามารถในการเลือกสิ่งที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของตนเองเข้าไว้ด้วยกัน นั่นคือ ผู้เรียนที่กำกับการเรียนรู้ของตนเองได้ดีไม่ได้เป็นเพียงผู้ที่เรียนเก่งหรือจัดการเวลาได้ดีเท่านั้น แต่เป็นผู้ที่รู้จักใช้เหตุผลไตร่ตรองและตัดสินใจบนฐานของคุณค่าและประโยชน์ที่แท้จริง นอกจากนี้ ผลจากการศึกษาที่ได้ยังเสนอความเข้าใจใหม่ว่าการประยุกต์ใช้หลักกาลามสูตรทางการศึกษาไม่ควรจำกัดเพียงการสอนเนื้อหาทางพุทธศาสนา แต่ควรขยายไปสู่การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดกว้างต่อการตั้งคำถาม และการพัฒนาบทบาทของอาจารย์ให้เป็นผู้อำนวยความสะดวกทางปัญญา องค์ความรู้นี้จึงมีคุณค่าทั้งในเชิงทฤษฎีและในเชิงปฏิบัติ เพราะช่วยเชื่อมชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรมเข้ากับการศึกษาร่วมสมัยได้อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้จริง ดังภาพที่ 1 ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างชุดความรู้ด้านหลักพุทธธรรมและบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธกับการรู้จักคิดไตร่ตรองตามหลักกาลามสูตร ที่มีผลต่อพฤติกรรมการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษา

8. สรุป

จากข้อค้นพบและการอภิปรายผลข้างต้นกล่าวได้ว่า หลักกาลามสูตรมีความสำคัญเพราะสามารถนำไปใช้เป็นกรอบคิดสำหรับส่งเสริมการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรีได้อย่างเหมาะสม โดยผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าการกำกับการเรียนรู้ของตนเองไม่ได้หมายถึงความสามารถในการเรียนด้วยตนเองเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนรู้จักตั้งเป้าหมาย วางแผน ตรวจสอบข้อมูล ควบคุมตนเอง และสะท้อนผลการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยหลักกาลามสูตรมีสาระสำคัญที่เน้นให้บุคคลไม่ตัดสินใจเชื่อโดยขาดการรู้จักคิดไตร่ตรองด้วยปัญญา เพราะให้ความสำคัญกับการพิจารณาเหตุผล หลักฐาน และผลที่เกิดขึ้นก่อนตัดสินใจยอมรับหรือปฏิบัติตาม ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนจากการเรียนรู้แบบรับคำสั่งแล้วปฏิบัติตามไปสู่การเรียนรู้แบบรู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง ผู้เรียนที่ได้รับการส่งเสริมให้รู้จักสงสัย ตั้งคำถาม ตรวจสอบข้อมูล และประเมินความเข้าใจของตนเองจะมีแนวโน้มในการพัฒนาการกำกับการเรียนรู้ของตนเองได้ดี ดังนั้น หากพิจารณาถึงการเชื่อมโยงขององค์ประกอบ อาทิ ชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรม บริบทท้องถิ่นเชิงพุทธ และการรู้จักคิดไตร่ตรองตามหลักกาลามสูตร ถือได้ว่าเป็นพลังสำคัญในการ

ขับเคลื่อนสู่ปัจจัยภายในของบุคคล ให้เกิดการตระหนักรู้อย่างมีสติ ที่ส่งผลต่อเนื่อง ให้มีการกำกับการเรียนรู้ของตน

9. ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบที่สำคัญจึงเสนอแนะว่า สถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการตั้งคำถาม การวิเคราะห์ และการสะท้อนคิด พร้อมทั้งพัฒนาระบบวัดและประเมินผลที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการคิดและการกำกับตนเองควบคู่กับผลสัมฤทธิ์ นอกจากนี้ ต้องมีโครงการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครั้ว วัด และชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจในแนวคิดเกี่ยวกับการกำกับการเรียนรู้ของนักศึกษา เพราะมีความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้การสอน หลักพระพุทธศาสนา และสภาพบริบทของพื้นที่ เนื่องจากจะนำไปสู่การขัดเกลาให้ผู้เรียนรู้จักการคิดเชิงเหตุผลในการพิจารณาและไตร่ตรองก่อนการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ

บรรณานุกรม

- กมลทิพย์ สำเภา และทิพย์วัลย์ สุรินยา. “การเรียนรู้แบบกำกับตนเอง ความสัมพันธ์ในครอบครัว และความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี”. *มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นายเรืออากาศ*. ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (ธันวาคม 2564). 56–70.
- กัตตกมล พิศแสงาม. “ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสะท้อนคิดโดยใช้รูปแบบวงจรของกิบส์ที่ส่งผลต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาภาษา การสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป”. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*. ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2562). 1–13.
- คุณากร สายลวดคำ. “การพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาวิชาชีพครู โดยใช้วิจัยเป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้”. *วารสารนวัตกรรมและวิทยาการการเรียนรู้*. ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มกราคม-ธันวาคม 2567). 173–190.
- พนรส อภิญญาลังกร และวาริรัตน์ แก้วอุไร. “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมความสามารถในการให้เหตุผลทางคลินิกสำหรับนักศึกษาพยาบาล”. *Journal of Roi Kaensarn Academi*. ปีที่ 9 ฉบับที่ 9 (กันยายน 2567). 206–299.
- เจตจรรยา บุญญกุล, วิภา สุวรรณรัตน์, สุพัสจี เดชทิพย์พรพงศ์ และสมฤดี พูนทอง. “การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติการพยาบาลอนามัยครอบครัวแบบองค์รวมของนิสิตพยาบาล”. *วารสารศาสตร์สุขภาพและการศึกษา*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2568). e273765.
- ชลรินทร์ แยมพงษ์ และศิริพงษ์ เพี้ยศิริ. “การพัฒนาความสามารถในการสื่อสารวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้สืบสอบแบบแนะนำเน้นกระบวนการร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก”. *วารสารครุศาสตร์ปัญญา*. ปีที่ 3 ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2567). 125–139.

ชัยชนพงษ์ จันวงศ์เดือน และวริญดา บรรหาร. “ทัศนคติของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้ของอาจารย์ในยุคเทคโนโลยีขับเคลื่อนการเรียนรู้: กรณีศึกษารายวิชาการจัดการเรียนรู้และการบูรณาการ”. *วารสารสหวิทยาการศึกษาศาสตร์*. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (มีนาคม–เมษายน 2568). 28–37.

นงลักษณ์ พันธุ์นะพุด และคณะ. “อิทธิบาท 4 กับการบูรณาการการเรียนการสอนรัฐศาสตร์”. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*. ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (กันยายน–ธันวาคม 2568). 233–247.

นรากร งามสมัย และธีระวัฒน์ มอนโธสง. “แนวทางการจัดกิจกรรมนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในโรงเรียนพหุวัฒนธรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*. ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (มีนาคม 2564). 99–109.

บุญแสน พชรมณ. “ระดับจริยธรรมและการแสดงออกทางจิตสำนึกที่มีต่อการขาดวินัยของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพฯ”. *วารสารวิจัยธรรมศึกษา*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2564). 19–26.

ปฏิพัทธ์ อนุรักษ์ธรรม และนิตยา เกษมโกสินทร์. “การศึกษาผลของการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาและการเจริญสติต่อการพัฒนานตนเองของนักศึกษา กรณีศึกษานักศึกษาสาขาความผิดปกติของการสื่อความหมาย คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล”. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*. ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 (มกราคม–เมษายน 2568). 15–30.

ปวีร์ กาญจนภิ นิลผาย. “ผลการใช้โปรแกรมการกำกับตนเองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมของนักศึกษาปริญญาตรี”. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2564). 91–102.

พระครูสถิตกาญจนคุณ (ประดิษฐ์ กาญจนวณฺโณ), พระครูโสมสัตว์ฒนานุกูล (อนุกูล ปานประดิษฐ์), พระครูวิจิตรศีลาจาร (ประสิทธิ์ ขาตวณฺโณ), สิทธิโชค ปาณะศรี และภูวดล ขวัญเสน. “รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักกาลามสูตรเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในสังคมดิจิทัล”. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 11 (พฤศจิกายน 2568). 21–32.

พระใบฎีกาปัญญาวรธรณ์ ชิตมาโร กิตติปัญญาศิริ และคณะ. “การบริหารงานบุคคลตามหลักคุณธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 5”. *วารสารครุศาสตร์ปัญญา*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2569). 438-450.

พระมหาหมณวินทร์ ปุริสุตโตโม, สุรางคณา สุนทรพนาเวศ, อิทธิศักดิ์ เลอยศพรชัย, ชีสา กันยาวิริยะ, สิริพันธ์ กันยาวิริยะ, ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์ และเมธา หริมเทพาธิ ป. “นวัตกรรมทางพุทธธรรมในกาลามสูตร”. *มจร สารนาฬาร*. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2566). 10-19.

ภัทรพร พรบรรดิษฐ์. “การรับรู้และทัศนคติต่อการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม”. *Journal of Sustainable Social Development*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2567). 1-20.

ภัทรภรณ์ กาญจนารัตน์. “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิด เพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง”. *วารสารวิชาการ ครุศาสตร์สวนสุนันทา*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2567). 38-52.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

_____. *อรรถกถาภาษาไทย สังยุตตนิกาย สारัตถปกาสินี มหาวรรคอรรถกถา ภาค 3 ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.

_____. *อรรถกถาภาษาไทย อภิธรรมปิฎก วิภังค์ สัมโมหวิโนทนีอรรถกถา ภาค 2 ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560.

_____. *อรรถกถาภาษาไทย อังคุตตรนิกาย มโนรถปुरुณี ติกนิบาตอรรถกถา ภาค 2 ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.

มาพร ไวยารัตน, เพิ่มพร สุ่มมาตย์, วิจิต ธิรเดโชชัย และกชพร นำนานผล. “การพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การสะท้อนคิดและการเสริมต่อการเรียนรู้โดยเพื่อน สำหรับนักศึกษาที่เรียนในรายวิชาพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด”. *Journal of Organization Innovation & Culture*. ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2568). 95–109.

มุกิตา เอี่ยมทิพย์ และพัฒนา จันทรโอ. “การพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทาง วิชาชีพเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศด้านอาชีพ”. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มีนาคม 2567). 296–311.

เมษา นวลศรี และกุลชาติ พันธวรกุล. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้แบบนำตนเองของ นักศึกษาคณะมหาวิทยาลัยราชภัฏ”. *Journal of Roi Kaensarn Academi*. ปี ที่ 9 ฉบับที่ 12 (ธันวาคม 2567). 883–895.

รงค์รบ น้อยสกุล. “การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง และกลวิธีการกำกับตนเองกับการ พัฒนาทักษะการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี”. *วารสารปัญญา*. ปีที่ 30 ฉบับที่ 1 (มกราคม–เมษายน 2566). 145–158.

รัชกร ประสริะเตสัง, พินโย พรหมเมือง และนิพนพิทา กุลชิต. “การพัฒนากิจกรรมการ เรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้แบบนำตนเองเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู”. *วารสารสรีนทรปริทรรศน์*. ปีที่ 25 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2567). 489–497.

วาสนา อุปโป, ดารินทร์ พนาสันต์ และสุภาวดี นพจุจินดา. “ผลของการสะท้อน คิดต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการฝึกปฏิบัติวิชาชีพปฏิบัติ การบริหารการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 4 วิทยาลัย พยาบาลบรมราชชนนี สุพรรณบุรี”. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุพรรณบุรี*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม–สิงหาคม 2568). 128–142.

วิไลวรรณ ทองใบอ่อน และนิตยา เปล่งเจริญศิริชัย. “ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานร่วมกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในรายวิชาหลักสถิติต่อการเรียนรู้และความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม”. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*. ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (มีนาคม–เมษายน 2568). 371–382.

วีรภัทร ดากกลาง และเจนสมุทร แสงพันธ์. “วิธีการอำนวยความสะดวกอภิปรายโต้แย้งของครูในการตั้งคำถามของนักเรียนระหว่างการอภิปรายและการเปรียบเทียบร่วมกันทั้งชั้นเรียนในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด”. *Journal of Inclusive and Innovative Education*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม–สิงหาคม 2567). 65–77.

สิริกานณ์ ทองมาก. “การศึกษาสภาพและปัญหากระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ของนิสิตสาขาวิชาภาษาไทยกับสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์”. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. ปีที่ 9 ฉบับที่ 9 (กันยายน 2567). 206–229.

อโณทัย พลเยี่ยม เพชรแสง. “การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างความbakbnnpakเพียรโดยใช้การกำกับตนเองสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี”. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยธนบุรี*. ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม–สิงหาคม 2568). 54–67.

Eduardo Levy Yeyati, Ian Seyal and Sophia Henn. “The Market Value of Non-Degree Credentials”. *Global Economy and Development*. Vol. 196 (December 2025). 1–67.

Greenberg, A., Olvet, D. M., Brenner, J., Zheng, B., Chess, A., Schlegel, E. F. M. and Ginzburg, S. B. “Strategies to Support Self-Regulated Learning in Integrated, Student-Centered Curricula”. *Medical Teacher*. Vol. 45 No. 12 (December 2023). 1387–394.

- Juulia Lahdenperä, Johanna Rämö and Liisa Postareff. “Student-Centred Learning Environments Supporting Undergraduate Mathematics Students to Apply Regulated Learning: A Mixed-Methods Approach”. *The Journal of Mathematical Behavior*. Vol 66 No. 2 (June 2022). 100949.
- Kate M. Xu et al. “A Cross-Cultural Investigation on Perseverance, Self-Regulated Learning, Motivation, and Achievement”. *Journal of Comparative and International Education*. Vol. 53 No. 3 (April 2023). 361–379.
- Kornkanok Sarapirom, Sayam Aroonsrimorakot, Praneet Muangnual and Panuwat TaerakulSarapirom. “Moral Growth in A Digital Age: Applying the Threefold Training to Enhance the Lifestyles and Technology use of Generation C Students in the Thailand 4.0 ERA”. *Journal of Buddhist Anthropology*. Vol. 10 No. 4 (October–December 2025). 620–638.
- Lijuan Fan and Feng Cui. “Mindfulness, Self-Efficacy, and Self-Regulation as Predictors of Psychological Well-Being in EFL Learners”. *Front. Psychol*. Vol. 15 No. 3 (March 2024). 1–15.
- Maria Theobald. “Self-Regulated Learning Training Programs Enhance University Students’ Academic Performance, Self-Regulated Learning Strategies, and Motivation. A Meta-Analysis”. *Contemporary Educational Psychology*. Vol. 66 No. 3 (July 2021). 101976.
- Öztürk, M., Çakıroğlu, Ü. “Flipped learning design in EFL classrooms: implementing self-regulated learning strategies to develop language skills. Smart Learn”. *Smart Learning Environments*. Vol. 8 No. 2 (February 2021). 1–20.

- Patra, Tapas Kr. “Wisdom, Compassion, and Critical Thinking: A Buddhist Framework for Contemporary Education”. *Research Review Journal of Interdisciplinary Studies*. Vol. 1 No. 2 (July–September 2025). 95–102.
- Purwo Susongkoa, Chokchai Yuenyongb and Arif Zainudin. “Buddhist Critical Thinking Assessment Using Rasch Model”. *Kasetsart Journal of Social Sciences*. Vol. 43 No. 2 (April–June 2022). 285–292.
- Riina Kleimola, Laura Hirsto and Heli Ruokamo. “Promoting Higher Education Students’ Self-Regulated Learning Through Learning Analytics: A Qualitative Study”. *Education and Information Technologies*. Vol. 30 No. 14 (September 2025). 4959–4986.
- S. Alserhan, T. M. Alqahtani, N. Yahaya, W. M. Al-Rahmi and H. Abuhassna. “Personal Learning Environments: Modeling Students’ Self-Regulation Enhancement Through a Learning Management System Platform”. *IEEE Access*. Vol. 11 No. 1 (January 2023). 5464–5482.
- Siu-Cheung Kong and Tingjun Lin. “Developing Self-Regulated Learning as a Pedagogy in Higher Education: An Institutional Survey and Case Study in Hong Kong”. *Heliyon*. Vol. 9 No. 11 (November 2023). e22115.
- Xueqi Dong, Hua Yuan, Hui Xue, Yan Li, Luyao Jia, Jialu Chen, Yu Shi and Xiuying Zhang. “Factors influencing college students’ self-regulated learning in online learning environment: A systematic review”. *Nurse Education Today*. Vol. 133 (February 2024). 106071.
- Yu, L., Zhang, N. and Zhang, Y. “Multilevel Analysis of the effects of participation, peer support, SRL and course disciplines on academic performance in SPOCs.”. *Interactive Learning Environments*. Vol. 31 No. 7 (October 2023). 4507–4520.

ชุดความรู้เพื่อออกแบบต้นแบบโมเดลชุมชนภาวนาบนฐานการเจริญสติ ปฏิฐานสำหรับการส่งเสริมสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ

A Knowledge Package for Developing a Prototype Contemplative Community Model Based on Satipaṭṭhāna Practice for Promoting Holistic Well-Being among Older Adults

ดร.กรรณิการ์ ขาวเงิน

Dr.Kannikar Khaw-ngern

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: kannikar.khaw@gmail.com

ดร.ชัยณรงค์ ขาวเงิน

Dr.Chainarong Khaw-ngern

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: c.khawngern@gmail.com

เฉลิมพันธุ์ ศรีชนะชัยโชค, ธันยมน อินทร์ทองน้อย, ชญาภรณ์ พรล้ำฟ้า

Chalermphan Srichanachaichok, Thanyamon Intongnoi, Chayaporn Pornlamfa

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: 6701105014@mcu.ac.th, 6701105006@mcu.ac.th, 6801105016@mcu.ac.th

ตอบรับบทความ (Received) : 2 เมษายน 2569

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 5 พฤษภาคม 2569

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 2 สิงหาคม 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 20 สิงหาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักการของสติปัฏฐานและแนวคิดสุขภาวะแบบองค์รวมที่สอดคล้องกับผู้สูงอายุในสังคมไทย และ 2) สังเคราะห์ชุดความรู้เกี่ยวกับการฝึกสติปัฏฐานที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางออกแบบโมเดลชุมชนภาวนาสำหรับการส่งเสริมสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในสังคมไทย ที่ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเอกสาร รวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา บทความวิจัย หนังสือ และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาวะแบบองค์รวม การพัฒนาชุมชนและผู้สูงอายุ จากนั้นวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการสังเคราะห์องค์ความรู้

ผลการวิจัยพบว่า หลักสติปัฏฐานมีความสำคัญต่อการรับรู้ตนเองที่เชื่อมโยงกาย เวทนา จิต และธรรมเข้ากับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุอย่างเป็นองค์รวม โดยช่วยเสริมศักยภาพการรู้เท่าทันตน การกำกับอารมณ์ การยอมรับความเปลี่ยนแปลงตามวัย และการดำเนินชีวิตอย่างมีความหมายโดยเฉพาะในบริบทของสังคมไทย ที่ชุดความรู้สำหรับนำไปใช้ออกแบบโมเดลชุมชนภาวนาในลักษณะต้นแบบควรตั้งอยู่บนฐานเชิงพุทธบูรณาการที่มี 3 องค์ประกอบ คือ 1) สติและปัญญาที่ช่วยกำกับทางกาย อารมณ์ ความคิด และการยอมรับความเสื่อมถอยตามวัย 2) กิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางกายซึ่งทำได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การเดินอย่างมีสติ การนั่ง การลุก การยืน การกิน การนอน การหายใจอย่างรู้ตัว และ 3) โครงสร้างเงื่อนไขทางสังคมจากครอบครัว วัด ชุมชน และหน่วยบริการสุขภาพที่ให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม โดยองค์ความรู้จากการวิจัยคือ แนวทางออกแบบโมเดลชุมชนภาวนาสำหรับการส่งเสริมสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในสังคมไทย ที่ถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการดูแลสุขภาพในชุมชน ที่มีการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐานในฐานะปัจจัยเชิงกระบวนการซึ่งจะส่งผลไปสู่การมีสุขภาวะแบบองค์รวม ที่กล่าวได้ว่าข้อค้นพบนี้มีคุณค่าทั้งในเชิงวิชาการในการขยายกรอบคิดพุทธบูรณาการด้านผู้สูงอายุ และในเชิงปฏิบัติการที่จะมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในระดับพื้นที่

คำสำคัญ: สติปัฏฐาน ชุมชนภาวนา สุขภาวะแบบองค์รวม ผู้สูงอายุ
วิจัยเอกสาร

Abstract

This study aimed to: (1) examine the principles of Satipaṭṭhāna and the concept of holistic well-being as relevant to older adults in Thai society; and (2) synthesize a knowledge package on Satipaṭṭhāna practice that could be used as a framework for designing a contemplative community model to promote the holistic well-being of older adults in Thailand. Documentary research was employed. Data were collected from the Tipiṭaka, commentaries, research articles, books, and academic documents related to holistic well-being promotion, community development, and older adults. The data were then analyzed through content analysis and knowledge synthesis.

The findings revealed that Satipaṭṭhāna plays an important role in cultivating self-awareness by integrating contemplation of the body, feelings, mind, and dhammas into the daily lives of older adults in a holistic manner. It enhances their capacity for self-awareness, regulation of physical states and emotions, management of thoughts, acceptance of age-related decline, and meaningful living, particularly within the context of Thai society. The knowledge package for designing a prototype contemplative community model should be grounded in an integrative Buddhist framework comprising three components: (1) mindfulness and wisdom that support the regulation of the body, emotions, and thoughts, as well as acceptance of age-related decline; (2) practical activities associated with physical movement that can be incorporated into daily life, such as mindful walking, sitting, rising, standing, eating, sleeping, and conscious breathing; and (3) supportive social structures involving families, temples, communities, and health service units that encourage the active

participation of older adults. The body of knowledge generated by this study is a framework for designing a contemplative community model to promote the holistic well-being of older adults in Thai society. The model is regarded as an important mechanism for advancing community-based health care, with Satipaṭṭhāna practice functioning as a process factor that contributes to holistic well-being. These findings are academically valuable because they extend the integrative Buddhist conceptual framework for ageing studies and are practically significant because they can contribute to improving the quality of life of older adults at the local community level.

Keywords: Satipaṭṭhāna, Contemplative Community, Holistic Well-being, Older Adults, Documentary Research

1. บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์โครงสร้างทางประชากรของประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมสูงวัยแบบสมบูรณ์ เพราะในปี พ.ศ. 2567 ที่ผ่านมา สังคมไทยมีสัดส่วนประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 13 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 20 ของประชากร โดยคาดว่าจะเพิ่มเป็นร้อยละ 30 ในปี พ.ศ. 2576¹ ซึ่งถือว่าเป็นสถานการณ์ที่ภาครัฐและภาคสังคมในระดับครอบครัวและชุมชนต้องเตรียมรูปแบบในการดูแลสุขภาพให้กับประชากรกลุ่มนี้ เพราะส่วนใหญ่จะมีการป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ท้องการอนามัยโลกวางแนวทางไว้ว่า จะต้องเพิ่มสมรรถนะให้กับผู้สูงวัยเหล่านี้ ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะการป้องกันไม่ให้เกิดภาวะอัมพฤกษ์ ตลอดจนโรคที่เกี่ยวกับระบบประสาท เช่น โรคความจำเสื่อม ฯลฯ² นอกจากนี้ ยังเสนอนโยบายให้มีการจัดบริการสุขภาพให้สอดคล้องกับอาการของโรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคหัวใจหลอดเลือด ฯลฯ ซึ่งจะมีผลต่อเนื่องสู่ภาวะโรค³ ในขณะเดียวกัน องค์การสหประชาชาติได้วางหลักการสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืนว่า ประชาคมโลกต้องให้ความสำคัญกับการสร้างสุขภาวะที่ดีในวัยสูงอายุ โดยเฉพาะการให้ความเสมอภาคด้านบริการสุขภาพและการดูแลที่ใกล้ชิด⁴ เพราะเป็นหนึ่งในวาระสำคัญของทศวรรษแห่งการสูงวัยอย่างมีสุขภาวะ พ.ศ. 2564–2573⁵ ที่ระบุว่า ผู้สูงอายุควรได้รับการดูแลแบบบูรณาการในด้านสุขภาพ ด้านความสามารถในการดำรงชีวิต และด้านการ

1. สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, สังคมสูงวัย ‘วิกฤต’ หรือ ‘โอกาส’ ของประเทศไทย, ออนไลน์, <https://old.nationalhealth.or.th/th/node/4901>. [15 มีนาคม 2569].
2. Chowdhary N. et al., “Reducing the Risk of Cognitive Decline and Dementia: WHO Recommendations”, *Front. Neurol*, Vol. 12 No. 1 (January 2022), 765584.
3. World Health Organization, *WHO’s work on the UN Decade of Healthy Ageing (2021–2030)*, ออนไลน์, <https://www.who.int/initiatives/decade-of-healthy-ageing>. [15 มีนาคม 2569].
4. Keating N., “A research framework for the United Nations Decade of Healthy Ageing (2021–2030)”, *European Journal of Ageing*, Vol. 19 No. 3 (September 2022), 775–787.
5. Shevelkova, V. et al., “Efforts to address the Sustainable Development Goals in older populations: a scoping review”, *BMC Public Health*, Vol. 23 No. 1 (March 2023), 456.

มีส่วนร่วมในชุมชน⁶

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงสถานการณ์ประเทศไทย กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์พิจารณาว่า ปรากฏการณ์นี้มีความจำเป็นต้องออกแบบระบบการดูแลสุขภาพให้เหมาะสม เนื่องจากเป็นประเด็นที่มีความท้าทาย เพราะสุขภาพจิตของผู้สูงอายุจะเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับความโดดเดี่ยว การลดลงของความสามารถภายใน และการขาดกิจกรรมทางสังคมที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม⁷ ซึ่งเป็นเนื้อหาที่องค์การอนามัยโลกมีนโยบายให้ทุกประเทศให้ความสำคัญ เพราะมีเป้าหมายเพื่อให้การส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุเป็นวาระเร่งด่วน⁸ นอกจากนี้ การให้ความสำคัญกับการเข้าถึงบริการสุขภาพอย่างเสมอภาคจะต้องได้รับการจัดลำดับความสำคัญให้กับคนกลุ่มนี้เป็นอันดับแรก เพราะมีภาวะเสี่ยงในการเสียชีวิตสูง⁹ จึงนำมาสู่ความสนใจว่า ภายใต้บริบทสังคมไทยที่มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จะมีแนวทางใดบ้างที่สามารถใช้ในการสนับสนุนให้สังคมทุกระดับ เช่น ครอบครัว วัด ชุมชน และหน่วยบริการด้านสุขภาพ มีบทบาทในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ เพราะแนวทางที่เหมาะสมจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ที่น่าสนใจคือ เมื่อพิจารณาถึงผู้สูงอายุในบริบทของประเทศไทย ประเด็นที่เป็นปัญหาขณะนี้คือ ผู้สูงอายุไทยจำนวนมากต้องเผชิญกับภาวะเสื่อมถอยทางร่างกาย ที่มีผลต่อเนื่องสู่ความเปราะบางทางอารมณ์ ความเหงา และเกี่ยวข้องกับการปรับตัวต่อ

6. Hong C. et al., “Response of Global Health Towards the Challenges Presented by Population Aging”, *China CDC Wkly*, Vol. 5 No. 39 (September 2023), 884–887.
7. กรมกิจการผู้สูงอายุ, กลุ่มเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพเครือข่าย กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ, *สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบันและเศรษฐกิจในประเทศไทย*, ออนไลน์, <https://www.dop.go.th/th/know/15/926>. [15 มีนาคม 2569].
8. World Health Organization, *Mental health of older adults*, ออนไลน์, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-of-older-adults>. [15 มีนาคม 2569].
9. Gianfredi V. et al., “Aging, Longevity, and Healthy Aging: The Public Health Approach”, *Aging Clinical and Experimental Research*, Vol. 37 No. 1 (April 2025), 125.

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี¹⁰ ที่สำคัญ ยังมีพื้นที่ความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนน้อยลง เนื่องจากบทบาทของประชากรวัยแรงงานมีเพิ่มขึ้น จึงเป็นเหตุให้ผู้สูงอายุต้องอยู่ลำพัง เช่น กรณีที่เกิดขึ้นในประเทศญี่ปุ่น¹¹ ที่แสดงให้เห็นว่า ต้องมีการวิจัยโดยการค้นหาชุดความรู้เพื่อพัฒนาต้นแบบโมเดลชุมชนภาวนา ในลักษณะโปรแกรมการฝึกสติที่ควรมีกิจกรรมไม่ซับซ้อน ตลอดจนมีความเหมาะสมกับความสมดุลของสังคม และวัฒนธรรมที่คาดว่าผู้สูงอายุสามารถมีส่วนร่วมในการปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่อง โดยจะทำการศึกษาจากเอกสารเป็นอันดับแรก จากนั้นจะทำการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีกิจกรรมสำหรับส่งเสริมสุขภาวะโดยเฉพาะ และมีความสอดคล้องกับแนวทางของพระพุทธศาสนา เพราะจะสามารถเพิ่มพูนสติปัญญาได้อย่างรอบด้าน ซึ่งแนวทางที่น่าสนใจคือ การส่งเสริมให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีการเชื่อมโยงทั้งในด้านกาย จิต และพฤติกรรมสุขภาพ โดยหลักการที่เหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้อย่างแท้จริง คือ การดำเนินงานตามหลักสติปัญญา 4 เพราะมีการปฏิบัติมาตั้งแต่พุทธกาล และมีความสอดคล้องกับบริบทของสังคมร่วมสมัย ที่มีหลักการสำคัญคือ การฝึกให้บุคคลมีสติกำกับรู้เท่าทันประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยพิจารณากาย เวทนา จิต และธรรมอย่างต่อเนื่อง ไม่ปล่อยให้ความคิด อารมณ์ หรือความเคยชินครอบงำการตัดสินใจ ซึ่งการฝึกสติในลักษณะนี้จะช่วยให้บุคคลสังเกตตนเอง เข้าใจสภาวะภายใน และปรับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมทั้งทางกาย ทางใจ และทางปัญญา¹² ดังนั้น แนวทางที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มีความสมบูรณ์ครอบคลุมทุกมิติจึงคิดว่าเป็นความเหมาะสมที่จะดำเนินการผ่านโปรแกรมการฝึกสติปัญญาในการส่งเสริมสุขภาวะแบบองค์รวม เพราะเป็น

10. Anantanasuwong D., “Population Ageing in Thailand: Critical Issues in the Twenty-First Century”, *Education for the Elderly in the Asia Pacific*, Vol. 59 No. Concerns and Prospects (September 2021), 31–56.
11. Hattapradit F. et al., “Ageing in Place Readiness in Thailand: Urban and Rural Comparison”, *BMC Geriatr*, Vol. 26 No. 1 (December 2025), 49.
12. พระนิธิชัย สุขสำราญ และธานี สุวรรณประทีป, “การประยุกต์ใช้สติปัญญา 4 เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต”, *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม–กุมภาพันธ์ 2568), 13–20.

ประโยชน์โดยตรงกับองค์กร เช่น หน่วยงานด้านพระพุทธศาสนา หน่วยบริการสุขภาพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุข ชุมชนและครอบครัว

ฉะนั้น เพื่อนำไปสู่การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุอย่างครบวงจรที่จะมีผลต่อสุขภาวะ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ตามแนวทางที่องค์การอนามัยโลกได้กำหนดไว้ว่า ภาควิชา เครือข่ายในชุมชนต้องมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างมีความหมายและมีคุณค่า เพราะจะมีผลต่อการเพิ่มความพึงพอใจในชีวิต ลดอาการ ซึมเศร้า ฯลฯ¹³ นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการยกระดับทักษะทางจิตใจและการรับรู้ ของผู้สูงอายุ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ¹⁴ ซึ่งจำเป็นต้องมีแนวทางการ แก้ปัญหาทั้งในรูปแบบของโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพจิต การลดความเหงา การเพิ่ม ความรอบรู้ด้านสุขภาพ และการใช้แนวทางการเจริญสติตามหลักพุทธศาสนา ที่มีการ ออกแบบกระบวนการให้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย

ดังนั้นจากเนื้อหาที่บรรยายกล่าวได้ว่า ลักษณะของกิจกรรมที่จะพัฒนาขึ้น ต้อง เป็นรูปแบบการแก้ปัญหาในเชิงปฏิบัติการตามแนวทางของหลักสติปัญญา 4 เพราะ เป็นกระบวนการฝึกให้บุคคลรู้เท่าทันกาย เวทนา จิต และธรรม ที่จะนำไปสู่การกำกับ ตน การปล่อยวางอย่างมีปัญญา และการดำรงชีวิตที่ไม่ถูกครอบงำด้วยความทุกข์¹⁵ ที่ต้นแบบโมเดลสามารถแก้ปัญหาในด้านสุขภาพให้กับผู้สูงอายุได้ จะเป็นการลด ช่องว่างของความรู้ที่ขาดการสังเคราะห์ความเชื่อมโยงหลักพุทธธรรม กับการส่งเสริม พฤติกรรมสุขภาพในระดับชุมชน ที่ส่งผลต่อการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูง อายุไทย ตามกรอบคิดเชิงบูรณาการที่มีการเชื่อมฐานพุทธธรรม การปฏิบัติในชีวิต ประจำวัน และการส่งเสริมให้มีเครือข่ายทางสังคมในการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ซึ่ง ถือได้ว่าเป็นเป้าหมายและคุณค่าที่สำคัญของการวิจัยนี้ เพราะจะมีผลสืบเนื่องสู่การ สร้างความเข้มแข็งทางร่างกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุ

13. Noguchi T. et al., “Association between social isolation and depression onset among older adults: a cross-national longitudinal study in England and Japan”, *BMJ Open*, Vol. 11 No. 3 (March 2021), e045834.

14. อุบลวรรณ ภาวนันท์ และศรัณย์ กอสนาน, “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการปรับตัว ทางสังคมของผู้สูงอายุโดยองค์กรเครือข่าย”, *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2567), 87–100.

15. ที.ม. 10/373/301–302 (ไทย.มจร), ที.ม.อ. 2/373/521–550 (ไทย.มจร).

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาหลักการของสติปัญญาและแนวคิดสุขภาวะแบบองค์รวมที่สอดคล้องกับผู้สูงอายุในสังคมไทย
- 2) เพื่อสังเคราะห์ชุดความรู้เกี่ยวกับการฝึกสติปัญญาที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางออกแบบโมเดลชุมชนกาวนาสำหรับการส่งเสริมสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในสังคมไทย

3. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร ที่มุ่งศึกษาหลักการของหลักสติปัญญา แนวคิดสุขภาวะแบบองค์รวม และสังเคราะห์องค์ความรู้เชิงพุทธที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางเพื่อการออกแบบต้นแบบ “โมเดลชุมชนกาวนาผ่านโปรแกรมการฝึกสติปัญญา” เนื่องจากมีแนวคิดที่เชื่อว่าเมื่อผู้สูงอายุสามารถกำกับสติ มีการตระหนักรู้อยู่ในปัจจุบันขณะและเข้าใจในจิตวิญญาณ พร้อมกับมีการทำกิจกรรมทางกายที่ดำเนินไปเป็นปกติในชีวิตประจำวัน เช่น การรับประทานอาหาร การนั่ง การลุกขึ้น การเดินแบบช้า ๆ การยืดเหยียดกล้ามเนื้อ การเคลื่อนไหวเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในการทรงตัว จะมีผลต่อการมีสุขภาพกายและสุขภาพใจที่ดี เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการเจริญสติปัญญา 4 ที่ประกอบด้วย กาย เวทนา จิต และธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาวะแบบองค์รวม โดยทำการสืบค้น คัดกรอง และสังเคราะห์จากแหล่งเอกสารหลักได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฯลฯ ขณะที่เอกสารรอง คือ หนังสือ บทความวิจัย และเอกสารวิชาการฯ ที่วางหลักในการคัดเลือกเอกสารว่า 1) มีเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนที่สัมพันธ์กับการกาวนา 2) ครอบคลุมสาระตามแนวทางหลักสติปัญญา 3) มีเนื้อหาแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมการกาวนา และ 4) มีการอธิบายเกี่ยวกับความฉลาดรู้ทางสุขภาพ และการส่งเสริมกิจกรรมทางกายให้กับผู้สูงอายุ

นั่นคือ เมื่อได้เอกสารตามขอบเขตประเด็นและเนื้อหาที่วางหลักไว้ จากนั้นทำการจำแนกหมวดหมู่ ได้แก่ หลักสติปัญญา แนวคิดสุขภาวะแบบองค์รวม ลักษณะของผู้สูงอายุไทย และแนวทางการออกแบบต้นแบบโมเดลชุมชนกาวนา โดยในขั้นตอนของ

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้เริ่มจากการอ่านทบทวนเอกสาร แล้วทำการจัดกลุ่มประเด็น และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสติปัญญา กับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะ แบบองค์รวม พร้อมกับสังเคราะห์ความเชื่อมโยงที่จำแนกตามหมวดหมู่ ทั้งในด้าน กาย จิต สังคม และปัญญา ที่สอดคล้องกับแนวปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา หลัก จิตวิทยา และแนวคิดสุขภาวะร่วมสมัย ไปสู่การจัดระบบองค์ความรู้ ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบต้นแบบโมเดลชุมชนภาวนา

4. ผลการวิจัย

1) หลักสติปัญญาและแนวคิดสุขภาวะแบบองค์รวมที่สอดคล้องกับผู้สูงอายุในสังคมไทย

เมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาของหลักสติปัญญา 4 ประเด็นที่น่าสนใจคือ หลักธรรมนี้มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ โดยสาระสำคัญสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในเชิงปฏิบัติการเพื่อการดูแลสุขภาวะแบบองค์รวมได้ อย่างไรก็ตามเพื่อให้ได้ชุดความรู้ที่นำไปสู่การออกแบบเพื่อการพัฒนากิจกรรม ในลักษณะของการเข้าถึง การเข้าใจ และการพัฒนา ต้องเริ่มต้นจากการเข้าใจใน องค์ประกอบที่ครอบคลุมสาระตามหลักการเจริญสติเพื่อการรู้เท่าทันชีวิตตามความ เป็นจริง โดยเริ่มจากการพิจารณากาย เห็นการเคลื่อนไหว ลมหายใจ และความไม่เที่ยงของร่างกาย¹⁶ การรู้เท่าทันเวทนาเมื่อเกิดความเจ็บป่วยทางกาย และการกลับมารู้สึกลมหายใจ อิริยาบถ การเดิน ยืน นั่ง นอน หรือการทำกิจวัตรประจำวันอย่าง มีสติ เพื่อเห็นความเปลี่ยนแปลง ความเสื่อม และข้อจำกัดของร่างกายโดยไม่รังเกียจ ในสังขาร¹⁷ ต่อมาคือ การรู้ทันความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละขณะ¹⁸ เช่น เมื่อผู้สูงอายุมีอาการปวดเมื่อย เหนื่อยง่าย ได้รับคำพูดกระทบใจ หรือรู้สึกอับอาย

16. ที.ม. 10/374-379/302-313 (ไทย.มจร)., ที.ม.อ. 2/374-379/550-556 (ไทย.มจร).

17. พระครูปฐมธรรมรักษ์ (ประสิทธิ์ชัย คำดี) และพระมหาวีโรจน์ คุตติโร, “การปฏิบัติวิปัสสนา ภาวนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ 20 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2567), 60-73.

18. ที.ม. 10/380/313-314 (ไทย.มจร)., ที.ม.อ. 2/380/567-570 (ไทย.มจร).

จากการร่วมกิจกรรมชุมชน จะสามารถกำหนดรู้ว่าเป็นสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือ อุเบกขาเวทนา ที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ไม่ปล่อยให้ความรู้สึกนั้นครอบงำจิตใจ¹⁹ เพราะการเป็นผู้มีความสามารถในการสังเกตสภาพจิตว่าเศร้าหมอง ผ่องใส พึงชาน หรือสงบ โดยไม่หลงตามอารมณ์ที่ต้องเผชิญ จะทำให้มีความเข้มแข็งทางจิต²⁰ นั่นคือ เมื่อมีสติรู้เท่าทันจะสามารถลดความยึดมั่น ความหลง และการปรุงแต่งที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ดังนั้น การเจริญสติจึงเป็นกระบวนการฝึกใจให้สงบ เกิดปัญญา และนำไปสู่ความพ้นทุกข์ โดยในทางปฏิบัติต้องมีการออกแบบโมเดลต้นแบบให้สอดคล้องกับบุคลิกภาพ การมีโรคประจำตัว วัย ตลอดจนบริบททางสังคมที่มีการนำแนวทางของหลักสติปัฏฐานมาใช้เพื่อให้เกิดการรับรู้ตน เพราะเมื่อมีการเชื่อมโยงกาย เวทนา จิต และธรรมเข้ากับการดำรงชีวิตของผู้สูงวัยอย่างเป็นองค์รวม จะช่วยเสริมศักยภาพ การรู้เท่าทันตน การกำกับอารมณ์ การยอมรับความเปลี่ยนแปลงตามวัย และช่วยเพิ่มทักษะให้มีการดำเนินชีวิตอย่างมีความหมาย

ดังนั้น เพื่อให้ได้ชุดความรู้ที่ครอบคลุมสำหรับนำไปใช้เป็นแนวทางเพื่อการออกแบบต้นแบบโมเดลชุมชนภาวนา เนื้อหาที่สำคัญจำเป็นต้องมีความเหมาะสม และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยเฉพาะในการกำกับรับรู้ตนเอง การเฝ้าระวัง ความเปลี่ยนแปลงของกายและจิต และการตอบสนองต่อภาวะเสื่อมถอยตามวัย อย่างรู้เท่าทัน เพราะสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้าน โครงสร้างพื้นฐานและบทบาทของเทคโนโลยี ที่มีผลต่อการปรับตัวทั้งทางกายและใจของผู้สูงอายุ นั่นคือ ความสำคัญของการนำหลักสติปัฏฐานที่มีองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านมาเชื่อมโยงกับแนวคิดสุขภาพแบบองค์รวมจึงมีความเหมาะสม เพราะผู้สูงอายุที่มีการปฏิบัติอยู่บนฐานของการเจริญสติ จะมีความสามารถในการกำกับกายและใจ

19. พระอธิการทัศน กตปุญโญ และคณะ, “การประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ ตำบลโคกกว้าง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ”, วารสารพุทธศาสตร์ มจร.อุบลราชธานี, ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2565), 157–168.

20. ที.ม. 10/381/314–315 (ไทย.มจร.), ที.ม.อ. 2/381/570–572 (ไทย.มจร.).

ของตนได้²¹ ที่ถือว่าเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของคุณภาพชีวิต โดยองค์ความรู้นี้แสดงให้เห็นว่า เมื่อผู้สูงอายุมีการพัฒนาสุขภาวะทางจิตใจ ความสามารถดังกล่าวจะช่วยลดความเครียด ลดอาการวิตกกังวล พร้อมกับช่วยแก้ปัญหาอาการนอนไม่หลับ²² ซึ่งจะเห็นว่า เป็นกลไกภายในที่ช่วยสร้างสุขภาวะให้กับผู้สูงวัยที่มีความเปราะบางทางร่างกายและจิตใจ ด้วยการทำให้เกิดการตระหนักรู้ เข้าใจในตน ไม่คิดฟุ้งซ่าน มีสติอยู่กับปัจจุบันขณะ²³ ที่กล่าวได้ว่า เมื่อผู้สูงอายุมีความสามารถในการกำกับจิตใจ ส่วนลึกที่สัมพันธ์กับอารมณ์ของตน จะเป็นผู้ที่มีสติและมีความคิดเชิงบวก ยอมรับความจริง และเป็นบุคคลที่มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น รู้จักแบ่งปัน และเข้าใจสังคม ซึ่งทำให้การใช้ชีวิตมีความสมดุล เพราะรู้จักควบคุมความต้องการของตน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีต้นทุนทางจิตวิญญาณสูง²⁴ ฉะนั้น ผลจากการสังเคราะห์วรรณกรรมได้แสดงให้เห็นว่า เมื่อบุคคลสามารถปฏิบัติตามหลักสติปัญญา ผลที่เกิดขึ้นไม่ใช่การบรรเทาปัญหาทางจิตใจเพียงอย่างเดียว แต่ช่วยเสริมสร้างอารมณ์เชิงบวกทำให้เกิดความสุขและเพิ่มทักษะในการจัดการอารมณ์ เพราะการเจริญสติทำให้ตระหนักรู้ และอยู่อย่างไม่ถูกครอบงำด้วยความทุกข์²⁵ ที่จะมีผลต่อสุขภาวะอย่างเป็นองค์รวม

21. เวชสุรรณ อาจวิชัย และคณะ, “พุทธบูรณาการการพัฒนาารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตวิถีใหม่และความมั่นคงของมนุษย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, *เสถียรวิทย์ปริทัศน์*, ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2568), 1380–1395.
22. Li, Y. et al., “The Effect of Meditation-Based Mind-Body Interventions on Older Adults with Poor Sleep Quality: A Meta-Analysis of Randomized Controlled Trials”, *Behavioral Sleep Medicine*, Vol. 23 No. 3 (May–June 2025), 341–359.
23. González-Martin AM. et al., “Effects of Mindfulness-Based Cognitive Therapy on Older Adults With Sleep Disorders: A Systematic Review and Meta-Analysis”, *Front. Public Health*, Vol. 11 No. 12 (December 2023), 1242868.
24. ปาริชาติ แวนไศศาสตร์ และคณะ, “การรับรู้และประสบการณ์การส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุไทย: การวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา”, *วารสารวิจัยสุขภาพและการพยาบาล*, ปีที่ 39 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2566), 170–181.
25. สุนิษา เชือกทอง และคณะ, “ผลของโปรแกรมการสร้างอารมณ์เชิงบวกต่อความสุขของผู้สูงอายุ”, *วารสารพยาบาลทหารบก*, ปีที่ 24 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2566), 123–132.

ที่น่าสังเกตคือ เมื่อพิจารณาถึงผลของการเจริญสติตามหลักสติปัญญาที่เกิดขึ้นกับสุขภาพจิต ข้อค้นพบจากการวิจัยเอกสารนี้แสดงให้เห็นว่า การฝึกสติสามารถนำไปสู่ความเข้มแข็งทางใจ การรู้เท่าทันสภาวะภายใน และการฟื้นคืนสภาวะสมดุลของชีวิต โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม²⁶ นั่นคือ สติปัญญาไม่ใช่เพียงแนวทางกาวนาเพื่อความสงบ แต่เป็นรากฐานของความเข้มแข็งทางใจที่ช่วยฟื้นฟูสุขภาพจิตได้ เพราะเมื่อมีสติจะเกิดปัญญาที่ช่วยให้ผู้สูงอายุอยู่ร่วมกับข้อจำกัดของการเป็นผู้สูงวัยได้อย่างมีความมั่นคงทางใจ²⁷ โดยมีผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่มีความเข้มแข็งทางใจจะเป็นผู้ที่มีภาวะทางสุขภาพจิตดี นั่นคือ การมีสติและการกำกับลมหายใจตามหลักสติปัญญา จะมีผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์²⁸ ที่น่าสนใจคือ การเป็นผู้มีสติตระหนักรู้จะช่วยลดภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุได้ เพราะการฝึกปฏิบัติตามหลักสติปัญญาจะทำให้มีการรู้กายเพื่อดูแลสุขภาพ การรู้ใจเพื่อจัดการอารมณ์ การมีสัมพันธเพื่อเกื้อกูลกันทางสังคม ขณะที่การมีปัญญาจะช่วยให้เป็นผู้รู้จักเหตุและผล สามารถตัดสินใจไตร่ตรองได้อย่างรอบคอบ นั่นคือ หลักสติปัญญาไม่ได้เป็นหลักธรรมสำหรับการปฏิบัติเท่านั้น แต่สามารถนำไปประยุกต์ให้เป็นแนวทางสำหรับการส่งเสริมสุขภาวะแบบองค์รวมในผู้สูงอายุได้²⁹ ตามเนื้อหาที่แสดงในตารางที่ 1 ต่อไปนี้

26. จงจิต สร้อยจักร, “ผลของโปรแกรมการให้คำปรึกษาเชิงบำบัดต่อความเข้มแข็งทางจิตใจของผู้มีอาการซึมเศร้าในผู้สูงอายุตำบลแคนน้อย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสระบุรี”, *วารสารสิ่งแวดล้อมศึกษาการแพทย์และสุขภาพ*, ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2568), 772-780.
27. Upasen R. et al., “The Influence of Resilience and Social Support on Mental Health of Older Adults Living in Community: a Cross-Sectional Study”, *BMC Psychol*, Vol. 12 No. 1 (July 2024), 397.
28. Yang Q. et al., “The Impact of Mind-Body Exercise on the Quality of Life in Older Adults: The Chain Mediation Effect of Perceived Social Support and Psychological Resilience”, *Front. Public Health*, Vol. 12 No. 10 (October 2024), 1446295.
29. พันสพร ศิริงาม และคณะ, “ผลของโปรแกรมประยุกต์การเจริญสติต่อความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุโรคซึมเศร้า”, *วารสารแพทยนาวิ*, ปีที่ 52 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2568), 388-401.

ตารางที่ 1 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักสติปัฏฐานและแนวคิดสุขภาวะแบบองค์รวม สำหรับส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุ

หลักสติปัฏฐาน	สาระที่สำคัญในการส่งเสริมสุขภาวะสำหรับผู้สูงอายุไทย	ข้อค้นพบจากการวิจัย
ด้านกาย	เน้นให้เกิดการรู้กายและการเฝ้าดูความเปลี่ยนแปลงของสภาวะร่างกาย โดยเฉพาะด้านกายภาพที่มีการเสื่อมถอยของกระดูก กล้ามเนื้อ ฯลฯ	การฝึกสติช่วยบรรเทาปัญหาความกังวลเกี่ยวกับ ความชรา การนอนไม่หลับ และช่วยส่งเสริมให้รู้จักการทำงานอดิเรก
ด้านจิตใจ	ช่วยสร้างเสริมให้มีการรู้เท่าทันจิตและการบรรเทาความทุกข์	การเจริญสติและการฝึกสมาธิช่วยเพิ่มความอยู่ดีมีสุขทางใจ พร้อมกับช่วยลดความเปราะบางทางอารมณ์
ด้านอารมณ์เชิงบวก	ผู้ที่เจริญสติอย่างต่อเนื่องจะมีสุขภาวะเชิงบวก	การเป็นผู้มีอารมณ์บวกสามารถช่วยเพิ่มความสุขและความพึงพอใจในชีวิต
ด้านสังคม	สามารถนำการเจริญสติไปส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มสำหรับผู้สูงอายุให้มีกิจกรรมร่วมกันเพื่อสังคม	การมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม เช่น การให้ การบริจาค จะนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนและช่วยฟื้นฟูสุขภาพจิตให้ดีขึ้น
ด้านความยืดหยุ่นทางใจ	ประเด็นนี้เกี่ยวข้องกับความสามารถในการควบคุมอารมณ์ที่เป็นฐานภายในสำหรับสร้างความมั่นใจในการตระหนักรู้	การมีสติอย่างมั่นคงจะมีความเข้มแข็งทางใจ ตั้งมั่นในตนอย่างมีสติ
ด้านจิตวิญญาณและความหมายชีวิต	ผู้ที่เจริญสติอย่างสม่ำเสมอจะเป็นผู้มีปัญญาและสามารถดำเนินชีวิตให้เข้ากับบริบทวัฒนธรรมไทยอย่างเป็นองค์รวม	ผู้สูงอายุที่มีการเจริญสติจะรู้จักไตร่ตรองด้วยเหตุและผล ทำให้เกิดปัญญา และมีความรู้เท่าทัน สามารถตัดสินใจโดยไม่กังวล

จากตารางที่ 1 ข้างต้น จะเห็นว่าการมีสติเป็นสิ่งสำคัญเพราะช่วยให้จิตใจเข้มแข็งสามารถตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับการรู้จักแบ่งปันที่เป็นการทำงานกับสังคม และมีผลต่อการกำกับทางกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณหรือ

ปัญญา³⁰ ต่อมาการมีสติยังมีผลต่อความยืดหยุ่นทางใจ ที่ช่วยให้เกิดความสามารถในการควบคุมอารมณ์ที่เป็นฐานภายใน ซึ่งนำไปช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในการตระหนักรู้ เพราะการมีสติอย่างมั่นคงจะทำให้ความเข้มแข็งทางใจที่มีส่วนในการเสริมสร้างปัญญา และการรู้คิดที่เป็นการเข้าใจในด้านจิตวิญญาณและความหมายชีวิต โดยผู้ที่เจริญสติอย่างสม่ำเสมอจะเป็นผู้มีปัญญาที่สามารถดำเนินชีวิตให้เข้ากับบริบทวัฒนธรรมไทยอย่างเป็นองค์รวม เพราะผู้สูงอายุที่มีการเจริญสติจะรู้จักไตร่ตรองด้วยเหตุและผล ทำให้เกิดปัญญา และมีความรู้เท่าทัน สามารถตัดสินใจโดยไม่กังวล นั่นคือ เมื่อผู้สูงอายุกำกับตนเองได้ จะมีผลให้เป็นบุคคลที่มีอารมณ์บวก และเข้าใจการดูแลสุขภาพทางกายดีขึ้น

2) ชุดความรู้เกี่ยวกับการฝึกสติปัญญาที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางออกแบบต้นแบบโมเดลสำหรับการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในสังคมไทย

เป็นที่ทราบแล้วว่าสังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมสูงวัย จึงจำเป็นต้องออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม เพราะจะนำไปสู่ความสามารถในการกำกับตนเองให้เป็นผู้ตระหนักรู้อยู่กับปัจจุบันขณะ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีผลต่อการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ดังนั้น หากพิจารณาถึงชุดความรู้สำหรับออกแบบต้นแบบโมเดลชุมชนกาวนา จะเห็นว่าควรตั้งอยู่บนกรอบคิดเชิงพุทธบูรณาการที่มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สติและปัญญาที่ช่วยกำกับอารมณ์ ความคิด และการยอมรับความเสื่อมถอยตามวัย โดยในประเด็นนี้จะพบได้ในโรงเรียนผู้สูงอายุ³¹ 2) กิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่ทำได้ในชีวิตประจำวัน เช่น

30. Inui, Taichi et al., “The Role of Micronutrients in Ageing Asia: What Can Be Implemented with the Existing Insights”, *Nutrients*, Vol. 13 No. 7 (June 2021), 2222.

31. ปฎิมาพร เคลือซอน และพัฒนา ทุลธรรม, “โรงเรียนผู้สูงอายุ: การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแบบองค์รวมภายใต้บริบทสังคมสูงวัยในพื้นที่เทศบาลตำบลพลาชัยชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก”, *วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2568), 155–165.

การเดินอย่างมีสติ การหายใจอย่างรู้ตัว เพราะจะมีผลต่อความเข้มแข็งทางใจ³² และ 3) โครงสร้างที่เป็นระบบการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว วัด ชุมชน และหน่วยบริการสุขภาพที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม

ดังนั้น จากเนื้อหาข้างต้นกล่าวได้ว่า แนวทางในการออกแบบโมเดลชุมชนภาวนา ควรจัดให้มีกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางร่างกายในชุมชน เพราะผลการวิจัยที่ผ่านมาจะมีผลให้เกิดการมีส่วนร่วมและการดูแลสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม³³ ที่เป็นกลยุทธ์ที่ใช้ในการขับเคลื่อนจากบริบทชุมชนไปสู่การเสริมสร้างบุคลิกภาพส่วนบุคคล และการส่งเสริมกิจกรรมทางกายที่มีการปฏิบัติในลักษณะกิจกรรมเชิงกระบวนการ ซึ่งจะมีผลต่อการมีสุขภาวะแบบองค์รวม โดยชุดความรู้ที่จะนำมาใช้ออกแบบจะต้องตั้งอยู่บนฐานคิดของการส่งเสริมสุขภาวะเชิงบูรณาการที่มีหลายกิจกรรม เช่น กิจกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมการดูแลสุขภาพประจำวัน และการส่งเสริมให้มีงานอดิเรก เพราะจะช่วยลดอาการทางลบที่มีผลต่อสุขภาพจิตและความสามารถในการกำกับตนเอง ตามข้อค้นพบจากการวิจัยที่ผ่านมาว่า ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมเจริญสติเชิงปฏิบัติการจะมีสุขภาพจิตดี มีการรับรู้สมรรถนะแห่งตน และมีการรับรู้แรงสนับสนุนทางสังคมที่ดี³⁴ อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบดังกล่าวได้เน้นที่พัฒนาการของสุขภาพจิต แต่ไม่ได้เจาะจงในสุขภาพทางกาย เพราะยังไม่เชื่อมโยงสู่การปฏิบัติตนตามแนวทางของการบูรณาการกิจกรรมทางกายที่สัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวร่างกาย จึงจำเป็นต้องพัฒนาแนวทางสำหรับการส่งเสริมแบบองค์รวมนี้เข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม

32. สำราญ บุญรักษา และคณะ, “ผลของโปรแกรมกระตุ้นความจำและการฝึกสติต่อความจำของผู้สูงอายุสมองเสื่อมระดับเล็กน้อย”, *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, ปีที่ 35 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2564), 126–140.

33. กมล มัยรัตน์ และวรรณ พงษ์โสภา, “ประสิทธิผลของโปรแกรม E75 ที่มีต่อสมรรถภาพทางกาย และการทรงตัวของผู้สูงอายุ”, *วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม*, ปีที่ 48 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2568), 24–39.

34. Juraga D. et al., “Improving Mental Health, Self-Efficacy and Social Support in Older People Through Community Intervention Based on Mindfulness: A Quasi-Experimental Study”, *Healthcare (Basel)*, Vol. 14 No. 2 (January 2026), 229.

นั่นคือจะเห็นว่า ชุดความรู้ที่ควรนำไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบต้นแบบโมเดลชุมชนกาวนาด้วยหลักสติปัญญาในการส่งเสริมสุขภาวะแบบองค์รวม จะต้อง มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ผ่านมาซึ่งได้ข้อสรุปว่า เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม สุขภาพ เช่น สุขภาพจิต สุขภาพกาย และสภาพแวดล้อม ตลอดจนประเด็นที่สัมพันธ์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในการเข้าถึงบริการสุขภาพและโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง³⁵ เพราะมีการวิจัยสรุปว่า แนวทางการพัฒนากระบวนการต้นแบบสำหรับดูแลสุขภาพผู้สูงอายุควรมีความรู้ที่ประกอบด้วยเนื้อหาด้านกิจกรรมทางกาย โภชนาการ ความสัมพันธ์ทางสังคม ตลอดจนหลักพุทธธรรมเพื่อการดูแลสุขภาพ³⁶ ดังนั้น แนวทางที่ควรออกแบบต้องมีกิจกรรมเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วม ซึ่งไม่ควรจำกัดเฉพาะการนั่งสมาธิและการฟังธรรม แต่จะต้องเป็นรูปแบบที่ดีที่มีองค์ประกอบเสริม เช่น การเคลื่อนไหวอย่างมีสติ การสนทนาธรรม การดูแลตนเองด้านอาหาร การนอน และการพักผ่อน เป็นต้น

ที่น่าสังเกตคือ แนวทางออกแบบโมเดลชุมชนกาวนาจะต้องมีการเชื่อมโยงระหว่าง กาย จิต และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กล่าวคือ อาจส่งเสริมให้มีการผสมผสานกิจกรรมทางกาย เช่น การเดินจงกรม การเดินรำหรือนาฏศิลป์ประยุกต์ เข้ากับการเจริญสติและการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสม เพราะจะช่วยส่งเสริมทั้งสมรรถภาพทางกาย การทรงตัว ความมั่นคงทางอารมณ์ และสุขภาพจิตของผู้สูงอายุได้อย่างเป็นรูปธรรม³⁷ ที่ข้อค้นพบจากการสังเคราะห์เอกสารแสดงให้เห็นว่า แนวทางในการพัฒนาต้นแบบ

35. ทิ.ม. 10/404-405/338-340 (ไทย.มจร.), ทิ.ม.อ. 2/404-405/616-618 (ไทย.มจร).

36. Inhye Kim et al., “Effectiveness of Community-Based Interventions for Older Adults Living Alone: A Systematic Review And Meta-Analysis”, *Epidemiol Health*, Vol. 46 No. 1 (January 2024), e2024013.

37. วรชยา อธิรัตน์, “ประสิทธิผลของการฝึกเดินด้วยการเดินจงกรมแบบ 6 ระยะที่มีต่อความสามารถในการทรงตัวของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”, *วารสารการแพทย์และสาธารณสุข มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2569), 1-13., ประวิทย์ ฤทธิบุลย์ และพัชรภรณ์ ไชยสังข์, “การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการออกกำลังกายโดยใช้ทำนฏศิลป์ประยุกต์สำหรับผู้สูงอายุ”, *Silpakorn University e-Journal (Social Sciences, Humanities, and Arts)*, ปีที่ 43 ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2567), 91-105.

ควรจัดให้มีโปรแกรมในรูปแบบที่ส่งเสริมให้เกิดการเข้าร่วมฝึกสติในลักษณะของการลงมือทำจริง เช่น มีการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างเหมาะสม³⁸ เพราะมีความสำคัญต่อการรับรู้ตนเอง ความปลอดภัย และความมั่นคงทางอารมณ์³⁹ โดยต้องเน้นที่การเจริญสติเพื่อให้เกิดสมาธิที่สามารถเชื่อมโยงกับสังคมภายนอกได้ เพราะจะนำไปสู่การเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง นอกจากนี้ควรมีพื้นที่แลกเปลี่ยนเรื่องราวควบคู่กับการฝึกสติ เพื่อให้การภาวนาไม่แยกขาดจากความเป็นชุมชนและคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน⁴⁰ ซึ่งแนวทางในการออกแบบโมเดลกล่าวได้ว่า จะต้องประกอบด้วยปัญญา เมตตา และความเกื้อกูลตามวัฒนธรรมไทย เพราะจะช่วยให้การดำรงชีวิตของผู้สูงอายุมีการเสริมความเข้มแข็งทางใจ การยอมรับและปล่อยวาง⁴¹ โดยกิจกรรมที่จะพัฒนาควรมีการออกแบบให้สอดคล้องกับทุนวัฒนธรรมของชุมชน ด้วยการนำหลักสติปัฏฐาน 4 มาพัฒนาร่วมกับชุดความรู้ตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่มีกิจกรรมนันทนาการร่วมสมัย นั่นคือ ข้อค้นพบจากการศึกษานี้ สามารถให้ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการว่า ในการนำชุดความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์ครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบโมเดลต้นแบบ จะต้องจำแนกออกเป็นกิจกรรมจำนวน 6 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมฐานธรรมะและการรู้กายรู้ใจผ่านสติปัฏฐาน 2) กิจกรรมฝึกปฏิบัติที่มีการผสมผสานกายและใจอย่างเหมาะสมกับวัย 3) กิจกรรมกลุ่มและชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิกของสังคม 4) กิจกรรมที่เป็นกลไกเสริมแรงสนับสนุนทางสังคมและการ

38. สุวารี ชันสำโรง และคณะ, “การสังเคราะห์งานวิจัยเปรียบเทียบการฝึกสติ โยคะ และซิงก (ไทเก็ก) ต่อภาวะซึมเศร้าและความวิตกกังวลในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง”, *วารสารสหศาสตร์การพัฒนาศักยภาพ*, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2568), 535–555.

39. สันต์ทัศน์ สีนสมบัติ และคณะ, “การพัฒนาต้นแบบนวัตกรรมอุปกรณ์อัจฉริยะช่วยเดินจงกรม วิปัสสนาสำหรับผู้สูงอายุ”, *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (มีนาคม-เมษายน 2568), 537–548.

40. Patil U. and Braun KL, “Interventions for Loneliness in Older Adults: A Systematic Review of Reviews”, *Front. Public Health*, Vol. 12 No. 7 (July 2024), 1427605.

41. Karnsunaphat Balhip et al., “Living with Wisdom and Compassion: A Grounded Theory of Enhancing Harmony in the Lives of Older Thai People During the COVID-19 Pandemic”, *Pacific Rim Int J Nurs Res.*, Vol. 29 No. 2 (April–June 2025), 246–259.

สร้างความเข้มแข็งทางใจ 5) กิจกรรมสำหรับส่งเสริมให้เป็นผู้เปิดใจรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่แบบมีส่วนร่วม และ 6) กิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้รู้จักการติดตามประเมินผลเชิงสุขภาวะแบบองค์รวมของตนเอง

ดังนั้น แนวทางที่สามารถปฏิบัติได้ จำเป็นต้องมีการจัดกิจกรรมในชุมชน ที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าเป็นผู้ร่วมสร้างความรู้และเป็นสมาชิก โดยแนวทางในการออกแบบควรมีการกำหนดให้เป็นทั้งฐานการเรียนรู้ พื้นที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และพื้นที่พัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีการจัดกิจกรรมผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาวะที่สอดคล้องกับบริบทของสังคม⁴² ขณะเดียวกัน แนวทางที่เหมาะสมควรมีความเชื่อมโยงกับมิติทางพระพุทธศาสนาที่เป็นพื้นที่กาวนา เพราะจะมีผลต่อการส่งเสริมการฝึกสติ การพิจารณากาย เวทนา จิต และธรรม ตลอดจนการพัฒนาสุขภาวะทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญาของผู้สูงอายุได้อย่างเป็นระบบ⁴³ ที่กล่าวได้ว่า จะต้องมีการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมทั้งในการออกแบบกิจกรรมและการเป็นผู้เข้าใจในความหมายของชีวิต ซึ่งจะช่วยเพิ่มความพึงพอใจ สอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุที่องค์การอนามัยโลกวางหลักไว้ กล่าวคือ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในตนและเป็นการฟื้นฟูพลังบวกตามแนวทางของการเป็นผู้สูงวัยอย่างมีพลัง

นอกจากนี้ แนวทางสำหรับออกแบบต้นแบบของชุมชนกาวนาจะต้องมีการเชื่อมโยงทุกภาคเข้าด้วยกัน เพราะเป็นการแสดงให้เห็นว่าทุกเครือข่ายมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยในการจัดกิจกรรมต้องเน้นให้เกิดกิจกรรมกลุ่มที่ไม่มีการแยกเป็นกิจกรรมเดี่ยว เพราะจะส่งผลให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าถูกทอดทิ้ง นั่นคือ ต้องมีทั้งแนวปฏิบัติเชิงพุทธที่เป็นการนำหลักสติปัญญา 4 บุรณการร่วมกับการดูแลสุขภาพแบบ

42. สาธิมาน มากชูชิต และคณะ, “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนเทศบาลนครยะลา โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน”, *มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2566), 142-159.

43. พระอธิการปญฺญ์ วิตโธโก (อ่อนเผ้า) และคณะ, “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะตามแนวสติปัญญาธรรมของผู้สูงอายุ ชุมชนสวนมะม่วงวังทับไทร อำเภอสาทเหล็ก จังหวัดพิจิตร”, *วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์*, ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2567), 17-27.

องค์กรวม ซึ่งจะเห็นว่า หากมีการดำเนินการด้วยวิธีผสมผสานร่วมกัน ไม่เพียงแต่จะสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจให้กับผู้สูงอายุ ยังนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนด้วย

5. อภิปรายผล

เมื่อพิจารณาถึงผลการวิจัยที่เป็นการสังเคราะห์ชุดความรู้ที่จะใช้เป็นแนวทางสำหรับการนำไปประยุกต์เพื่อพัฒนาให้เป็นต้นแบบโมเดลชุมชนภาวนา ตามข้อค้นพบที่นำเสนอข้างต้น จะเห็นว่าแนวทางที่สามารถนำไปใช้ได้จำเป็นต้องบูรณาการร่วมกับการฝึกสติปัฏฐานเพราะผลจากการสังเคราะห์ได้แสดงให้เห็นว่า หลักการของสติปัฏฐานและแนวคิดสุขภาวะแบบองค์รวมมีความสอดคล้องกับโครงสร้างการรับรู้ตอนที่เชื่อมโยงกาย เวทนา จิต และธรรมเข้ากับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุอย่างเป็นองค์รวม⁴⁴ ที่มีผลต่อการเข้าใจในตน และนำไปสู่ความสามารถกักเก็บอารมณ์เชิงลบได้ ซึ่งข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่า การตื่นรู้มีความสำคัญ และจำเป็นจะต้องมีกลยุทธ์ที่เป็นแนวทางเพื่อนำไปใช้ในการฝึกฝนให้เกิดความต่อเนื่องในการปฏิบัติ เพราะเมื่อผู้ปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวมีสติ จะเกิดปัญญาที่เป็นการรู้จักไตร่ตรองอย่างเป็นเหตุเป็นผล จะทำให้ไม่ติดยึดกับตนเอง สามารถปล่อยวางได้ ดังนั้น โปรแกรมที่เป็นกิจกรรมดำเนินงาน ที่อาจพัฒนาขึ้น จะต้องมีการกระตุ้นให้มีการปฏิบัติตามรูปแบบของหลักธรรมนี้ เพราะการมีสติจะช่วยปรับปรุงความสามารถในการกำกับตนเองได้ดี

ที่น่าสนใจคือ ผลจากการทบทวนวรรณกรรมยังแสดงให้เห็นอีกว่า การฝึกสติตามแนวทางสติปัฏฐาน 4 มีผลต่อการส่งเสริมให้เกิดการดูแลสุขภาพทางด้านกายและด้านจิตใจ ที่มีความสำคัญในการช่วยยกระดับพฤติกรรมและการดูแลตนเองและความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุ⁴⁵ เพราะเน้นให้เกิดการเข้าใจในกาย จิตใจ สังคม และจิต

44. พระชยานันท์มณี (ธรรมาวัตร จรณธัมโม) และคณะ, “วิเคราะห์ขบวนการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 ในจังหวัดน่าน”, วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ, ปีที่ 8 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2568), 15-19.

45. พระเทพวิสุทธิโสภณ (เฉลา เตชวณโฑ) และนเรศ ฤทธิเดช, “การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่เหมาะสมของผู้สูงอายุในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ, ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2568), 37-49.

วิญญาณหรือปัญญา ที่ไม่สามารถเกิดขึ้นเองได้ตามธรรมชาติ ต้องได้รับการเรียนรู้ และมีการฝึกฝน แต่ข้อค้นพบดังกล่าวเน้นเฉพาะการให้ความสำคัญกับภายใน ที่ไม่เชื่อมโยงกับสุขภาพทางกายซึ่งเป็นผลจากการปฏิบัติตามแนวทางของการส่งเสริมกิจกรรมทางกาย นอกจากนี้ กิจกรรมในการพัฒนาสติและปัญญา จะใช้ผู้ฝึกสอน เป็นพระสงฆ์ตามแนวทางของศาสนาอย่างเคร่งครัดที่อาจเป็นอุปสรรคกับผู้ปฏิบัติได้ ดังนั้น ในการส่งเสริมตามแนวทางที่จะพัฒนาขึ้นจึงคิดว่า ต้องมีการฝึกฝนด้วยผู้เชี่ยวชาญที่ไม่จำเป็นต้องเป็นพระสงฆ์ เพราะการเจริญสติเป็นกลไกกำกับตนที่ปฏิบัติได้จริง ที่ในการออกแบบแนวทางสำหรับการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม จะต้องมีการกำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับการรู้กาย รู้ใจ และการรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงตามวัย นั่นคือ จะต้องมีการผสมผสานชุดความรู้สำหรับออกแบบโปรแกรมกิจกรรมการดูแลสุขภาพอย่างเป็นองค์รวมในผู้สูงอายุ ทั้งในด้านการสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ และการเพิ่มพูนให้รู้จักคุณค่าของชีวิตให้มีความสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง แม้จะมีการวิจัยนำเสนอว่า การเจริญสติอย่างต่อเนื่องจะเพิ่มความเข้มแข็งทางใจ ที่นำไปสู่การยอมรับความเปลี่ยนแปลง และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลที่เป็นการพึงพอใจใจ⁴⁶ เพราะข้อค้นพบดังกล่าวไม่ได้แสดงถึงผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติภายใต้บริบทของชุมชนภาวนาที่มีการส่งเสริมกิจกรรมทางกายที่จะนำไปสู่การเจริญสติอย่างต่อเนื่องและมีผลต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ทางสุขภาพ

อย่างไรก็ตาม การที่ผู้สูงอายุจะมีจิตใจที่เข้มแข็งและสามารถกำกับอารมณ์ตนเองได้ จำเป็นจะต้อง ได้รับการสนับสนุนทางสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการส่งเสริมให้รู้จักคุณค่าในตนเองว่ายังมีความหมายต่อผู้อื่น ซึ่งผลการวิจัยที่ผ่านมากล่าวว่า เมื่อผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมจากสมาชิกในครอบครัวและจากชุมชน จะช่วยให้รู้จักคุณค่าในตนเองและตระหนักรู้ว่าตนเองมีความสำคัญต่อผู้อื่น⁴⁷ ที่เป็น

46. พระครูวินัยธรจิรภัทรส์ จิตตโสภโณ (มีทองแสน) และพระมหาโกมล กมโล, “กระบวนการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยหลักวิถีปัสสณกรรมฐาน”, วารสาร มจร บาลีศึกษายุทธวิธีปริวรรตน์, ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2568), 1080–1093.

47. วิไลรัตน์ บรรจงเลิศ และคณะ, “ปัจจัยสนับสนุนทางสังคมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลไกรโน อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย”, *Journal of Spatial Development and Policy*, ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2568), 89–100.

ข้อค้นพบที่น่าสนใจ แต่จำเป็นจะต้องมีการสร้างให้เกิดชุมชนภาวนาที่เป็นพื้นที่ในลักษณะของการส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างทุกภาคีเพื่อการดูแลผู้สูงอายุอย่างเป็นองค์รวม โดยแนวทางที่พึงปฏิบัติคือ จะต้องมีการมีกลไกที่มีผลต่อการพัฒนาทั้งสุขภาพจิตและสุขภาพกาย ที่เป็นภาวนาในทิศทางสุขภาพที่เน้นให้มีการปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐานและกิจกรรมทางกายอย่างสม่ำเสมอ เพราะจะมีผลต่อการรู้จักดูแลตนเอง มีความสามารถในการอยู่ร่วมกับสังคม และมีสุขภาพกายที่เข้มแข็ง

ฉะนั้น ในแนวทางที่จะนำไปสู่การออกแบบโมเดลชุมชนภาวนา หากมีการกำหนดรูปแบบของกิจกรรมให้เป็นต้นแบบที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และสามารถวัดผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นได้ จะถือว่าได้มีการออกแบบที่สอดคล้องกับการกำหนดให้ผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง ซึ่งแนวทางควรประกอบด้วยแนวปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 และแนวปฏิบัติสมัยใหม่ที่จะนำไปสู่การรวมกลุ่มกันทำงานตามบรรยากาศการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม กิจกรรมดังกล่าวนี้ ควรต้องเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ เพราะจะนำไปสู่ระบบกิจกรรมชุมชน ที่มีการผสมผสานกิจกรรมสำหรับสร้างความเข้มแข็งทางร่างกาย ตลอดจนส่งเสริมความมั่นคงทางจิตใจ และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีทางสังคม

ดังนั้น แนวทางออกแบบโมเดลชุมชนภาวนาสำหรับการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ หากไม่มีการเปิดโอกาสให้มีการกิจกรรมร่วมกัน โอกาสที่จะฟื้นฟูสุขภาพจิตใจให้ดีขึ้นคงไม่สามารถทำได้ เพราะผลจากการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกันจะเป็นกลไกที่เพิ่มความสุขทางใจได้⁴⁸ นั่นคือ ในการออกแบบจำเป็นต้องระบุให้มีการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมทั้งในการฝึกกิจกรรมตามหลักการของธรรมะ การฝึกกายและใจ ร่วมกับกิจกรรมเพื่อสร้างให้เกิดการเคลื่อนไหวทางร่างกายที่นำไปสู่การตระหนักรู้ว่า จะต้องไม่อยู่หนึ่ง โดยรู้จักการกำหนดการเดินทาง การนั่ง การลุก การยืน การกิน การนอน ที่ไม่เป็นอุปสรรคและก่อให้เกิดอุบัติเหตุ เพราะผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและมีความหมาย เพราะการปฏิบัติ

48. ลอ สิงโชติสุขแพทย และธัญชนก ลีธีระ, “ผลของโปรแกรมกลุ่มสนับสนุนทางสังคมต่อภาวะสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี”, วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต, ปีที่ 36 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2565), 14-28.

ตามหลักสติปัฏฐาน 4 จะมีผลต่อสุขภาพจิต ที่จะส่งผลต่อเนื่องสู่ด้านอื่น ๆ ต่อไป ดังตัวอย่างจากผลการวิจัยที่ผ่านมา ซึ่งมีการอธิบายว่า กิจกรรมกลุ่มที่มีการปฏิบัติตามหลักศาสนาในการเจริญสติและก่อผลดีในด้านกายภาพอื่น ๆ แม้จะมีผลดีอย่างไร แต่ผู้สูงอายุไม่สามารถปฏิบัติตามได้ก็ไม่เกิดประโยชน์⁴⁹ ดังนั้น จึงต้องมีการประยุกต์ กิจกรรมเชิงกระบวนการให้เข้ากับสถานการณ์และมีความทันสมัย โดยกิจกรรมระดับชุมชนที่ดีต้องสัมพันธ์กับกิจกรรมประจำวัน เช่น การเดินอย่างมีสติ การเจริญสมาธิ การสนทนาสะท้อนคิด และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากมีผลให้เกิดพลังในการทำงานร่วมกัน นั่นคือแนวทางที่เหมาะสมต้องเน้นให้มีกิจกรรมสัมพันธ์ที่เป็นการเชื่อมโยงให้เกิดการทำงานร่วมกันของภาคที่เป็นหน่วยบริการสุขภาพ ปฐมภูมิ โรงเรียนผู้สูงอายุ และเครือข่าย อสม. ในการส่งเสริมและฟื้นฟูสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจในผู้สูงอายุ

6. สรุป

เมื่อก้าวถึงสาระสำคัญของผลการสังเคราะห์วรรณกรรมที่เน้นการนำหลักสติปัฏฐานและแนวคิดสุขภาวะแบบองค์รวมมาใช้เป็นแนวทางสำหรับการออกแบบโมเดลเพื่อการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมตามลักษณะของชุมชนภาวนา จะเห็นว่าชุดความรู้ที่ได้เป็นแนวทางที่มีความเหมาะสม เพราะจะช่วยให้เกิดการรู้เท่าทันกายเวทนา จิต และธรรม ที่น่าสนใจคือ มีการเน้นให้เชื่อมโยงกับการส่งเสริมกิจกรรมทางกายที่เป็นการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ หากมีการฝึกสติอย่างต่อเนื่อง จะมีผลต่อความสามารถในการกำกับตนเอง และรู้จักไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล ซึ่งจะช่วยลดความฟุ้งซ่าน ตลอดจนการยอมรับความเปลี่ยนแปลงตามวัย ที่สำคัญยังมีผลต่อการดูแลสุขภาพทางกายอย่างเหมาะสม โดยองค์ความรู้ที่ได้แสดงให้เห็นว่าแนวทางในการจัดให้มีโปรแกรมภาวนาในระดับชุมชน จะต้องมีการฝึกสติ เพราะจะมีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งทางใจ ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตร่วมกับ

49. สุวรรณ วุฒิณฤทธิ และคณะ, “วิถีการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมเพื่อให้เกิดการสูงวัยอย่างมีศักยภาพ:กรณีศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุประเทศไทย”, วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2566), 138-149.

ผู้อื่นได้อย่างสมดุล เพราะหลักสติปัฏฐานไม่ได้เป็นเพียงหลักธรรมสำหรับการปฏิบัติทางศาสนา แต่เป็นกลไกภายในที่สามารถประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมสุขภาพได้อย่างเป็นรูปธรรมที่กล่าวได้ว่า ผลจากการสังเคราะห์เอกสารครั้งนี้ ทำให้ได้ชุดความรู้ที่เหมาะสมสำหรับการนำไปใช้เป็นแนวทางเพื่อออกแบบต้นแบบโมเดลชุมชนภวนาผ่านโปรแกรมกระบวนการเพื่อฝึกสติปัฏฐานในการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุที่เป็นแนวทางร่วมสมัยและเหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน ซึ่งรูปแบบกิจกรรมมีความหลากหลาย ครอบคลุมการฝึกกายและใจ การสร้างสัมพันธ์ภาพทางสังคม การเสริมพลังใจ และการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิด การออกแบบ และการประเมินตนเอง

7. องค์ความรู้จากการวิจัย

เมื่อพิจารณาถึงข้อค้นพบจากผลการวิจัยที่มีเป้าหมายเพื่อนำชุดความรู้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโมเดลชุมชนภวนาผ่านโปรแกรมการฝึกสติปัฏฐานเพื่อส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ อธิบายได้ว่า องค์ความรู้ใหม่ที่ได้คือ แนวทางสำหรับการส่งเสริมให้เกิดชุมชนภวนาในระดับพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุที่มีการนำหลักสติปัฏฐาน 4 มาใช้เป็นวิธีฝึกสติระดับปัจเจกและเป็นกลไกที่นำไปสู่การรู้กาย การรู้ใจ การรู้ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและชุมชน ตลอดจนการรู้คุณค่าและความหมายของชีวิต ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สุขภาวะที่ดีของผู้สูงอายุจะเกิดขึ้นได้อย่างมั่นคงเมื่อมีการบูรณาการองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประเด็น ได้แก่ 1) สติและปัญญาที่ช่วยกำกับอารมณ์ ความคิด และการยอมรับความเสื่อมถอยตามวัย 2) กิจกรรมปฏิบัติการในชีวิตประจำวันที่สัมพันธ์กับกิจกรรมทางกายที่ทำซ้ำได้ง่ายและสะดวก เช่น การเดินอย่างมีสติ การหายใจอย่างรู้ตัว การสนทนาสะท้อนคิดกับคนใกล้ชิด ฯลฯ และ 3) โครงสร้างเงื่อนไขทางสังคมจากครอบครัว วัด ชุมชน และหน่วยบริการสุขภาพ

นั่นคือ จากผลการสังเคราะห์เนื้อหาสามารถสกัดชุดความรู้ได้ว่า แนวทางในการส่งเสริมให้เกิดบริบทตามลักษณะของชุมชนภวนาจะต้องจัดให้มีการมีส่วนร่วมของเครือข่าย การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนในการออกแบบกิจกรรม มีการส่งเสริมกิจกรรมความฉลาดรู้ทางสุขภาพ และมีการสร้างบรรยากาศชุมชนแห่งการเรียนรู้

และการเกื้อกูลกัน ที่มีความสัมพันธ์เชิงพุทธบูรณาการในลักษณะของการนำหลักสติปัญญา มาร่วมพิจารณาเพื่อส่งเสริมให้เป็นชุมชนต้นแบบการตระหนักรู้อย่างมีสติ เพราะบริบททางสังคมเช่นนี้มีผลต่อการเจริญภาวนาที่วัดได้จากกาย เวทนา จิต และธรรม โดยในการส่งเสริมสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุตามแนวทางที่เหมาะสม จำเป็นต้องมีการขับเคลื่อนผ่านหลักสติปัญญา เพราะจะมีผลต่อการฟื้นฟูทักษะทางความคิดและการมีสติปัญญาในการใช้ชีวิตอย่างมีความหมาย ฉะนั้น เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในการออกแบบกิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่สอดคล้องกับบุคลิกภาพของผู้สูงอายุ ภายใต้บริบทชุมชนของไทย จึงจัดทำตารางที่เป็นผลจากการสังเคราะห์เอกสารมา ใช้สำหรับเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามแนวทางสติปัญญา ที่มีการจัดให้มีกิจกรรมทางกายภายใต้บริบทของชุมชนกาวนา ซึ่งจะมีผลต่อการมีสุขภาวะแบบองค์รวมดังแสดงไว้ในตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 บุคลิกภาพของผู้สูงอายุ บริบทของชุมชนกาวนา และองค์ประกอบที่มีผลต่อการมีสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ

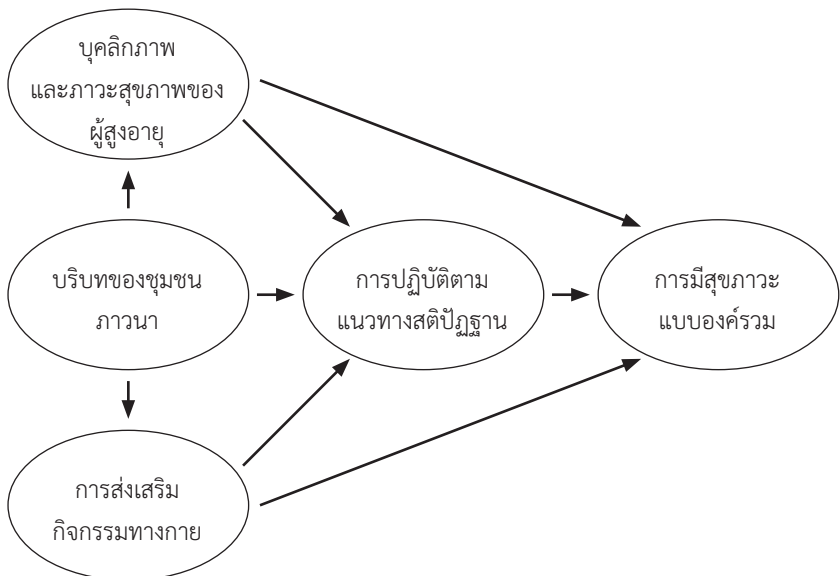
บุคลิกภาพ ของผู้สูงอายุ	บริบทของ ชุมชนกาวนา	การส่งเสริม กิจกรรมทางกาย	การปฏิบัติตาม แนวทางสติปญ ฐาน	การมีสุขภาวะแบบองค์ รวม
การมีโรค ประจำตัว ที่มีผลต่อ สุขภาพทาง กายและใจ	เน้นปฏิสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล ครอบครัว และ ชุมชนโดยกระตุ้น ให้เกิดการมีส่วน ร่วมของเครือข่าย	การส่งเสริมการ เดินจงกรม โยคะ งานหัตถศิลป์ งาน อดิเรก การออก กำลังกายและการ เคลื่อนไหวที่มีผล ต่อสุขภาพร่างกาย และจิตใจ	มีผู้เชี่ยวชาญ ฝึกสอนให้เกิด การรู้กาย การ เจริญสติและ สมาธิ	ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทางกาย จะพิจารณาจากการรู้เท่า ทันสภาวะร่างกาย การ ดูแลสุขภาพตนเอง การ พักผ่อนอย่างเพียงพอ และ การมีสมรรถภาพทางกาย ที่เหมาะสมกับวัย

บุคลิกภาพ ของผู้สูงอายุ	บริบทของ ชุมชนภูพานา	การส่งเสริม กิจกรรมทางกาย	การปฏิบัติตาม แนวทางสติปัฏ ฐาน	การมีสุขภาวะแบบองค์ รวม
ความเชื่อมั่น ในตนที่จำเป็น ต้องได้รับการ พัฒนาเพราะ อาจเป็นผล จากภาวะ สุขภาพ	กิจกรรมที่สำคัญ ต้องเปิดโอกาสให้ ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม ในการออกแบบ กิจกรรมในการ พัฒนาตนเอง	กิจกรรมในชีวิตประจำ วันที่สามารถทำได้ ง่ายและทำซ้ำได้อย่าง ต่อเนื่อง ได้แก่ การ เดิน การนั่ง การลุก การกิน การนอน การ ยืดเหยียดกล้ามเนื้อ	ในการสร้างความ เชื่อมั่น ต้องเน้น ให้เข้าใจในความ รู้สึกอย่างรู้เท่า ทัน และการรับ รู้อารมณ์	ความมั่นคงและความเชื่อ มั่นทางจิตใจ สามารถ พิจารณาจากความมั่นคงทาง อารมณ์ การลดความเครียด และความวิตกกังวล การ มีอารมณ์เชิงบวก และ สมรรถนะในการกำกับ ตนเอง
การตระหนักรู้ คุณค่าของ ตนที่เกิดจาก ปฏิสัมพันธ์ ระหว่าง ตนเองกับผู้อื่น	ควรมีการส่งเสริม กิจกรรม ความฉลาดรู้ทาง สุขภาพที่เน้น การปฏิสัมพันธ์ ระหว่างหมู่คณะ และเครือข่าย	การทำกิจกรรม กลุ่ม ที่เชื่อมโยง กับประเด็นด้าน สุขภาพ พร้อมกับ เน้นการเคลื่อนไหว ร่วมกัน เช่น กิจกรรม นันทนาการในชุมชน	จัดให้มีกิจกรรม เพื่อเจริญสติที่ เป็นการกำกับ จิตใจและเสริม สร้างความมั่นคง ทางอารมณ์ พร้อมกับความ ฉลาดรู้ทาง สุขภาพ	ผลลัพธ์ทางสังคมที่เกิด ขึ้นสามารถพิจารณาจาก การมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับ ผู้อื่น การมีส่วนร่วมใน กิจกรรมชุมชน การได้รับ แรงสนับสนุนทางสังคม และการรู้สึกว่าตนเป็นส่วน หนึ่งของชุมชนโดยมี ความฉลาดรู้ทางสุขภาพ
การยอมรับ ความ เปลี่ยนแปลง ตามวัยที่ แสดงออก ทางร่างกาย และอารมณ์	ภายในบริบทของ ชุมชนภูพานา จะต้องสร้าง บรรยากาศแห่ง การเรียนรู้และ การเกื้อกูลกัน เพื่อให้ทราบถึง ความจริงที่เกิดขึ้น ทางกายภาพ และภายใน	ลักษณะของกิจกรรม ทางกายต้องมีการฝึก หายใจ การผ่อนคลาย และกิจกรรมภูพานา เชิงปฏิบัติการ	ในการปฏิบัติ จะต้องมี การ พิจารณา ธรรมชาติของ ชีวิต มีการ ทวนสอบและ ใคร่ครวญเหตุ ปัจจัยที่นำไป สู่การยอมรับ ความจริงและ การปล่อยวาง	ในการพิจารณาถึงผลลัพธ์ที่ จะเกิดขึ้นสามารถประเมิน จากการเข้าใจความจริง ของชีวิต การยอมรับความ เปลี่ยนแปลงตามวัย รู้จัก ปล่อยวางอย่างมีสติ และมี สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

ดังนั้น จากเนื้อหาที่นำเสนอในตารางที่ 2 ข้างต้น สามารถสรุปองค์ความรู้จากการสังเคราะห์เอกสารได้ว่า สุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุจะมีลักษณะคล้ายกับการเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยปัจจัยภายในประกอบด้วยบุคลิกภาพของผู้สูงอายุที่ได้แก่ การรับรู้ตนเอง และความพร้อมในการดูแลสุขภาพของตน ส่วนปัจจัยภายนอกจะครอบคลุมถึงบริบทของชุมชน กาวนา การสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย การจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพตามแนวพุทธ ตลอดจนการส่งเสริมกิจกรรมทางกาย ที่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการส่งเสริมสุขภาวะ นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามหลักสติปัญญา ซึ่งให้ความสำคัญกับกาย เวทนา จิต และธรรม ที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนไปสู่การมีภาวะสุขภาพที่ดีอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งสรุปข้อค้นพบที่เป็นแนวทางออกแบบต้นแบบโมเดลชุมชนกาวนาบนฐานการเจริญสติปัญญาสำหรับการส่งเสริมสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ ดังแสดงเป็นแผนภาพที่ 1 ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ลักษณะการเชื่อมโยงขององค์ประกอบที่สำคัญตามแนวทางออกแบบต้นแบบโมเดลชุมชนกาวนาบนฐานการเจริญสติปัญญาสำหรับการส่งเสริมสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ

8. ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบของการวิจัยซึ่งแสดงให้เห็นว่าผลที่ได้จากการสังเคราะห์วรรณกรรม คือ กลไกที่สำคัญในการนำไปใช้เพื่อขับเคลื่อนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุแบบองค์รวม ที่ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 และการดำเนินกิจกรรมทางกายภายใต้บริบทของชุมชนภวนาตามรูปแบบสังคมร่วมสมัย ดังนั้น เพื่อให้มีการปฏิบัติและเกิดการขยายผลสู่ชุมชนตลอดจนสังคมอื่น ๆ ในระดับกว้าง นักพัฒนานวัตกรรมเชิงปฏิบัติการและนักนโยบายควรมีการกำหนดแนวทางในลักษณะของการบูรณาการหลักสติปัฏฐาน 4 เข้ากับกิจกรรมที่เหมาะสมตามบริบทของชุมชน เช่น วัด โรงเรียน ผู้สูงอายุ หน่วยบริการสุขภาพปฐมภูมิ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่สำคัญควรกำหนดให้เป็นหน้าที่และบทบาทของภาคีทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน ในการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรม เพราะจะมีผลต่อความเชื่อมั่นในตน และการเพิ่มความผาสุกทางจิตใจให้กับผู้สูงอายุ

บรรณานุกรม

- กมล มัยรัตน์ และวรรณิ พงษ์โสภา. “ประสิทธิผลของโปรแกรม E75 ที่มีต่อสมรรถภาพทางกาย และการทรงตัวของผู้สูงอายุ”. *วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม*. ปีที่ 48 ฉบับที่ 2 (เมษายน–มิถุนายน 2568). 24–39.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. กลุ่มเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพเครือข่าย กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ. *สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบันและเศรษฐกิจในประเทศไทย*. ออนไลน์. <https://www.dop.go.th/th/know/15/926>. [15 มีนาคม 2569].
- จงจิต สร้อยจักร. “ผลของโปรแกรมการให้คำปรึกษาเชิงบำบัดต่อความเข้มแข็งทางจิตใจของผู้มีอาการซึมเศร้าในผู้สูงอายุตำบลแคนน้อย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร”. *วารสารสิ่งแวดล้อมศึกษาการแพทย์และสุขภาพ*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (เมษายน–มิถุนายน 2568). 772–780.
- ฐาวรี ชนสำโรง และคณะ. “การสังเคราะห์งานวิจัยเปรียบเทียบการฝึกสติ โยคะ และชี่กง (ไทเก็ก) ต่อภาวะซึมเศร้าและความวิตกกังวลในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง”. *วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม*. ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม–กุมภาพันธ์ 2568). 535–555.
- ปฎิมาพร เคลือขอนแก่น และพัฒนภาณุ ทูลธรรม. “โรงเรียนผู้สูงอายุ: การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแบบองค์รวมภายใต้บริบทสังคมสูงวัยในพื้นที่เทศบาลตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก”. *วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2568). 155–165.
- ประวิทย์ ฤทธิบุญ และพัชรภณธ์ ไชยสังข์. “การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการออกกำลังกายโดยใช้ทานาฏศิลป์ประยุกต์สำหรับผู้สูงอายุ”. *Silpakorn University e-Journal (Social Sciences, Humanities, and Arts)*. ปีที่ 43 ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน–ธันวาคม 2567). 91–105.

ปาริชาติ แวนไวยาศาสตร์ และคณะ. “การรับรู้และประสบการณ์การส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุไทย: การวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา”. *วารสารวิจัยสุขภาพและการพยาบาล*. ปีที่ 39 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2566). 170–181.

พนัสพร ศิริงาม, รังสิมันต์ สุนทรไชยา และนุชนาถ บรรทมพร. “ผลของโปรแกรมประยุกต์การเจริญสติต่อความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุโรคซึมเศร้า”. *วารสารแพทยธานี*. ปีที่ 52 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2568). 388–401.

พระครูปฐมธรรมรักษ์ (ประสิทธิ์ชัย คำดี) และพระมหาวิโรจน์ คุณตวีโร. “การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*. ปีที่ 20 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2567). 60–73.

พระครูวินัยธรจิรภัทรส์ จิตตโสภณ (มีทองแสน) และพระมหาโกมล กมล. “กระบวนการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุด้วยหลักวิปัสสนากรรมฐาน”. *วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*. ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2568). 1080–1093.

พระชนานันท์ (ธรรมวัตร จรณธมโม) และคณะ. “วิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างสุขภาพองค์กรของผู้สูงอายุด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 ในจังหวัดน่าน”. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2568). 15–19.

พระเทพวิสุทธิโสภณ (เฉลา เตชวณโฑ) และนเรศ ฤทธิเดช. “การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่เหมาะสมของผู้สูงอายุในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2568). 37–49.

พระนิธิชัย สุขสำราญ และธานี สุวรรณประทีป. “การประยุกต์ใช้สติปัฏฐาน 4 เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต”. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2568). 13–20.

พระอธิการทัศน กตปุญโญ และคณะ. “การประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ ตำบลโคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ”. *วารสารพุทธศาสตร์ มจร.อุบลราชธานี*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2565). 157–168.

พระอธิการปฏิยุทธ์ วัดโสโก (อ่อนเผ่า), สุขเกษม ขุนทอง และโกนิฐ์ ศรีทอง. “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพตามแนวสติปัญญาธรรมชาติของผู้สูงอายุ ชุมชนสวนมะม่วงวังทับไทร อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร”. *วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์*. ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2567), 17–27.

มหาวิทยาลัยเกษตรราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

_____. *อรรถกถาภาษาไทย พระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีสักขัณธวรรค ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557.

ลลอ สิงห์โชติสุขแพทย์ และธัญชนก ลีธีระ. “ผลของโปรแกรมกลุ่มสนับสนุนทางสังคมต่อภาวะสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี”. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*. ปีที่ 36 ฉบับที่ 3 (กันยายน–ธันวาคม 2565). 14–28.

วรรษยา ธีรฉัตรวัฒน์. “ประสิทธิผลของการฝึกเดินด้วยการเดินจงกรมแบบ ๖ ระยะที่มีต่อความสามารถในการทรงตัวของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”. *วารสารการแพทย์และสาธารณสุข มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*. ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม–เมษายน 2569). 1–13

วิไลรัตน์ บรรจงเลิศ, สุนิตดา เทศนิยม, ธีรพล กาญจนากาศ และสมคิด ดวงจักร์. “ปัจจัยสนับสนุนทางสังคมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลไกรใน อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย”. *Journal of Spatial Development and Policy*. ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม–มิถุนายน 2568). 89–100.

เวชสุวรรณ อาจิวัย และคณะ. “พุทธบูรณาการการพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตวิถีใหม่และความมั่นคงของมนุษย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. *เสถียรวิทย์ปริทัศน์*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 (กันยายน–ธันวาคม 2568). 1380–1395.

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. *สังคมสูงวัย ‘วิกฤต’ หรือ ‘โอกาส’ ของประเทศไทย*. ออนไลน์. <https://old.nationalhealth.or.th/th/node/4901>. [15 มีนาคม 2569].

สันต์ทัศน์ สีนสมบัติ และคณะ. “การพัฒนาต้นแบบนวัตกรรมอุปกรณ์อัจฉริยะช่วยเดินจงกรมวิปัสสนาสำหรับผู้สูงอายุ”. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (มีนาคม–เมษายน 2568). 537–548.

สาธิตาน มากชูชิต และคณะ. “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนเทศบาลนครยะลา โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน”. *มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2566). 142–159.

สำราญ บุญรักษา และคณะ. “ผลของโปรแกรมกระตุ้นความจำและการฝึกสติต่อความจำของผู้สูงอายุสมองเสื่อมระดับเล็กน้อย”. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*. ปีที่ 35 ฉบับที่ 3 (กันยายน–ธันวาคม 2564). 126–140.

สุนิษา เชือกทอง และคณะ. “ผลของโปรแกรมการสร้างอารมณ์เชิงบวกต่อความสุขของผู้สูงอายุ”. *วารสารพยาบาลทหารบก*. ปีที่ 24 ฉบับที่ 3 (กันยายน–ธันวาคม 2566). 123–132.

สุวรรณา วุฒิณฤทธิ์, จุฑามาศ วงจันทร์, ฤชณา อุไรศรีพงศ์ และพรพรรณ มนัสจกุล. “วิถีการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมเพื่อให้เกิดการสูงวัยอย่างมีศักยภาพ: กรณีศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุประเทศไทย”. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*. ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม–สิงหาคม 2566). 138–149.

อุบลวรรณ ภาวกานันท์ และศรัณย์ กอสนาน. “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุโดยองค์กรเครือข่าย”. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (เมษายน–มิถุนายน 2567). 87–100.

Anantanasuwong D. “Population Ageing in Thailand: Critical Issues in the Twenty-First Century”. *Education for the Elderly in the Asia Pacific*. Vol. 59 No. Concerns and Prospects (September 2021). 31–56.

Chowdhary N. et al. “Reducing the Risk of Cognitive Decline and Dementia: WHO Recommendations”. *Front. Neurol.* Vol.12 No. 1 (January 2022). 765584.

- Gianfredi V., et al. “Aging, Longevity, and Healthy Aging: The Public Health Approach”. *Aging Cilinical and Experimental Research*. Vol. 37, No. 1 (April 2025). 125.
- González-Martín AM, Aibar-Almazán A, Rivas-Campo Y, Marín-Gutiérrez A, and Castellote-Caballero Y. “Effects of Mindfulness-Based Cognitive Therapy on Older Adults With Sleep Disorders: A Systematic Review and Meta-Analysis”. *Front. Public Health*. Vol. 11 No. 12 (December 2023). 1242868.
- Hattapradit F., Punpuing S., Tangchonlatip K., Katewongsa P., Sawangdee Y. and Chuanwan S. “Ageing in Place Readiness in Thailand: Urban and Rural Comparison”. *BMC Geriatr*. Vol. 26 No.1 (December 2025). 49.
- Hong C., Sun L., Liu G., Guan B., Li C. and Luo Y. “Response of Global Health Towards the Challenges Presented by Population Aging”. *China CDC Wkly*. Vol. 5 No. 39 (September 2023). 884–887.
- Inhye Kim, Hyunseo An, Sohyeon Yun and Hae Yean Park. “Effectiveness of Community-Based Interventions for Older Adults Living Alone: A Systematic Review And Meta-Analysis”. *Epidemiol Health*. Vol. 46 No. 1 (January 2024). e2024013.
- Inui, Taichi, Bryan Hanley, E Siong Tee, Jun Nishihira, Kraisid Tontisirin, Peter Van Dael and Manfred Eggersdorfer. “The Role of Micronutrients in Ageing Asia: What Can Be Implemented with the Existing Insights”. *Nutrients*. Vol. 13 No. 7 (June 2021). 2222.
- Juraga D., Roviš D., Marinović Glavić M., Bilajac L., Antonić M., Raat H. and Vasiljev V. “Improving Mental Health, Self-Efficacy and Social Support in Older People Through Community Intervention Based on Mindfulness: A Quasi-Experimental Study”. *Healthcare (Basel)*. Vol. 14 No. 2 (January 2026). 229.

- Karnsunaphat Balthip et al. “Living with Wisdom and Compassion: A Grounded Theory of Enhancing Harmony in the Lives of Older Thai People During the COVID-19 Pandemic”. *Pacific Rim Int J Nurs Res.* Vol. 29 No. 2 (April–June 2025). 246–259.
- Keating N. “A research framework for the United Nations Decade of Healthy Ageing (2021–2030)”. *European Journal of Ageing.* Vol. 19 No. 3 (September 2022). 775–787.
- Li, Y., Tang, J. and Chen, G. “The Effect of Meditation-Based Mind-Body Interventions on Older Adults with Poor Sleep Quality: A Meta-Analysis of Randomized Controlled Trials”. *Behavioral Sleep Medicine.* Vol. 23 No. 3 (May–June 2025). 341–359.
- Noguchi T., Saito M., Aida J. et al. “Association between social isolation and depression onset among older adults: a cross-national longitudinal study in England and Japan”. *BMJ Open.* Vol. 11 No. 3 (March 2021). e045834.
- Patil U. and Braun KL. “Interventions for Loneliness in Older Adults: A Systematic Review of Reviews”. *Front. Public Health.* Vol. 12 No. 7 (July 2024). 1427605.
- Shevelkova, V., Mattocks, C. and Lafortune, L. “Efforts to address the Sustainable Development Goals in older populations: a scoping review”. *BMC Public Health.* Vol. 23 No. 1 (March 2023). 456.
- Upasen R., Saengpanya W., Awae W. and Prasitvej P. “The Influence of Resilience and Social Support on Mental Health of Older Adults Living in Community: a Cross-Sectional Study”. *BMC Psychol.* Vol. 12 No. 1 (July 2024). 397.

Yang Q., Zhang Y. and Li S. “The Impact of Mind–Body Exercise on the Quality of Life in Older Adults: The Chain Mediation Effect of Perceived Social Support and Psychological Resilience”. *Front. Public Health*. Vol. 12 No. 10 (October 2024). 1446295.

World Health Organization. *Mental health of older adults*. Online. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-of-older-adults>. [15 มีนาคม 2569].

World Health Organization. *WHO’s work on the UN Decade of Healthy Ageing (2021–2030)*. Online. <https://www.who.int/initiatives/decade-of-healthy-ageing>. [15 มีนาคม 2569].

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก
ตามหลักธรรมาภิบาลสังกัดกรุงเทพมหานคร

A Model for Small-Sized Educational Institution
Administration Based on Good Governance Principles
under the Bangkok Metropolitan Administration

สุรภา ดุลยพัฒน์

Surapa Dunyapat

ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พุทธบริหารการศึกษา), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Doctor of Education (Buddhist Educational Administration)

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: surapadunyapat@gmail.com

ตอบรับบทความ (Received) : 4 มกราคม 2569

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 26 กุมภาพันธ์ 2569

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 7 สิงหาคม 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 20 สิงหาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดกรุงเทพมหานคร 2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดกรุงเทพมหานคร 3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดกรุงเทพมหานคร และ 4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดกรุงเทพมหานคร การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารการศึกษาจำนวน 9 คน การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน และการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 346 คน และในการทดลองใช้รูปแบบเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 30 คน เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ทางสถิติ คือ หาค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดัชนีค่าความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยความต้องการจำเป็นโดยรวมอยู่ในระดับสูงโดยพบว่า ด้านที่ต้องการพัฒนาเร่งด่วนที่สุด คือ หลักความคุ้มค่า ($PNI_{\text{modified}} = 0.100$) รองลงมา คือ หลักนิติธรรม ($PNI_{\text{modified}} = 0.095$) รูปแบบการบริหารที่พัฒนาขึ้นคือ “VICE PM MODEL” ซึ่งได้บูรณาการหลักธรรมาภิบาล 6 ประการ เข้ากับกลไกการพัฒนามนุษย์

(V: Vision, I: Innovation, C: Communication, E: Ethics, P: Personality, M: Management) ผลการประเมิน รูปแบบโดยผู้บริหารสถานศึกษา พบว่ามีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเหมาะสม ความถูกต้อง และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก รูปแบบนี้จึงถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และมีประสิทธิภาพในการยกระดับคุณภาพการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กภายใต้บริบทการบริหารจัดการที่ดี

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก หลักธรรมาภิบาล

รูปแบบการบริหาร กรุงเทพมหานคร VICE PM MODEL

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to study the priority needs for the administration of small schools based on good governance principles under the Bangkok Metropolitan Administration (BMA); 2) to develop an administrative model for small schools based on good governance principles under the BMA; 3) to pilot the developed administrative model; and 4) to evaluate the model. This study employed a mixed-methods research design. The qualitative phase involved documentary analysis, in-depth interviews with nine educational administrators, and focus group discussions with nine experts. The quantitative phase involved the sample group consisted of 346 school administrators and teachers from small-sized schools under the Bangkok Metropolitan Administration. Additionally, the tryout of the model involved 30 school administrators and teachers. The research instruments included questionnaires and interview forms. Statistical analysis was conducted using percentage, frequency, mean, standard deviation, the Modified Priority Needs Index (PNImodified), and content analysis.

The findings revealed that the overall needs assessment was at a high level. The most urgent areas for development were the Cost-effectiveness principle ($PN_{\text{Imodified}} = 0.100$), followed by the Rule of Law principle ($PN_{\text{Imodified}} = 0.095$). The developed management model, titled the “VICE PM MODEL,” integrates six principles of good governance with human resource development mechanisms: (V: Vision, I: Innovation, C: Communication, E: Ethics, P: Personality, M: Management) The model evaluation by school administrators indicated that its utility was at the highest level, while its propriety, accuracy, and feasibility were at a high

level. Consequently, this model serves as a concrete and effective guideline for enhancing the quality of small school management within the context of good governance.

Keywords: Small School Management, Good Governance, Management Model, Bangkok, VICE PM Model

1. บทนำ

การบริหารราชการในยุคปัจจุบันกำลังเผชิญกับพลวัตทางเศรษฐกิจและการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดจากการหย่อนประสิทธิภาพของกลไกการบริหารกิจการบ้านเมือง การกำหนดนโยบายสาธารณะ และการทุจริตประพตมิชอบปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อรากฐาน สำคัญของการพัฒนาประเทศนั้นคือการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน¹

กรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษาตามมาตรา 89 (21) ในขณะที่กรุงเทพมหานครได้มีการดำเนินการตั้งแต่เริ่มสถาปนาในปี พ.ศ. 2515 ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 335 โดยรับโอนการจัดการศึกษาจาก 2 หน่วยงาน คือ เทศบาลนครหลวงและองค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี ซึ่งหน่วยงานทั้งสองถือกำเนิด เมื่อปี พ.ศ. 2514 จากประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24 และ 25 โดยเทศบาลนครหลวงกรุงเทพมหานครบุรีเป็นการยุบรวมกันและรับโอนการจัดการศึกษามาจากกระทรวงศึกษาธิการเมื่อปี พ.ศ. 2481 และองค์การบริหารบริหารนครหลวงกรุงเทพมหานครบุรีเป็นการยุบรวมกันและรับโอนการจัดการศึกษาจากองค์การบริหารบริหารนครหลวงกรุงเทพมหานครบุรีและองค์การบริหารส่วนจังหวัดธนบุรีโดยองค์ทั้งสองโอนการจัดการศึกษามาจากกระทรวงศึกษาธิการเมื่อปี พ.ศ. 2509²

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ฝ่าย ถือเป็นเรื่องสำคัญในการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่การเป็น “องค์กรแห่งความไว้วางใจ” โดยช่วยให้ฝ่ายบริหารงานวิชาการมีความโปร่งใส ยุติธรรมในการประเมินผล และมุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ ฝ่ายบริหารงบประมาณใช้จ่ายทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ตรวจสอบได้ และปราศจากการทุจริต ฝ่ายบริหารงานบุคคลยึดมั่นในระบบคุณธรรม ปราบปรามผิดต่อครู และสร้างขวัญกำลังใจอย่างเป็นธรรม และฝ่ายบริหารทั่วไปสามารถ

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แผนยุทธศาสตร์ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560), 14.
2. สำนักการศึกษา, รายงานการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2565, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2564), 14.

จัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยพร้อมเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาร่วมพัฒนา ซึ่งการผสมธรรมาภิบาลครบทุกมิตินี้ จะส่งผลโดยตรงต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษา และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สังคมอย่างยั่งยืน

สถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะในสังกัดกรุงเทพมหานคร (กทม.) เผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนกว่าสถานศึกษาขนาดใหญ่ เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และ โครงสร้างพื้นฐาน ข้อมูลชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนขนาดเล็กสังกัด กทม. ที่มีนักเรียนน้อยกว่า 100 คน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นประมาณ 60 โรงเรียน และมีผลกระทบต่อการเรียนต่ำกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ เนื่องจากมีจำนวนครูน้อยและครู ต้องสอนหลายวิชาที่ตนไม่ถนัด นอกจากนี้งบประมาณที่ได้รับตามจำนวนนักเรียนก็เป็นไปอย่างจำกัด การบริหาร จัดการที่ไม่สอดคล้องกับบริบทเฉพาะเหล่านี้จึงบั่นทอนขวัญและกำลังใจของบุคลากรทางการศึกษา และส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพของผู้เรียน ถึงแม้ว่าสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานครจะมีแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2556–2575)³ โดยมียุทธศาสตร์ในการบริหารทรัพยากรบุคคลที่มีเป้าหมายให้โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครเป็นที่ยอมรับของคนดีและคนเก่ง สามารถปฏิบัติงานที่รองรับความต้องการได้อย่างมีอาชีพ โดยมุ่งเน้นให้เป็นผู้ปฏิบัติงานเป็นมืออาชีพ มีขีดสมรรถนะสูง สามารถรองรับภารกิจที่หลากหลายและมีความยากในการทำให้สำเร็จที่ทำให้กรุงเทพมหานครการก้าวสู่การเป็นมหานครแห่งเอเชีย รวมทั้งเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นที่เชื่อมั่นของทุกฝ่าย ตลอดจนสามารถดึงดูดผู้มีความรู้ความสามารถสูงเข้ามาร่วมทำงานและสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรโดยกำหนดให้มีเป้าประสงค์และกลยุทธ์

จากความซับซ้อนของปัญหาผู้นำสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องจัดระบบการบริหารจัดการโดยเร่งด่วน โดยการนำ “หลักธรรมาภิบาล” (Good Governance) มาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ลดปัญหา และรองรับความเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับกมล กลมกล่อม และภาวิดา ธาราศรีสุทธิ ได้

3. สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร, แผนปฏิบัติราชการประจำปี พ.ศ. 2562, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, 2562), 61.

ศึกษาวิจัย⁴ เรื่องการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูโรงเรียนใน กลุ่มสหวิทยาเขตเบญจสิริ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 พบว่า ครูมีการรับรู้ต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสถานศึกษาต้องมีหลักการบริหารจัดการที่ดีเพื่อทำให้กระบวนการบริหารสถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพสามารถนำทรัพยากรที่มีมาให้เกิดประโยชน์และเป็นธรรมต่อผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลต่อความก้าวหน้าในหน้าที่ราชการได้ การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการสร้างรูปแบบการบริหารที่เหมาะสมกับสถานศึกษาขนาดเล็กโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นช่องว่างที่งานวิจัยในปัจจุบันยังขาดอยู่ การพัฒนารูปแบบที่เป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับบริบทจริงจะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาและการบริหารจัดการของสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งเน้นการพัฒนารูปแบบการบริหารที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัด กทม. โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ประการ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็น (Needs) ในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดกรุงเทพมหานคร
4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดกรุงเทพมหานคร ในด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง

4. กมล กลมกล่อม และภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, “การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ ของครูโรงเรียนใน กลุ่มสหวิทยาเขตเบญจสิริ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2”, งานประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 12 (9-10 กรกฎาคม 2563), (นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2563).

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ซึ่งดำเนินการใน 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การศึกษาความต้องการจำเป็น (เชิงปริมาณ) 2) การพัฒนารูปแบบ (เชิงคุณภาพ) และ 3) การทดลองใช้และการประเมินรูปแบบ (เชิงปริมาณ)

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ขั้นตอนการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Phase)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาความต้องการจำเป็น คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 346 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ⁵ เพื่อให้ได้ข้อมูล สภาพที่ปฏิบัติจริง (D: Degree of success) และสภาพที่คาดหวัง (I: Importance)

3.2.2 ขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Phase)

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์และได้รับรางวัล (N = 9 คน) เพื่อระบุสภาพปัญหาและแนวทางการบริหาร

2. ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านบริหารการศึกษา ด้านบริหารสถานศึกษา และด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (N = 9 คน) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา ของรูปแบบ (ร่างที่ 1)

3.2.3 ขั้นตอนการทดลองใช้ (Trial Phase)

โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้บริหารสถานศึกษาและครู (N = 30 คน) โรงเรียนวัดสุวรรณคีรี สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อประเมินผลก่อน และหลังการสัมมนา

5. บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์นการพิมพ์, 2535), 99.

3.3 เครื่องมือและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.3.1 การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified})

การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นใช้วิธีดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (Priority Needs Index: PNI Modified) โดยคำนวณจากสูตร $PNI_{modified} = (I - D) / D$ การใช้ PNI_{Modified} นี้มีความสำคัญ เนื่องจากมิได้วัดเพียงขนาดของช่องว่าง (I - D) แต่ยังวัดอัตราส่วนของความต้องการพัฒนาเทียบกับสภาพที่เป็นอยู่ (D) ซึ่งทำให้สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในการบริหารจัดการได้อย่างชัดเจนและเป็นเหตุเป็นผลสำหรับการจัดสรรทรัพยากรที่จำกัด

3.3.2 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ

เครื่องมือเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.885 การวิเคราะห์หาค่า IOC (Index of Item-Objective Congruence) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.80 สำหรับการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation: Data, Investigator, Theory) เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของการตีความ และสังเคราะห์รูปแบบ

3.3.3 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

เป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยนำผลการศึกษาความต้องการจำเป็นมาสร้างข้อคำถามในการสัมภาษณ์ให้ได้ข้อมูลเพื่อนำไปยกร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดกรุงเทพมหานคร

3.3.4 คู่มือการสนทนากลุ่ม และคู่มือการทดลองใช้

เป็นเครื่องมือสำหรับใช้ตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่จะนำรูปแบบไปใช้

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นตามหลักธรรมาภิบาล

ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม (PNI_{modified} รวม 0.150) อยู่ในระดับสูง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงช่องว่างที่ต้องเร่งพัฒนา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าความต้องการจำเป็นเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ หลักความคุ้มค่า หลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส และหลักคุณธรรม ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) ของการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก ตามหลักธรรมาภิบาล (ภาพรวม)

ด้านหลักธรรมาภิบาล	สภาพที่ปฏิบัติจริง (D)	สภาพที่คาดหวัง (I)	$PNI_{\text{Modified}} = (I-D)/D$	ลำดับความต้องการจำเป็น
6. หลักความคุ้มค่า (Value for Money)	4.22	4.65	0.100	1
1. หลักนิติธรรม (Rule of Law)	4.22	4.62	0.095	2
4. หลักการมีส่วนร่วม (Participation)	4.26	4.66	0.094	3
5. หลักความรับผิดชอบ (Accountability)	4.25	4.66	0.093	4
3. หลักความโปร่งใส (Transparency)	4.26	4.66	0.090	5
2. หลักคุณธรรม (Ethical Principles)	4.25	4.65	0.089	6

ผลการวิเคราะห์ชี้ชัดว่า หลักความคุ้มค่า (Value for Money) เป็นความต้องการเร่งด่วนอันดับ 1 ($PNI_{Modified}$ 0.100) เมื่อพิจารณารายละเอียดในด้านนี้ พบว่ารายการที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การมอบหมายงานแก่บุคลากรโดยยึดตามความรู้ความสามารถและความถนัด ($PNI_{modified}$ 0.114)

ขณะที่หลักนิติธรรม ($PNI_{Modified}$ 0.095) จัดอยู่ในลำดับที่ 2 อย่างไรก็ตาม รายการย่อยที่มี $PNI_{Modified}$ สูงที่สุดในภาพรวมของการบริหารทั้งหมด คือ การปฏิบัติอย่างเสมอภาคกับบุคลากรอย่างเท่าเทียมกัน ($PNI_{modified}$ 0.120) ภายใต้หลักนิติธรรมนี้แสดงให้เห็นว่าปัญหาความไม่เท่าเทียมในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งที่บุคลากรรู้สึกว่าการต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วนที่สุด

4.2 ผลการพัฒนารูปแบบการบริหาร (VICE PM MODEL)

จากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นได้นำหลักความคุ้มค่า หลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส และหลักคุณธรรมมาใช้ในการพัฒนารูปแบบ และการสังเคราะห์ข้อมูล เชิงคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ ($N = 9$) ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการบริหารเชิงสัญลักษณ์ (Semantic Model) คือ **VICE PM MODEL** เพื่อใช้เป็นกลไกขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก

4.2.1 องค์ประกอบของรูปแบบ VICE PM MODEL

รูปแบบ VICE PM MODEL เป็นกรอบแนวคิดที่เน้นการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลเข้ากับคุณลักษณะ ที่จำเป็นของผู้บริหารยุคใหม่ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 องค์ประกอบหลักและกลไกขับเคลื่อนของรูปแบบการบริหาร VICE PM MODEL

องค์ประกอบหลัก	ชื่อย่อ (Model Acronym)	ความหมายเชิงบริหาร (Administrative Significance)
Vision	V	วิสัยทัศน์: ทิศทางระยะยาวและเป้าหมายสูงสุดขององค์กรที่ทุกคนต้องยึดถือร่วมกัน
Innovation	I	นวัตกรรม: การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และความก้าวหน้า
Communication	C	การสื่อสาร: การแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ และโปร่งใสทั้งภายในและภายนอก
Ethics	E	จริยธรรม: หลักความประพฤติที่ต้งามที่ควบคุมการตัดสินใจและการกระทำของบุคลากรในองค์กร
Personality/ Identity	P	บุคลิกภาพ/อัตลักษณ์: ภาพลักษณ์และคุณลักษณะเฉพาะขององค์กรที่สร้างความแตกต่าง
Management	M	การบริหารจัดการ: กระบวนการวางแผน จัดการ และควบคุมทรัพยากร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

4.2.2 กระบวนการบูรณาการหลักธรรมาภิบาล

รูปแบบ VICE PM MODEL ใช้วิธีการบูรณาการหลักธรรมาภิบาล 6 ประการ เข้ากับกระบวนการพัฒนาบุคลากร และภารกิจหลักในการบริหารงาน 4 ด้าน ยกตัวอย่างเช่น การบูรณาการในโครงการพัฒนาผู้นำ

1. การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง/นวัตกรรม (V & I)

มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายผู้นำ นักนวัตกรรมและส่งเสริมการตลาดนำร่อง นวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีด ความสามารถของโรงเรียนการกระทำเหล่านี้ อยู่ภายใต้กรอบของหลักความคุ้มค่า และหลักความโปร่งใส เพื่อให้ การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างประหยัดและตรวจสอบได้

2. การสื่อสาร (C)

มุ่งเน้นการพัฒนาระบบและวัฒนธรรมการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) ที่มีความแม่นยำ รวดเร็ว และเข้าถึงง่าย ทั้งการสื่อสารภายในองค์กร ระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากร และการสื่อสารภายนอกองค์กร คือ ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ลดความขัดแย้ง และสร้างความไว้วางใจ

3. การพัฒนาจริยธรรมและบุคลิกภาพ (E & P)

มุ่งเน้นการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยอาศัยหลักการทางพระพุทธศาสนา เช่น ขันติ (ความอดทน) วิริยะ (ความเพียร) และสติ (ความระลึกได้) เพื่อสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และความเชื่อมั่นในตนเองของผู้ นำ การเป็นแบบอย่างที่ดีนี้ เป็นรากฐานสำคัญของการใช้หลักนิติธรรมอย่างเสมอภาค

4. การบริหารจัดการ (M)

มุ่งเน้นกระบวนการทำงานบริหารสถานศึกษา 4 ด้าน คือ วิชาการ, บุคคล, งบประมาณ, บริหารงานทั่วไป ที่ต้องถูกกำกับด้วยหลักการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบ โดยเฉพาะการจัดทำฐานข้อมูลความรู้และทักษะของบุคลากร (Skill Matrix) เพื่อให้การมอบหมายงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุดตามหลักความคุ้มค่า

4.3 ผลการทดลองใช้และผลการประเมินรูปแบบ

4.3.1 ผลการทดลองใช้

การทดลองใช้รูปแบบจากการประชุมเชิงปฏิบัติการในโรงเรียน (N = 30) แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่น ที่เพิ่มขึ้นของผู้เข้าร่วมต่อรูปแบบการบริหาร โดยคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมของรูปแบบ โดยรวมเพิ่มขึ้นจาก ร้อยละ 88 ก่อนการประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นร้อยละ 91.04 หลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ

4.3.2 ผลการประเมินรูปแบบ

ผลการประเมินโดยรวมจากผู้บริหารสถานศึกษาและครู (N = 364) พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$) โดยแต่ละด้านแสดงรายละเอียด ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล (ภาพรวม)

ด้านการประเมินรูปแบบ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับการประเมิน
ความเป็นประโยชน์ (Usefulness)	4.64	0.54	มากที่สุด
ความเหมาะสม (Appropriateness)	4.38	0.57	มาก
ความถูกต้อง (Accuracy)	4.26	0.60	มาก
ความเป็นไปได้ (Feasibility)	4.19	0.64	มาก
รวม	4.37	0.59	มาก

ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบได้รับการยืนยันในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$) ในขณะที่ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) ความสำเร็จในการประเมินด้านความเป็นไปได้ นี้เกิดขึ้นจากการที่รูปแบบเน้นการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลเข้ากับงานบริหาร 4 ด้านที่มีอยู่เดิม ซึ่งทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ง่ายในบริบทที่ทรัพยากรจำกัด

5. อภิปรายผล

5.1 ความจำเป็นในการบริหารภายใต้ภาวะขาดแคลนทรัพยากร

ผลการวิเคราะห์ $PNI_{Modified}$ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร นั้นอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดความขาดแคลน (Scarcity Paradigm) โดยหลักความคุ้มค่า (VFM) ซึ่งเน้นประสิทธิภาพ และประหยัด ถูกจัดเป็นความต้องการจำเป็นสูงสุดเป็นอันดับที่ 1

ความจำเป็นนี้สะท้อนโดยตรงต่อปัญหาเชิงโครงสร้างของโรงเรียนขนาดเล็กที่ด้รับงบประมาณจำกัด และขาดแคลนครู การนำ VFM มาเป็นเสาหลักในการบริหาร

จัดการจึงไม่ใช่เพียงประเด็นทางจริยธรรม แต่เป็น กลยุทธ์เพื่อความอยู่รอดและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด การบริหารงานบุคคลภายใต้หลัก VFM จึงต้องเน้นการจัดทำฐานข้อมูลทักษะ (Skill Matrix) เพื่อมอบหมายงานตามความถนัดของบุคลากร อย่างสูงสุด ซึ่งเป็นรายการย่อยที่ระบุว่ามีคามจำเป็นในการพัฒนามากที่สุด

5.2 การจัดการวิกฤตความเชื่อมั่นและความเสมอภาค

แม้ว่าความคุ้มค่าจะเป็นความต้องการเร่งด่วนสูงสุดในเชิงภาพรวมของหลักการบริหาร แต่เมื่อพิจารณารายการย่อย พบว่าความต้องการสูงสุดคือ การปฏิบัติอย่างเสมอภาคกับบุคลากรอย่างเท่าเทียมกัน ภายใต้หลักนิติธรรม ข้อค้นพบนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเผยให้เห็นว่าปัญหาการบริหารในโรงเรียนขนาดเล็กได้เป็นเพียงปัญหาด้านทรัพยากร (Logistical) เท่านั้น แต่เป็นปัญหาด้านความยุติธรรมและความเชื่อมั่นทางสังคมและวิชาชีพ (Psychosocial and Legal)

ในสถานการณ์ที่โรงเรียนขนาดเล็กมีการกำกับดูแลที่จำกัดและการจัดสรรทรัพยากรที่น้อย โอกาสที่จะเกิดการใช้อำนาจตามอำเภอใจ การเลือกปฏิบัติ หรือความไม่โปร่งใสในการตัดสินใจย่อมมีสูง การขาดความเท่าเทียมกันในการปฏิบัติงานย่อมบั่นทอนขวัญกำลังใจและนำไปสู่ความขัดแย้งภายในองค์กร ดังนั้น การให้ความสำคัญกับหลักนิติธรรมในลำดับที่ 2 จึงเป็นการสร้างความมั่นคงทางใจให้กับบุคลากรว่าการทำงานจะอยู่ภายใต้กฎระเบียบที่เที่ยงธรรม ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญก่อนจะพูดถึงประสิทธิภาพในด้านอื่นๆ

5.3 VICE PM MODEL ในฐานะกรอบการบริหารที่ปรับตัวได้

รูปแบบ VICE PM MODEL ถูกออกแบบมาเพื่อตอบสนองต่อปัญหาเฉพาะเหล่านี้ โดยเฉพาะในด้าน การจัดการความขัดแย้งและการสร้างความเชื่อมั่น

1. Innovation (I) เพื่อเอาชนะข้อจำกัดด้านทรัพยากร การที่โมเดลเน้นองค์ประกอบ Innovation ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารต้องคิดเชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้และการบริหารงาน เช่น ระบบบริหารจัดการโรงเรียน หรือการจัดการความรู้ แทนที่จะรอรับการจัดสรรทรัพยากรจากภายนอกที่ไม่เพียงพอ การ

พัฒนา Innovation จึงเป็นหนทางเดียวที่โรงเรียนขนาดเล็กจะสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์การศึกษาได้

2. Ethics (E) และ Personality (P) เป็นรากฐานของความยุติธรรม การบูรณาการหลักคุณธรรม และจริยธรรมเข้ากับคุณลักษณะผู้นำ (E และ P) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีบทบาทในการสร้างความน่าเชื่อถือและความมั่นคงทางอารมณ์ของผู้นำ ผู้นำที่มีความมั่นคงและจริยธรรมสูงสามารถเป็นแบบอย่างและสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ ซึ่งเป็นกลไกเชิงคุณภาพที่สนับสนุนการบังคับใช้หลักนิติธรรมและความเสมอภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. Feasibility ผ่านการบูรณาการปฏิบัติ การประเมินยืนยันว่ารูปแบบมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้สูง ($\bar{X} = 4.19$) เป็นเพราะ VICE PM ไม่ได้เป็นระบบใหม่ที่ต้องใช้ทรัพยากรเพิ่มเติมจำนวนมาก แต่เป็นเมทริกซ์การปฏิบัติงานที่นำหลักธรรมาภิบาลมาฝังตัวในทุกขั้นตอนการบริหารงาน 4 ด้าน คือ วิชาการ บุคคล งบประมาณ บริหารงานทั่วไป การผสมผสานกลไกการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลเข้ากับงานประจำวันทำให้รูปแบบนี้เป็นเครื่องมือการบริหารเชิงปฏิบัติการ (Operational Matrix) ที่เหมาะสมกับข้อจำกัดของโรงเรียนขนาดเล็กในทางปฏิบัติ

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาและประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยสรุปผลได้ดังนี้:

1. ความต้องการจำเป็น ความต้องการจำเป็นในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กตามหลักธรรมาภิบาลโดยรวมอยู่ในระดับสูง โดยมีลำดับความสำคัญสูงสุด คือ หลักความคุ้มค่า (PNI = 0.100) และ หลักนิติธรรม (PNI = 0.095) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการในการปฏิบัติงานอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน เป็นประเด็นเร่งด่วนที่สุดในระดับรายการย่อย

2. รูปแบบที่พัฒนา รูปแบบการบริหารที่พัฒนาขึ้นคือ VICE PM MODEL ซึ่งเป็นรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ที่บูรณาการหลักธรรมาภิบาลเข้ากับคุณลักษณะผู้นำ

(Vision, Innovation, Communication, Ethics, Management, Personality) กระบวนการของรูปแบบมุ่งเน้นการบูรณาการหลัก GG เข้าไปในงานบริหาร 4 ด้าน คือ ด้านบริหารงานวิชาการ ด้านบริหารงานบุคคล ด้านบริหารงานงบประมาณ และ ด้านบริหารงานทั่วไป

3. การประเมินรูปแบบ รูปแบบ VICE PM MODEL ได้รับการประเมินในระดับมากถึงมากที่สุด ในด้านความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม ความถูกต้อง และความ เป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำไปปฏิบัติ

6.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับกรุงเทพมหานคร

1. การพัฒนากลไกการจัดสรรบุคลากรภายใต้หลักความคุ้มค่า เนื่องจาก ความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ หลักความคุ้มค่า โดยมีประเด็นเร่งด่วนที่สุดในด้าน การมอบหมายงานตามความถนัด ดังนั้น สำนักการศึกษา กทม. ควรพัฒนาระบบ ฐานข้อมูลศักยภาพบุคลากร (Skill Matrix) ที่เป็นมาตรฐาน เพื่อใช้เป็นเกณฑ์หลักใน การมอบหมายภาระงานและการโยกย้ายบุคลากรในโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งจะช่วยเพิ่ม ประสิทธิภาพการใช้งำลังคน ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. การเสริมสร้างความเสมอภาคและนิติธรรม เพื่อตอบสนองต่อความ ต้องการเร่งด่วนในการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน กรุงเทพมหานครควรทบทวนและ สร้างมาตรฐานการประเมินผลการปฏิบัติงานและการจัดสรรงบประมาณที่ชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษรและลดการใช้ดุลพินิจส่วนตัวของผู้บริหารให้น้อยที่สุด พร้อมทั้ง จัดให้มีช่องทางการร้องเรียนหรือการตรวจสอบภายในที่ดำเนินการโดยคณะกรรมการ ที่เป็นอิสระและโปร่งใสอย่างแท้จริง

3. การสนับสนุน Innovation (I) สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ควรจัดสรร งบประมาณเฉพาะทาง สำหรับการสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยี (Innovation) ที่ ช่วยลดภาระงานธุรการ (Paperwork) ให้กับครู และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการ เรียนการสอน (Instructional Innovation) เพื่อให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถใช้ ความคิดสร้างสรรค์มาเอาชนะข้อจำกัดด้านทรัพยากรได้

6.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ควรมีการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อติดตามผลกระทบของการนำ VICE PM MODEL ไปใช้ในระยะยาว (Longitudinal Study) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และการวัดระดับความพึงพอใจและความไว้วางใจของบุคลากรต่อการบริหารที่ยึดหลักธรรมาภิบาล

2. ควรมีการพัฒนาเครื่องมือการวัดผลเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เพื่อประเมินผลลัพธ์ขององค์ประกอบ ด้านจริยธรรม (Ethics) และบุคลิกภาพ/อัตลักษณ์ (Personality) ของผู้นำตามแนวคิดการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ระบุไว้ในรูปแบบอย่างเป็นระบบ

รายการอ้างอิง

- กมล กลมกล่อม และภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. “การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ ของครูโรงเรียนใน กลุ่มสหวิทยาเขตเบญจสิริ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2”. งานประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 12 (9–10 กรกฎาคม 2563). นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2563.
- บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์นการพิมพ์, 2535.
- สำนักงานการศึกษา. รายงานการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2565. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2564.
- สำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร. แผนปฏิบัติราชการประจำปี พ.ศ.2562. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, 2562.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. แผนยุทธศาสตร์ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560.

ภาคผนวก

หลักเกณฑ์การอ้างอิง วารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษา (DJBID)

1. อักษรย่อและหลักเกณฑ์การอ้างอิงคัมภีร์พระพุทธศาสนา

1.1 อักษรย่อกัมภีร์

- อักษรย่อตัวโรมัน ยึดตามพจนานุกรม Critical Pāli Dictionary¹
- อักษรย่อตัวไทย ยึดตามที่ระบุในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539²

1.2 อักษรย่ออื่นๆ

สยามรัฐ	คัมภีร์บาลีอักษรไทย ฉบับสยามรัฐ
หลวง	พระไตรปิฎกแปลฉบับหลวง
ภูมิพล	คัมภีร์ฉบับภูมิพล
มมร	คัมภีร์ฉบับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มจร	คัมภีร์ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ฉန္ธูสังคิตติ	คัมภีร์บาลีอักษรพม่า ฉบับฉန္ธูสังคิตติ (Burmese edition)
พุทธชยันตี	คัมภีร์บาลีอักษรสิงหล ฉบับพุทธชยันตี หรือฉบับ Simon Hewavitarne Bequest Series (Ceylon edition)
Apte	The Practical Sanskrit-English Dictionary (Revised and enlarged edition). 1986. Vaman Shivaram Apte. Kyoto: Rinzen Book.
BHS	<i>Buddhist Hybrid Sanskrit Vol. I: Grammar.</i> 1953–85. Franklin Edgerton, Yale University Press: New Haven.
BHSD	<i>Buddhist Hybrid Sanskrit Vol. II: Dictionary.</i> 1953–85. Franklin Edgerton, Yale University Press: New Haven.
HOS	<i>Harvard Oriental Series</i>

1. ดูรายละเอียดได้ที่ https://cpd.uni-koeln.de/intro/vol1_epileg_abbrev_texts

2. ดูรายละเอียดได้ที่ http://gds.mcu.ac.th/site/office/images/b7_acronym.html

- IAKBh I *Index to the Abhidharmakośabhāṣya* (P. Pradhan Edition) Part I Sanskrit-Tibetan-Chinese. 2001. Hirakawa Akira 平川彰. Tokyo: Daizōshuppan 大蔵出版.
- IAKBh II *Index to the Abhidharmakośabhāṣya* (P. Pradhan Edition) Part II Sanskrit-Tibetan-Chinese. 2001. Hirakawa Akira 平川彰. Tokyo: Daizōshuppan 大蔵出版.
- KBD *A Buddhist Chinese-Sanskrit Dictionary*. Bukkyō KanBon Daijiten 佛教漢梵大辞典. 1997. Hirakawa Akira 平川彰. Tokyo.
- MW *A Sanskrit-English Dictionary*. 1986. Monier Williams, Tokyo: Meicho-fukyukai. (first printed.1899. Oxford: Clarendon Press)
- NPED *A Dictionary of Pāli, Part II*. 2010. Margaret Cone, Pali Text Society.
- PED *The Pali Text Society's Pali-English Dictionary*. 1921–1925. T.W. Rhys Davids and William Stede. London: PTS.
- PTS คัมภีร์บาลีอักษรโรมัน ฉบับสมาคมบาลีปกรณ์ (Pali Text Society)
- PW *Sanskrit-Wörterbuch*. 7 vols. 1855–75. Otto Böhtlingk and Rudolph Roth. St.Petersburg.

1.3 รูปแบบการอ้างอิงหลักฐานคัมภีร์ในเชิงอรรถ

- คัมภีร์ อ้าง เล่ม/ข้อ(ถ้ามี)/หน้า หรือ เล่ม/หน้า เช่น

DN.II 105 (บาลี.PTS). หมายถึง ทีฆนิกาย มหาวรรค ภาษาบาลีอักษรโรมัน หน้า 105 ฉบับ PTS.

ขุ.ชา.เอกก. 27/9/3 (บาลี.สยามรัฐ) หมายถึง ชาดก เอกนิบาต ภาษาบาลี เล่ม 27 ข้อ 9 หน้า 3 ฉบับสยามรัฐ.

วิ.ม.อ. 9/614/500 (ไทย.มมร). หมายถึง สมันตปาสาทิกา วินัยปิฎก จุลวรรค อรรถกถา ภาษาไทย เล่ม 9 ข้อ 614 หน้า 500 ฉบับมหาวิทยาลัย.

ที.สี.อ. 1/-/22 (ไทย.มจร). หมายถึง สุมังคลวิลาสินี ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค อรรถกถา ภาษาไทย เล่ม 1 หน้า 22 ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ขุ.ชา.ม.อ. 63/15 (ไทย.มมร). หมายถึง ขุททกนิกาย ชาดก มหานิบาต เล่ม 63 หน้า 15 ฉบับมหาวิทยาลัย.

- กรณีอ้างอิงคัมภีร์เดียวแต่หลายแห่ง ให้แบ่งด้วยเครื่องหมายจุลภาค “,” เช่น ที.มหา. 10/191/158, 10/253/203 (บาลี.มมร).

DN.III 218, 227, 421.

- กรณีอ้างหลายคัมภีร์ ให้แบ่งด้วยเครื่องหมายจุลภาค “,” เช่น

DN.II 105 (บาลี.PTS), ขุ.ชา.เอกก. 27/9/3 (บาลี.มมร), ที.สี.อ. 1/-/22 (ไทย.มจร).

- กรณีต้องการอ้างอิงบรรทัด สามารถใส่เลขบรรทัดเป็นตัวห้อย เช่น

DN.II 105₃₅₋₃₇ (บาลี.PTS).

ขุ.อิตติ. 25/195/237₁₉ (บาลี.มมร).

- ถ้าไม่ใช้การศึกษาเปรียบเทียบให้ใช้คัมภีร์ฉบับเดียวกันทั้งเอกสาร
- คัมภีร์ชาดกให้แจ้งชื่อนิบาตด้วย

1.4 รูปแบบการอ้างอิงในรายการอ้างอิง

Junjirō Takaku, Kaikyoku Watanabe and Genmyō Ono (Eds.). *Taishō Shinshū Daizōkyō*. Tokyo: Taishō Shinshū Daizōkyō Kankōkai, 1924.

Anthony W. Barber. *The Tibetan Tripitaka, Taipei Edition*. Taipei: SMC Publishing, 1991.

1.5 ตารางสรุปรูปแบบการอ้างอิงคัมภีร์

คัมภีร์	ฉบับ	ตัวอย่างการอ้างอิง
คัมภีร์บาลี ³ • พระไตรปิฎก • อรรถกถา • ฎีกา • อนฎีกา ฯลฯ	• ฉบับที่ไม่มีการแบ่งข้อ เช่น PTS อ้าง เล่ม/หน้า • ฉบับที่มีการแบ่งข้อ เช่น สยามรัฐ, มจร, มมร, อ้าง เล่ม/ข้อ(ถ้ามี)/หน้า * ควรใช้ฉบับเดียวกันทั้งเอกสาร	MN.III 19 (บาลี.PTS). Vin.IV 104 ₁₂ (บาลี.PTS). วิ.มหา. 1/9/17 (บาลี.สยามรัฐ). ขุ.อป. 32/502/250 (บาลี.มจร). ที.ส.อ. 1/-/22 (ไทย.มจร). อภิ.ปญจ.อ. 48/100 (บาลี.สยามรัฐ).
ทิเบต	Peking Edition Derge Edition * ควรใช้รูปแบบเดียวทั้งเอกสาร	รูปแบบที่ 1 ระบุเล่ม แฉก หน้า P118.269a3–270a5. D96.269a3–270a5. รูปแบบที่ 2 หมายเลขกำกับพระสูตร P Thu 128b5–129b7. D Na 103b9.
จีน	ฉบับไทโชชินชูไดโซเคียว (Taisho Shinshu Daizokyo) * ควรใช้รูปแบบเดียวทั้งเอกสาร	รูปแบบที่ 1 ระบุเล่ม แฉก หน้า T32.101a7–101b19 (no.1648). T32.101a7–101b19. รูปแบบที่ 2 หมายเลขกำกับพระสูตร T 1648.

- รูปแบบการอ้างอิงคัมภีร์บาลี ให้ผู้เขียนยึดโครงสร้างการอ้างอิงแบบทั่วไป ได้แก่ ฉบับยุโรป ฯลฯ ที่ไม่มีการแบ่งข้อใช้ อักษรย่อคัมภีร์.เล่ม หน้า (ภาษา.ชื่อฉบับ). ฉบับไทย ฉัฎฐสังคายนา พุทธชยันตี ฯลฯ ที่มีการแบ่งข้อใช้ อักษรย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ(ถ้ามี)/หน้า (ภาษา.ชื่อฉบับ).

1.5 การลงรายการอ้างอิง

ให้ลงตามประเภทเอกสารนั้น ๆ โดยใส่ชื่อฉบับแทนชื่อผู้แต่ง แล้วจึงระบุชื่อชุดคัมภีร์ แต่สำหรับบรรณกถาฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยซึ่งไม่ได้จัดพิมพ์ทั้งชุดพร้อมกัน ให้ลงรายการอ้างอิงแบบแยกเป็นเล่ม ๆ เท่าที่ใช้อ้างอิง

• รายการอ้างอิง

ชื่อฉบับ. ชื่อคัมภีร์. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

_____. ขุททกนิกาย ขატกปาฬียา ส่วนอนนากูตา ขาตกฏฐกถา สุตโตโม ภาโค วิสดี-จตตาสีสนิปาตวณณนา. กรุงเทพฯ: วิญญาน, 2535.

_____. มัชฌิมนิกาย ปปัญจสุตฺตนิ มุลปณณาสกอรธกถา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล. นครปฐม: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552.

2. หลักเกณฑ์การอ้างอิงอื่นๆ

หลักการ : ยึดตามระบบ Chicago เวอร์ชัน 17

ลักษณะอ้างอิง : เชิงอรรถท้ายกระดาษ (Footnote)

2.1 คำแนะนำเบื้องต้น

• **ชื่อผู้แต่ง** ให้ลง “ชื่อ นามสกุล” ทั้งเชิงอรรถและบรรณานุกรม เช่น ปัญญาคูศิริวัฒน์ชัย, Lisa Kelly กรณีที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษให้ใช้ “คำอ่านโรมัน (ภาษาต้นฉบับถ้ามี)”

• **ชื่อหนังสือ/ชื่อวารสาร** ทั้งภาษาไทย และต่างประเทศ ใช้ ตัวเอียง กรณีที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษให้ใช้ “ภาษาต้นฉบับ (คำอ่านโรมัน: คำแปลไทยหรืออังกฤษ).”

ตัวอย่าง

สมภาร พรหมทา. เก็บเพชรจากพระไตรปิฎก. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542.

Steven Leitt, and Stephen J. Dubner. *Freakonomics: A Rogue Economist Explores the Hidden Side of Everything*. New York: William Morrow, 2005.

Masahiro Shimoda (下田正弘). 涅槃經の研究: 大乘經典の研究 方法試論 (*Nhanyō no kenkyū: Daijō kyōten no kenkyū hōhō shiron: การศึกษาวิจัยมหาปริณีพพานสูตร: วิธีการศึกษาวิจัยคัมภีร์พระพุทธศาสนา มหายาน*). Tokyo: Shunjūsha, 1997.

- **สถานที่พิมพ์** ใช้ชื่อเมือง ถ้าไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ใช้ “ม.ป.ท.” (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์) ต่างประเทศใช้ “n.p.” (no place)

- **สำนักพิมพ์** ใส่เฉพาะชื่อสำนักพิมพ์ ตัดคำที่ระบุประเภทของกิจการออก เช่น โรงพิมพ์, สำนักพิมพ์, บริษัท, ห้างหุ้นส่วน จำกัด, Publishers, Co., Inc., Limited, Books, Press ฯลฯ ถ้าไม่ปรากฏชื่อสำนักพิมพ์ใช้ “ม.ป.พ.” (ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์) ต่างประเทศใช้ “n.p.” (no publisher)

- **ปีตีพิมพ์** ใช้เลขปี ค.ศ. หรือ ปี พ.ศ. ตามที่ปรากฏในงานเขียน กรณีพิมพ์ซ้ำ ให้ใช้ปีของเล่มที่ใช้อ้างอิง ถ้าไม่ปรากฏปีตีพิมพ์ใช้ “ม.ป.ป.” (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) ต่างประเทศใช้ “n.d.” (no date)

เอกสารที่ไม่ทราบรายละเอียดการจัดพิมพ์ใช้ (ม.ป.ท.: ม.ป.พ., ม.ป.ป.)

2.2 การอ้างอิงเชิงอรรถ (Footnote)

1) บรรทัดแรกของข้อมูลหรือสิ่งอ้างอิงให้ย่อหน้า 1 ครั้ง แล้วจึงพิมพ์หมายเลขอ้างอิงเป็นตัวยก และเว้นวรรค 1 เคาะ แล้วจึงพิมพ์แหล่งอ้างอิงตามระบบ Chicago เวอร์ชัน 17

2) กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อผู้แต่งทุกคน คั่นด้วยคำว่า “และ” หรือ “and” กรณีผู้แต่ง ≥ 3 คน ให้ใส่ชื่อผู้แต่งคนที่ 1 แล้วพิมพ์คำว่า “และคณะ” หรือ “et al.”

3) กรณีไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง แต่มีชื่อผู้ดำเนินการ ให้ละชื่อผู้แต่ง เช่น พระพุทธศาสนา ม.1, บรรณาธิการโดย สุระ ดามาพงษ์ และบุญรัตน์ รอดตา (กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช, 2551), 12.

4) การอ้างอิงเอกสารเรื่องเดียวกันซ้ำโดยไม่มีเอกสารอื่นมาคั่น ภาษาไทยใช้คำว่า “เรื่องเดียวกัน” ภาษาต่างประเทศใช้ “Ibid.” แล้วจึงระบุหน้า เช่น เรื่องเดียวกัน, 14. หรือ Ibid., 601.

5) การอ้างอิงเอกสารเรื่องเดียวกันและหน้าเดียวกันโดยไม่มีเอกสารอื่นมาคั่น ภาษาไทยใช้คำว่า “ที่เดียวกัน” ภาษาต่างประเทศใช้ “Id.”

6) การอ้างอิงเอกสารเรื่องเดียวกันซ้ำ โดยมีเอกสารอื่นมาคั่น ให้ใช้การอ้างอิงแบบย่อ (Shortened-form) ยกมาเพียงชื่อผู้แต่ง, ชื่อหนังสือ/ชื่อบทความ/ชื่อวิทยานิพนธ์, เลขหน้า.

2.3 การลงรายการอ้างอิง (Reference)

1) พิมพ์ข้อมูลอ้างอิงชิดขอบกระดาษ เมื่อขึ้นบรรทัดต่อไปต้องย่อหน้า 1 ครั้ง

2) ให้เรียงลำดับเอกสารตามตัวอักษร ก-ฮ ตามด้วย A-Z ตามด้วยปีที่พิมพ์

3) กรณีชื่อซ้ำให้ขีดล่างยาวเท่ากับย่อหน้าแล้วปิดด้วยจุดมหัพภาค “_____.”

4) กรณีผู้แต่งหลายคน

(ก) ให้ยึดตัวอักษรของผู้เขียนคนแรกเป็นสำคัญ

(ข) ให้เรียงลำดับผู้แต่งที่ปรากฏในเอกสารอ้างอิงนั้น ๆ

(ค) ให้ใส่ชื่อผู้แต่งให้ครบทุกคน

• ตัวอย่างการลงเชิงอรรถ

¹ โกศล วงศ์สวรรค์ และสสิต วงศ์สวรรค์, ปัญหาสังคม (*Social Problem*), (กรุงเทพฯ: อมรพริ้นติ้ง, 2549), 74–76.

² สุภัค महाराजर, “พระจันทร์: การสื่อแนวคิดเรื่องปัญญาในอรรถกถาชาดก”, *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (26) (มกราคม–มิถุนายน 2555), 67.

³ ส.มหา. 19/1081/592 (ไทย.มจร)

⁴ พระไพศาล วิสาโล, *ศาสนาประจำใจ*, (กรุงเทพฯ: โพสท์บุ๊กส์, 2552), 77.

⁵ ที่เดียวกัน.

⁶ พระไพศาล วิสาโล, *สุขเหนือใจ*, (กรุงเทพฯ: เนชั่น-บุ๊กส์, 2552), 25.

⁷ กฤติกาวัลย์ หิรัญสี, *โกณฑัญญะบรมครูโทรเอกของโลก*, (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 83.

⁸ เรื่องเดียวกัน, 90.

⁹ Svetlana Cicmil and Terry Cooke-Davis, *Exploring the Complexity of Projects: Implications of Complexity Theory for Project Management Practice*, (New Jersey: Project Management Institute, 2009), 54–55.

¹⁰ Margaret Lock, “Comprehending the Body in the Era of the Epigenome”. *Current Anthropology*, Vol. 56 No. 2 (April 2015), 162.

¹¹ Ibid., 165.

¹² Colin Redrew et al., *Death Rituals, Social Order and the Ancient World - Death Shall Have No Dominion* (New York: America, 2016)

¹³ กฤติกาวัลย์ หิรัญสี, *โกณฑัญญะบรมครูโทรเอกของโลก*, 89.

¹⁴ สุภัค महाराजर, “พระจันทร์: การสื่อแนวคิดเรื่องปัญญาในอรรถกถาชาดก”, 69.

• ตัวอย่างการลงรายการอ้างอิง

กฤติกาวัลย์ หิรัญสี. *โกณฑัญญะบรมครูโอรสเอกของโลก*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.

โกศล วงศ์สวรรค์ และสถิต วงศ์สวรรค์. *ปัญหาสังคม (Social Problem)*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ติ้ง, 2549.

พระไพศาล วิสาโล. *ศาสนาประจักษ์ใจ*. กรุงเทพฯ: โพสท์บุ๊กส์, 2552.

_____. *สุขเหนือสุข*. กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊กส์, 2552.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

สุภัค มหาวรรการ. “พระจันทร์: การสื่อแนวคิดเรื่องปัญญาในอรรถกถาชาดก”. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*. ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (26) (มกราคม–มิถุนายน 2555). 60–77.

Colin Redrew, Michael J. Boyd and Iain Morley, *Death Rituals, Social Order and the Ancient World - Death Shall Have No Dominion*. New York: America, 2016.

Margaret Lock. “Comprehending the Body in the Era of the Epigenome”. *Current Anthropology*. Vol. 56 No. 2 (April 2015). 162–200.

Svetlana Cicmil and Terry Cooke-Davis. *Exploring the Complexity of Projects: Implications of Complexity Theory for Project Management Practice*. New Jersey: Project Management Institute, 2009.

3. ตัวอย่างในกรณีต่าง ๆ

3.1 หนังสือ

3.1.1 ผู้แต่ง 1 คน, 2 คน และ ≥ 3 คน

• เชิงอรรถ

เลขอ้างอิง ชื่อผู้แต่ง, ชื่อหนังสือ, (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์), เลขหน้า.
URL (ถ้ามี).

¹ อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, พระพุทธศาสนามหายาน, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), 225.

² David Shields, *How Literature Saved My Life*, (New York: Alfred A. Knopf, 2013), 33.

³ ปรีชา ช้างขวัญยืน และสมภาร พรหมทา, มนุษย์กับการใช้เหตุผล, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2549), 46–47, <http://csbp.mcu.ac.th/มนุษย์กับการใช้เหตุผล.pdf>.

⁴ วิไลรัตน์ บรรจงเลิศ และคณะ, “ปัจจัยสนับสนุนทางสังคมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลไกรใน อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย”, *Journal of Spatial Development and Policy*, ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม–มิถุนายน 2568), 89.

⁵ Mark Evan Bonds, *Absolute Music: The History of an Idea*, (New York: Oxford University Press, 2014), 3. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199343638.003.0004>.

ชื่อผู้แต่ง ในเชิงอรรถ ถ้ามีมากกว่า 1 คน ให้พิจารณา ดังนี้

(1) กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อผู้แต่งทุกคนคั่นด้วยคำว่า “และ” หรือ “and” เช่น “ปรีชา ช้างขวัญยืน และสมภาร พรหมทา” “David Shields and Mark Evan”

(2) กรณีผู้แต่ง ≥ 3 คน ให้ใส่ชื่อผู้แต่งคนที่ 1 ตามด้วย “และคณะ” หรือ “et al.” เช่น “ปรีชา ช้างขวัญยืน และคณะ” “David Shields et al.”

• รายการอ้างอิง

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อหนังสือ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์. URL (ถ้ามี).

อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์. พระพุทธศาสนาหายาน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

David Shields. *How Literature Saved My Life*. New York: Alfred A. Knopf, 2013.

ปรีชา ช้างขวัญยืน และสมภาร พรหมทา. มนุษย์กับการใช้เหตุผล. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2549. <http://csbp.mcu.ac.th/มนุษย์กับการใช้เหตุผล.pdf>.

วีไลรัตน์ บรรจงเลิศ, สุนิตดา เทศนิยม, อีรพล กาญจนากาศ และสมคิด ดวงจักร์. “ปัจจัยสนับสนุนทางสังคมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลไกรใน อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย”. *Journal of Spatial Development and Policy*. ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม–มิถุนายน 2568). 89–100.

Mark Evan Bonds. *Absolute Music: The History of an Idea*. New York: Oxford University Press, 2014. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199343638.003.0004>.

URL ถ้านำหนังสือมาจากเว็บไซต์ ให้ระบุ URL ด้วย

ชื่อผู้แต่ง ในรายการอ้างอิง ให้ใส่ชื่อผู้แต่งให้ครบทุกคน

3.1.2 หนังสือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ นอกเหนือจากอักษรโรมัน

• เชิงอรรถ

เลขอ้างอิง ชื่อผู้แต่ง คำอ่านโรมัน (ชื่อต้นฉบับ), ชื่อหนังสือต้นฉบับ (คำอ่านโรมัน: คำแปลภาษาไทยหรืออังกฤษ), (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์), เลขหน้า.

¹ Masahiro Shimoda (下田正弘), 涅槃經の研究: 大乘經典の研究 方法試論 (*Nehangyō no kenkyū: Daijō kyōtenno kenkyū hōhō shiron: การศึกษาวิจัยมหาปริณิพพานสูตร: วิธีการศึกษาวิจัยคัมภีร์พระพุทธศาสนา มหายาน*), (Tokyo: Shunjūsha, 1997), 55.

• รายการอ้างอิง

ชื่อผู้แต่ง คำอ่านโรมัน (ชื่อต้นฉบับ). ชื่อหนังสือต้นฉบับ (คำอ่านโรมัน: คำแปลภาษาไทยหรืออังกฤษ). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

Shimoda Masahiro (下田正弘). 涅槃經の研究: 大乘經典の研究 方法試論 (*Nehangyō no kenkyū: Daijō kyōtenno kenkyū hōhō shiron: การศึกษาวิจัยมหาปริณิพพานสูตร: วิธีการศึกษาวิจัยคัมภีร์พระพุทธศาสนา มหายาน*). Tokyo: Shunjūsha, 1997.

3.1.3 หนังสือที่มีผู้ดำเนินการต่าง ๆ

• เชิงอรรถ

เลขอ้างอิง ชื่อผู้แต่ง, ชื่อหนังสือ, ลักษณะดำเนินการ ชื่อผู้ดำเนินการ (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์), เลขหน้า.

¹ Joad, *ปรัชญา*, แปลโดย วิทย์ วิศทเวทย์, (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2521), 77.

² Yves Bonnefoy, *New and Selected Poems*, ed. John Naughton and Anthony Rudolf, (Chicago: University of Chicago Press, 1995), 99.

• รายการอ้างอิง

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อหนังสือ. ลักษณะดำเนินการ ชื่อผู้ดำเนินการ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

Joad. *ปรัชญา*. แปลโดย วิทย์ วิศทเวทย์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2521.

Bonnefoy, Yves. *New and Selected Poems*. Editor by John Naughton and Anthony Rudolf. Chicago: University of Chicago Press, 1995.

หนังสือแปล ให้ใส่ “แปลโดย” หรือ “trans.”

หนังสือที่มีบรรณาธิการดูแล ให้ใส่ “บรรณาธิการโดย” หรือ “ed.”

หนังสือที่มีผู้รวบรวม ให้ใส่ “รวบรวมโดย” หรือ “comp.” เมื่อเขียนในบรรณานุกรม ต้องเขียนเป็นคำเต็มคือ Translated by., Editor by., Compiled by.

3.2 พจนานุกรม สารานุกรม

• เชิงอรรถ

เลขอ้างอิง ชื่อผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง, ครั้งที่พิมพ์. อ้างคำว่า “คำที่อ้างอิง”.

¹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, พิมพ์ครั้งที่ 5, อ้างคำว่า “โลกาภิวัตน์”.

² Francis S. Drake, *Dictionary of American Biography* (1937), s.v. “Wadsworth, Jeremiah”.

• รายการอ้างอิง

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อหนังสือ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2556.

Drake, Francis S. *Dictionary of American Biography* (1937). Boston: Houghton, Osgood & Company, 1879.

หมายเหตุ: การลงคำศัพท์หรือเรื่องที่อ้างอิง ให้พิมพ์คำว่า “อ้างคำว่า” ในงานเขียนภาษาไทย ส่วนในงานเขียนภาษาต่างประเทศให้ใช้ตัวอักษรย่อว่า s.v. (อ้างคำเดียว) หรือ s.v.v. (อ้างมากกว่า 1 คำ)

3.3 บทความ

3.3.1 วารสาร นิตยสาร

• เชิงอรรถ

เลขอ้างอิง ชื่อผู้เขียนบทความ, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, ปีที่ ฉบับที่ (ช่วงเวลา
ที่ตีพิมพ์), เลขหน้า.

¹ ชมาวดี เจริญศรีเศรษฐ์, “ปีก่อตั้งกนิขศักดิ์ราช”, วารสารธรรมธารา, ปีที่ 1
ฉบับที่ 1 (มกราคม–ธันวาคม 2558), 100.

² Sharon R. Wesoky, “Bringing the Jia Back into Guojia: Engendering
Chinese Intellectual Politics”, *Signs*, Vol. 40 No. 3 (Spring 2015), 651.

• รายการอ้างอิง

ชื่อผู้เขียนบทความ. “ชื่อบทความ”. ชื่อวารสาร. ปีที่ ฉบับที่ (ช่วงเวลาตีพิมพ์). เลข
หน้าของบทความตั้งแต่ต้นจนถึงท้ายบทความ.

ชมาวดี เจริญศรีเศรษฐ์. “ปีก่อตั้งกนิขศักดิ์ราช”. วารสารธรรมธารา. ปีที่ 1
ฉบับที่ 1 (มกราคม–ธันวาคม 2558). 97–115.

Wesoky, Sharon R. “Bringing the Jia Back into Guojia: Engendering
Chinese Intellectual Politics”. *Signs*. Vol. 40 No. 3 (Spring 2015).
647–666.

3.3.2 หนังสือรวมบทความ

• เชิงอรรถ

เลขอ้างอิง ชื่อผู้เขียนบทความ, “ชื่อบทความ”, ชื่อหนังสือ, (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์), เลขหน้า. URL (ถ้ามี).

¹ สุมาลี มหณรงค์ชัย, “‘มหายาน’ จากอินเดียสู่จีน”, พุทธศาสนามหายานในเอเชียตะวันออกเฉียง, (กรุงเทพฯ: ชวนอ่าน, 2561), 14.

² George Cardona, “Sanskrit”, *The Indo-Aryan Languages*, (Routledge: New York, 2003), 116.

• รายการอ้างอิง

ชื่อผู้เขียนบทความ. “ชื่อบทความ”. ชื่อหนังสือ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์. URL (ถ้ามี).

สุมาลี มหณรงค์ชัย. “‘มหายาน’ จากอินเดียสู่จีน”. พุทธศาสนามหายานในเอเชียตะวันออกเฉียง. กรุงเทพฯ: ชวนอ่าน, 2561.

Cardona, George. “Sanskrit”. *The Indo-Aryan Languages*. Routledge: New York, 2003.

URL ถ้านำหนังสือมาจากเว็บไซต์ ให้ระบุ URL ต่อท้ายด้วย

3.4 วิทยานิพนธ์

• เชิงอรรถ

เลขอ้างอิง ชื่อผู้แต่ง, “ชื่อวิทยานิพนธ์”, ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา, (คณะ: มหาวิทยาลัย, ปีพิมพ์), เลขหน้า.

¹ กมลรัตน์ ขวนสบาย, “แนวคิดและคติการสร้างเจดีย์บรรจุอัฐิของบุคคลในสมัยรัตนโกสินทร์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, (คณะโบราณคดี: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556), 50.

² Mihwa Choi, “Contesting Imaginaires in Death Rituals during the Northern Song Dynasty”, *PhD diss.*, (University of Chicago, 2008), 59.

• รายการอ้างอิง

ชื่อผู้แต่ง. “ชื่อวิทยานิพนธ์”. ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา, คณะ: มหาวิทยาลัย, ปีพิมพ์.

กมลรัตน์ ขวนสบาย. “แนวคิดและคติการสร้างเจดีย์บรรจุอัฐิของบุคคลในสมัยรัตนโกสินทร์”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ. คณะโบราณคดี: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556.

Choi, Mihwa. “Contesting Imaginaires in Death Rituals during the Northern Song Dynasty”. *PhD diss.* University of Chicago, 2008.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ใช้คำว่า “วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต”, “Master’s thesis”

วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ใช้คำว่า “ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต”, “PhD diss.”

3.5 รายงานวิจัย รายงานที่ประชุมทางวิชาการ

3.5.1 รายงานวิจัย

• เชิงอรรถ

เลขอ้างอิง ชื่อผู้วิจัย หรือคณะผู้วิจัย, “ชื่อโครงการ”, ประเภทเอกสาร, (ชื่อหน่วยงานวิจัย, ปีที่จัดทำ), เลขหน้า.

¹ ประไพรัตน์ ไททยกุล และคณะ, “ปัจจัยส่วนบุคคลและทัศนคติของบุคลากรที่เป็นคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงของคณะ หน่วยงานที่มีผลต่อกระบวนการจัดทำบริหารความเสี่ยงของมหาวิทยาลัยนเรศวร”, รายงานวิจัย, (กองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยนเรศวร, 2556), 20–21.

• รายการอ้างอิง

ชื่อผู้วิจัย หรือคณะผู้วิจัย. “ชื่อโครงการ”. ประเภทเอกสาร, ชื่อหน่วยงานวิจัย, ปีที่จัดทำ.

ประไพรัตน์ ไททยกุล, ลัดดา กิจนพศรี, ธนวรรณ ยอดบุรี, จักรกฤษณ์สนอ่อง, ปราการ นทีประสิทธิ์พร, อธิชัย อ่อนน้อม, สุภารัตน์ สิงห์เดช, ญัฐเอก แก้ววรรณคดี และปรางทิพย์ แก้วประสิทธิ์. “ปัจจัยส่วนบุคคลและทัศนคติของบุคลากร ที่เป็นคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงของคณะ หน่วยงานที่มีผลต่อกระบวนการจัดทำบริหารความเสี่ยงของ มหาวิทยาลัยนเรศวร”. รายงานวิจัย. กองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยนเรศวร, 2556.

3.5.2 รายงานที่ประชุมทางวิชาการ (Proceeding)

• เชิงอรรถ

เลขอ้างอิง ชื่อผู้เขียน, “ชื่อเรื่อง”, ชื่องานประชุมวิชาการ, (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์), เลขหน้า.

¹ พระครูปลัดสุวัฒนโพธิคุณ (สมชาย ฐานวุฑโฒ), “ถิ่นกำเนิดภาษาบาลี”, งานสัมมนาวิชาการนานาชาติ ครั้งที่ 1 คัมภีร์จารจารึกพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ: พีเอสโก้, 2559), 27.

² Félix Balado, “On the Shannon Capacity of DNA Data Embedding”, *Proceedings of 2010 IEEE International Conference on Acoustics*, (Dallas: IEEE, 2010), 22.

• รายการอ้างอิง

ชื่อผู้เขียน. “ชื่อเรื่อง”. ชื่องานประชุมวิชาการ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

พระครูปลัดสุวัฒนโพธิคุณ (สมชาย ฐานวุฑโฒ). “ถิ่นกำเนิดภาษาบาลี”. งานสัมมนาวิชาการนานาชาติ ครั้งที่ 1 คัมภีร์จารจารึก พระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: พีเอสโก้, 2559.

Balado, Félix. “On the Shannon Capacity of DNA Data Embedding”. *Proceedings of 2010 IEEE International Conference on Acoustics*. Dallas: IEEE, 2010.

3.6 ข้อมูลจากเว็บไซต์

• เชิงอรรถ

เลขอ้างอิง ผู้แต่งหรือชื่อเว็บไซต์, ชื่อเรื่อง, ออนไลน์, URL. [วันที่สืบค้น].

¹ ศรัณยู นกแก้ว, ที่สุดมรดกศิลป์แห่งสยามที่ซ่อนไว้ใน 12 ห้องใหม่ ‘พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร’, ออนไลน์, <https://thestandard.co/bangkok-national-museum-2/>. [7 เมษายน 2562].

² ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), อุเทสิกเจดีย์, ออนไลน์, <http://www.sac.or.th/databases/archaeology/terminology>. [30 กรกฎาคม 2559].

² Keith Schneider, *Salt Lake City is Finding a Payoff in Conservation*, Online, <http://www.nytimes.com/2007/11/07/07cities.htm>. [7 November 2007].

• รายการอ้างอิง

ผู้แต่งหรือชื่อเว็บไซต์. ชื่อเรื่อง. ออนไลน์. URL. [วันที่สืบค้น].

ศรัณยู นกแก้ว. ที่สุดมรดกศิลป์แห่งสยามที่ซ่อนไว้ใน 12 ห้องใหม่ ‘พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร’. ออนไลน์. <https://thestandard.co/bangkok-national-museum-2/>. [7 เมษายน 2562].

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). อุเทสิกเจดีย์. ออนไลน์. <http://www.sac.or.th/databases/archaeology/terminology>. [30 กรกฎาคม 2559].

Schneider, Keith. *Salt Lake City is Finding a Payoff in Conservation*. ออนไลน์. <http://www.nytimes.com/2007/11/07/07cities.htm>. [7 November 2007].

3.7 สื่อออนไลน์ (วิดีโอและเสียง)

• เชิงอรรถ

เลขอ้างอิง ชื่อผู้บรรยายหรือชื่อองค์กรที่เผยแพร่, ชื่อของสื่อ, ออนไลน์, รูปแบบสื่อ, ช่วงเวลาที่อ้างอิง, URL. [วันที่สืบค้น].

¹ นครินทร์ วงกิจไพบูลย์, บทเรียนเรื่องธุรกิจและวิธีคิดในการทำงานของหนุ่มเมืองจันท, ออนไลน์, สื่อเสียง, 7:20, <https://thestandard.co/podcast/thesecondsauce62/>. [27 พฤศจิกายน 2561].

² Jamila Lyiscott, 3 Ways to Speak English, Online, Video, 4:29, https://www.ted.com/talks/3_ways_to_speak_english. [24 February 2014].

• รายการอ้างอิง

ชื่อผู้บรรยายหรือชื่อองค์กรที่เผยแพร่. ชื่อของสื่อ. ออนไลน์. รูปแบบสื่อ. URL. [วันที่สืบค้น].

นครินทร์ วงกิจไพบูลย์. บทเรียนเรื่องธุรกิจและวิธีคิดในการทำงานของหนุ่มเมืองจันท. ออนไลน์. สื่อเสียง. <https://thestandard.co/podcast/thesecondsauce62/>. [27 พฤศจิกายน 2561].

Lyiscott, Jamila. 3 Ways to Speak English. ออนไลน์. Video. https://www.ted.com/talks/3_ways_to_speak_english. [24 February 2014].

3.8 รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ กฎหมาย ประกาศ

• เชิงอรรถ

เลขอ้างอิง ชื่อรัฐธรรมนูญ/พระราชบัญญัติ/กฎหมาย/ประกาศ, มาตรา/ข้อ, วันเดือนปีที่ประกาศ, เลขหน้า.

¹ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 334, 13 พฤศจิกายน 2499, 90.

² ประกาศ ก.บ.ศป. เรื่อง มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Diseases 2019: COVID-19), ข้อ 8, 29 กุมภาพันธ์ 2563, 8.

³ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561, มาตรา 8, 17 กรกฎาคม 2561, 2.

• รายการอ้างอิง

ชื่อรัฐธรรมนูญ/พระราชบัญญัติ/กฎหมาย/ประกาศ. วันเดือนปีที่ประกาศ. URL (ถ้ามี).

ประมวลกฎหมายอาญา. 13 พฤศจิกายน 2499.

ประกาศ ก.บ.ศป. เรื่อง มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Diseases 2019: COVID-19). 29 กุมภาพันธ์ 2563.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561. 17 กรกฎาคม 2561.

URL ให้ระบุ URL เพียงบรรณานุกรมเท่านั้น

3.9 การลงตารางและแผนภาพ

3.9.1 ตาราง

ให้จัดเรียง (1) ชื่อตาราง (2) ตาราง ตามลำดับ โดยจัดไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ

- ชื่อตาราง ให้พิมพ์คำว่า “ตารางที่ X” ด้วยอักษรตัวหนา แล้วตามด้วยชื่อตารางด้วยอักษรปกติ ในกรณีตารางยาวเกินหน้ากระดาษ เมื่อขึ้นหน้าใหม่ให้ใส่หัวตารางใหม่ทุกครั้ง

- ข้อความหัวตาราง ให้จัดข้อความไว้กึ่งกลางช่อง ใช้อักษรตัวหนา แล้วคาดสีเทา
- เส้นตาราง ให้ใช้สีดำ ความหนาที่ $\frac{1}{2}$ และปิดกรอบทุกด้าน
- กรณีมีการอ้างอิงที่มาของตาราง ให้ใช้วิธีการเดียวกับเชิงอรรถ

3.9.2 แผนภาพ

หมายถึง รูปภาพ ภาพถ่าย แผนภูมิ แผนที่ เป็นต้น ให้จัดเรียง (1) ภาพ (2) ชื่อภาพ (3) ที่มาของภาพ ตามลำดับ โดยจัดไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ ใช้อักษรขนาด 13 point

- แผนภาพ ให้จัดวางกึ่งกลางหน้ากระดาษ
- ชื่อแผนภาพ ให้พิมพ์คำว่า “ภาพที่ X” ด้วยอักษรตัวหนา ตามด้วยชื่อแผนภาพด้วยอักษรปกติ โดยจัดข้อความไว้กึ่งกลาง
- ที่มาของแผนภาพ ให้พิมพ์คำว่า “ที่มา:” ตามด้วยที่มาของภาพ จัดข้อความไว้กึ่งกลาง

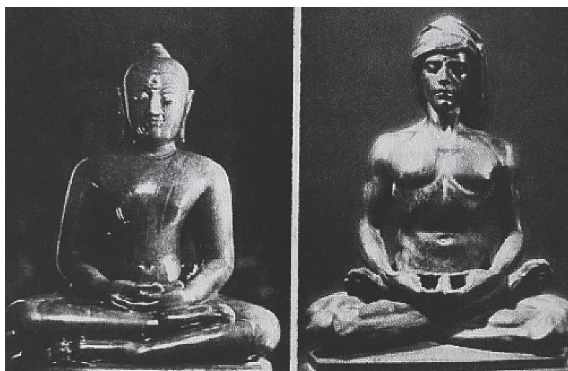
ตารางและแผนภาพต้องลงแหล่งอ้างอิงในรายการอ้างอิงด้วย

ตัวอย่างการลงตารางและแผนภาพ

• เชิงอรรถ

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่มาของความรู้ตามปรัชญานายะกับข้อควรระวังในการเชื่อตามหลักกาลามสูตร¹

ความรู้ตามแนวคิดของ ปรัชญานายะ	กาลามสูตร
อนุमान (Comparison) ความรู้เกิดจากการหาเหตุผล	ข้อ 5 มา ตกฺกเหตุ - อย่าปลงใจเชื่อ เพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง)

ภาพที่ 1 พระแก้วมรกต (ซ้าย) พระพุทธรูปที่เจ้าฝรั่งทำส่งมาถวายในหลวงรัชกาลที่ 5 (ขวา)²

¹ อรพรรณ สุชาติกุลวิทย์, “ตรรกศาสตร์เชิงพุทธ”, วารสารธรรมธารา, ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (6) (มกราคม-มิถุนายน 2561), 67.

² สมภารพรมทา, แก่นเดิมของพุทธปรัชญา เล่มที่หนึ่ง: มนุษย์, (กรุงเทพฯ: ปิพีเค พรินติ้ง, 2560), 108.

• รายการอ้างอิง

สมภาร พรหมทา. แก่นเดิมของพุทธปรัชญา เล่มที่หนึ่ง: มนุษย์. กรุงเทพฯ: บีพีเค
พรินติ้ง, 2560.

อรพรรณ สุชาติกุลวิทย์. “ตรรกศาสตร์เชิงพุทธ”. วารสารธรรมธारा. ปีที่ 4
ฉบับที่ 1 (6) (มกราคม–มิถุนายน 2561). 67–110.

กรณีที่น่าสนใจจากหลักเกณฑ์นี้ สามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

The University of Chicago. Notes and Bibliography. *The Chicago Manual
of Style 17th edition text*. Accessed April 14, 2019. [https://www.
chicagomanualofstyle.org/book/ed17/part3/ch14/toc.html](https://www.chicagomanualofstyle.org/book/ed17/part3/ch14/toc.html)

* หลักเกณฑ์การอ้างอิงของวารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษา (DJBID) ได้ปรับปรุงมา
จากหลักเกณฑ์การอ้างอิงของวารสารธรรมธารา (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2)

ดัชนีบทความ

วารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษา (DJBID)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม–เมษายน 2566

1. คำว่า “สอุป” และ “เจตีย์” ในอารยธรรมอินเดียโบราณ: พระเวท พระไตรปิฎก และอรรถกถา (พงษ์ศิริ ยอดสา)
2. ปัจจัยทางพุทธจิตวิทยาที่สัมพันธ์กับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานพนักงานตรวจรับบัตรโดยสารของบริษัทการบิน (บุญญาพร นราปัญญากุล, รศ. ดร.สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, รศ. ดร.กมลลาส ภูวนาธิวงศ์)
3. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองกับความสำเร็จในอาชีพของพนักงานบริการผู้โดยสารภาคพื้นบริษัทการบินโดยมีจิตตะเป็นตัวแปรกำกับ (เรวดี สุ่นบุญนาถ, รศ. ดร.สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, รศ. ดร.เมธาวี อุดมธรรมานุภาพ)
4. การประยุกต์ใช้หลักกุศลกรรมบถในพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตมนุษย์ในสังคมดิจิทัล (ผศ. ดร.สว่างบุญ วงศ์ฟ้าเลื่อน)
5. การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบคัมภีร์พระบาลี: กรณีศึกษาอัมมจักกัปปวัตตนสูตร (พระมหาธัญสัณห์ กิตติสารโร, พระมหาทวี มหาบุญโณ, ผศ. ดร., ป.ธ. 9, ผศ. ดร.สมคิด เศษวงษ์)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม–สิงหาคม 2566

1. วิเคราะห์หลักบัญญัติพระวินัย 10 ประการ: กรณีศึกษา การตัดสินใจปัญหาพระวินัยช่วงสังคายนาครั้งที่ 1 ของพระมหาทักษสปะ และการพิจารณาปัญหาคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน (พระมหาธัญสัณห์ กิตติสารโร)
2. การบูรณาการพรหมวิหารธรรมในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา (ธนากร จันทพันธ์)
3. การพัฒนานวัตกรรมการศึกษาเพื่อการจัดการเรียนรู้ในระบบการศึกษาไทย (พระมหาวิริยวิญญ์ สัตตารัมย์, ดร.เผด็จ จงสกุลศิริ)
4. แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมจิตสาธารณะตามหลักพุทธธรรม (วิรุทธ วงษ์เขียว)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 กันยายน–ธันวาคม 2566

1. วิเคราะห์แนวคิดการสร้างพระพุทธรูปของวัดพระธรรมกายกับการสร้างพระพุทธรูปศิลปะคันธาระและศิลปะทวารวดีในประเทศไทย (พระมหาธรรกกิจ ธมฺมาลงฺกโต, พระมหายศพล ธมฺมธโร)

2. การศึกษาคำต่างในพระไตรปิฎกบาลีประกอบการค้นคว้าอรรถกถา กรณีศึกษาคำว่า อตินิปาต ในอิทธิตสูตรและ อุตตริมุสสุตมม ในอุตตริมุสสุตมมสูตร อังคุตตรนิกาย ฉักกนิบาต อรรถวรรค (พระมหาอธิปัต ธรรมบุณฺโณ)
3. การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ (ขวัญชนก คงพิบูลย์, ดร.เผด็จ จงสกุลศิริ)
4. การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 (ว่าที่ ร.ต.สุวัชชัย มงคลธง, ดร.เผด็จ จงสกุลศิริ)
5. การบริหารสถานศึกษาให้เป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในศตวรรษที่ 21 (ฉัตรนภัส แพทย์สิทธิ์)

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (4) มกราคม–เมษายน 2567

1. วิวัฒนาการพระพุทธศาสนาจากอินเดียสู่วัดในประเทศไทย (พระปลัดเกื้อกุล สุภณนโท, รศ. ดร.สิน งามประโคน, พระสุรัชย์ สุรขโย, ดร.)
2. แนวทางการบริหารจัดการนิเทศบุคคลอาคารชุดตามหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับผู้พักอาศัยในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร (ก่อวิท พรหมจักร)
3. การส่งเสริมสมรรถนะการให้การปรึกษาของนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยา (มนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา, รศ. ดร.กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์, ผศ. ดร.วิษชุดา ฐิติโชติรัตนนา)
4. การประยุกต์ใช้หลักปาปนิกรรมกับการบริหารองค์กรสมรรถนะสูงในโลกยุคใหม่ (ภัทรวดี เข้มแข็ง)
5. การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 (พระครูปลัดรัตน จิตคุโณ, ผศ. ดร.บุญเชิด ขันาศาสตร์, รศ. ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)
6. การบริหารสถานศึกษาสมรรถนะสูงของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยาจังหวัดชลบุรี (ภัทรวดี เข้มแข็ง, ผศ. ดร.ระวิง เรืองสังข์, ดร.ลำพอง กลมกุล)

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (5) พฤษภาคม–สิงหาคม 2567

1. แนวทางการพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสราณียธรรมของพระสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (พระมหาจตุรงค์ จิรภูโต)
2. แนวทางสร้างความสุขคนวัยทำงานด้วยหลักพุทธจิตวิทยา (ปัทมิตา วิเศษบุปผากุล, รศ. ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, ผศ. ดร.สุวัฒน์ รักขันโท)
3. การจัดการศึกษาตามหลักสราณียธรรมของโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (พระมหาศุภชัย ปิยธมฺมชโย, ผศ. ดร.ระวิง เรืองสังข์, รศ. ดร.สมศักดิ์ บุญปู)
4. การบูรณาการการให้คำปรึกษาเพื่อคลายทุกข์ทางจิตใจด้วยวิถีพุทธจิตวิทยา (สายันต์ ขันธนิยม, รศ. ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, ผศ. ดร.วิษชุดา ฐิติโชติรัตนนา)

ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (6) กันยายน–ธันวาคม 2567

1. การวิเคราะห์คำแปลบาลีในพระไตรปิฎกภาษาไทย: ประเด็นการปรับอาบัติพระอานนท์ (พระมหาธัญญ์สัณห์ กิตติสารโร)
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลกับปธาน 4 ในพระพุทธศาสนา (พระมหาทศรงค์ จิรฐจิโต)
3. ทิศ 6: การประยุกต์กับแนวคิดระบบและแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พระมหาบันเจตรัตน์ ธีรจิตโต)
4. การพัฒนาคุณธรรมความเป็นครูเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ศรัญญา สูงนารถ)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (7) มกราคม–เมษายน 2568

1. จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล: ความท้าทายและแนวทางในการสร้างสังคมดิจิทัลที่ยั่งยืน (ดร.เผด็จ จงสกุลศิริ)
2. ความแปรผันแห่งธาตุ 18 ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท (พระมหาทศรงค์ จิรฐจิโต)
3. หลักฐานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกอินเดียในสมัยพุทธกาล (พระมหาธัญญ์สัณห์ กิตติสารโร)
4. คัมภีร์โบลานในฐานะตัวพลิกเกม (พระมหาทศศักดิ์ จานนิโย, ดร.)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (8) พฤษภาคม–สิงหาคม 2568

1. กระบวนการฟื้นคืนพลังใจจากความสูญเสียในบริบทพุทธจิตวิทยา: กรณีศึกษานางปฐาจารา ในพระไตรปิฎก (วรัญญา สิริโพธิธนากุล)
2. แนวทางการเข้ามาทำงานของแรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชาในจังหวัดนครราชสีมา (ณัฐวิวัฒน์ ธนพรณสิน, ผศ. ดร.อุษณากร ทาวะรัมย์)
3. ความรัก ความหลงกล และความศีลธรรม: วิเคราะห์การหลงกลในสังคมออนไลน์ กรณีผู้ขายตกเป็น ‘เหยื่อ’ ผ่านแนวคิดปิฎาธิปไตยและจริยศาสตร์เชิงกรณีธรรม (ณัฐสิทธิ์ ห่อทองคำ)
4. ปัจจัยความสำเร็จของการบริหารจัดการฟาร์มตัวอย่างเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน: กรณีศึกษาบ้านโคกไร่ใหญ่จังหวัดนราธิวาส (สุทธิดา ไชยปุย, สุכולาดี อูมา, อลิสา สะแลแม, อีรฟาน กาเจอร์, บารมี หลงยาหน่าย, พรทิพย์ มานพคำ, พัทธนี ตูเล๊ะ)
5. การศึกษาวิเคราะห์ ‘วิมุตติญาณทัสสนะ’ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท (รศ. ดร.วิไลพร สุจริตธรรมกุล, ผศ. ดร.บารมี อริยะเลิศเมตตา, ประภัสสร นพฤทธิ์)
6. การศึกษาความต้องการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลตำบลอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (สุทธิลักษณ์ ผลจันทร์, ผศ. ดร.อรชร วัฒนกุล, ผศ. ดร.พร้อมศักดิ์ ปิงบัว, ดร.อานวย เกาตรกุล)
7. โมเดล 3S ในการสื่อสารทางการเมืองไทยยุคดิจิทัล: ประยุกต์หลักสติและสัมมัตตาเพื่อป้องกันข่าวลวง (ดร.ณิชาดา มะลูลีมี, ณัฐกฤต เกิดกุลกิตติ)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 (9) กันยายน–ธันวาคม 2568

1. อุปลักษณะเกี่ยวกับธรรมชาติใน TikTok ช่อง “ข้อคิดดี ๆ กับพลตรีเนตรศรี” (ผศ. ดร.รุ่งรัตน์ ทองสกุล, จุฬารัตน์ อ่อนสุวรรณ, สุริยา ทองคำ)
2. ทศนคติและการรับรู้ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามต่อการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทย (พณิพงษ์ แนนขุนทด, กุลวดี แสงจันทร์, ผศ. ดร.วราวุฒิ จำลองนาค)
3. การบริหารงานบุคคลที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 6 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (วิลาสินี รื่นพานิช, สุภัทรศักดิ์ คำสามารถ, รศ. ดร.วิเชียร อินทรสมพันธ์)
4. การบริหารตามวงจรคุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน ด้านกระบวนการบริหาร และการจัดการสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพใต้ (วรัชยา แสนชูปา, สุภัทรศักดิ์ คำสามารถ, รศ. ดร.วิเชียร อินทรสมพันธ์)
5. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะหลักของครูในสถานศึกษาสังกัด กรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพใต้ (มลิณภรณ์ เขียวสว่าง, สุภัทรศักดิ์ คำสามารถ, รศ. ดร.วิเชียร อินทรสมพันธ์)
6. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษา ชุมชนตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง สงขลา จังหวัดสงขลา (นุชนารณ คงมณี, จิรวัดน์ เพ็ชรภาค, ดร.วิศรุตฯ ทองแกมแก้ว)
7. บทบาทของสัมมาสดีในการลดผลกระทบทางจิตใจ จากพฤติกรรมมั่วสุมในสังคมบริโภคนิยม (วรัญญา สิริโพธิธนากุล)
8. พลิกโฉมการดูแลด้วยนวัตกรรม: เครื่องช่วยเหลือเพื่อเสริมพลังผู้ดูแลและยกระดับคุณภาพชีวิตคนพิการ (พระมหาศรัยพงศ์ สิริวิญญู, ดร., ดร.ธนวิญญู กิจเดช, พระรัตนมุนี, ผศ. ดร.)

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (10) มกราคม–เมษายน 2569

1. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาประจำบุรีรัมย์ (วรวิมล สดใส, ผศ. ดร.อรชร วัฒนกุล, ผศ. ดร.พร้อมศักดิ์ บึงบัว, ดร.สุภาพร สรสิทธิ์รัตน์)
2. แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ สำหรับนักเรียนนายสิบตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9 (บุรฉกร บุญรัตน์)
3. ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม: การเปรียบเทียบทฤษฎีตะวันตกกับหลักพุทธธรรมเถรวาทและ มหายาน (พระมหาบันเจตร ธีรจิตโต)
4. สุราและอุบัติเหตุทางถนน: วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป (ดร.ปรินทร์ ศิริเอียวพิกุล)

5. การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ (พระครูสมุห์ธนาการ ธนโร, วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ, พระครูสุตวัฒนบัณฑิต)
6. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง (อติรัตน์ มหธานุรักษ์, ผศ. ดร.อุไรรัตน์ แยมชุตี, รศ. ดร.วิเชียร อินทรสัมพันธ์)
7. รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ผศ. ดร.ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่, พระครูสมุห์ทอง จิตปัญโญ, พระเจษฎา ธาณิสโร, ผศ. ดร.เผด็จ จงสกุลศิริ, พระครูโกศลพัฒนารณ, นริศ สวัสดิ์)
8. การบริหารจัดการเงินตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินส่วนบุคคล (พระสมุห์พิสุทธิ วิสุโท, ดร.กรรณิการ์ ขาวเงิน)
9. คุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำของผู้ต้องขังหญิง ในทัณฑสถานหญิงชลบุรี (ชุดิกานัญณ์ ศรีวิบูลย์, ดร.กฤษฎา นันทเพ็ชร)

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (11) พฤษภาคม–สิงหาคม 2569

1. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วย ปทุมธานี (ไสว กล่อมบางละมด, รศ. ดร.วรณัฐ แสง, ผศ. ดร.จิตรารณ บุญนอม)
2. สมรรถนะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง (ภาณุมาศ ทับทิมเทศ, ดร.ปฐมพรณ์ อินทรางกูร ณ อยุธยา)
3. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา กับสุขภาพองค์กรของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 (พิศมัย มงคลเพชร, ผศ. ดร.สุนทรี วรณไพเราะ)
4. จากความเชื่อสู่ทุนทางวัฒนธรรม: พลวัตของกระแสบุญเดลูในสังคมไทย พ.ศ. 2558–2567 (กฤษณดินทร์ วงศ์คำ, ดร.สุภาภรณ์ ตั้งตรงไพโรจน์)
5. การปฏิวัติความโปร่งใสทางดิจิทัล: บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์เพื่อการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารการศึกษา (สุเมธ ผ่านวงศ์, ดร.ปารย์พิชชา ก้านจักร)
6. การศึกษาท่าทีต่อการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร (อัครธล อัคร์, พระครูภัทรธรรมบัณฑิต, ประสิทธิ์ แก้วศรี, ตมิลลา จำปาวัลย์, วริทธิ์ตา จารุจินดา)

7. การพัฒนาหลักสูตรสร้างกำลังใจสามเณร: กรณีศึกษาโรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์ ศูนย์การศึกษาเขาแก้วเสด็จ จังหวัดปราจีนบุรี (พระมหาวชิรพล ธมมจิตโต, ดร.นาตยา แก้วใส)
8. การเสริมสร้างสุขภาวะและป้องกันภาวะหมดไฟด้วยจิตวิทยาเชิงบวกและสติ (วุฒิชัย อุทาพงษ์, พระครูวชิรธรรมวิเทศ (สิงห์ทอง))
9. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงบประมาณของผู้บริหารในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร (สุประภา มั่นยืน)
10. ภาวะผู้นำเหนือนำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียง (พิมณกรณ์ ศิริธานวิวัฒน์)
11. ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของโรงเรียนชลกันยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง (ธนา สิริวังไพร)
12. ชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรมและบริบทท้องถิ่นเชิงพุทธที่มีผลต่อการกำกับการเรียนรู้ของตนเองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา (พระมหาภูมิพัฒน์ ญาณวุฑฺโฒ, ดร.กรรณิการ์ ขาวเงิน)
13. ชุดความรู้เพื่อออกแบบต้นแบบโมเดลชุมชนกาวนาบนฐานการเจริญสติปฏฐานสำหรับการส่งเสริมสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ (ดร.กรรณิการ์ ขาวเงิน, ดร.ชัยณรงค์ ขาวเงิน, เฉลิมพันธ์ ศรีชนะชัยโชค, ธันยเมธ อินทร์ทองน้อย, ชญาภรณ์ พรล้ำฟ้า)
14. รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กตามหลักธรรมาภิบาลสังกัดกรุงเทพมหานคร (สุรภา ดุลยพัฒน์)

อ่านบทความทั้งหมด

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/djbid/issue/archive>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/djbid>

ช่องทางติดตามข้อมูลข่าวสาร

